

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı

KÜRESELLEŞMENİN REFAH DEVLETİNE ETKİSİ: AMPİRİK BİR DEĞERLENDİRME

Dilara ÇAKMAKOĞLU

Doktora Tezi

Ankara, 2025

KÜRESELLEŞMENİN REFAH DEVLETİNE ETKİSİ: AMPİRİK BİR DEĞERLENDİRME

Dilara ÇAKMAKOĞLU

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2025

KABUL VE ONAY

Dilara ÇAKMAKOĞLU tarafından hazırlanan “Küreselleşmenin Refah Devletine Etkisi: Ampirik Bir Değerlendirme” başlıklı bu çalışma, [Savunma Sınavı Tarihi] tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından [Tezin Türü] olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. (Başkan)

Prof. Dr. (Danışman)

Prof. Dr. (Üye)

Prof. Dr. (Üye)

Prof. Dr. (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

(kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

[İmza]

Dilara ÇAKMAKOĞLU

¹ “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

* Tez danışmanının önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr. Ali Tarkan ÇAVUŞOĞLU** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

[İmza]

Dilara ÇAKMAKOĞLU

TEŞEKKÜR

Doktora sürecim boyunca sadece akademik anlamda değil, hayatın içinde de bana yol gösteren, anlayışı ve insanlığıyla her zaman yanımda olan değerli danışmanım Prof. Dr. Ali Tarkan Çavuşoğlu'na gönülden teşekkür ederim. Sakinliği, yapıcı tavrı ve örnek duruşuyla bana hem ilham verdi hem de bu zorlu süreci daha anlamlı ve sürdürülebilir kıldı. Özellikle hamilelik dönemimde gösterdiği anlayış ve destek, benim için çok kıymetliydi. Onunla bu yolu yürümüş olmak, benim için büyük bir şans.

Çalışmam süresince bilgisini ve desteğini esirgemeyen, yol göstericiliğiyle bana önemli katkılar sağlayan kıymetli hocam Doç. Dr. Ali Altınır'e de içten teşekkür ederim. Kendi yoğunluğuna rağmen zaman ayırarak gösterdiği ilgi ve samimiyet, benim için gerçekten değerli.

Her sorumu içtenlikle dinleyen, yorulmadan yardımcı olan, moralimi hep yüksek tutan canım arkadaşım Nazmiye Tekdemir... Bu süreçte yanımda olman benim için tarifsiz bir destektir. İyi ki varsın.

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü'ndeki tüm kıymetli hocalarıma, her aşamada yanımda oldukları ve destek verdikleri için ayrıca teşekkür ederim.

Canım annem ve babam... Bu yolculukta başından sonuna kadar yanımda oldunuz. Sessizce yükümü hafifletmeye çalıştınız, bana hep inandınız. Fiziksel olarak uzakta olsanız da varlığınız bana güç verdi. Desteğinizi hiçbir zaman unutmayacağım.

Sevgili teyzem... Bu sürecin görünmeyen kahramanlarından biriydin. Sen olmasaydın, içim rahat bir şekilde tezimi tamamlamam mümkün değildi. Hiç yorulmadan, içtenlikle destek oldun. Bana nefes, zaman ve huzur verdin. İyi ki varsın, iyi ki yanımdaydın.

Hayat arkadaşım... Sen olmasaydın, bu sürecin altından kalkmam mümkün olmazdı. Yoruldun, fedakârlık ettin, ama bir gün bile şikâyet etmedin. Ben tezimi yazarken sen sadece eşim değil, baba, destek, omuz oldun. Her şey için minnettarım. Varlığın en büyük gücüm oldu.

Bebeklerim...

Siz dünyaya geldiğinizde, hayatım bambaşka bir yöne evrildi. Bir yanım sizi izlemek, kokunuzu içime çekmek isterken; diğer yanım bu uzun emeği tamamlamaya çalıştı. Doğum izninde bile çalışmak zorunda kaldığım anlar oldu. Belki hatırlamayacaksınız, ama bilmenizi isterim: Aklımın ve kalbimin en büyük kısmı hep sizdeydi. Her şeyden çok sizi düşündüm. Bazen fiziksel olarak yanınızda olsam da zihnim yorgundu, bunu telafi etmek için elimden geleni yapacağım. Siz, hayatımın en güzel cümlesisiniz. Sizi tarif edilemeyecek kadar çok seviyorum.

ÖZET

ÇAKMAKOĞLU, Dilara. *Küreselleşmenin Refah Devletine Etkisi: Ampirik Bir Analiz*, Doktora Tezi, Ankara, 2025.

Bu çalışma, küreselleşmenin refah devleti harcamaları üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Küreselleşme, ekonomik, ticari ve finansal boyutlarıyla refah devletlerinin yapısal dinamiklerini şekillendirmekte ve sosyal harcamalar üzerinde farklı düzeylerde etkiler yaratmaktadır. Bu kapsamda, çalışmanın temel araştırma soruları şu şekilde belirlenmiştir: (i) Küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerinde homojen bir etkisi var mıdır, yoksa etkiler ülkeler arasında farklılık göstermekte midir? (ii) Küreselleşmenin ekonomik, ticari ve finansal boyutları refah devleti harcamalarını nasıl şekillendirmektedir? (iii) Küreselleşmenin etkileri, sosyal harcama düzeyine göre değişkenlik göstermekte midir? Bu soruları yanıtlamak için, 1985-2019 yılları arasında seçilmiş 19 OECD ülkesinin verileri kullanarak bir analiz gerçekleştirilmiştir. Küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerindeki etkilerini ayrıntılı olarak incelemek için Kantil Regresyon (MMQR) yöntemi kullanılmıştır. MMQR modeli, sosyal harcama düzeyi farklı olan ülkelerde küreselleşmenin etkilerinin heterojen olup olmadığını belirlemek için uygun bir analitik çerçeve sunmaktadır. Elde edilen bulgular, küreselleşme ile sosyal harcamalar arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ancak bu ilişkinin gücü ülkelerin sosyal harcama düzeylerine göre değişim göstermektedir. Küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerindeki etkisi, sosyal harcama düzeyi yüksek olan ülkelerde daha belirgin olup, sosyal harcama düzeyi düşük olan ülkelerde daha sınırlıdır. Ayrıca, ekonomik, ticari ve finansal küreselleşmenin etkileri arasında da farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, küreselleşmenin refah devleti harcamaları üzerindeki etkilerinin sosyal harcama düzeyine bağlı olarak farklılaştığı saptanmıştır. Bulgular, küreselleşmenin sosyal harcamaları artırıcı etkisinin, sosyal harcama kapasitesi yüksek olan ülkelerde daha güçlü olduğunu ve bu etkinin kademeli olarak arttığını göstermektedir. Bu analiz, küreselleşmenin refah devletleri üzerindeki etkilerini anlamak için daha detaylı bir çerçeve sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler

Küreselleşme, Refah Devleti, Sosyal Harcamalar, MMQR

ABSTRACT

ÇAKMAKOĞLU, Dilara. *The Impact of Globalization on the Welfare State: An Empirical Analysis* / Ph. D. Dissertation, Ankara, 2025.

This study examines the impact of globalization on welfare state expenditures. Globalization, through its economic, trade, and financial dimensions, shapes the structural dynamics of welfare states and generates varying effects on social spending. In this context, the main research questions of the study are as follows: (i) Does globalization have a homogeneous effect on social expenditures, or do its effects vary across countries? (ii) How do the economic, trade, and financial dimensions of globalization influence welfare state expenditures? (iii) Do the effects of globalization vary according to the level of social spending? To answer these questions, data from 19 selected OECD countries between 1985 and 2019 were analyzed. The MMQR (Method of Moments Quantile Regression) method was employed to examine the effects of globalization on social expenditures in detail. The MMQR model provides a suitable analytical framework for determining whether the effects of globalization differ across countries with varying levels of social spending. The findings indicate a positive relationship between globalization and social expenditures. However, the strength of this relationship varies according to the level of social spending in different countries. The impact of globalization on social expenditures is more pronounced in countries with high levels of social spending, while it remains more limited in countries with lower levels. Additionally, differences were identified among the effects of economic, trade, and financial globalization. In conclusion, the impact of globalization on welfare state expenditures differs depending on the level of social spending. The findings suggest that the positive effect of globalization on social expenditures is stronger in countries with a higher capacity for social spending and that this effect gradually increases. This analysis provides a more detailed framework for understanding the effects of globalization on welfare states.

Keywords

Globalization, Welfare State, Social Expenditures, MMQR

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
TABLOLAR DİZİNİ	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
GRAFİKLER DİZİNİ	xiv
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: REFAH DEVLETİNİN KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVESİ..	5
1.1. REFAH KAVRAMI	6
1.2. REFAH DEVLETİ	9
1.2.1. Refah Devletinin Temel Fonksiyonları.....	12
1.2.2. Refah Devletinin Kuramsal Arka Planı	16
1.2.3. Refah Devletinin Tarihsel Gelişimi: Batı Perspektifi	20
1.2.3.1. Refah Devletinden Önce	23
1.2.3.2. Refah Devletinin Doğuşu (1870-1918).....	24
1.2.3.3. Savaşlar Arası Konsolidasyon Dönemi (1918-1945).....	27
1.2.3.4. Refah Devletinin Altın Çağı (1945-1975).....	28
1.2.3.5. Küreselleşme Çağında Yapısal Uyum Dönemi ve Çağdaş Dönemde Refah Devleti (1975 Sonrası).....	31
1.3. REFAH DEVLETİNİN SINIFLANDIRILMASI	33

1.3.1. Wilensky, Lebeaux ve Titmuss Tarafından Oluşturulan Sınıflandırma	34
1.3.2. Esping-Andersen'in Sınıflandırması.....	36
1.3.2.1. Liberal Refah Devleti	37
1.3.2.2. Muhafazakâr Refah Devleti	39
1.3.2.3. Sosyal Demokrat Refah Devleti.....	42
2. BÖLÜM KÜRESELLEŞME ÇAĞINDA REFAH DEVLETİNİN DÖNÜŞÜMÜ	47
2.1. KÜRESELLEŞME.....	47
2.1.1. Küreselleşmenin Tanımlanmasına Yönelik Tartışmalar.....	48
2.1.1.1. Liberalleşme Olarak Küreselleşme	49
2.1.1.2. Evrenselleşme Olarak Küreselleşme.....	49
2.1.1.3. Batılılaşma Olarak Küreselleşme	50
2.1.1.4. Uluslararasılaşma Olarak Küreselleşme	52
2.1.2. Büyük Küreselleşme Tartışması	53
2.1.2.1. Küreselciler	54
2.1.2.2. Şüpheciler.....	56
2.1.3. Küreselleşmenin Tarihsel Arka Planı	58
2.1.3.1. Proto-Küreselleşme Dönemi	59
2.1.3.2. Sömürgecilik ve Merkantilist Dönem	60
2.1.3.3. Sanayi Kapitalizmi ve Küreselleşmenin Derinleşmesi	61
2.1.3.4. Neoliberalizm ve Dijital Çağ	62
2.2. KÜRESELLEŞME ÇAĞINDA REFAH DEVLETİ.....	64
2.2.1. Küreselleşme ve Refah Devleti İlişkisine Dair Kuramsal Değerlendirmeler	65
2.2.1.1. Küreselleşme Refah Devletini Genişletir.....	67
2.2.1.2. Küreselleşme Refah Devletini Küçültür	69
2.2.1.3. Küreselleşme Nonlinear Etkiler Gösterebilir ve Refah Devletlerinin Birbirine Yakınlaşmasına Katkıda Bulunabilir	74

2.2.1.4. Küreselleşme Devletin Yapısına Göre Farklı Etkiler Yaratır	76
2.3. GENEL DEĞERLENDİRME.....	83
3. BÖLÜM KÜRESELLEŞMENİN REFAH DEVLETİNE ETKİSİNİN MOMENTLER KANTİL REGRESYON YÖNTEMİYLE ANALİZİ.....	85
3.1. VERİ.....	85
3.2. YÖNTEM.....	88
3.3. AMPİRİK BULGULAR.....	92
3.3.1. Değişkenlerin Normal Dağılıma Uygunluğunun Test Edilmesi.....	92
3.3.2. Yatay Kesit Bağımlılığı ve Birim Kök Testleri.....	97
3.3.3. Homojenlik Testi Sonuçları.....	100
3.3.4. Momentler Kantil Regresyon Yöntemi.....	100
3.4. REFAH DEVLETİ SINIFLANDIRMALARI İLE SOSYAL HARCAMA DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	116
3.5. ANALİZ BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ.....	118
3.6. DRISCOLL-KRAAY PANEL VERİ ANALİZİ İLE ALTERNATİF BİR TEST.....	127
3.6.1. Veri	128
3.6.2. Model, Metodoloji, Bulgular	131
SONUÇ.....	139
KAYNAKÇA	148
EK1 ORJİNALLİK FORMU.....	159
EK 2 ETİK KURUL MUAFİYET FORMU (Ya DA İZNİ).....	161

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
DYY	Doğrudan Yabancı Yatırımlar
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	Uluslararası Para Fonu
MMQR	Momentler Kantil Analizi Yöntemi
NAFTA	Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü
OLS	En Küçük Kareler

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Küreselleşme Refah Devleti İlişkisine Dair Ampirik Literatür	79
Tablo 3.1. Kullanılan Değişkenlere İlişkin Açıklamalar	85
Tablo 3.2. Tanımlayıcı İstatistikler	87
Tablo 3.3. Korelasyon Matrisi	88
Tablo 3.4. Shapiro Wilk W Testi Sonuçları.....	93
Tablo 3.5. Normal Dağılım İçin Çarpıklık ve Basıklık Testleri	95
Tablo 3.6. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi	97
Tablo 3.7. CIPS Birim Kök Testi Sonuçları	98
Tablo 3.8. Homojenlik Testi Sonuçları.....	100
Tablo 3.9. Model 1 İçin Tahmin Bulguları	101
Tablo 3.10. Model 2 İçin Tahmin Bulguları	104
Tablo 3.11. Model 3 İçin Tahmin Bulguları	108
Tablo 3.12. Model 4 İçin Tahmin Bulguları	112
Tablo 3.13. Refah Devleti Modelleri ve Sosyal Harcama Kantilleri Arasındaki İlişki.....	117
Tablo 3.14. Kullanılan Değişkenlere İlişkin Açıklamalar	129
Tablo 3.15. Tanımlayıcı İstatistikler	130
Tablo 3.16. Korelasyon Matrisi	130
Tablo 3.17. Paseran Yatay Kesit Bağımlılığı Testi.....	132
Tablo 3.18. Yatay Kesit Bağımlılığına Duyarlı Birim Kök Testi Sonuçları.....	132
Tablo 3.19. Heteroskedastisite ve Otokorelasyon Testleri.....	133
Tablo 3.20. Genel Küreselleşme İçin Tahmin Sonuçları	134
Tablo 3.21. Ekonomik Küreselleşme İçin Tahmin Sonuçları	135
Tablo 3.22. Ticari ve Finansal Küreselleşme İçin Tahmin Sonuçları.....	136

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Refah Devletinin Gelişim Aşamaları	22
Şekil 1.2. Refah Devleti Sınıflandırmaları	34
Şekil 2.1. Küreselleşmenin Tarihsel Süreci	58

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 3.1. Bağımlı Değişkene İlişkin Dağılım Grafiği.....	96
Grafik 3.2. Model 1'e İlişkin Bulguların Görselleştirilmesi	103
Grafik 3.3. Model 2'ye İlişkin Bulguların Görselleştirilmesi	107
Grafik 3.4. Model 3'e İlişkin Bulguların Görselleştirilmesi	111
Grafik 3.5. Model 4'e İlişkin Bulguların Görselleştirilmesi	114

GİRİŞ

Küreselleşme, ekonomik, ticari ve finansal sınırların giderek silikleştiği, ulusal ekonomilerin birbirine bağımlılığının arttığı ve devletlerin ekonomik politikalarını küresel dinamiklere uyum sağlayacak şekilde yeniden şekillendirdiği bir süreç olarak, sosyal politika ve refah devleti uygulamalarını doğrudan etkilemektedir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ekonomik büyüme ve gelir dağılımı gibi unsurlar refah harcamalarının belirleyicileri olarak öne çıkarken, özellikle 1980'lerden itibaren küreselleşmenin ivme kazanması, sosyal harcamaların sürdürülebilirliği ve devletin sosyal refah alanındaki rolü üzerine yeni tartışmaları beraberinde getirmiştir. Artan uluslararası ticaret, sermaye akışlarının serbestleşmesi ve işgücünün küresel düzeyde hareketliliği, devletlerin sosyal politika alanındaki müdahale kapasitesini sorgulatırken, bazı ülkelerde sosyal harcamaların daralmasına, bazı ülkelerde ise genişlemesine neden olmuştur.

Refah devletinin geleceğine yönelik tartışmalar küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerindeki etkisinin yönü konusunda farklı yaklaşımlar ortaya koymaktadır. Bir görüş, artan ekonomik entegrasyonun devletleri mali disiplin politikalarına yönelterek refah harcamalarını kısıtladığını ve sosyal devletin giderek zayıfladığını savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre, küresel sermaye hareketlerinin hızlanması ve rekabet baskısının artması, özellikle gelişmekte olan ülkelerde devletin sosyal harcamaları sürdürmesini zorlaştıran mali kısıtlar yaratmaktadır. Öte yandan, küreselleşmenin doğurduğu ekonomik belirsizliklerin ve gelir eşitsizliklerinin refah politikalarına olan ihtiyacı artırdığı görüşü de giderek güç kazanmaktadır. Buna göre, küreselleşmenin yol açtığı işsizlik, gelir dalgalanmaları ve ekonomik şoklar, devletleri sosyal güvenlik harcamalarını artırmaya zorlamakta ve refah devletinin küreselleşme karşısında daha güçlü hale gelmesini teşvik etmektedir. Ancak, literatürde giderek daha fazla kabul gören üçüncü bir görüş, küreselleşmenin refah harcamalarına etkisinin ülkelerin kurumsal yapılarına, siyasi geleneklerine ve refah rejimlerine bağlı olarak değiştiğini öne sürmektedir. Bu çerçevede, sosyal demokrat rejimler küreselleşmenin olumsuz etkilerini dengelemek için sosyal politikaları genişletme eğilimindeyken, liberal refah rejimleri sosyal harcamaları sınırlandırma yoluna gidebilmektedir.

Küreselleşme ve refah devleti arasındaki ilişkinin çok boyutlu bir süreç olduğu açıktır. Küreselleşme, yalnızca ekonomik büyüme ve sermaye hareketliliği gibi faktörler üzerinden değerlendirilmemeli, aynı zamanda sosyal politikalar, siyasi yapılar ve kurumsal düzenlemeler çerçevesinde ele alınmalıdır. Ülkelerin ekonomik yapılarına ve siyasal tercihlerine göre farklılık gösteren refah harcama modelleri, küreselleşmenin tek tip bir etki yaratmadığını göstermektedir. Bu bağlamda, sosyal harcamaların küreselleşme ile nasıl şekillendiğini anlamak için ülkeler arası farklılıkları dikkate alan bir analiz gerekmektedir.

Bu çalışma, küreselleşmenin refah devleti harcamaları üzerindeki etkisini ampirik bir analiz çerçevesinde ele alarak, sosyal harcama düzeyi düşük, orta ve yüksek olan ülkelerde küreselleşmenin nasıl farklı sonuçlar doğurduğunu incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, 1985-2019 yılları arasında 19 OECD üyesi ülkenin verileri kullanılarak Momentler Kantil Regresyon (MMQR) yöntemi uygulanmıştır. Geleneksel regresyon analizlerinden farklı olarak kantil bazlı bu yöntem, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisini farklı sosyal harcama seviyelerinde değerlendirmeye olanak sağlamaktadır. Böylece, küreselleşmenin yalnızca ortalama sosyal harcama düzeyine sahip ülkeler üzerindeki değil, düşük ve yüksek harcama düzeyine sahip ülkeler üzerindeki etkisi de daha ayrıntılı bir şekilde analiz edilmektedir.

Bu çalışmanın temel araştırma soruları şu şekildedir:

- i) Küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerinde homojen bir etkisi var mıdır, yoksa etkiler ülkeler arasında farklılık göstermekte midir?
- ii) (ii) Küreselleşmenin ekonomik, ticari ve finansal boyutları refah devleti harcamalarını nasıl şekillendirmektedir?
- iii) (iii) Küreselleşmenin etkileri, sosyal harcama düzeyine göre değişkenlik göstermekte midir?

Bu çerçevede hazırlanan çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, refah devleti kavramsal ve teorik çerçevede ele alınarak, tarihsel gelişimi, temel işlevleri ve farklı kuramsal yaklaşımlar bağlamında değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, refah devleti kavramının ortaya çıkışı, sanayileşme süreciyle nasıl şekillendiği ve 20. yüzyıl boyunca geçirdiği dönüşümler ele alınmaktadır. Esping-Andersen'in (1990) geliştirdiği refah

rejimleri sınıflandırması temel alınarak, liberal, muhafazakâr ve sosyal demokrat refah rejimlerinin temel özellikleri, sosyal harcama düzeyleri ve küreselleşmeye karşı verdikleri tepkiler detaylı bir şekilde analiz edilmektedir. Ayrıca, farklı refah modellerinin küreselleşme sürecine nasıl uyum sağladığı veya nasıl dönüşümler geçirdiği incelenerek, sosyal politika yapılarının değişen küresel dinamiklere nasıl uyum sağladığı tartışılmaktadır.

İkinci bölüm, küreselleşme ile refah devleti arasındaki ilişkiyi teorik çerçevede ele almaktadır. Öncelikle, küreselleşme kavramının kapsamı, bileşenleri ve tarihsel süreç içinde geçirdiği dönüşümler açıklanmaktadır. Küreselleşme ile refah devleti arasındaki ilişkiye dair temel yaklaşımlar incelenerek, küreselleşmenin refah harcamalarını artırdığı, azalttığı veya doğrusal olmayan etkiler yarattığı yönündeki farklı teorik perspektifler karşılaştırmalı bir biçimde değerlendirilmektedir. Küreselleşmenin ekonomik, ticari ve finansal bileşenlerinin sosyal harcamalar üzerindeki etkileri ayrı ayrı ele alınarak, bu etkilerin farklı refah rejimleri içinde nasıl şekillendiği açıklanmaktadır. Literatürde öne çıkan neoliberal tez, kompensasyon (telafi) hipotezi ve farklılaşma (bağlamsal) yaklaşımı gibi temel teorik çerçeveler üzerinden küreselleşmenin refah devleti üzerindeki etkileri analiz edilmektedir. Bu bölümde ayrıca, refah devletlerinin küreselleşmeye verdiği kurumsal tepkilerin neden farklılaştığına dair kuramsal bir tartışma yürütülmektedir.

Üçüncü bölüm, ampirik analizi içermekte olup, kullanılan veri seti, değişkenler ve yöntem detaylandırılarak küreselleşmenin refah harcamaları üzerindeki etkisi ölçülmektedir. Bu çalışmada 1985-2019 yılları arasında 19 OECD üyesi ülkenin verileri kullanılarak MMQR yöntemi uygulanmaktadır. Geleneksel regresyon analizlerinden farklı olarak, bu yöntem bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisini farklı dağılım noktalarında inceleyerek, düşük, orta ve yüksek sosyal harcama düzeyine sahip ülkelerde küreselleşmenin nasıl farklılaştığını ayrıntılı bir şekilde değerlendirmeye olanak sağlamaktadır. Analiz kapsamında, genel küreselleşme endeksinin yanı sıra ekonomik, finansal ve ticari küreselleşme bileşenlerinin sosyal harcamalar üzerindeki etkisi ayrı ayrı ele alınmaktadır. Ampirik modelin uygulanma süreci, değişkenlerin tanımlanması ve yöntem seçiminde göz önünde bulundurulmuş kriterler detaylandırılarak, çalışmanın metodolojik çerçevesi açıklanmaktadır.

Bu yapı doğrultusunda çalışma, küreselleşme ve refah devleti arasındaki ilişkiyi hem teorik hem de ampirik olarak kapsamlı bir şekilde ele almakta ve ülkeler arasındaki farklılıkları ortaya koyarak küreselleşmenin sosyal politikalar üzerindeki etkisini daha geniş bir perspektiften değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmanın literatüre sunduğu en önemli katkı, küreselleşme ve refah devleti ilişkisini kantil bazlı bir analiz çerçevesinde ele alarak, ülkeler arasındaki farklılıkları daha ayrıntılı bir şekilde ortaya koymasıdır. Mevcut çalışmaların büyük bir kısmı, küreselleşmenin refah devleti üzerindeki etkisini homojen bir biçimde ele almakta ve ülkeler arası farklılıkları göz ardı etmektedir. Ancak, sosyal harcamaların yalnızca ekonomik büyüklüklerle değer, aynı zamanda ülkelerin kurumsal yapıları, siyasi gelenekleri ve toplumsal talepleriyle de şekillendiği göz önüne alındığında, küreselleşmenin sosyal politikalar üzerindeki etkisinin ülkeden ülkeye değeriklik gösterebileceği açıktır.

Küreselleşmenin gelir eşitsizliği, ekonomik istikrarsızlıklar ve sosyal koruma mekanizmalarına etkileri günümüzde giderek daha fazla tartışılmaktadır. Küreselleşmenin sunduğu fırsatlar kadar yarattığı sosyal risklerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu alışma, küreselleşmenin refah devleti üzerindeki etkilerini çok boyutlu bir çerçevede değerlendirerek, sosyal politika yapıcılarına rehberlik edecek bir analiz sunmayı amaçlamaktadır. Özellikle, küreselleşmenin refah harcamaları üzerindeki etkisinin ekonomik, ticari ve finansal bileşenler göz önünde bulundurularak incelenmesi, gelecekteki politika tasarımlarına katkı sağlayacaktır.

1. BÖLÜM

REFAH DEVLETİNİN KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVESİ

Refah devleti, toplumsal adaletin tesisi ve bireylerin temel sosyal ihtiyaçlarının karşılanması yönünde devletin aktif rol üstlendiği bir siyasal yapı olarak modern kamu politikalarının mihenk taşlarından birini oluşturmaktadır. Bu yapı, yalnızca ekonomik büyüme ve kalkınma süreçlerini desteklemekle kalmayıp, aynı zamanda gelir eşitsizliklerinin giderilmesi, sosyal dışlanmanın önlenmesi ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi doğrultusunda geniş kapsamlı düzenlemeleri içermektedir. Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve istihdam gibi alanlarda sağlanan kamusal hizmetler, refah devletinin işlevsel sınırlarını tayin eden temel unsurlar arasında yer almaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde refah devletinin kurumsal yapıları ve uygulama alanları, sosyo-ekonomik ve siyasal dinamiklere bağlı olarak farklı modeller etrafında biçimlenmiştir. Anglo-Sakson ülkelerinde liberal refah devleti anlayışı, Avrupa kıtasında muhafazakâr-korporatist yaklaşımlar ve İskandinav ülkelerinde sosyal demokrat paradigmlar öne çıkmıştır. Küreselleşme olgusu, bu farklılaşan yapılar üzerinde derin etkiler yaratarak, refah devletinin dönüşümüne ivme kazandırmış, neoliberal politikalarla birlikte devletin sosyal koruma alanındaki rolünün yeniden tanımlanmasını beraberinde getirmiştir.

Refah devletinin kavramsal çerçevesi, tarihsel olarak sanayi kapitalizminin yarattığı toplumsal eşitsizliklere karşı bir tepki niteliği taşımakta olup, devletin yalnızca düzenleyici ve koruyucu bir mekanizma olmaktan çıkıp, sosyal adaletin tesisi yönünde aktif müdahalelerde bulunan bir aktöre dönüşümünü ifade etmektedir. Bu bağlamda, refah devletinin teorik temelleri, piyasa mekanizmalarının toplumsal refah üzerindeki etkilerine dair farklı epistemolojik yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmıştır. Refah devletinin kuramsal arka planı, sosyal hakların kapsamı, devlet-piyasa ilişkileri ve sosyal politika uygulamalarının etkinliği gibi meseleler ekseninde şekillenmiştir.

Küreselleşmenin yarattığı yapısal dönüşümler, refah devletinin sürdürülebilirliği ve etkinliği üzerine yürütülen tartışmaları daha da derinleştirirken, sosyal koruma mekanizmalarının geleceği bağlamında yeni kuramsal açılımlar geliştirilmesine zemin hazırlamaktadır.

1.1. REFAH KAVRAMI

“Refah” terimi, Türk Dil Kurumu’na göre Arapça kökenli olup bolluk, varlık ve huzur içinde yaşamayı ifade ederken, İngilizce karşılığı olan *welfare* kelimesi, tarihsel ve etimolojik katmanlarıyla bu kavrama farklı bir boyut kazandırmıştır. *Welfare*, “well fare” ifadesinden türemiştir; burada “well” iyilik, “fare” ise başlangıçta bir yolculuk veya varış noktası anlamına gelirken zamanla yiyecek tedariki anlamını da üstlenmiştir (Williams, 1985, s.332). Kavramın evrimi, bireysel ve toplumsal düzeyde refah ile özdeşleşmiş ve tarih boyunca mutluluk, güvence ve istikrar arayışlarıyla şekillenmiştir.

Barr, (1998, s.6), bireysel refahın dört ana kaynağını sıralayarak bu arayışın temel dayanaklarını sistematik bir çerçeveye oturtmuştur: emek piyasası, bireysel tasarruflar ve özel sigorta sözleşmeleri, gönüllü hizmetler ve devlet. İlk olarak, emek piyasası, bireysel refahı ücret gelirleri ve mesleki sigortalar aracılığıyla güvence altına alır; piyasanın ritminde şekillenen bu kaynak, bireyin ekonomik kapasitesine doğrudan bağlıdır. İkinci kaynak olan bireysel tasarruflar ve özel sigorta sözleşmeleri, piyasa temelli araçlarla geleceğe yönelik bir güvence arayışını temsil eder. Üçüncü kaynak olarak gönüllü hizmetler, ailevi ve toplumsal bağlar üzerinden piyasa dışı destek mekanizmalarını içerir; bu bağlamda dayanışma, ekonomik ilişkilerin ötesine geçer. Son kaynak olarak devlet, bireysel refaha nakit transferleri, ayni yardımlar ve sübvansiyonlar yoluyla müdahil olur; bu, toplumsal sözleşmenin somut bir yansımasıdır.

Pierson (1998), bireysel refahın kaynaklarını ekonomik, sosyal ve devlet refahı başlıkları altında yeniden sınıflandırarak, refah kavramını yalnızca bireysel bir olgu değil, aynı zamanda toplum ve devlet arasındaki karmaşık ilişkinin bir yansıması olarak ele almıştır (Schustereder, 2010, p. 11). Bu sınıflama, refahın yalnızca bireylerin ekonomik kapasiteleriyle sınırlı olmadığını, toplumsal bağlar ve kurumsal mekanizmalarla iç içe geçmiş çok katmanlı bir yapıya sahip olduğunu ortaya koyar. Böylece, refah kavramı, bireyden topluma, toplumdan devlete uzanan geniş bir yelpazede tarihsel, ekonomik ve toplumsal dinamiklerin kesişim noktası olarak anlam kazanır.

Refahın tarihsel kökenleri, kadim toplumsal dayanışma ve yardımlaşma mekanizmalarına kadar uzanır. Ancak modern anlamda refah, bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanması, yaşam standartlarının iyileştirilmesi ve toplumsal eşitliğin sağlanmasıyla ilişkilendirilir.

(Greve, 2008, p. 53) . Sanayi Devrimi, bu anlamın dönüşümünde bir dönüm noktasıdır; sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkan sosyal sorunlar, modern refah devletlerinin temellerini atmıştır.

Modern refah anlayışı, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı gibi somut göstergelerin ötesine geçerek bireylerin yaşam kalitesi, toplumsal mutluluk ve sosyal adalet kavramlarıyla derin bağlar kurar. Refah iktisadı, yalnızca tüketim düzeylerini artırmayı hedefleyen bir araç değil, aynı zamanda sosyal eşitlik ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı odağına alan bir disiplindir. Bu bağlamda, refah, ekonomik sistemlerin ötesinde, toplumların etik ve normatif değerlerini yansıtan bir çerçeve olarak şekillenir ve sürekli yeniden tanımlanır.

20. yüzyılın başları, refahın sosyal politikaların merkezine yerleştiği bir dönüm noktasıdır. Bu süreçte, refah politikaları yalnızca işçi sınıfının yaşam standartlarını yükseltmeyi değil, aynı zamanda toplumsal eşitliği sağlamayı amaçlayan bir mekanizma olarak şekillenmiştir. Örneğin, İngiltere’de 1940’larda ortaya konulan Beveridge Modeli, modern refah devletlerinin temel dayanaklarından biri olarak kabul edilmiş ve sosyal koruma sistemlerinin yapılandırılmasında bir model hâline gelmiştir (Öztürk Günar & Aytemiz, 2024, s. 45).

Sosyal demokrat politikaların etkisi altında, refah kavramı çoğunlukla refah devletiyle özdeşleştirilmiştir. Kapitalizmin yarattığı toplumsal eşitsizlikleri ve güvencesizlikleri azaltmayı amaçlayan bu yapı, toplumsal risklerin paylaşımına dayalı bir dayanışma anlayışını merkezine almıştır. Refah devleti, bireylerin yalnızca ekonomik güvenliğini değil, aynı zamanda sosyal adaleti ve eşit fırsatları sağlayarak toplumsal bütünlüğü koruma işlevini üstlenmiştir. Bu bağlamda, refah kavramının temel unsurları, toplumsal risk paylaşımı ve sosyal eşitlik ilkelerinde somutlaşmıştır. Bu ilkeler, bireysel ihtiyaçların kolektif mekanizmalarla karşılanmasını sağlayan ve modern toplumların sosyal sözleşmesinin bir parçası olan refah anlayışını tanımlamada anahtar rol oynamıştır.

Refah, bireylerin ve toplulukların fiziksel, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının bütüncül bir şekilde karşılanarak iyi bir yaşam standardına ulaşmasını ifade eden çok katmanlı bir kavramdır. Temel gereksinimlerin—su, yiyecek ve barınak gibi—karşılanması, bireyin varlığını sürdürebilmesi için bir ön koşul oluştururken; güvenlik, sevgi ve sosyal

etkileşim gibi daha geniş kapsamlı sosyal ihtiyaçlar, refahın çok boyutlu yapısını tamamlar. Ancak bu ihtiyaçlar evrensel nitelikte olmasına rağmen, karşılanma biçimleri kültürel ve toplumsal normlara bağlı olarak farklılık gösterir. Örneğin, “barınak” kavramı, her toplumda maddi bir gerçeklikten ziyade sembolik anlamlar taşır; yalnızca bir yapı değil, aynı zamanda bir aidiyet duygusunu temsil eder. Benzer şekilde, yiyecek evrensel bir gereksinim olsa da neyin yiyecek olarak kabul edileceği ve bu gereksinimin nasıl karşılanacağı kültürel bağlamlara göre değişir. Bu nedenle refah, yalnızca fiziksel ihtiyaçların karşılanmasını değil, toplumsal normlara uyumun sağlanmasını da içerir (Spicker, 2000, p. 74).

İnsanların sosyal varlıklar olarak daha yüksek düzeydeki ihtiyaçları, refah kavramını daha da karmaşık hâle getirir. Eğitim, sağlık hizmetleri ve toplumsal katılım gibi unsurlar, bireylerin yalnızca hayatta kalmalarını değil, aynı zamanda topluma etkin bir şekilde katılmalarını sağlayan temel yapı taşlarıdır. Ancak refah, bireysel bir kavram olarak sınırlandırılmaz. Toplumların refahı, bireylerin refahlarının toplamından daha fazlasını ifade eder; dayanışma, toplumsal bağlar ve kolektif hareket, bu geniş kapsamlı refah anlayışının temel unsurlarını oluşturur (Spicker, 2000). Dolayısıyla, refah yalnızca temel ihtiyaçların karşılanması değil, bireylerin topluma anlamlı ve üretken katılımını mümkün kılan bir düzenin inşasını ifade eder. Bu bağlamda refah, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde bir uyum, denge ve ilerleme arayışıdır.

Refah kavramı, toplumsal ve iktisadi dönüşümlerin seyrinde farklı anlamlar ve işlevler yüklenerek tarihsel bir evrime sahne olmuştur. Sosyal demokrat politikaların etkisinin yoğun hissedildiği dönemde, refah genellikle refah devletiyle özdeşleştirilmiş; kapitalizmin doğurduğu olumsuzlukları hafifleten, toplumsal risk paylaşımını kolaylaştıran bir yapı olarak olumlu bir çerçeveye değerlendirilmiştir. Bu bakış açısında, refah devleti, toplumun her kesimine fayda sağlamayı amaçlayan ve sosyal adaleti gerçekleştirmeye yönelik güçlü bir enstrüman olarak öne çıkmıştır.

Neoliberal ideolojilerin hâkimiyet kazanmasıyla birlikte, refah kavramı olumsuz bir zeminde yeniden kurgulanmıştır. Bu yeni yaklaşım, refahı bir tür bağımlılık ilişkisi olarak görürken, emeklilik, eğitim ve kamu sağlığı gibi, refah harcamalarının büyük bölümünü oluşturan alanlar göz ardı edilmiştir. Bunun yerine, devletin yoksullara ve işsizlere

yönelik asgari düzeyde bir harcama anlayışına indirgenen refah politikaları, toplumsal kesimlerin desteklenmesini gereksiz bir yük olarak sunmuştur (Harvey, 2005).

Bununla birlikte, daha geniş ve bütüncül bir çerçeveden bakıldığında, refahın ne sadece sosyal demokrat ne de yalnızca neoliberal yorumlarla sınırlı tutulması gerektiği öne sürülmektedir. Refah, bireylerin mutluluğunu, gelişimini ve toplumla etkileşimini sürdürmeye yönelik yapısal koşulları kapsayan çok katmanlı bir kavramdır. Amartya Sen ve Martha Nussbaum'un Kapasite Yaklaşımı, refahın bu geniş perspektifini destekleyen bir teorik dayanak sağlasa da toplumsal yapıların bireylerin refahını nasıl engellediği konusuna yeterince eğilinmediği eleştirisi getirilmektedir (Sayer, 2018, s.22). Dolayısıyla, refahın gelecekteki anlamı, bu çok boyutlu yaklaşımı toplumsal gerçeklikle nasıl bağdaştıracamız sorusunda düğümlenmektedir.

1.2. REFAH DEVLETİ

Refah devleti kavramının II. Dünya Savaşı sırasında İngiltere'deki kullanımı, savaşa katılan halkın moralini yükseltmek ve İngiliz devletini Nazi savaş devletiyle kıyaslamak amacı taşıdığı, literatürde yaygın bir kabul görmektedir (Flora & Heidenheimer, 2017) Savaş yıllarında halkın dayanışmasını yansıtan İngiliz refah devleti anlayışı, savaş sonrasında tüm vatandaşlara açık yeni sosyal politikaların temelini atmıştır. Nitekim 1944 Beveridge Raporu, yoksulluğu ortadan kaldırmayı hedefleyen bir devlet vizyonu sunarak İngiliz refah devletinin tasarımını şekillendirmiştir (Hennock, 2015, p. 528). Refah devleti teriminin, 1941 yılında Başpiskopos William Temple'ın *Citizen and Priest* adlı eserinde geniş kitlelere ulaşmasına karşın, kökeninin 1934'te Oxfordlu Zimmern tarafından kullanıldığı da öne sürülmektedir. Kavramın yaygınlaşması ise özellikle 1942 Beveridge Raporu'yla birlikte ivme kazanmış; 1940'ların sonlarından itibaren politik ve akademik ortamlarda düzenli olarak kullanılmaya başlanmıştır (Özdemir, 2007, s. 16).

Wincott (2011) ise, refah devletinin tarihsel gelişimine dair literatürün büyük oranda bir yanlış anlama üzerine inşa edildiğini savunur. Ona göre İngiliz refah devleti tarihinin yaygın biçimde yanlış okunması, sonrasında geliştirilen karşılaştırmalı ve teorik analizleri de sarsıcı bir temele oturtmuştur. Wincott'un (2011, p. 348) vurguladığı üzere, Başpiskopos Temple ile ilişkilendirilen refah devleti ifadesinin gerçekte Alfred Zimmern tarafından 1934'te kullanılmış olması ve Almanca *Wohlfahrtsstaat* teriminin 1920'lerden

(hatta daha öncesinden) beri varlığı, konunun bilinen hikâyesini karmaşıklaştırır. Üstelik, geleneksel anlatılar, kavramın 1940’lardan itibaren olumlu bir içerikle yaygınlaştığını iddia etse de, dönemin önde gelen siyasetçileri ve politika tasarımcılarının refah devleti ifadesini benimsemekte tereddütlü davrandıkları, hatta eleştirdikleri görülmektedir.

Örneğin William Beveridge, refah devleti ifadesini, sosyal sigortanın merkezinde yer alan bireysel sorumluluk düşüncesini zayıflattığı gerekçesiyle Noel Baba devleti anlayışına benzeterek eleştirmiştir (Wincott, 2011, p. 358). Yine T.H. Marshall ve Richard Titmuss gibi isimlerin de 1940’lar ve 1950’ler boyunca bu kavrama ilişkin tutumlarının tutarsız veya mesafeli olduğu dikkat çeker. Marshall’ın refah devleti kuramıyla ilişkilendirilen ünlü *Vatandaşlık ve Sosyal Sınıf* (1950) metninde refah devleti kavramının geçmemesi, kavrama dair çekincelerin net bir göstergesidir. İlerleyen dönemde refah devleti kavramını kullanan Marshall, bunu tehlikeli bir genelleme olarak yorumlamış; 1960’larda ise refah toplumu terimine geçiş yaparak kavramın döneme hapsedilmiş bir özellik taşıdığını ileri sürmüştür (Wincott, 2011, p. 358).

1940’lar sonrası Britanya’da refah devletine yönelik bu muğlak tutum, kavramın hem geçmiş döneme ait bir miras gibi algılanmasına hem de içeriğinin sürekli dönüşmesi nedeniyle belirsizliğini korumasına yol açmıştır. Dorothy Wedderburn’ün (1965) gözlemlediği üzere, refah devleti kavramı kapitalist toplumun temel bir unsuru hâline gelse de, içi giderek daraltılmış bir çerçeveye ele alınmaya başlamıştır. Öte yandan, refah politikalarının tarihsel kökeni daha erken dönemlere uzanır ve özellikle 19. yüzyıl ortalarından itibaren sanayi devriminin yarattığı toplumsal sorunlarla (yoksulluk, işsizlik vb.) başa çıkma çabalarına dayanır. 20. yüzyılın ortalarında, sanayileşmiş ülkelerin çoğu, savaşın getirdiği yıkımı telafi etmek amacıyla sosyal güvenlik ağlarını genişletmiş ve kapsamlı refah politikalarını hayata geçirmişlerdir (Mishra, 1999).

Refah devleti literatürüne baktığımızda farklı şekillerde tanımlandığını görülmektedir. Dar anlamıyla, sosyal güvenlik ve sosyal yardım yoluyla yeniden dağıtım ve sağlık, eğitim gibi temel sosyal malların sunumunu ifade eder (Schustereder, 2010). Nakdi yardımlar (sosyal sigorta ve katkısız yardımlar) ile aynı yardımlar (eğitim, sağlık hizmetleri, bakım hizmetleri) bu tanımın ana bileşenleridir. Lindbeck (2006, p. 2) ise, refah devletinin daha geniş bir yorumda “fiyat düzenlemeleri, konut politikaları, çalışma koşullarının düzenlenmesi, iş güvencesi yasaları ve çevre politikaları” gibi toplumsal

yaşamın pek çok alanına nüfuz eden uygulamaları da içerdiğini belirtir. Diğer taraftan, refah devleti bazı yazarlara göre, vatandaşları yaşlılık, işsizlik, hastalık gibi piyasa temelli risklere karşı koruyarak; eğitim, konut, çocuk bakımı gibi hizmetlerin kullanımını kolaylaştırmak için tasarlanan programları kapsar. Bu programlar, yalnızca yoksulluğu hafifletme ve toplumsal güvenlik hissini güçlendirme işleviyle sınırlı kalmaz; makroekonomik istikrar ve büyüme gibi daha geniş etkilere de sahip olabilir (Pestiau, 2006, s. 4).

Refah devletinin fikişsel zemininin biçimlenmesinde, bireyciliğin yarattığı toplumsal ve ekonomik risklere bir tepki olarak doğduğu görüşü de dikkate değerdir. Castel (2017, s. 38) refah devletini, 19. yüzyılın başlarından itibaren bireyleri korumasız bırakan bu yaklaşıma karşı geliştirilen bir koruma mekanizması olarak betimler. Bu perspektife göre refah devleti, bireyci anlayışın zayıflattığı toplumsal dayanışmayı yeniden kurmanın bir yolu olmuştur.

Esping-Andersen (1990), refah devletini yalnızca harcamaların boyutlarıyla tanımlamanın yetersiz olduğunu öne sürerek, esas niteliğin metalaşmanın sınırlanması (emeğin metalaşmadan arındırılması)” (*decommodification*) derecesiyle ölçülmesi gerektiğini savunur. Buna göre, vatandaşların işsizlik, hastalık veya emeklilik gibi durumlarda elde ettiği desteğin düzeyi, refah devletinin kapsamını ve gücünü ortaya koyar. Ancak Esping-Andersen, verilerin sınırlılığı ve yöntemlerin net paylaşılmaması nedeniyle eleştirilmiştir. Baldwin (1992, s. 702), refah devletinin sosyal artığın sınıflar arasında nasıl paylaşılacağı ve emeğin demokratik temsiliyetinin nasıl sağlanacağı sorularıyla şekillendiğini ileri sürer. İşçi sınıfının parlamentoda temsil edilmesi ve sosyal demokrat partilerin yükselişi, refah devletini toplumsal eşitlik ve adaleti sağlayacak bir yapı olarak öne çıkarmıştır (Güler, 2019, s.115).

Bir başka bakış açısı, refah devletini piyasa ekonomisini tamamlayıcı bir mekanizma olarak değerlendirir. Walker ve Wong (2004, s. 120), bu düşüncenin refah devletini “piyasa başarısızlıklarını düzeltici” bir kurum şeklinde tanımladığını ve gelir dağılımındaki adaletsizliklere müdahale ettiğini belirtir. Bu kapsamda, gelir dağılımının yeniden düzenlenmesi, refah devletinin asli işlevlerinden biri olarak öne çıkar (Güler, 2019, s.114-115).

Başka bir çerçevede, refah devleti yurttaşlık haklarının genişlemesiyle ilişkili tarihsel bir süreç şeklinde yorumlanır. Marshall (1950), medeni, siyasi ve sosyal hakların gelişimini modern toplumların dayanak noktası olarak görerek, refah devletinin bu hakların yaratılması ve korunmasındaki kritik rolünü vurgular. Bu doğrultuda, refah devleti vatandaşların haklarını genişleten ve böylelikle demokratik toplumların temel değerlerini güçlendiren bir yapı olarak konumlanır. Öte yandan, refah devleti kimilerince, kapitalizmin yarattığı sosyal, ekonomik ve politik eşitsizliklerle başa çıkmak için devletin devreye soktuğu bir araç olarak da tanımlanır (Güler, 2019, s.115).

Ruggie (1984, s. 11), refah devletinin sosyal veya piyasa güçlerinin etkisini yeniden düzenleyerek daha fazla eşitliği hedefleyen özel bir devlet formu olduğunu öne sürer. Yine aynı çerçevede, refah devleti yalnızca yardım ve sigorta sağlamanın ötesinde, bireylerin ve toplumun ihtiyaçlarını sistematik şekilde karşılayan, örgütlü bir sosyal güvenlik mekanizması olarak ele alınır (Güler, 2019).

Son olarak, Sandmo (1995), refah devletini kamu sektörünün bir alt bölümü olarak tanımlar. Bu tanıma göre, refah devleti sosyal güvenlik ve sosyal yardımlar yoluyla yeniden dağıtım; eğitim ve sağlık gibi güçlü bir yeniden dağıtım ögesi barındıran sosyal malların sağlanmasını içerir. Burada makroekonomik politikalar, dar bir tanım yapılmadığı sürece refah devleti kapsamı dışında bırakılabilir. Dolayısıyla, refah devleti kavramının dar veya geniş anlamli kullanımları, hangi politika alanlarının bu çerçeveye dâhil olacağı konusunda farklılık doğurur.

1.2.1. Refah Devletinin Temel Fonksiyonları

Her ne kadar etkinlik-eşitlik ödünleşmesi ¹ kamu politikası tartışmalarında sürekli yer almışsa da (Okun, 1975) refah devleti, kapitalist sistem bağlamında her iki amacı aynı anda gerçekleştirmek için tasarlanmıştır (Barr, 1998; Schustereder, 2010; Pestieau, 2006). Sosyal kurumların temel amaçları etkinlik, eşitlik ve idari uygulanabilirliktir. Ancak bu hedefler refah devleti bağlamında daha ayrıntılı olarak sınıflandırılabilir (Barr, 1998, p.9).

¹ Okun (1975), bu durumu "büyük ödünleşme" olarak adlandırmış ve bunu sızdıran kova metaforuyla açıklamıştır: "Para, zenginlerden yoksullara taşınırken sızdıran bir kovadan geçmelidir. Paranın bir kısmı yol boyunca kaybolur, dolayısıyla yoksullar, zenginlerden alınan paranın tamamını alamaz" (Okun, 1975, s. 91).

Etkinliğin değerlendirilmesinde, üç temel boyutun ön plana çıktığı görülmektedir. İlk olarak, makro etkinlik çerçevesinde, refah devleti için ayrılan GSYİH'nin verimli kullanılması ve maliyet artışlarına neden olabilecek çarpıklıkların engellenmesi amaçlanmaktadır. İkinci boyutta, mikro etkinlik kapsamında, refah devletine tahsis edilen nakdi yardımlar, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi kaynakların verimli dağıtımına odaklanılmaktadır. Üçüncü boyut olan teşvik hususunda ise, kamu tarafından finanse edilen kurumların iş gücü arzı, istihdam ve tasarruf üzerindeki olumsuz etkilerini asgariye indirecek şekilde yapılandırılması gerekliliğinden söz edilmektedir. Bu üç hedefin, dağıtıcı etkinlik başlığı altında toplandığı ve özellikle sağlık ile eğitim sektörlerinde “dışsal etkinlik” kavramıyla ifade edildiği belirtilmektedir. Söz konusu dışsal etkinlik, toplumun genel sağlığını iyileştirmeyi amaçlayan politikaların, sunulan sağlık hizmetlerinin miktarı, kalitesi ve çeşitliliğine yapılan katkı üzerinden ölçüldüğü biçimde açıklanmaktadır (Barr, 1998; Schustereder, 2010).

Sosyal kurumlar, ekonomik etkinliği üç mekanizma yoluyla artırır (Lindbeck, 2006, p.4). İlk olarak, devlet müdahalesi piyasa aksaklıklarını giderir. Bu aksaklıklara sigorta sağlayıcılarının düşük riskli bireyleri seçmesi (avantajlı seçim), risk seviyelerini doğru tespit edememesi (ters seçim), bireylerin gelecekteki ihtiyaçlarını hafife alması (miyopi) ve ekonomik sıkıntı halinde başkalarından yardım göreceği düşüncesiyle kendi önlemlerini almaması (bedavacılık) örnek verilebilir. Sosyal güvenlik düzenlemeleri, bu tür bilgi asimetrilerini azaltarak bireylerin bedavacılık davranışlarını önleyebilir ve zorunlu gelir sigortası sayesinde yaşam döngüsü boyunca tüketimin dengelenmesini sağlar (Barr, 1998, s. 3).

İkinci olarak, zorunlu gelir sigortası, farklı nesiller arasında risk paylaşımı amacıyla bir havuz oluşturur. Böyle bir paylaşımın, tarafların çoğunlukla aynı dönemde yaşamaması nedeniyle, gönüllü sözleşmelerle sağlanması zordur (Lindbeck, 2006, s. 4).

Üçüncüsü, insan sermayesine (ör. eğitim, sağlık) yapılan yatırımlar kamu müdahalesi olmadan genellikle optimal düzeyde gerçekleşmez. Borçlanma güçlükleri ve pozitif dışsallıkların tam olarak dikkate alınmaması bu durumun temel nedenlerindendir. Kamu sosyal harcamaları, bu eksiklikleri gidererek iş gücü verimliliğini artırır ve ekonomik büyümeyi destekler.

Refah devletinin amaçlarından biri olan yaşam standartlarını desteklemek Barr (1998, p. 10) tarafından üç alt başlıkta ele alınır (Schustereder, 2010):

- Yoksulluğun giderilmesi: Bu kapsamda, yoksulluğun giderilmesi, hiçbir bireyin ya da hanenin asgari yaşam standardının altına düşmemesini sağlamak hedeflenmektedir. Yoksulluğu tamamen ortadan kaldırmak veya hafifletmek şeklinde formüle edilebilen bu hedef, yoksulluk sınırının tanımlanmasındaki normatif zorluklarla ilişkilidir. Sınır belirlendikten sonra sistemin etkinliği, sınır altında kalanların sayısı, ne kadar yoksul oldukları ve bu durumun ne kadar sürdüğü gibi ölçütlerle değerlendirilebilir. Böylece, sosyal kurumlar ekonomik ve sosyal refahı dengeleyen bir yapıyı mümkün kılar. Etkinlik ve eşitlik hedeflerinin detaylı biçimde ele alınması hem kaynakların verimli kullanımını hem de toplumun en kırılgan kesimlerinin yaşam standartlarının korunmasını sağlar.
- Güvence (Insurance): Beklenmedik ve kabul edilemez yaşam standardı düşüşlerine karşı koruma sağlar. Başarısı, yardım dönemindeki gelirin önceki gelirle kıyaslandığı ikame oranıyla ölçülür.
- Gelir (tüketim) düzleştirme (Income-smoothing): Bireylerin, yaşam döngüleri boyunca tüketimlerini yeniden dağıtabilmelerini hedefler. Emeklilik planları veya vergilerle finanse edilen sistemler bu doğrultuda işletilir.

Bu hedeflerin gerçekleşmesi, sürdürülebilirlik ve toplumsal dayanışma bakımından büyük önem taşır (Barr, 1998, p. 9-10). Bu çerçevede, yoksulluk yardımları ve gelir sigortası programları, bireylerin asgari yaşam standardının altına düşmesini engellemekte temel araçlardır (Schustereder, 2010). Yoksulluk sınırının belirlenmesinin ardından, bu sınır altındaki kişi sayısı, derin yoksulluk düzeyi ve yoksulluğun devam süresi sistemin başarısını ortaya koyar.

Refah devletinin bir diğer amacı olan toplumsal eşitlik, yatay ve dikey eşitlik biçimlerinde ele alınır. Dikey eşitlik, kaynakların daha düşük gelirli birey veya ailelere yeniden dağıtılmasını gerektirir ve gelir testi yapılan ya da yapılmayan yardımların tamamı az veya çok bu amaca hizmet eder. Vergiyle finanse edilen hizmetlerin (örneğin İngiltere'deki kamusal sağlık hizmetleri gibi) "ücretsiz" olması da çoğu zaman yeniden

dağıtıcı bir etkiye yol açar. Bu yardımların eşitsizliği azaltmadaki başarısı, toplam eşitsizlik ölçütlerinin zaman içindeki değişimiyle takip edilebilir (Barr, 1998, p. 10).

Yatay eşitlik ise, sağlanan yardımların ve tıbbi müdahalelerin yaş, aile büyüklüğü gibi yalnızca ilgili faktörler temel alınarak şekillenmesi gerektiğini, etnik köken gibi ilgisiz faktörlerin ise hizmet sunumunda belirleyici olmaması gerektiğini belirtir (Barr, 1998, p. 10).

Öte yandan eşitlik kavramının politik gruplar ve piyasa ekonomileri arasında farklı yorumlandığı görülmektedir. Batı düşüncesinde eşitlik iki bakış açısıyla incelenir: Sosyalist etik, kaynakların, malların ve hizmetlerin herkes tarafından eşit şekilde paylaşılmasını savunurken, liberal etik fırsat eşitliğini öncelemektedir. Bu liberal görüşe göre, örneğin kamu eğitimiyle sağlanan fırsat eşitliği, bireyler arasındaki gelir eşitliğinden daha önceliklidir (Flora & Heidenheimer, 1981, p. 25).

Bazı yorumcular, refah politikalarının yalnızca ekonomik hedefleri değil, aynı zamanda sosyal amaçları da içermesi gerektiğini vurgular. Örneğin nakdi yardımlar ve sağlık hizmetleri, bireylerin *damgalanmadan* ve saygınlıklarını koruyarak faydalanabileceği şekilde tasarlanmalıdır. Sosyal sigorta katkı paylarının varlığı, yardımların bir hak olarak algılanmasını güçlendirmektedir (Beveridge Raporu, 1942). Bunun yanı sıra yardımlar ve sağlık hizmetleri, bireylerin sosyoekonomik statülerinden bağımsız şekilde topluma katılımını desteklemeli ve sosyal dayanışmayı güçlendirmelidir. Aynı zamanda, idari fizibilite de gözetilmelidir. Sistem, basit, kolay anlaşılır ve yönetilebilir olmalı, kötüye kullanımı asgariye indirecek tasarımlar içermelidir (Barr, 1998).

Bununla birlikte, tanım ve ölçüm sorunları, refah hedeflerinin uygulamasında belirgin zorluklar yaratır. Verimlilik ilkeleri analitik olarak net görünse de vergiler, katkılar ve yardımların tam olarak nasıl bir etki yaptığı kolayca ölçülemeyebilir. Yoksulluk sınırının tanımlanması ve yaşam standardında “kabul edilemez” düşüşlerin belirlenmesi de güçtür. Dikey yeniden dağıtım ve yatay eşitlik gibi kavramların işlevsel tanımları hâlâ yoğun tartışmalar konusudur. Üstelik bazı hedeflerin doğası gereği birbiriyle çelişebilmesi, uygulamada yeni güçlükler yaratmaktadır.

1.2.2. Refah Devletin Kuramsal Arka Planı

Refah devleti, moderniteyle ivme kazanan; sosyal ve ekonomik çalkantıların tetiklediği, devletin toplumsal bünyeyi güvence altına almak maksadıyla teşekkül ettirdiği kurumsal ve normatif bir dizgedir. Bu yapı, iktisadi parametrelerin istikrarsızlığıyla mücadele edebilmek ve sosyo-politik dengeleri muhafaza edebilmek için hem felsefi hem de ampirik kaynaklardan beslenen zengin bir düşünce mirasına dayanmaktadır. Tarihsel olarak değerlendirildiğinde, Sanayi Devrimi'nin tetiklediği dönüşümler ve liberal, sosyalist, işlevselci ile Keynesyen yaklaşımlar arasındaki diyalektik etkileşim, refah devletin ontolojik ve kavramsal temelini inşa etmiştir. Bu minvalde, devletin rolü sadece ekonomik büyümeyi hedeflemekten ibaret kalmamış; aynı zamanda toplumun kırılgan kesimlerini korumak, eşitsizlikleri asgariye çekmek ve toplumsal dayanışmayı kurumsallaştırmak gibi ahlaki bir çerçeveyi de bünyesinde barındırmıştır.

Modern iktisadın babası olarak nitelenen Adam Smith, *Ulusların Zenginliği* (1776) adlı eserinde piyasaların verimli işleyişini ve bireysel inisiyatifin ekonomideki itici gücünü vurgularken, piyasanın tek başına toplumsal adaleti kuramayacağı noktada devletin yönlendirici bir fonksiyonu olması gerektiğini savunur. Sanıldığı gibi aksine Smith, devlete tamamen “elini piyasadan çek” çağrısı yapan mutlak bir laissez-faire savunucusu değildir. Devletin savunma, adalet, altyapı hizmetleri (örneğin yollar, köprüler) ve zorunlu eğitim gibi alanlarda aktif rol oynaması gerektiğine işaret eder. Bu öneri, liberalizmin katı laissez-faire yorumunu kısmen yumuşatarak daha “şefkatli” bir liberal çizgiye kapı aralar (Skousen, 2005). Bununla birlikte, Smith'in devlet müdahalesi konusundaki yaklaşımı, daha sonraları Keynesyen politikaların ya da modern sosyal politikaların gerektirdiği kadar kapsamlı değildir. Smith, piyasanın yenilikçi ve üretken doğasını zedeleyebilecek ağır düzenlemelerden de sakınılması gerektiğini düşünür. Dolayısıyla, onun devlete biçtiği rol kısıtlıdır ve bugünkü anlamıyla refah devleti kavramından yine de hayli uzaktır.

Smith, iş bölümünün üretkenliği artırdığına, piyasa mekanizmasının rekabet aracılığıyla kaynakların etkin dağılımını mümkün kıldığına ve bireylerin rasyonel seçimleri sonucu toplumsal refahın kendiliğinden yükselebileceğine dair tezleriyle klasik iktisat teorisinin çerçevesini çizer. “Görünmez el” metaforu, her bir bireyin kendi çıkarını maksimize etme gayretinin, ortak faydaya da hizmet etmesi fikrini özlü biçimde dile getirir. Smith'in

düşünceleri, 18. yüzyılın ekonomik ve toplumsal bağlamında devrimci nitelikler taşısa da 19. ve 20. yüzyıldaki sanayileşme, ekonomik krizler ve dünya savaşları gibi çalkantılar, iktisadi düşüncenin ve devletin işlevinin farklı bir yörüngeye oturmasına yol açmıştır. 19. yüzyılda hız kazanan Sanayi Devrimi, işçi sınıfının ağır sömürüye maruz kaldığı, kentleşmenin getirdiği gecekondu bölgeleri ve halk sağlığı sorunlarının arttığı bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Smith'in piyasa mekanizmasına duyduğu güven, böylesi derin toplumsal travmalar karşısında yetersiz kalmış; işçilerin korunması, sendikalaşma ve temel sosyal hakların tanınması için daha kapsamlı yasal düzenlemeler gerekliliği öne çıkmıştır. Dolayısıyla, “görünmez el” metaforu, toplumsal birçok konuda pratikte kifayetsiz bir çerçeve sunamamıştır (Heilbroner, 1986).

1929 Büyük Buhranı ve II. Dünya Savaşı sonrası ekonomik krizler, devletin maliye ve para politikalarıyla ekonomiye aktif biçimde müdahale etmesinin elzem olduğunu ortaya çıkarmıştır (Kindleberger, 1973, s.31). John Maynard Keynes (1936), piyasanın kendi kendini her zaman dengeleyemeyeceğini, özellikle durgunluk ya da kitlesel işsizlik dönemlerinde devlet eliyle talebin canlandırılması gerektiğini ileri sürmüştür. Smith'in devlet müdahalesine dair nispeten sınırlı vizyonu, büyük buhran ve savaş sonrası yeniden inşa dönemi gibi olağanüstü konjonktürlerde yetersiz görülerek, yerini daha güçlü kamusal politikaları savunan Keynesyen anlayışa terk etmiştir. 20. yüzyılın ortalarında, T. H. Marshall, Richard Titmuss ve William Beveridge gibi sosyal politika teorisyenleri, evrensel sağlık hizmetleri, sosyal sigorta ve kapsamlı eğitim politikalarıyla örülmüş bir refah devletini savundular. Bu kurumsal ağ, yalnızca piyasanın veya bireylerin kendi inisiyatifine bırakılamayacak kadar önemli toplumsal meseleleri (işsizlik, yoksulluk, eğitim, sağlık vb.) kamunun sorumluluğuna devretmeyi hedeflemiştir. Smith'in eserlerinde kendine yer bulmayan bu kapsayıcı kamu politikası anlayışı, 20. yüzyılın refah devleti uygulamalarında merkezi konuma oturmuştur.

Smith, esasen 18. yüzyılın tarım ve erken ticaret ekonomilerinin hâkim olduğu bir dünyaya hitap etmekteydi. Oysa 20. ve 21. yüzyılda, teknolojinin hızlı sıçramaları ve küresel ölçekte meydana gelen sermaye ve emek hareketleri, çok daha girift bir iktisadi yapı yaratmıştır. 18. ve 19. yüzyılları kasıp kavuran Sanayi Devrimi, toplumların tarım eksenli üretimden endüstriyel kapitalizme hızlı geçişini beraberinde getirmiştir. Küreselleşmenin getirdiği finansal krizler, uluslararası rekabet, lojistik zincirlerdeki

karmaşıklık ve dijital dönüşüm gibi faktörler, devletin ekonomideki rolünü hem düzenleyici hem de koruyucu şekilde genişletmiştir. Fabrikaların iş gücü talebi ve kent merkezlerine yönelik yoğun göç, sanayi peyzajını şekillendirmekle kalmamış, aynı zamanda işçi sınıfının ağır sömürü koşullarına maruz kalmasına, yetersiz barınma imkânlarına ve toplumsal çalkantılara yol açmıştır. Smith'in dönemindeki sorunlara kıyasla çok daha nüanslı politika enstrümanlarına ihtiyaç duyulduğundan, onun minimal ve temel işlevlerle kısıtlanmış devlet anlayışı, modern ekonomilerin ölçeğinde daha az uygulanabilir hâle gelmiştir (Skousen, 2005). Demokratikleşmenin yayılması ve geniş halk kitlelerinin siyasal süreçlerde etkisinin artması, sosyal adalet ve yeniden dağıtım (redistribution) taleplerini güçlendirmiştir (Esping-Andersen, 1990). Özellikle 20. yüzyılda yükselen sendikacılık, işçi hareketleri ve sosyal demokrat akımlar, devletin vergilendirme yoluyla gelir adaletsizliklerini hafifletmesi ve toplumun her kesimine asgari yaşam standartları sunması gerektiğini savundular. Smith, kendi çağında bu tür bir refah devleti anlayışını ne teorik ne de pratik olarak gündemine almıştır; dolayısıyla modern kitle demokrasilerinin siyasi talep yelpazesi, Smith'in klasik liberal çerçevesini aşip daha kapsamlı politikalar arayışına yönelmiştir. Nitekim İngiltere'deki Yoksulluk Yasaları veya Bismarck'ın Almanya'daki sosyal sigorta düzenlemeleri, erken dönem refah mekanizmalarının habercisi olmuştur. Bu noktada dramatik bir dönüşüm yaşanmıştır: Devlet, salt bir “gece bekçisi” olmaktan sıyrılarak toplumsal barışı sağlayan bir aktöre evrilmiştir.

Sanayi kapitalizmine karşı yükselen sosyalist ve Marksist perspektifler, sermaye birikiminin yarattığı eşitsizlikleri ve emek sömürsünü merkeze alarak, “üretim araçlarının mülkiyeti” tartışmalarını gündeme getirmiştir. Karl Marx'ın devrimci düşüncesi, modern refah devletlerinin reformist anlayışından farklı bir istikamette seyretmiş olsa da iktisadi ve toplumsal adalet eksenli düzenlemelerin gerekliliğini güçlü biçimde hatırlatmıştır. Eduard Bernstein gibi demokratik sosyalist isimler ise reformcu çizgide ilerleyerek, toplumsal dayanışma ve sosyal sigorta prensiplerini kapitalist çerçeve içinde uygulamanın mümkün olduğunu savunmuştur. Bu itidal sahibi yaklaşım, pratikte işçi hakları, kamusal eğitim ve sağlık gibi alanlarda devletin müdahil olmasını meşrulaştıran bir rasyonel temel sunmuştur (Harvey, 2010).

Durkheim (1997, s.53), işlevselci perspektifiyle birlikte sanayi toplumlarında sosyal bütünlüğün korunabilmesi için ahlaki ve kurumsal mekanizmalara duyulan ihtiyacı vurgulamıştır. İşsizlik sigortası, kamusal sağlık hizmetleri ve gelir transferleri gibi refah politikaları, toplumsal gerilimlerin yumuşatılmasında birer emniyet supabı olarak konumlanmıştır. 20. yüzyılda Richard Titmuss (1974, s.67) , bu kurumsal çerçeveyi “sosyal hizmetlerin evrenselliği” ilkesiyle daha da genişleterek, devletin yalnızca dar gelirliileri değil, aynı zamanda toplumun tüm kesimlerini de güvence altına alan bir ahlaki misyon icra etmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Böylece refah devleti, “moral hazard” tartışmalarının gölgesinde dahi kolektif bir dayanışma ideali olarak konumunu sağlamlaştırmıştır (Stewart, 2024).

John Maynard Keynes’in 1936’da yayımlanan *İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi* adlı eseri, sanayi ekonomilerindeki konjonktürel dalgalanmalara karşı devletin etkin maliye politikalarıyla müdahale etmesi gerektiğini savunarak yeni bir kapı açmıştır. Keynesyen model, geniş kitlelerin tüketim gücünü artırmayı, ekonomiyi canlandırmayı ve işsizliği asgariye çekmeyi hedeflemiştir. Böylece sosyal transferler, kamu istihdam politikaları ve işsizlik yardımları, sadece insani ya da ahlaki bir gereklilik değil, aynı zamanda iktisadi istikrarın teminatı hâline gelmiştir. Bu “müdahaleci” yaklaşım, II. Dünya Savaşı sonrası dönemde pek çok Batı ülkesinin sosyal politikalarını derinden etkileyerek, refah devleti pratiğinin altın çağını başlatmıştır.

20. yüzyılın son çeyreğinde yükselen neoliberal söylem, refah politikalarının bireylerin özerkliğini zayıflattığı, verimliliği azalttığı ve “paternalist” bir devlet anlayışı geliştirdiği iddiasında bulunmuştur. Friedrich Hayek ve Milton Friedman gibi düşünürler, devletin piyasa mekanizmalarına aşırı müdahalesinin “görünmez eli” körelttiğini ve mali açıdan sürdürülemez bir yapı ortaya çıkardığını öne sürmüştür. Bu eleştiriler, pek çok ülkede gelir testine tabi sosyal yardımların (means-tested benefits) ve özelleştirmelerin önünü açarak geleneksel refah devletinin parametrelerini yeniden çizmiştir. Ancak refah devleti, bütün bu reform ve dönüşüm baskılarına rağmen, piyasa başarısızlıklarını telafi eden ve toplumsal vicdanı yansıtan bir mekanizma olma vasfını büyük ölçüde muhafaza etmeyi başarmıştır.

1.2.3. Refah Devletinin Tarihsel Gelişimi: Batı Perspektifi

Refah devleti, çok yönlü bir yapıya sahip olup tarihi gelişimi çeşitli dönemlendirme yaklaşımlarıyla incelenmektedir. Bu kavramın tarihsel evrimini anlamak için farklı kuramsal yaklaşımlar başvurulmuş önemli bir zemin sunar. Therborn (1984, s. 31), refah devletinin gelişimini dört ana evrede değerlendirir: deneyim (1870–1920), entegrasyon (1930–1940), genişleme (1950–1960) ve yeniden biçimlenme (1970 sonrası). Söz konusu dönemlendirme, refah devleti incelemelerinde pek çok çalışmanın temel çerçevesini oluşturmuş (Güler, 2019) ve sonraki araştırmalarda da benzer örüntüler benimsenmiştir (Flora & Heidenheimer, 2017). Bu süreçte, refah devletinin doğası, onun “keşfedilmesi” ve adlandırılmasıyla ilişkilendirilebilir. Geleneksel kronolojiye göre, refah devleti uzun bir zaman diliminde gelişmiş olsa da tam anlamıyla tanınması ve bu isimle anılması zaman almıştır (Flora & Heidenheimer, 2017).

Pek çok insan için refah devleti, İkinci Dünya Savaşı’nın hemen sonrasındaki dönemin bir ürünü olarak kabul edilir. Nitekim Anglo-Sakson dünyasında bu kavram, savaş sonrası İngiliz İşçi Hükümetinin ilk yıllarında Sir William Beveridge’in ünlü Sosyal Sigorta Raporu’nda (kısmen) öngörülen düzenlemelerin yaşama geçirilmesiyle özdeşleştirilir (Beveridge, 1942). Refah devleti teriminin, savaş sırasında otoriter devlet modelleriyle (örneğin Nazi Almanyası’nın) kurulması hedeflenen alternatif yaklaşımların karşıtlığı üzerinden popülerleştiği de vurgulanmaktadır (Esping-Andersen, 1990, p.99).

Ancak refah devletlerinin çoğunun kapitalist sistem altında ortaya çıkmış olması, devlet-ekonomi-refah arasındaki özgün ilişkiyi mutlak olarak tanımlamaz. Kapitalizm öncesi toplumlardaki sosyal refah sorumluluğuna dair anlayışlar, sonraki dönemlerden farklıdır. Liberal kapitalizmin savunucuları, kapitalizmin doğal bir işleyişe sahip olduğu inancını yerleştirirken, bu sistemin tarihsel olarak inşa edildiğini ve çoğu zaman dayatılarak yaygınlaştırıldığını göz ardı etmemek gerekir. Orta Çağ Hristiyanlığının hayırseverlik pratiğinden erken kapitalist dönemin merkantilist ilkelerine kadar, sosyal dayanışma ve devlet müdahalesi çeşitli biçimlere bürünmüştür. Örneğin, Orta Çağ’da adil fiyat ve adil ücret yaklaşımları piyasa ilişkilerine karşı bir tür savunma işlevi görürken; erken kapitalist dönemde devletin ulusal refaha katkı sunması ve yoksul emekçiye karşı sorumluluk alması doğal kabul edilmekteydi (Marshall, 1950, s.65-67; Titmuss 1974, p.58-60).

On dokuzuncu yüzyılın dahi minimal sayılabilecek devletlerinde, ekonomiye ve refahın sağlanmasına kısmen müdahalede bulunulduğu görülür. Örneğin Viktorya dönemi Britanya'sında kamu sağlığı, eğitim ve işçi tazminatı alanında çeşitli düzenlemeler yapılmış; ABD ise benzer şekilde kamu eğitimi ve sağlık konularında federal seviyede kurallar geliştirmiştir. Bismarck'ın Almanya'da başlattığı öncü sosyal sigorta uygulamaları, aslında Prusya'daki daha eski refah gelenekleriyle bağlantılıdır. Avustralya ve Yeni Zelanda gibi sömürge geçmişine sahip ülkelerdeyse, sosyal düzenlemeler beklenenden daha erken tarihlerde hayata geçirilmiştir; bu durum, söz konusu ülkelerin refah devleti yapılanmasında erken aşamalarda mesafe kat etmesini açıklamaktadır (Esping-Andersen, 1990, p.115; Marshall, 1950, p.46).

Uygulamada, gelişmiş kapitalist ülkelerin birçoğu, refahın sağlanmasına yönelik yasal veya kurumsal düzenlemeleri birkaç yüzyıl öncesine dayanan bir mirastan devralmıştır. Birçok ülkede yoksulluğu hafifletmek amacıyla yerel ölçekli kamusal fonlar toplama ve dağıtma sorumluluğu taşıyan yoksul yasaları çıkarılmış; bu yasalar, kimi zaman yardım alanlar için sivil hak kısıtlamaları içerse de sosyal korumanın ilk kamusal örnekleri olarak öne çıkmıştır (Webb & Webb, 1910; Bruce, 1968; Henriques, 1979; Samuelsson, 1968, s. 129-30; Axinn & Levin, 1975; Fowle, 1890; aktaran: Pierson, 1996, p.101). Orta çağın sonlarından itibaren yoksullara yardım, toplumsal düzenin korunmasına hizmet eden bir araç konumundaydı. Ancak sanayileşmenin yayılması, on dokuzuncu yüzyıldan itibaren kamu sağlığı, istihdam koşullarının düzenlenmesi ve kamu eğitimi gibi alanlarda merkezi idarenin kapsamını genişletmiştir. Bu çerçevede devletler, ulusal nüfusun gözetimi ve yönetimi açısından daha fazla sorumluluk üstlenmiştir.

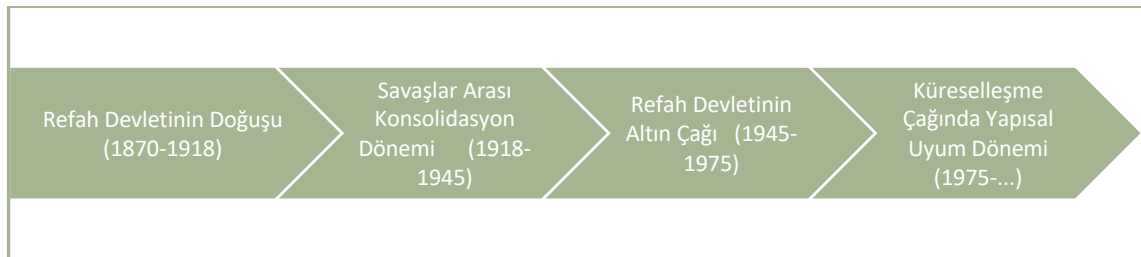
Elbette bu gelişmelere dair uluslararası veriler ve tarihlendirmeler bazı farklılıklar gösterir. Oy hakkının yaygınlaşma tarihleri ya da sosyal sigorta uygulamalarının başlama yılları ülkelere göre değişebildiği gibi, sosyal harcamaların kapsamı, finansman biçimleri ve dağıtım kanalları da çeşitlilik arz eder. Örneğin, sosyal harcamaların vergi tabanlı mı yoksa katkı payına dayalı mı olduğu, ilgili programların toplumsal etkisini büyük ölçüde değiştirir. Yine de genel tablo incelendiğinde, 1883'te Almanya'nın sağlık sigortasını yürürlüğe koymasından 1914'e (I. Dünya Savaşı'nın patlaması) dek geçen otuz yıllık süre içinde; Kanada ve ABD dışında kalan pek çok ülkenin işçi tazminatı, yaşlılık aylıkları

veya sağlık sigortası gibi refah düzenlemelerini adım adım devreye soktuğu görülmektedir (Esping-Andersen, 1990, p. 90; Titmuss, 1974, p.110-112).

1920'lere doğru Avrupa'daki birçok devletin temel sosyal sigorta formlarını (yaşlılık, iş kazası, hastalık vb.) benimsediği; işsizliğin sonuçlarına karşı önlem alan ülke sayısının giderek arttığı gözlemlenmektedir. Aile yardımları gibi ikinci nesil refah mevzuatıysa, çoğunlukla 1940'ların ortalarından itibaren devreye girmiştir. Buna paralel biçimde, yoksullara oy verme hakkı gibi konular da gündeme gelmiş; başlangıçta kamu yardımı alanları sivil haklardan mahrum bırakan uygulamalar, yirminci yüzyılın başlarıyla birlikte gerilemiştir. Dolayısıyla, "kamu refahının vatandaşlık haklarının bir parçası hâline gelmesi" süreci, uzun soluklu bir dönüşümü yansıtmaktadır (Marshall 1950, p.68-69; Titmuss, 1974, p.98-100).

Sosyal harcamalardaki artış ise, refah devletinin gelişiminin önemli bir göstergesi olarak değerlendirilir. Elbette bu artışın ölçümü, ülkeler arasında değişen sosyal harcama tanımlarından, milli gelirin farklı hesaplanmasından veya yerel/ulusal idare düzeyleri arasındaki ayrımlardan ötürü her zaman sağlıklı karşılaştırmaya izin vermemektedir. Ancak 1900'lerde, Almanya ve İsviçre dışında kalan ülkelerde kamu sosyal harcamalarının GSYİH içindeki payının %3'ü geçmediği; buna karşın 1920'ye gelindiğinde çoğu ülkenin bu eşiğe ulaştığı, 1930'da ise hemen hepsinin %3'ü aştığı bilgisi, refah devleti gelişimi açısından anlamlı bir eğilimi ortaya koyar. Hatta bazı ülkelerde 1920'lerde kamu sosyal harcamalarının %5 düzeyini geçtiği saptanmıştır (Pierson, 2006).

Şekil 1.1. Refah Devletinin Gelişim Aşamaları

Kaynak: Pierson (2006)'dan faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Pierson (2006), modern refah devletinin gelişimi için dört ayrı zaman dilimi tanımlamıştır:

1. Refah devletinin doğuşu (1870–1918),
2. İki savaş arası konsolidasyon dönemi (1918–1945),
3. Genişlemenin “altın çağı” (1945–1975),
4. Küreselleşme çağında yapısal uyum dönemi (1975’ten itibaren).

İlk aşamada sanayi devrimi ve kentsel yoksulluk sorununa çözüm arayışları, devletin sosyal politika alanına yönelmesini tetiklemiş; sonrasında ise dünya savaşlarının yarattığı tahribat ve ekonomik krizler, kamu eliyle sosyal güvenliğin ne denli hayati bir mekanizma olabileceğini gözler önüne sermiştir. Böylece refah devleti, yalnızca yoksulluğu hafifletmekle sınırlı kalmayıp, sosyal hakların genişlemesi ve vatandaşlık kavramının evrimiyle de yakından bağlantı kuran bir yapı hâline gelmiştir.

İkinci Dünya Savaşı ertesinde özellikle Batı Avrupa’da ivme kazanan refah devleti genişlemeleri, 1970’lerde yaşanan ekonomik durgunluk ve neoliberal politikaların yükselişiyle birlikte sorgulanmaya başlanmıştır. Ancak refah devleti nosyonu, tüm bu dalgalanmalara rağmen, modern toplumların sosyal sözleşmesinde temel bir unsur olarak varlığını sürdürmüştür. Dolayısıyla tarihsel gelişim, refah devletinin yalnızca bir kriz çözme aygıtı değil, aynı zamanda vatandaşlık haklarının kurumsallaştırılmasıyla yakından ilişkili bir model olduğunu da ortaya koymaktadır.

1.2.3.1. Refah Devletinden Önce

Yoksulluk, insanlık tarihi boyunca var olmasına rağmen, sosyal yönleri on altıncı yüzyıla kadar belirgin bir şekilde vurgulanmamıştır. 1531 tarihli İngiliz Yasası, 'hak eden' ve 'hak etmeyen' yoksullar arasında ayırım yapmaya çalışmış, bu ayırım uygulamada hala geçerliliğini korumuştur. Orta Çağ’ın sonuna kadar yoksulluk yerel bir endişe konusu olarak görülmüştür. Ancak, ulus-devletlerin gelişmesiyle birlikte bu durum değişmeye başlamıştır. 1601 tarihli ünlü Elizabeth Yoksullara Yardım Yasası, kimsesiz çocuklara, sakatlara, işsizlere ve çalışmaktan çekinenlere yardım etmek için cemaatler tarafından yönetilecek ulusal bir sistem kurmuştur. Prusya’nın 1794 tarihli Landrecht'i ise devlete yoksullar için açık bir ataerkil sorumluluk vermiş, ancak sosyal bakım sağlama görevi yerel topluluklara devredilmiştir (Kuhnle & Sander, 2021, p.74).

Modern ulus-devletler gelişmeye başladıkça, yoksullar sorunu ulusal bir önem kazanmıştır, ancak genellikle yoksullara yardım, serserilik ve dilencilikle ilgili ulusal yasaların uygulanması yerel yetkililere bırakılmıştır. On dokuzuncu yüzyıl boyunca, yoksulluk ve yoksullukla ilgili sorunların devam etmesi, ayrıca nüfus artışı, kentleşme ve sanayileşmenin yaygınlaşması, pek çok Avrupa ülkesinde sosyal sorunların giderek daha belirgin hale gelmesine katkıda bulunmuştur. Sosyal sorunlarla başa çıkmanın iki geleneksel yöntemi olan hayırseverlik ve yoksul yasaları hem yetkililer hem de halk tarafından giderek daha yetersiz görülmeye başlanmıştır (Kuhnle & Sander, 2021, p.75).

Refah devletlerinin resmi olarak kurulmasından önce, Yoksul Yasası politikaları gibi ilk ulusal sosyal koruma biçimleri 16. yüzyıla kadar uzanıyordu. Bu ilk programlar yoksulluğu azaltmayı amaçlıyordu ancak modern refah mevzuatından temelde farklıydı. Başlangıçta yoksulları kontrol etme ve toplumsal düzeni koruma mekanizmaları olarak algılanan bu yasalar, zamanla geleneksel otoriter toplumsal yapıyı savunma araçları haline gelmiştir. Yoksul Yasası döneminin ilkeleri, Amerikan ve Fransız Devrimleri ile Sanayi Devrimi gibi önemli siyasi ve ekonomik değişimlerle birlikte zayıflamaya başlamıştır. Bu olaylar bireysel özgürlük, eşitlik ve kendine güveni vurgulayan yeni liberal fikirlere zemin hazırlamıştır (Schustereder, 2010, p. 41).

1.2.3.2. Refah Devletinin Doğuşu (1870-1918)

Modern refah devletinin başlangıç dönemi, Rimlinger'in (1971) 'liberal kopuş' olarak adlandırdığı, eski sanayi öncesi bağımlılık ve koruma kavramı ile sanayileşme ve demokratikleşmenin getirdiği yeni sosyal koruma kavramı arasındaki kopuşla başlamıştır. On sekizinci yüzyılın sonundan on dokuzuncu yüzyılın sonuna kadar liberalizm idealleri, bireysel özgürlük, eşitlik ve kendi kendine yardım ilkeleri sosyal politika düşüncesine hâkim olmuştur. Ancak, hızlı toplumsal dönüşüm, işçilerin artan siyasi mobilizasyonu ve demokratikleşme talepleri liberal ilkelerin aşınmasına yol açmıştır (Kuhnle & Sander, 2021, p.75).

Esping-Andersen'e (1999, p. 33–34) göre, refah devletinin kökenleri 19. yüzyıl reformizmine dayandırılabilir. Refah devletinin doğuşu genellikle 19. yüzyılın son çeyreğine tarihlense de 16. yüzyıldan itibaren Batı Dünyası'nda ulusal sosyal koruma unsurları, yani Yoksulluk Yasaları, yaygındı. Bu yoksulluk yardımı programları, modern

refah devleti yasalarından oldukça farklıydı. Başlangıçta vatandaşlık haklarının bir parçası olarak görülen bu yasalar, zamanla otoriter sosyal düzeni savunmak için kullanıldı ve yoksulların talepleri, vatandaşlık haklarının bir parçası olarak değil, alternatif bir çözüm olarak değerlendirilmiştir. Amerikan ve Fransız Devrimleri ile Sanayi Devrimi gibi büyük siyasi ve ekonomik değişimlerle birlikte, yoksulluk yasalarının temel ilkeleri zayıfladı. Liberal düşünceler yayıldı ve her bireyin kendi kaderini tayin etme özgürlüğü ve sorumluluğu vurgulanmıştır. Eski yoksulluk yasaları, işçilerin şehir hayatına uyum sağlamasını ve iş gücünün hareketliliğini engellediği için eleştirilmiştir.

19. yüzyılın sonlarına doğru sanayileşme ile ortaya çıkan yeni sosyal riskler, işçi sınıfının hak mücadelesi ve sosyal koruma talepleriyle birleşerek modern refah devletinin temellerini atmıştır. Sanayileşmeye eşlik eden ve gelişen 'sosyal sorun', işçilerin kendilerini tek bir sınıf olarak algılamaya başlaması ve işçi hareketinin giderek önem kazanmasıyla birlikte sosyal haklar kavramının somutlaşması için önemli bir itici güç olmuştur. İşçi sınıfının durumunun yarattığı siyasi ve ahlaki tehdit karşısında ekonomik ilerlemenin nasıl güvence altına alınabileceği sorusuna odaklanan çözüm, giderek artan bir şekilde bir tür devlet eylemi olarak görülmeye başlandı. Önceki on yıllar demokrasinin ve siyasi hakların yayılmasına tanıklık etmişti. Doğrudan ya da dolaylı olarak, bunlar artık sosyal hakların önünü açıyordu (Kuhnle & Sander, 2021).

Günümüz sosyal sigorta programlarının temelleri, 19. yüzyılın sonlarında, liberal ve muhafazakâr siyasi partilerin hâkimiyetindeki bir dönemde atılmıştır. Örneğin, Almanya'nın ulusal sosyal güvenlik sistemleri 1889'da Fransa'nın 1893'te, Avustralya ve İsveç'in 1909'da, Birleşik Krallık'ın ise 1911'de yürürlüğe girmiştir. İlk sosyal güvenlik programları, liberal hedefleri yansıtan bir yapıya sahip olmuş ve kabul edilmelerinin ardından geniş bir destek kazanmıştır. Bu tür programlar, daha sonra diğer demokratik ülkeler tarafından da benimsenmiştir. Japonya, 1920'lerde çeşitli sosyal refah programlarını hayata geçirirken, Amerika Birleşik Devletleri ve İsviçre sosyal güvenlik sistemlerini sırasıyla 1935 ve 1947 yıllarında uygulamaya koymuştur (Congleton & Bose, 2010).

Bu yasalar, iş kazaları, hastalık, yaşlılık ve işsizlik gibi risklere karşı koruma sağlamıştır (Flora & Alber, 1981). Almanya'nın sağlık sigortası uygulamasıyla başlayan süreçte, 1914'te savaşın patlak vermesine kadar pek çok ülke işçi tazminatı sistemlerini devlet

desteği ile uygulamaya koymuştur. Sağlık sigortası ve yaşlılık aylıkları gibi sosyal koruma önlemleri bu dönemde yaygınlaşmıştır. 1920 yılına gelindiğinde, Avrupa ülkelerinin çoğu işsizliğin sonuçlarına karşı koruma için bir tür devlet sorumluluğu kabul etmiştir. Aile yardımları ise çoğu ülke için refah mevzuatının "ikinci nesline" aittir ve 1940'ların ortalarına kadar pek çok ülkede yasal düzenlemeler yapılmıştır (Pierson, 2006, p. 104).

Sosyal harcamalar, 1900 ile 1930 yılları arasında istikrarlı bir şekilde artmıştır. 1920'lere gelindiğinde, birçok ülke sosyal harcamalarını artırmış ve 1930'ların ortalarına kadar bu trend devam etmiştir. 1900 yılında yüzde 3'lük sosyal harcama seviyesine ulaşan çok az ülke varken, 1920'lerde bu oran artmış ve 1930'larda daha da yükselmiştir. Sosyal harcamaların artışı, ülkeler arasında farklılık göstermiştir. Sosyal sigorta yasalarının gelişimi ile genel erkek oy hakkının genişletilmesi arasında bir ilişki bulunmaktaydı. Dikkat çekici bir şekilde, tam erkek oy hakkını daha önce elde etmiş olanlar (Almanya, Fransa, Danimarka ve Yeni Zelanda dahil) aynı zamanda en erken refah yenilikçileri arasındaydı. Kadınlara oy hakkını tanıma konusunda 'bir nesil erken' davranan Yeni Zelanda'nın (bu hakkı Avrupalılarla sınırlandırırken) aile ödeneklerini uygulamaya koyma konusunda da 'bir nesil erken' davrandığını dikkat çekmiştir. Bu dönemde kamu yardımlarından yararlananları haklarından mahrum bırakan kurallar kaldırılmıştır. Örneğin, Birleşik Krallık, Norveç ve İsveç, bu dönemde yoksullara oy hakkı tanımıştır. Bu durum, kamu refahının vatandaşlığa bir alternatif olmasından, vatandaşlık haklarından biri olarak kamu refahına geçişin önemli bir göstergesidir (Pierson, 2006, p.107).

Sosyal harcamaların artışına ilişkin rakamlar ise refah devleti konusunda dikkatle ele alınmalıdır. 'Sosyal harcamaların' tanımlanmasındaki farklı ulusal kriterler, milli gelirin hesaplanmasındaki farklılıklar ve 1945 öncesi rakamların güvenilirmezliği nedeniyle bu harcama eşiklerinin çok yaklaşık olduğu görölmektedir. Yine de genel rakamlar, bu dönem boyunca sosyal harcamalardaki mütevazı ancak istikrarlı büyümeyi ifade etmektedir. Almanya ve İsviçre haricinde ülkelerin hiçbirinin 1900 yılında yüzde 3'lük sosyal harcama seviyelerine ulaşmadığı görölmektedir. Ancak 1920'de yarısından fazlası bu eşiğe ulaşmış ve 1930'da hepsi yüzde 3 rakamını geçmiştir. Bu devletlerin yaklaşık üçte biri 1920'lerde yüzde 5'lik eşiği geçmiştir (Pierson, 2006, p. 107).

1.2.3.3. Savaşlar Arası Konsolidasyon Dönemi (1918-1945)

I. Dünya Savaşı öncesi dönem, refah devleti gelişimi açısından bir deneyim dönemi olarak kabul edilirken, iki savaş arası dönem (özellikle 1930'lar ve 1940'lar) genellikle konsolidasyon dönemi olarak adlandırılır. Bu dönemde yenilik yapmaktan ziyade, çeşitli sosyal politika programlarının bir araya getirilmesine odaklanılmıştır. Bu anlamda, II. Dünya Savaşı sonrasında refah devletinin hızlı genişlemesi için temeller atılmıştır (Pierson, 1998). I. Dünya Savaşı sonuna kadar hiçbir ulus beş büyük sosyal sigorta programının (iş kazası, hastalık, emeklilik, işsizlik, aile yardımları) tamamını uygulamaya koymamışken, II. Dünya Savaşı sonuna kadar çoğu ulus bunların hepsini uygulamaya koymuştur (Schustereder, 2010, p. 44).

Sosyal güvende "yeni bir çağın" başlangıcı, 1919'da ILO (International Labour Organization) 'nun kurulması ve böylece asgari sosyal standartlar fikrinin uluslararası ölçekte yayılmasıyla da belirginleşmiştir. Versailles Antlaşması'nın bir parçası olarak kurulan örgüt, sosyal adalet yoluyla evrensel barışın sağlanabileceği inancını yansıtıyordu. ILO'nun arkasındaki en önemli gerekçe Birinci Dünya Savaşı deneyimidir. ILO en başından itibaren sosyal sigorta programlarının yaygınlaştırılmasını, genişletilmesini ve birleştirilmesini teşvik etmiştir (Perrin, 1969).

Bununla birlikte sosyal refahın konsolidasyon sürecinde iki tarihi olayın önemli katalizör rolü oynadığı belirtilmiştir: I. Dünya Savaşı -aynı zamanda ILO'nun kurulmasındaki en önemli gerekçe-ve 1930'ların başlarındaki Büyük Buhran. Tarihçiler tarafından "Büyük Savaş" olarak adlandırılan I. Dünya Savaşı, milyonlarca insanın öldüğü, yaralandığı veya evsiz kaldığı bir yıkım bırakmıştır. Sonuç olarak, sosyal sigorta programlarının toplumun acil ihtiyaçlarını karşılamak için genişletildiği gözlemlenmiştir. 1929'a gelindiğinde, Avusturya dışında hiçbir ülkenin beş sosyal sigorta programının tamamını uygulamaya koymadığı kaydedilmiştir. 1929'daki borsa çöküşü ve ardından gelen Büyük Buhran ile hükümetlerin, refah devletinin ilk mali krizi ile karşı karşıya kaldığı belirtilmiştir. Büyük Buhran ve bunun bazı ülkelerdeki sosyal politika üzerindeki önemli etkisinin ardından, İkinci Dünya Savaşı'nın hazırlıkları ve nihayetinde patlak vermesi, 1945'ten sonra modern refah devletlerinin gelişiminde yeni bir aşamaya işaret etmiştir. Aslında, savaşın refah üzerindeki etkisinin ne olduğu ve savaşın devam eden gelişmelerde bir kırılma mı yarattığı yoksa sürekliliği mi temsil ettiği sorusu bir dizi tartışmaya yol açmıştır. Goodin

ve Dryzek (1995) savaş zamanı deneyimlerinin, daha sonraki (savaş sonrası) harcama cömertliğinde kendini gösteren bir dayanışma duygusu yaratarak sosyal gelişimin savaş sonrası yörüngesini şekillendirdiğini savunurken, Peacock ve Wiseman (1961) savaş zamanı hükümet harcamalarındaki artışların daha sonraki refah amaçları için 'tolere edilebilir vergilendirme' eşiğini yükselttiğini öne sürmüştür (Kuhnle & Sander, 2021, p.89). Ekonomik durgunluğun ciddiyetinin refah kesintilerini kaçınılmaz kıldığı; ancak Keynesyen fikirlerin artan etkisi altında, hükümetlerin ekonomik ortodoksluktan kademeli olarak vazgeçip talep yönlü bir ekonomik program benimsemeye başladığı ifade edilmiştir (Heclo, 1981; Pierson, 1998). Marglin (1990), buhran'ın ilk mirasının refah devletine olan bağıllık olduğunu belirtmiştir (Schustereder, 2010, p.45).

Hicks (1999), "Avrupa, Kuzey Amerika ve Antipodlar'daki hayatta kalan demokrasilerde, siyasetin kutuplaştığı ve sola kaydığı, burada sosyal güvenliğe olan bağıllığın yeni Keynesyen-refahçı ortodoksinin bir parçası haline geldiği" gözlemlenmiştir. Keynesyen fikirlerin, sosyal demokratik sosyal ve ekonomik politikaları meşrulaştırmada yardımcı olduğu ifade edilmiştir. Sosyal demokrat reformistlerin açık hedefinin, kapitalizmin olumsuz etkilerini hafifletmek için bir refah kapitalizmi sistemi kurmak olduğu vurgulanmıştır (Schustereder, 2010, p.45). Sosyal demokratların, kapsamlı sosyal güvenlik mevzuatını ve neokorporatist kurum inşasını (güç mobilizasyonu) yeni refah-kapitalist sistemin programatik köşe taşları olarak öngördüğü belirtilmiştir. Karşılaştırmalı tarihi analizlerin, sosyal demokrat hükümetlerin kurulması ile sosyal güvenlik programlarının tanıtılması arasındaki güçlü bağı açıkça ortaya koyduğu belirtilmiştir. Hicks (1999), 1931-1950 döneminde zorunlu gelir güvenliği programlarını kabul eden tüm hükümetlerin yüzde 88'inde sosyal demokrat partilerin yer aldığı ortaya konmuştur. Bu nedenle, iki savaş arası dönemde kamusal sosyal refahın konsolidasyonunun, sosyal demokrasinin bir demokratik hareket olarak yükselişi ile yakından bağlantılı olduğu sonucuna varılabileceği ifade edilmiştir (Schustereder, 2010, p. 45).

1.2.3.4. Refah Devletinın Altın Çağı (1945-1975)

Refah devletinın genişlemesinin "altın çağı" olarak bilinen İkinci Dünya Savaşı sonrası dönem, kamu refahı programlarında benzersiz bir büyümeye tanıklık etmiştir. Bu dönem Keynesyen ekonomi politikalarına verilen geniş siyasi destek, neokorporatist kurumların

yükselişi ve Bretton Woods sisteminin kurulması ile karakterize edilmiştir. Keynesyen tam istihdam ve ekonomik büyüme fikirleri yaygın olarak kabul görmüş ve sosyal refah programlarının hızla genişlemesine yol açmıştır. Neokorporatist model, sermaye ve emeğin çıkarları arasında sürdürülebilir bir uzlaşmayı kolaylaştırarak refah devletini daha da güçlendirdi. 1954 yılına gelindiğinde, Kanada, Finlandiya ve Amerika Birleşik Devletleri dışındaki tüm gelişmiş piyasa ekonomileri beş ana sosyal sigorta programının tamamını uygulamaya koymuştur (Schustereder, 2010, p.46).

Sosyal koruma ve sosyal güvenlik, modern toplumlarda sosyal ve ekonomik riskleri bertaraf etmede devletin önemli bir aracı olarak kullanılmaktadır. Bu kavramlar, uluslararası belgelerde temel insan hakkı olarak ele alınmakta ve anayasalar tarafından korunmaktadır. Bu anlayış, II. Dünya Savaşı sonrası Keynesyen yıllarda şekillenmeye başlamıştır. Savaşın yarattığı olumsuz etkiler, sosyal politikayı belirleyen temel unsurlardan biri olmuştur. 1929 Büyük Buhran'ın etkilerinden kurtulma çabaları, sosyal refah devleti modelinin gelişimine katkıda bulunmuş ve II. Dünya Savaşı sonrasında refah devleti altın çağını yaşayarak modern toplumların sosyal güvenlik anlayışının temelini oluşturmuştur (Işık, 2018).

1950'lerin başında OECD üretiminin yüzde 90'ını oluşturan yedi büyük OECD ülkesinde GSMH'deki yıllık büyüme 1950'lerde yüzde 4,4 iken, 1960 ile 1973 arasındaki yıllarda yüzde 5,5'e yükselmiştir. Büyüme oranlarında önemli uluslararası farklılıklar vardır. İngiltere, en hızlı genişleme yıllarında bile yüzde 3'ün üzerinde büyüme sağlamakta zorlanırken, Japonya'nın kayda değer büyümesi dönem boyunca yıllık yüzde 10'u aşmıştır. 1960'tan sonraki yıllarda, daha önce az gelişmiş olan bazı ekonomiler (örneğin İspanya, Portekiz, Yunanistan ve Türkiye) yılda yüzde 6'yı aşan büyüme seviyelerine ulaşmıştır. 1950'ler ve 1960'lar boyunca OECD ekonomileri genelinde yıllık ortalama büyüme oranları %5'e yakın seyrederken, enflasyon yavaş yükselmekle birlikte 1960'ların sonuna kadar %4'ün altında kalmıştır. Bu durum, ortalama ekonomik büyüme oranının yarıdan fazla düştüğü (Birleşik Krallık'ta yüzde 0,5'e kadar düşmüştür) 1973 sonrası deneyimle keskin bir tezat oluşturmaktadır. Aynı zamanda enflasyon da sürekli bir sorun haline gelmiş ve 1974 yılında yüzde 14 ile zirve yapmıştır (Pierson, 1996, p.127).

İstihdam açısından, sürekli ve düşük enflasyonlu ekonomik büyümenin yaşandığı yıllar aynı zamanda işsizlik oranlarının da düşük olduğu yıllar olmuştur. Altı büyük OECD

ülkesinde ortalama işsizlik seviyesinin yüzde 2,8 olduğu 1950 ve 1967 yılları arasındaki dönem, işsizliğin yüzde 13'e ulaştığı 1933 yılındaki buhranın zirvesindeki deneyimle belirgin bir tezat oluşturmaktadır. 1960'lara ait rakamlar, İtalya ve ABD'deki sürekli yüksek işsizlik seviyeleri nedeniyle çarpıtılmış olup, diğer tüm ülkeler yüzde 2'nin önemli ölçüde altında ortalamalar göstermektedir. 1960'lardaki bu rakamlar 1970 sonrasındaki deneyimle de keskin bir tezat oluşturur. İşsizlik 1970'ler boyunca artmış ve 1983'te yaklaşık yüzde 8,5 ile zirve yapmıştır. Bu dönemde özellikle genç işsizliği ve uzun dönemli işsizlikte büyük bir artış görülmüştür. Örneğin İngiltere'de genç işsizliği 1983'te yüzde 23,4'e ulaşmış, bir yıldan uzun süredir işsiz olanların oranı 1986'da yüzde 40'ın üzerine çıkmıştır. Böylece 1950'ler ve 1960'lar, sadece savaş öncesi yıllarla değil aynı zamanda 1973'ten sonraki deneyimlerle de tezat oluşturan sürekli bir ekonomik büyüme ve tam istihdam dönemini tanımlamıştır (Pierson, 1996, p.127).

Savaş sonrası dönemde refah devletinin hızlı büyümesinin iki önemli sosyal ve siyasi sonucu olmuştur. Birincisi, sosyal bütçenin genişlemesi refah devletinin seçmen kitlesinin bir miktar "evrensellesmesini" sağlamıştır. İkincisi, refah devletinin hızlı büyümesi işgücünün bileşiminde radikal değişiklikler yaratmıştır. Devlet, özellikle refah devleti artık gelişmiş toplumlarda önemli bir işveren konumuna gelmiştir. 1960'ların başı ile 1980'ler arasında sosyal refah endüstrisi, ekonominin hizmet sektöründe reel büyüme yaşayan tek alanlardan biri olmuştur. OECD verileri, 1980'lerde bazı ülkelerde kamu istihdamının imalat sektöründeki istihdamı geride bıraktığını göstermektedir. Özellikle kadınların işgücüne katılımı, refah devleti sayesinde artmıştır; üniversite eğitimi almış kadınların büyük bir kısmı sosyal refah endüstrilerinde istihdam edilmiştir (Pierson, 1996, p.130).

Esping-Andersen'in üçlü refah rejimi sınıflandırmasına temel oluşturan dönem, II. Dünya Savaşı'ndan 1970'lerin sonuna kadar uzanmaktadır. Bu süreçte sosyal güvenlik uygulamaları, 1970'li yıllarda finansman krizine girmiş ve neo-liberal dönüşümden olumsuz etkilenmiştir. Keynesyen ekonomi modeliyle şekillenen sosyal devletler, 1970'lerdeki ekonomik bunalımın sorumlusu olarak görülmüş ve neo-liberal düşüncelerin yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Petrol krizinin ardından uygulanmaya başlanan neo-liberal politikalar, serbest pazarı ve devletin küçültülmesini dayatmış, devletin piyasa müdahalesine sermaye lehine son vermiştir (Işık, 2018, s.110).

1970'ler, Friedrich Von Hayek'in görüşlerinin yeniden önem kazandığı bir dönem olmuştur. Hayek, refah devletini eleştirmiş ve piyasa dengesinin kendi kendine sağlanması gerektiğini savunmuştur. “Kölelik Yolu” adlı eserinde, devlet eliyle sağlanan refahın sağlıklı olmadığını ve yanlış olduğunu vurgulamıştır. Hayek'in fikirleri, Avrupa refah devletinin tıkanması ile yeniden gündeme gelmiş ve 1980'lerde Margaret Thatcher ve Ronald Reagan'ın önem verdiği bu görüşler, kısa sürede dünya ekonomik ve politik gündemini etkilemiştir (Işık, 2018, s.110).

1.2.3.5. Küreselleşme Çağında Yapısal Uyum Dönemi ve Çağdaş Dönemde Refah Devleti (1975 Sonrası)

1970'lerin ikinci yarısından itibaren refah devletinin hâlihazırda yaşadığı sorunlar ve getirilen kısıtlamalar hakkında pek çok tartışma yapılmıştır. Bretton Woods sisteminin çöküşü ve ilk petrol fiyatı kriziyle tetiklenen yüksek işsizlik ve enflasyon ortamı, “stagflasyon” olarak adlandırılan ciddi ekonomik zorluklara neden olmuştur. Bu gelişmeler, artan küreselleşme, sanayi sektörünün gerilemesi ve hizmet ekonomisinin yükselişiyle birleştiğinde, refah devletinin “altın çağı” olarak bilinen dönemin sonuna gelindiğine işaret etmiştir. Hükümetler, değişen ekonomik manzaraya uyum sağlamak adına yapısal uyum uygulamalarına yönelmiş; sermaye ve ürün piyasalarının liberalleşmesi, Keynesyen makroekonomik yönetimin stagflasyon koşullarında sürdürülemez olduğu algısını güçlendirmiştir (Schustereder, 2010, p. 48).

Bu süreçte, 20. yüzyılın ortalarında pek çok ülkede sosyal sigorta harcamalarının GSYH içindeki payı %10'un altında iken, 1990 yılına gelindiğinde varlıklı demokrasilerde bu oran ortalama %20'ye ulaşmıştır. 1980'de sosyal yardımlar için yapılan harcamaların GSYH'ye oranı, yerleşik refah devletlerinde ortalama %23, yerleşik olmayan ya da “geride kalan” ülkelerde ise %17 düzeyindedir. 1960–1990 arası dönem boyunca sosyal harcamalar genel anlamda artış göstermiş; ancak 1980 sonrasında bazı ülkelerde düşme eğilimine girerek yerleşik ülkeler arasında %8,6'lık bir azalmaya neden olmuş, diğer yandan “geride kalan” ülkelerde %6,9'luk artış devam etmiştir. Bu durum, başlangıçta hızla artan sosyal harcamaların sonradan düşüşe geçtiği bir U dönüşüne karşılık gelmektedir (Pierson, 2006).

Küreselleşme, ulusal ekonomilerin küresel piyasalara daha fazla bağımlı hâle gelmesi ve uluslararası ticaretin genişlemesi şeklinde tanımlanabilir. Bu süreç, devletlerin ekonomik politikalarını yeniden şekillendirmesini gerektirmiştir. Küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerindeki etkileri bazen pozitif, bazen negatif sonuçlar doğurur: Bir yandan ekonomik büyüme ve refah artışı için daha fazla kaynak sunarak sosyal harcamaları destekleyebileceği, diğer yandan rekabet baskısını yükselterek devletleri sosyal harcamaları kısma yönünde zorlayabileceği iddia edilmektedir. Özellikle işgücü piyasalarının esnekleşmesi ve sermaye hareketlerinin serbestleşmesi, sosyal güvenlik ağlarının zayıflamasına ve refah harcamalarının azaltılmasına yol açabilir (Hicks, 1999).

1980 sonrası dönemde sosyal harcamalardaki yavaşlama ve kısmen tersine dönme eğilimi, demografik değişim ve küreselleşmenin rekabet baskısı gibi etkenlere dayandırılmaktadır. Örneğin, yaşlanan nüfus emeklilik ve sağlık harcamalarını artırarak devlet bütçelerine yük bindirirken; dış rekabeti gözetme zorunluluğu, sosyal harcamaların azaltılmasına yönelik siyasi ve ekonomik baskıları güçlendirmiştir (Wilensky, 1975). Neoliberal dönemde küreselleşme ve liberalleşme anlayışı, devletin küçülmesini ve “sınırlı-sorumlu devlet” modelini öngörse de, sosyal harcamaların artış trendi tamamen sona ermemiş; refah karması adı verilen, kamunun yanı sıra sivil toplum kuruluşları, gönüllü sektör ve özel sektör gibi aktörlerin de dahil olduğu karma bir yapı ortaya çıkmıştır (Özdemir, 2007, s. 344; Evers, 1995, p. 159). Böylelikle, geleneksel refah devleti anlayışındaki kriz, kamu dışı aktörlerin daha planlı kullanıldığı politikalarla aşmaya çalışılmış; devletin sosyal harcama yükünü hafifletme eğilimi görülmüştür. Aynı zamanda, bu dönemde uluslararası kuruluşlar (ör. Birleşmiş Milletler, ILO, Dünya Bankası gibi) küresel ölçekte sosyal adalet ve asgari standartları belirlemede daha etkin roller üstlenmiş (Işık, 2018) ve refah politikalarının ulusötesi boyutu güçlenmiştir.

Bu gelişmeler neticesinde, 1970’lerin sonu ve 1980’lerin başındaki enerji krizlerinin tetiklediği refah devleti sorgulamalarına rağmen, refah devleti tamamen ortadan kalkmamış; özellikle istihdam ve eşitlik alanlarında bazı ülkelerde ilerlemeler kaydedilmiştir. Sosyal güvenlik harcamalarının genel artış eğilimi, Avrupa Birliği içinde “yakınsama” olgusuna da işaret etmektedir (Greve, 2009, p.133). Yine de OECD (1981) gibi kurumların açıkladığı refah devletinin krizi görüşü, dünya ekonomisindeki

dalgalanmalar ve yüksek maliyetli sosyal programlar nedeniyle pek çok ülkenin refah harcamalarını gözden geçirmek zorunda kalışını yansıtmaktadır.

Gelinen noktada, çağdaş dönemde refah devleti, küresel ekonomik baskılar, işgücü piyasasındaki dönüşümler ve sürdürülebilir politikalar gereksinimiyle tanımlanan kalıcı bir uyum süreci yaşamaktadır. 1980'lerin ortalarındaki kısmi toparlanmaya rağmen küreselleşmenin itici gücü ve değişen ekonomik koşullar, sosyal politikaların sürekli güncellenmesini zorunlu kılmaktadır. Hükümetler, mali sorumlulukla sosyal koruma hedefleri arasında zor ödünleşimlerle karşı karşıya kalmaktadır (Schustereder, 2010). Dolayısıyla refah devleti, hem piyasa koşullarının gerektirdiği rekabet gücünü hem de toplumun sosyal ihtiyaçlarını aynı anda gözetme çabası içinde, dinamik ve değişken bir yapı hâline bürünmüştür.

1.3. REFAH DEVLETİNİN SINIFLANDIRILMASI

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında Avrupa ülkelerinin tamamı sosyal koruma sistemlerini şekillendirmiştir. Ancak, bu sistemlerin gelişimi ülkeden ülkeye değişmiş ve her biri farklı toplumsal, ekonomik ve politik rasyonellerle biçimlenmiştir. Bu çeşitlilik, refah devleti kavramını anlamak ve analiz etmek için çeşitli sınıflandırma yaklaşımlarını gerekli kılmıştır.

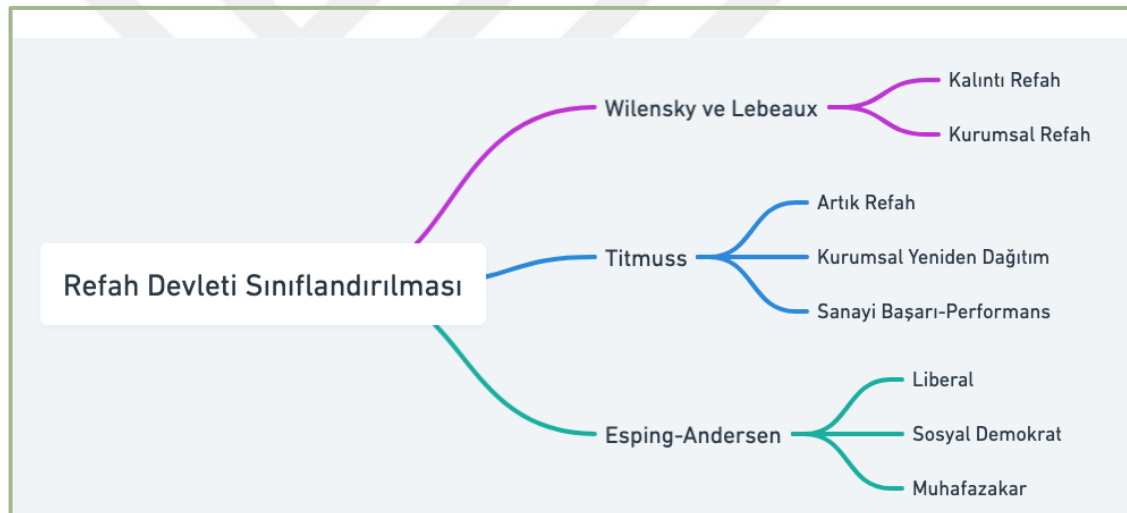
Esping-Andersen (1990), bu sosyal koruma sistemlerini özellikle genişleme süreçlerinin zirvesinde, yani 1990'larda incelemiş ve refah rejimlerine dayalı bir model önererek üç ana refah devleti tipi belirlemiştir. Bu tipler şunlardır: Sosyal demokrat refah devleti, eşitlikçi bir yaklaşımı benimseyerek kapsamlı kamu hizmetleri ve sosyal haklar sunar; liberal refah devleti, bireysel sorumluluğa öncelik vererek sınırlı bir sosyal güvenlik ağı sağlar ve korporatist (muhafazakâr) refah devleti, aile ve geleneksel sosyal yapıları destekleyen bir sosyal koruma modeli sunar.

Ferrera (1996), Esping-Andersen'in bu sınıflandırmasını genişleterek, özellikle Güney Avrupa ülkelerine özgü bir dördüncü kategori eklemiştir. Akdeniz veya aile dayanışmasına dayalı refah devleti olarak adlandırılan bu model, sosyal koruma sistemlerinin büyük ölçüde aile desteğine ve topluluk dayanışmasına dayandığı bir yapıyı

ifade eder. Bu modelde, sosyal hizmetler ve refah yardımları sınırlıdır ve bireyler arasında dayanışma kültürü önemli bir rol oynar (Bertin, 2021).

Bu sınıflandırma, sosyal demokratlar, liberaller, muhafazakârlar ve Marksistler dahil olmak üzere farklı ideolojik gruplar tarafından temel alınmıştır. Bazı gruplar, Esping-Andersen'in modelini geçerli bir çerçeve olarak benimserken, diğerleri teorik ya da ampirik nedenlerle eleştiri yöneltmiştir. Bununla birlikte, Esping-Andersen'in yaklaşımından önce de refah devleti modellerine dair çeşitli sınıflandırma girişimlerinde bulunulmuştur (Güler, 2019). Refah devletlerini modellemenin ilk amacı, refah devletinin kurumsallaşma aşamasında Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa ülkeleri arasındaki farklılıkları ortaya koymaktır (Pedersen, 1993, p. 232).

Şekil 1.2. Refah Devleti Sınıflandırmaları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

1.3.1. Wilensky, Lebeaux ve Titmuss Tarafından Oluşturulan Sınıflandırma

1958 yılında Wilensky ve Lebeaux'nun *Industrial Society and Social Welfare* isimli çalışması, refah devletinin sınıflandırılmasına yönelik çalışmaların başlangıç noktası olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışmanın ardından sınıflandırmaların temel sorunu, sistemler ve rejimler arasındaki tarihsel farklılıklar ile bu farklılıklara göre şekillenen ekonomik, sosyal ve siyasi değişimler olmuştur (Güler, 2019). 1965 yılında aynı yazarlar, sosyal refahın iki klasik kavramını ortaya koymuştur: kalıntı (*residual*) ve kurumsal (*institutional*) refah. Kalıntı refah, tedarik, aile ve piyasa gibi normal yapıların yokluğunda insanlara yardım etmek amacıyla bir güvenlik ağı oluşturan programları ifade

ederken, kurumsal bakış açısı refahı, modern toplumun işleyişi için kamu eğitimi gibi temel bir yapı olarak ele alır (Stoesz, 1988, p. 58).

Titmuss (1974), refah devletlerini “artık,” “sanayi başarı-performans” ve “kurumsal yeniden dağıtım” olmak üzere üçlü bir ayrıma tabi tutmuştur. Titmuss’un artık refah modeli, ailenin ve piyasanın bakım ve sigorta sağlamada doğal araçlar olarak kabul edildiği bir anlayışı benimsemiştir. Devlet yalnızca, bu refah sağlama biçimlerinin işlevsiz hale geldiği durumlarda devreye girmelidir. O dönemde bu, genellikle ailelerin kendilerini geçindirecek kadar maddi güce sahip olmadığı veya yetersiz olduğu durumları ifade etmiştir. Devletin rolü, bir ambulans gibi, yalnızca acil müdahale sağlamakla sınırlıdır. Sanayi başarı-performans modeli, sosyal korumanın büyük ölçüde iş gücüne dayandığı bir yaklaşımdır; yani bu hizmetler, bireylerin çalışma hayatlarına katılımı ve bu süreçteki başarılarıyla sağlanır. Bu sistemde, refah yardımları, kişilerin iş gücüne dahil olmaları sayesinde elde edilir. Emeklilik maaşları ve diğer yardımlar, çalışma süresi ve elde edilen maaş miktarına göre belirlenir. Sağlık sigortası veya sosyal sigorta gibi planlara üyelik, yalnızca ücretli çalışma yoluyla kazanılır. Bu tür planlar genellikle çalışanın ait olduğu sektörler üzerinden düzenlenir. Modelde bazı riskler ortaklaştırılsa da ücretli çalışmanın doğasına özgü olan yaşamla ilgili riskler bu kapsamda değerlendirilmez. Bu modelde kadınlar, özellikle dezavantajlı bir konumda kalmaktadır. Birçok Avrupa ülkesi, Birleşik Krallık’tan daha yakın bir şekilde bu modele adapte olmuştur. Titmuss’un ideallerine en yakın olan model ise kurumsal yeniden dağıtım modelidir (Glennerster, 2022, p.171-172). Bu model, sosyal refahı toplumda entegre bir ana kurum olarak değerlendirir ve piyasanın dışında, ihtiyaç temelli evrensel hizmetler sunar. Bu yaklaşım, sosyal değişim ve ekonomik sistemin farklı etkileriyle ilgili teorilere ve toplumsal eşitlik ilkesine dayanır. Temelde, zaman içinde kaynakların kontrolü yoluyla yapılan yeniden dağıtımı içermektedir (Glennerster, 2022, p.181). İskandinav refah devletleri, Titmuss’un ideallerini Britanya’dan çok daha fazla yansıtırken, Amerikan sosyal güvenlik emeklilik sistemi ve Britanya Ulusal Sağlık Hizmeti de benzer bir yaklaşıma sahiptir (Glennerster, 2022, p.172)

Bu üç model, aslında, ekonomistler, filozoflar, siyaset bilimciler ve sosyologların fikir ve teorilerinin oldukça geniş birer özetidir. Daha gelişmiş birçok varyant da geliştirilebilir. Ancak bu basit özetler, sosyal politikanın araçları ve hedefleri hakkındaki farklı

görüşlerin temel farklarını – değer yelpazesinin uç noktalarını – göstermektedir. Üç model de modern toplumda iş ahlakı ve aile kurumunu dikkate alır (Glennerster, 2022, p.181) Esping-Andersen (1990, s. 20), Titmuss'un yaklaşımının, karşılaştırmalı refah devleti araştırmalarında yeni çalışmalara zemin hazırladığını savunmaktadır (Güler, 2019).

1.3.2. Esping-Andersen'in Sınıflandırması

Refah devleti üzerine yapılan tartışmalar, tarihsel olarak kapitalizmin gelişimi, sanayileşme, kentleşme, sınıf mücadeleleri, demokratikleşme süreçleri ve ulus-devletin inşası gibi makro dinamiklerle yakından ilişkilidir. Bu tartışmaların odak noktası, devletin ne ölçüde ve hangi yöntemlerle toplumsal refahı sağlaması gerektiği meselesinde yoğunlaşır. Bazı kuramcılar, refah devletini kapitalist sistemin krizlerini hafifletme fonksiyonu üzerinden değerlendirirken, diğerleri onu vatandaşlık haklarının tarihsel genişlemesinin bir sonucu olarak ele alır. Sonuçta ortaya çıkan refah devleti politikaları, sağlık, eğitim, konut, sosyal güvenlik, emeklilik ve işsizlik sigortası gibi alanlarda düzenlemeler içeren, kapsamlı bir kurumsal yapı oluşturur.

Refah devletine yönelik tipolojik sınıflandırmalar, bu kurumsal yapının nasıl ortaya çıktığını, hangi sosyo-ekonomik temellerden beslendiğini ve nasıl bir işleyiş mekanizması oluşturduğunu anlamaya yardımcı olur. Bu çerçevede Gøsta Esping-Andersen'in (1990) geliştirdiği ve literatürde büyük yankı uyandıran Üç Dünya yaklaşımı, refah devletlerini üç temel modele ayırır: Liberal Refah Devleti, Muhafazakâr (Korporatist) Refah Devleti ve Sosyal Demokrat Refah Devleti. Bu modelleme, özellikle şu temel faktörlere dayalı bir ayrıma gider:

1. Devletin sosyal hakları sağlamadaki rolü: Devletin sosyal hakları ne ölçüde garanti altına aldığı ve hizmetlerin sunumunda piyasa veya aileye ne kadar bağımlı olduğu.
2. Metalaşmanın sınırlanması (decommodification) düzeyi: Bireylerin piyasa ilişkilerinden bağımsızlaşmasını sağlayacak ölçüde sosyal hakların evrensellik veya seçicilik (muhtaçlık temelli) prensibiyle düzenlenmesi.
3. Tabakalaşma (stratification) yapısı: Farklı sosyal sınıflara yönelik politikaların nasıl kurgulandığı ve toplumsal eşitsizlikleri ne ölçüde gidermeye çalıştığı.

Bu üç model, tarihsel gelişim süreçleri, politik güç dengeleri, kültürel yapı ve kurumsal gelenekler gibi etkenler çerçevesinde birbirinden ayrışır.

1.3.2.1. Liberal Refah Devleti

Liberal refah devleti modelinde, piyasa mekanizmalarına duyulan güven ve bireysel sorumluluk vurgusu ön plandadır. Tarihsel olarak bu model, sosyal politikaların gelişiminde devlet müdahalesini sınırlandıran, serbest piyasanın verimliliğine inanan ve bireyin kendi refahını sağlama görevinin öncelikli olduğunu savunan bir yaklaşım üzerine inşa edilmiştir (Esping-Andersen, 1990). Özellikle Büyük Britanya ve Amerika Birleşik Devletleri gibi Anglo-Sakson ülkelerde, liberal refah devleti anlayışının farklı yansımalarını görmek mümkündür. Liberal refah devleti, metalaşma (commodification) düzeyinin yüksek olduğu bir yapı sunar. Yani bireyler, sosyal hizmet ve yardımlardan yararlanabilmek için çoğu zaman önce piyasa koşullarında belirli bir standartta istihdama girmeye ya da muhtaçlık durumlarını kanıtlamaya zorlanırlar. Bu modelde sosyal yardımlar, büyük ölçüde son çare kurumu (residual) olarak görülür; yardım alabilmek için gelirin belirli bir eşiğin altında olması veya diğer koşulların karşılanması gerekir (Tilton, 1975). Bu nedenle, devletin sosyal yardım mekanizmaları genellikle gelir testi (means-tested) şeklinde işler ve evrensel olmaktan uzaktır.

Devlet müdahalesi, sosyal hakların evrenselliğinden çok seçiciliğine odaklanır. Refah devleti kapsamında sunulan hizmetler, çoğunlukla asgari düzeydedir ve piyasa dışı araçların devreye girmesi, bireyin kendi refahını sağlayamadığı durumlarla sınırlıdır (Esping-Andersen, 1990). Örneğin işsizlik sigortası veya sağlık sigortası gibi alanlarda bireyin özel şirketlerle yaptığı sözleşmeler, devletin sunduğu hizmetlerden daha kapsamlı olabilir ve bu durum sosyal tabakalaşmayı derinleştirebilir. Böylece toplumsal sınıflar arasında farklı refah seviyelerinin kurumsallaşması söz konusu olur.

Ayrıca liberal modelde vergi yükü de nispeten düşüktür ve devletin toplam harcamalar içindeki payı sınırlıdır. Bu, neoliberal ekonomi politikalarının temel argümanı ile uyumlu olarak, piyasanın rekabet gücünü korumak ve girişimciliği teşvik etmek amacıyla devletin ekonomik yükümlülüklerinin azaltılması gerektiğine ilişkin inancın bir yansımasıdır. Dolayısıyla, liberal modelin odağında “küçük devlet, büyük piyasa” sloganıyla

özetlenebilecek bir yaklaşım bulunur. Sosyal politika, ancak piyasa mekanizmalarının yetersiz kaldığı durumlarda ve en düşük düzeyde devreye girer.

Liberal refah devleti modeli, tarihsel olarak klasik liberalizmden ve serbest piyasa ekonomisine duyulan güvenden köklerini alır (Offe, 1984). 19. yüzyılın sonlarından itibaren, sanayileşme süreci hızlandıkça işçi sınıfının sosyal riskleri (hastalık, iş kazaları, sakatlık, yaşlılık gibi) daha görünür hâle gelmiş, ancak İngiltere ve ABD gibi ülkelerde devlet müdahalesi uzun süre minimal düzeyde tutulmuştur. Örneğin, ABD’de federal düzeyde işsizlik sigortası ya da sosyal güvenlik yasaları ancak 1930’lardaki Büyük Buhran döneminde kabul edilmiştir. Bu dönemde dahi, söz konusu yasalar “New Deal” politikaları çerçevesinde sosyal riskleri kısmen hafifletmiş olsa da devletin sosyal alana müdahalesi Avrupa kıtasındaki pek çok ülkeye kıyasla daha sınırlı kalmıştır.

Bir diğer örnek olarak Birleşik Krallık’ta, 20. yüzyıl başlarında kabul edilen yoksul yasaları (Poor Laws) ve asgari ölçüde sosyal sigorta düzenlemeleri mevcuttur, ancak kapsamlı bir sosyal refah sisteminin temelleri II. Dünya Savaşı sonrasında Beveridge Raporu ile atılmıştır. Buna rağmen, Beveridge modelinin dahi evrensel ilkesini tam olarak hayata geçirmesi oldukça tartışmalıdır; çünkü sağlık ve eğitim hizmetlerinde görece evrensel bir yaklaşım sunulsa bile, işsizlik yardımları, emeklilik maaşları ve benzeri uygulamalar çoğunlukla düşük seviyedeki ödemelerle sınırlı kalmıştır.

Tarihsel süreçte liberal refah devleti yaklaşımının çeşitli aşamalardan geçtiği görülür. 1960’larda ABD başkanı Lyndon B. Johnson tarafından ilan edilen Yoksullukla Savaş (War on Poverty) politikaları, devletin sosyal alana müdahalesini bir ölçüde artırmış, ancak 1970’lerde yaşanan ekonomik kriz ve 1980’lerde Ronald Reagan ile Margaret Thatcher gibi liderlerin neoliberal politikaları, bu kısmi genişlemenin yerini tekrar piyasa yanlısı düzenlemelere bırakmasına yol açmıştır. Neticede liberal refah devleti modeli, günümüzde dahi vergi politikaları, sağlık reformları ve sosyal güvenlik önlemleri açısından diğer modellere nazaran daha sınırlı ve seçici bir yaklaşım sergilemeye devam etmektedir (Esping-Andersen, 1990).

Liberal refah devleti modeli, bireysel özgürlükleri ve piyasaya dayalı verimliliği vurgulaması nedeniyle taraftar bulan bir yaklaşım olmuştur. Ancak bu modelin toplumsal eşitsizlikleri daha da derinleştirme potansiyeli taşıdığına dair önemli eleştiriler de söz

konusudur. Gelir testine dayalı yardımların, yoksulluğu damgalama (stigmatization) riskini artırdığı ve düşük gelirli grupların sosyal dışlanmasına zemin hazırladığı sıklıkla dile getirilir (Wilensky, 1975). Ayrıca sağlık ve eğitim gibi alanlarda özel sektörün daha etkin olduğu bir ortamda, yeterli ödeme gücü bulunmayan bireylerin nitelikli hizmetlere erişiminin kısıtlanabildiği gözlemlenmektedir.

Liberal modelin bir diğer eleştiri noktası, sosyal risklerin kolektif değil, büyük ölçüde bireysel sorumluluk çerçevesinde görülmesidir. İşsizlik, hastalık ya da yaşlılık gibi durumlar, toplumsal ve ekonomik yapının doğurduğu sonuçlar olarak değil, bireyin kendi hataları veya kaderi gibi yansıtılabilir. Bu bakış açısı, dayanışma prensibinin zayıflamasına ve toplumsal uyumun kırılmasına yol açabilecek bir çerçeve oluşturur (Offe, 1984). Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde, bu durum işsizlik sigortası ve sosyal yardımların kapsamının yetersiz kalmasıyla sonuçlanabilir.

Bununla birlikte, liberal refah devletinin savunucuları, piyasa mekanizmalarının inovasyon ve büyüme açısından daha güçlü sonuçlar doğuracağını, bu nedenle de uzun vadede daha sürdürülebilir bir refah artışı sağlayacağını öne sürerler. Devletin minimal rolünün, toplumdaki girişimcilik ruhunu güçlendireceği ve bireylerin kendi sorumluluklarını üstlenmeleri sayesinde bağımlılık kültürünün önüne geçileceği iddia edilir. Tüm bu tartışmalar, liberal refah devleti modelinin hem çağdaş siyaset biliminde hem de sosyal politika araştırmalarında önemli bir yer almasını sağlamaktadır.

1.3.2.2. Muhafazakâr Refah Devleti

Muhafazakâr (ya da korporatist) refah devleti modeli, sosyal politikaların aile ve meslek temelli örgütlenmesini, geleneksel sosyal hiyerarşileri ve dini kurumların rolünü ön planda tutan bir yaklaşımla bütünleştirir (Esping-Andersen, 1990). Bu modelin tipik örnekleri, tarihsel olarak Almanya, Fransa, Avusturya, İtalya gibi kıta Avrupası ülkelerinde görülür. Muhafazakâr modelin temelinde devlet, sosyal riski paylaşma konusunda önemli bir rol üstlenmekle birlikte, aile yapısını ve meslek gruplarını koruyucu bir çerçeve sunar. Böylece, devletin müdahalesi piyasayla karşılaştırıldığında daha kapsamlı olsa bile, sosyal haklar çoğunlukla bireysel vatandaşlık temelinden ziyade, meslek, statü veya ailevi durum üzerinden tanımlanır.

Muhafazakâr refah devleti modelinde, metalaşmanın sınırlanması düzeyi liberal modele göre daha yüksektir. Bunun nedeni, devletin sosyal sigorta sistemleri aracılığıyla daha kapsayıcı bir koruma sunması ve bireyleri piyasa koşullarına bağımlı olmaktan kısmen uzaklaştırmasıdır (Esping-Andersen, 1990). Bununla beraber, korporatist yapının bir yansıması olarak sosyal haklar, genellikle mesleki statü üzerinden dağıtılır. Örneğin işçi, memur, serbest meslek sahibi gibi farklı grupların kendilerine özgü sosyal sigorta programları olabilir. Bu da toplum içinde belirli bir hiyerarşinin devamına katkı sağlar. Aile, bu modelde önemli bir dayanışma kaynağı olarak tanınır. Sosyal politikalar, aile birimini güçlendirmeye yönelik şekilde tasarlanır ve kadının aile içindeki rollerini destekleyecek düzenlemeler ağırlık kazanabilir (Flora ve Heidenheimer, 1981). Örneğin, çocuk bakım ödenekleri veya kadınların işgücüne katılımını sınırlı düzeyde teşvik eden politikalar, geleneksel aile modelini koruma isteğini yansıtabilir. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet rolleri açısından muhafazakâr refah devleti, kadınların bakım emeğini aile içinde üstlendiği, devletin ise bu rolü destekleyici veya tamamlayıcı politikalar geliştirdiği bir çerçeve sunar.

Devletin sosyal politikalar üzerindeki kontrolü, liberal modele göre daha fazladır, ancak bu kontrol her zaman evrensel haklar yönünde ilerlemez. Daha ziyade, meslek örgütlerinin ve kilise gibi dini kurumların etkin katılımıyla şekillenen korporatist bir yapı söz konusudur (Wilensky, 1975). Böylece sosyal harcamalar, gelir ve vergi politikaları üzerinden değil, çoğu zaman sosyal sigorta fonlarından finanse edilir. Bu fonlar da genellikle işçi ve işveren primlerine dayanır. Dolayısıyla, muhafazakâr modelde devlet, farklı mesleki kesimlerin temsil edildiği ve genellikle statüye dayalı farklı haklar sunan bir sistem oluşturur.

Muhafazakâr refah devleti modelinin temelleri, 19. yüzyılın sonlarında Almanya’da Bismarck tarafından geliştirilen sosyal sigorta programlarına kadar geri götürülebilir (Flora ve Heidenheimer, 1981, s.126). Bismarck, işçi sınıfının Marxist hareketlere yönelmesini engellemek ve ulusal bütünlüğü sağlamak adına kapsamlı bir sosyal sigorta sistemi inşa etmiştir. Bu sistemde sağlık sigortası, iş kazası sigortası, emeklilik sigortası gibi uygulamalar meslek temelli olarak organize edilmiş, bu da korporatist bir sosyal politika geleneğinin başlangıcını oluşturmuştur.

20. yüzyıl boyunca kıta Avrupası ülkelerinde benzer yapıların geliştiği gözlemlenir. Fransa'da, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı yıkımın ardından devlet, sosyal güvenliği güçlendirmek için kapsamlı reformlara gitmiştir. Ancak bu reformlar, çoğunlukla meslek gruplarının çıkarlarını koruyacak şekilde düzenlenmiş, tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde çalışanların birbirinden farklı haklara sahip olduğu bir sistem oluşmuştur. Katolikliğin güçlü olduğu ülkelerde ise, kilise ve ona bağlı yardım kurumları, sosyal risklerle baş etmede önemli bir işlev üstlenmiş; çocuk, yaşlı ve hastaların bakımı büyük ölçüde bu kurumların desteğiyle karşılanmıştır (Marshall, 1950).

1945 sonrası dönemde, kıta Avrupası'nda devletin sosyal politikadaki rolü genişlese de, muhafazakâr temeller tam anlamıyla ortadan kalkmamıştır. Aksine, meslek temelli korporatist yapı ve aile temelli destek mekanizmaları, sosyal politikaların özünü oluşturmaya devam etmiştir. Örneğin Almanya'da, işsizlik sigortası ve emeklilik sistemlerinde mesleki statüye dayalı farklılıklar korunmuş, Fransa'da ise aile yardımları ve işsizlik sigortası gibi uygulamalar yine korporatist bir mantıkla düzenlenmiştir (Flora & Heidenheimer, 2017, p.53). Bu nedenle muhafazakâr model, tarihsel köklerine rağmen günümüzde de etkisini sürdürmektedir.

Muhafazakâr refah devleti modeli, gelir eşitsizliklerini azaltmada liberal modele göre daha başarılı kabul edilebilir; zira sosyal sigortaların kapsamı ve devletin müdahale düzeyi genellikle daha yüksektir (Esping-Andersen, 1990). Ancak bu modelin toplumsal tabakalaşma yapısını güçlendirmeye meyilli olduğu da belirtilir. Meslek gruplarına dayalı ayrı sistemler, farklı sınıflar arasındaki statü farklarını koruyabilir veya daha da derinleştirebilir. Bu durum hem toplumsal hareketliliği sınırlayabilir hem de eşitlikçi bir vatandaşlık yaklaşımının önünde engel oluşturabilir (Wilensky, 1975).

Bir diğer eleştiri, muhafazakâr modelin aile içi cinsiyet rollerini pekiştirmesiyle ilgilidir. Geleneksel aile modelinin korunması ve desteklenmesi, kadınların işgücüne katılımını sınırlayabilir ve bakım emeğinin büyük ölçüde kadınların omuzlarına yüklenmesine yol açabilir (Flora ve Heidenheimer, 1981). Bu durum, kadınlar arasında yoksulluk riskini artırabilir ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği bakımından sorunlu bir tablo yaratabilir.

Ayrıca korporatist yapı, modern toplumlarda esnek istihdam biçimlerinin yaygınlaşması, dijitalleşme ve küreselleşme gibi yeni ekonomik dinamikler karşısında uyum sorunu

yaşayabilir. Özellikle geleneksel sanayi kollarından hizmet sektörüne kayış, mevcut sosyal sigorta sistemlerinin sürdürülebilirliğini tehdit edebilir. Nitekim işveren ve işçi primine dayalı fonlar, kayıt dışı veya platform ekonomisi gibi yeni istihdam biçimlerinin artmasıyla birlikte gelir kaybına uğramaya başlayabilir. Bu da muhafazakâr modelin uzun vadede yapısal reformlara ihtiyaç duyacağına işaret eder (Offe, 1984).

Bu model, bir yandan devleti sosyal risklerin paylaşımında önemli bir aktör kılarken, diğer yandan aile ve meslek örgütlerinin geleneksel rollerini korumasıyla dikkat çeker. Modelin en büyük avantajı, toplumu piyasanın dalgalanmalarına karşı görece korunaklı hâle getirmesi ve sosyal güvenceyi belirli düzeyde sağlamasıdır. Ancak statü temelli hakların eşitlik ilkesinden uzaklaşması, cinsiyet rollerini katılaştırması ve değişen ekonomik yapı karşısında esnek olmayan kurumsal düzenleri muhafaza etmesi, modelin başlıca eleştiri noktalarını oluşturur.

1.3.2.3. Sosyal Demokrat Refah Devleti

Sosyal demokrat refah devleti modeli, sosyal hakların evrenselliği ve yüksek düzeyde metalaşmanın sınırlandırılması ilkesini merkeze alan, devletin geniş kapsamlı müdahalesiyle toplumsal eşitliği sağlamayı amaçlayan bir yaklaşımı ifade eder (Esping-Andersen, 1990). Bu modelin en somut örnekleri, İskandinav ülkeleri olarak bilinen İsveç, Danimarka, Norveç ve Finlandiya’da görülür. Tarihsel olarak sosyal demokrat siyasi partilerin ve güçlü işçi hareketlerinin etkisiyle şekillenen bu yaklaşım, bireylerin temel sosyal risklere karşı yüksek düzeyde korunmasını ve vatandaşlık hakkının genişletilmesini hedefler.

Sosyal demokrat model, diğer modellerle karşılaştırıldığında metalaşmama düzeyinin en yüksek olduğu refah devleti tipidir (Esping-Andersen, 1990). Bu, vatandaşların geçimlerini sağlamak ve temel sosyal hizmetlere ulaşmak için piyasaya bağımlı olmalarını asgari düzeye indirmek anlamına gelir. Örneğin sağlık hizmetleri, eğitim ve çocuk bakımı gibi alanlarda devlet, herkesin erişebileceği ve genellikle ücretsiz ya da sembolik bir ücret karşılığında sunulan hizmetler organize eder. Bu hizmetlerin finansmanı ise yüksek oranda vergilendirme yoluyla sağlanır.

Evrensellik prensibi, sosyal demokrat refah devleti modelinin belki de en ayırt edici özelliğidir. Sosyal yardımlar ve sigortalar, gelir testi ya da muhtaçlık temeline dayanmadan, tüm vatandaşlara benzer koşullarda sunulur. Bu yaklaşım, yoksullukla mücadele ve sosyal dışlanmanın önlenmesi bakımından daha etkili kabul edilir (Marshall, 1950). Aynı zamanda, hizmetlerin evrensel olması, hizmet alan bireyleri yardım alan yoksul damgalamasından korur ve daha kapsayıcı bir toplumsal bütünleşme sağlar.

Sosyal demokrat modelde devletin rolü, yalnızca gelir aktarımı ve sosyal sigorta ile sınırlı kalmaz; devlet, istihdam politikaları ve işgücüne katılım konularında da aktif bir konum üstlenir. Örneğin aktif işgüc politikaları, işsizlik sigortasından yararlanan bireylerin yeniden istihdama kazandırılması için mesleki eğitim, işe yerleştirme hizmetleri ve danışmanlık gibi destekler sunar. Ayrıca kadınların işgücüne katılımını artırmaya yönelik politikalar (kreş hizmetleri, çocuk bakım ödenekleri, ebeveyn izni vb.) sosyal demokrat modelde oldukça yaygındır. Bu sayede toplumsal cinsiyet eşitliği açısından görece daha olumlu sonuçlar doğar (Flora ve Heidenheimer, 1981).

Vergilendirme düzeyinin yüksek olması ise, sosyal demokrat modelin finansman yapısının temelini oluşturur. Geniş kapsamlı sosyal hizmetlerin ve evrensel hakların hayata geçirilebilmesi için devlet, yüksek gelir gruplarını da kapsayan, artan oranlı vergi sistemleri uygular. Böylece sosyal harcamaların geniş tabanlı bir vergi yapısıyla finanse edilmesi sağlanır. Bu durum, toplumda nispeten daha düşük gelir eşitsizliği ve daha yüksek refah standardı olarak geri döner (Wilensky, 1975).

Sosyal demokrat refah devleti modelinin kökleri, İskandinav ülkelerindeki güçlü işçi sendikalarının ve sosyal demokrat partilerin 20. yüzyıl başlarından itibaren kazandığı siyasal güce dayanmaktadır (Flora ve Heidenheimer, 1981). Sanayileşme sürecinde ortaya çıkan toplumsal sorunlar, işçi hareketinin örgütlülüğü sayesinde devletin sosyal politikalar alanında geniş kapsamlı düzenlemeler yapmasına zemin hazırlamıştır. 1930'lu yıllardan itibaren İsveç gibi ülkelerde uygulamaya konan reformlar, yoksullukla mücadele, işsizlik sigortası, konut politikaları ve aile yardımları gibi alanlarda evrensel hakları önceleyen bir yaklaşım oluşturmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise, bu model diğer İskandinav ülkelerine de yayılmış ve refah devleti uygulamaları kapsayıcılık ve evrensellik ilkeleri etrafında kurumsallaşmıştır

(Marshall, 1950). 1960'lar ve 1970'ler boyunca İskandinav ülkeleri, sağlık, eğitim, konut, sosyal güvenlik ve istihdam alanlarında kamu harcamalarını artırarak daha eşitlikçi bir toplum yaratmaya çalışmıştır. Aynı dönemde, aktif işgücü politikalarıyla yüksek istihdam oranları gözetilmiş ve toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirmek adına kadınların işgücüne katılımına önem verilmiştir.

1980'li yıllarda neoliberal rüzgârların dünya çapında esmesi, sosyal demokrat model üzerinde de bazı değişimlere neden olmuştur. Özellikle yüksek vergi oranları ve kamu harcamalarının büyük bir yük oluşturduğu eleştirileri gündeme gelmiş, buna karşılık İskandinav ülkeleri de kısmi piyasa reformlarına başvurmuştur. Ancak yine de sosyal hakların evrenselliği ve devletin aktif rolü temel prensipler olarak korunmuştur (Offe, 1984). Günümüzde, sosyal demokrat refah devleti modeli, küresel rekabetin ve teknolojik dönüşümün yarattığı baskılara rağmen, hala İskandinav ülkelerinde nispeten güçlü bir şekilde varlığını sürdürmektedir.

Sosyal demokrat refah devleti modeli, özellikle gelir eşitsizliğini azaltma, sosyal uyumu güçlendirme ve bireylere kapsamlı sosyal haklar sunma konusundaki başarılarıyla öne çıkar (Esping-Andersen, 1990). Yüksek düzeydeki sosyal harcamalar sayesinde bireyler, işsizlik, hastalık, yaşlılık gibi risklere karşı güçlü bir koruma elde eder. Aynı şekilde, kadınların işgücüne katılımının teşviki ve çocuk bakım olanaklarının yaygınlaşması, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin daha düşük seviyelerde kalmasına katkıda bulunur (Flora ve Heidenheimer, 1981).

Bununla birlikte, bu modelin sürdürülebilirliği üzerine bazı tartışmalar da söz konusudur. Yüksek vergi oranlarının ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyebileceği veya küresel rekabet gücünü zayıflatabileceği öne sürülür (Offe, 1984). Ayrıca, demografik değişimler (örneğin nüfusun yaşlanması) ve göç olgusu, sosyal harcamaların giderek artmasına neden olabilir. Bu durum, modelin finansal açıdan sürdürülebilirliği konusundaki endişeleri beslemektedir. Yine de, İskandinav ülkelerinin genellikle yüksek ekonomik büyüme oranlarına ve kişi başına düşen gelire sahip olması, bu eleştirilerin her zaman haklı olmadığını göstermektedir.

Bir diğer eleştiri, evrensel haklar çerçevesinde geliştirilen politikaların, muhtaç durumdaki kişiler yerine toplumsal kesimlerin tamamına kaynak aktarması nedeniyle

bazı verimsizlikler doğurabileceği yönündedir. Gelir testi gibi seçici yöntemlerin kullanılmaması, kaynakların gerçekten ihtiyaç duyana yoğunlaştırılamaması sonucunu doğurabileceği için sorgulanır (Wilensky, 1975). Ancak sosyal demokrat yaklaşım, evrensel hakların aslında daha düşük maliyetle ve daha az bürokrasiyle uygulanabilir olduğunu, ayrıca bireyleri yardım alan ve yardım vermeyen diye ayıran damgalamadan kaçınarak toplumsal birlikteliği güçlendirdiğini savunur.

Tüm bu tartışmalara rağmen sosyal demokrat refah devleti, dünya genelinde gelir dağılımı ve sosyal koruma alanlarında en başarılı sonuçları veren örneklerden biri olarak kabul edilir. Kadınların işgücüne katılım oranlarının yüksekliği, çocuk bakım hizmetlerinin yaygın olması, sağlık ve eğitimde kamusal rolün güçlü olması, eşitsizliklerin görece düşük düzeyde seyretmesini sağlar (Marshall, 1950). Bu bakımdan, sosyal demokrat model, sosyal haklar kavramını en geniş kapsamda hayata geçirme konusunda literatürde övgü toplayan bir model niteliğindedir.

Bu üç modelin – Liberal, Muhafazakâr ve Sosyal Demokrat – tarihsel arka planları, kurumsal yapılarını şekillendiren güç dengeleri ve politik-ideolojik yaklaşımları birbirinden oldukça farklıdır. Ancak her üçü de modern refah devletinin çeşitli boyutlarını yansıtır ve bugünün sosyal politika tartışmalarında yol gösterici tipolojiler olarak kabul edilir. Bununla birlikte, küreselleşme, demografik dönüşümler, ekonomik krizler ve teknolojik ilerleme gibi faktörler, her üç modelin de yeni sorunlarla karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Liberal model, piyasanın dalgalanmaları karşısında yetersiz koruma mekanizmaları nedeniyle eleştirilirken; muhafazakâr model, esnekleşen işgücünün ihtiyaçlarına yanıt vermede zorlandığı hususunda eleştirilmektedir. Sosyal demokrat modelde ise yüksek vergiler ve yüksek kamu harcamalarını nasıl sürdürülebilir kılınacağı tartışma konusudur. Sonuç olarak, refah devleti modelleri farklı ideal tipler olarak incelense bile, günümüzde çoğu ülke bu modellerin çeşitli bileşimlerini uygulamaya koyarak kendi özgün koşullarına uyarlamaya çalışmaktadır (Esping-Andersen, 1990).

Kimi araştırmacılar, bu üç model tipolojisinin yeni ekonomik ve toplumsal dinamikler karşısında güncellenmesi gerektiğini savunurken, kimileri de bu üçlü ayrımın hâlâ temel bir analitik çerçeve sunduğunu iddia etmektedir. Ancak açık olan, refah devleti kavramının, toplumların sosyal koruma ve eşitlik arayışlarında kritik bir rol oynadığı

gerçeğidir. Hangi tipolojiye yakın olursa olsun refah devleti anlayışının ortak noktası, vatandaşların temel sosyal riskler karşısında korunmasını ve belirli bir yaşam standardına erişebilmesini sağlamaktır. Bu evrensel amaç, farklı kurumsal ve ideolojik çerçevelerde farklı yollardan gerçekleştirilse de refah devleti hâlâ 21. yüzyılın temel sosyal politika eksenlerinden birini oluşturmaya devam etmektedir.

Esping-Andersen'in (1990) refah rejimi sınıflandırması, başlangıçta akademik çevrelerde güçlü bir kabul görmüş ve takip eden otuz yıl boyunca literatürü büyük ölçüde şekillendirmiştir. Bununla birlikte, farklı ülkelerin özgün tarihsel ve kurumsal koşullarını tek bir tipolojiye indirgeme çabasının zorlukları, pek çok araştırmacıyı yeni bakış açılarıyla bu sınıflandırmayı ele almaya yöneltmiştir (Powell vd., 2020; Lynch, 2019; Barrientos, 2015; Vrooman, 2013; Bonoli, 2007; Powell ve Barrientos, 2004; Arts ve Gelissen, 2002; aktaran: Bertin, 2021).

Özellikle Powell ve Barrientos (2004), 1980'lerle birlikte ortaya çıkan küreselleşme, ekonomik krizler, demografik dönüşümler ve işgücü piyasasındaki yapısal değişimlerin, Esping-Andersen'in kuramsal çerçevesinde yeterince dikkate alınmadığını belirtmiştir (Bertin, 2004, s. 17). Avrupa özelinde, post-endüstriyel topluma geçiş ve yeni aile modelleri, refah sistemlerinin sürdürülebilirliğine yönelik kaygıları artırırken (Cantillon & Vandenbroucke, 2019; Ferragina, 2021), Avrupa Birliği çerçevesindeki yakınsama ve gerilimler de Avrupa Sosyal Modelinin dayanıklılığını sorgulatmaktadır (Bertin, 2021; Hemerijck, 2022).

Literatürde, rejim kavramına ilişkin eleştiriler (Barrientos, 2015; Emmenegger, 2010) ve sosyal risk anlayışının (Bonoli, 2007; Esping-Andersen, 2002) yetersiz ele alındığına dair tartışmalar öne çıkmaktadır. Ayrıca "Altın Çağ" olarak adlandırılan dönemdeki genişleme eğiliminin 1980'lerle gerilediği, 2007-2008 krizinin ardından birçok Avrupa ülkesinde kemer sıkma politikalarının yoğunlaştığı belirtilmektedir (Jensen, 2011; Bertin, 2021). Bu süreç, refah rejimlerinin kurumsal ve politik dönüşümünü ideolojik, yeni-kurumsalcı ve neo-fonksiyonalist analiz çerçeveleri etrafında yeniden değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır (Jensen, 2011; Bertin, 2021)

2. BÖLÜM

KÜRESELLEŞME ÇAĞINDA REFAH DEVLETİNİN DÖNÜŞÜMÜ

2.1. KÜRESELLEŞME

Son yirmi yılda, küreselleşme olgusu, akademik çevrelerde ve gündelik söylemde analitik bir mihenk taşı olma potansiyeliyle dikkat çekmektedir. Küreselleşme, tarihsel sorgulamalar için tek ya da zorunlu bir çıkış noktası olarak görülmesi de modern toplumları anlamlandırma çabasında önemli çözümlemelere kaynaklık etmiştir. Sosyal bilimlerde küreselleşme, toplumsal dönüşüm süreçlerini açıklamada yaygın bir söyleme dönüşmüş ve teorik bir araç olarak kullanılmaktadır (Berger, 1997, s.23).

Küreselleşme üzerine yapılan çalışmalar; kültürel çalışmalar, sosyoloji, ekonomi politik, uluslararası ilişkiler, siyaset teorisi, sanat ve dilbilim gibi disiplinlerde yoğunlaşmıştır. Bu disiplinler arası karakter, küreselleşmenin belki de en belirgin özelliği olarak öne çıkmaktadır. Küreselleşme, metodolojik sınırlardan ziyade, dünya genelini ve bu bütünle diyalektik bir bağ içinde var olan parçaları araştırma nesnesi olarak ele alan bir alan üzerinden tanımlanmaktadır (Eriksen, 2007).

Küreselleşmenin tanımı üzerinde bir fikir birliğine varılamamış olsa da genel olarak sermaye, insanlar, fikirler, teknoloji ve hizmetlerin dolaşımını içeren ve bu süreçleri kapitalist piyasa dinamikleri içinde bütünleşme ya da entegrasyon bağlamında ele alan bir olgu olarak yorumlanmaktadır (Houck, 2005).

Her ne kadar küreselleşme terimi yirminci yüzyılın ikinci yarısında literatüre kazandırılmış olsa da tarihsel kökleri çok daha derinlere uzanmaktadır. İngilizcede "globe" kelimesi, on beşinci yüzyılda Latince "globus" kökünden türetilmiş ve yeryüzünün küresel temsili anlamında kullanılmaya başlamıştır (Robertson, 2001; MWD, 2003; aktaran: Scholte, 2008, p.1472). "Global" sıfatı ise on yedinci yüzyılın sonlarında yaygınlık kazanmış, on dokuzuncu yüzyılda ise kapitalist pazarın dünya genelindeki genişlemesini ifade eden bir anlam kazanmıştır (OED, 1989). 1940'larda "globalize" fiili ve buna bağlı olarak "globalizm" terimi ortaya çıkmış, bu terimler kapitalist sistemin

ideolojik bir dayanağı olarak küresel ölçekte yayılmayı ve egemenliği ifade etmiştir (Reiser ve Davies, 1944; aktaran: Scholte, 2008, p.1472).

Küreselleşme, zamanla farklı dillerde de yaygınlaşmış ve Arapçada "lil 'alam," Çince'de "quanqihua," Fransızcada "mondialisation," Japoncada "gorobaruka," Rusçada "globalizatsia" ve İspanyolcada "globalización" gibi terimlerle karşılık bulmuştur. Ancak, küreselleşme olgusu, geniş bir etki alanına sahip olmasına karşın kavramsal belirsizliğini korumaktadır. Küreselleşme terminolojisi ontolojik bir öneme işaret ediyor gibi görünse de, bu terimin tam olarak neyi ifade ettiği konusunda bir uzlaşıya varılamamıştır (Scholte, 2005, p.51). Giddens (1996), küreselleşmeyi "kavramsal olarak zayıf olmasına rağmen sık kullanılan bir terim" olarak nitelendirmiştir. Rosenberg (2001, 2005) ise bu kavrama analitik bir önem atfetmenin, alaycı bir dille, "ahmaklık" olduğunu öne sürmüştür.

Scholte (2008), ise bu tür eleştirilerin, teorik varsayımlarını sorgulamaktan kaçınan bir entelektüel tembellikten kaynaklanabileceğini ya da küreselleşmenin akademik bir kategori olarak ciddiye alınabilmesi için daha kapsamlı bir kavramsallaştırmaya ihtiyaç duyduğu görüşünü savunmaktadır. Tüm bu görüşler çerçevesinde bu bölümde küreselleşme ve refah devleti arasındaki ilişkinin doğası incelenecektir.

2.1.1. Küreselleşmenin Tanımlanmasına Yönelik Tartışmalar

Küreselleşme, çağdaş dünyada toplumsal, ekonomik ve kültürel dönüşümleri anlamak için sıkça başvurulan bir kavram olmasına rağmen, tanımlanmasında ve analiz edilmesinde önemli zorluklar barındırmaktadır. Scholte (2008), küreselleşmenin yenilikçi ve dönüştürücü bir olgu olup olmadığı tartışmalarında kullanılan dört yaygın kavramsal çerçeveyi -liberalizasyon, evrenselleşme, batılılaşma ve uluslararasılaşma- eleştirel bir yaklaşımla incelemektedir. Bu çerçeveleri analitik çıkmaz olarak nitelendirerek, küreselleşmenin tarihsel, kültürel ve sosyal boyutlarını dar bir kapsamda değerlendirdiğini savunur. Ona göre, bu çerçeveler küreselleşmenin kendine özgü doğasını tam anlamıyla kavrayamamakta ve indirgemeci bir anlayışa yol açmaktadır. Bu daraltıcı yaklaşımlar üzerine inşa edilen argümanlar, mevcut kavramsal çerçevenin ötesine geçip özgün içgörüler sunmada yetersiz kalmaktadır. Bu dört bakış açısından herhangi biriyle sınırlandırılan 'küreselleşme' tanımı, derin analitik katkılar sunamamakta ve küreselleşmenin yaratıcı, dönüştürücü potansiyelini dar bir kapsamda

sıkışmaya mahkûm etmektedir. Küreselleşmenin çağdaş tarihteki yenilikçi ve dönüştürücü potansiyelini reddeden yorumcular- ki bu tezin ilerleyen bölümlerinde 'şüpheciler' olarak ele alınacaktır- çoğunlukla bu terimi dört sınırlayıcı yaklaşımdan biri ya da birkaçı ile tanımlamışlardır.

2.1.1.1. Liberalleşme Olarak Küreselleşme

Scholte (2008), küreselleşmenin liberalizasyonla özdeşleştirilmesinin, ekonomik süreçlere yapılan bir indirgemedan ibaret olduğunu öne sürer. Bu tanım çerçevesinde küreselleşme, serbest piyasa ekonomisinin neoliberal prensipleri ışığında devlet tarafından uygulanan kısıtlamaların kaldırılması süreci olarak kabul edilir. Bu durumda küreselleşme, sermaye hareketlerinin sınır ötesine taşınmasını sağlayan bir araçtan başka bir şey değildir. Neoliberal yaklaşımı savunan akademisyenler ve iş dünyası, küreselleşmenin özgürlük, refah ve demokrasiyi yaymak için vazgeçilmez bir süreç olduğunu ileri sürer. Ancak neoliberalizmin tek politik çerçeve olarak sunulması küreselleşmeye dair kısır bir algıya yol açmaktadır. Burada neoliberal küreselleşme, küreselleşmenin tek muhtemel yorumu olarak sunulurken felsefî anlamda bir hakikat iddiası taşır; oysa bu iddia, küreselleşmenin diğer potansiyel yönelimlerini dışlar.

Küreselleşmenin liberalizasyonla özdeşleştirilmesi, Foucault'nun biyopolitika kavramını düşündürür; çünkü neoliberalizm, ulus-devletlerin bireyler ve toplumlar üzerindeki ekonomik düzenlemeler yoluyla güç ve kontrol sağlamasını teşvik eder. Ancak küreselleşme liberalizasyondan ibaret değildir; farklı toplumsal, çevresel ve insan haklarına dayalı yaklaşımlarla ele alınabilecek alternatif ötekileştirilmiş küreselleşme biçimlerinin varlığını da dikkate almak gerekir. Bu açıdan, anti-küreselleşme hareketleri, küreselleşmenin doğasına dair ontolojik bir eleştiri değil, neoliberal politikaların yarattığı yapısal eşitsizliklere yönelik etik bir sorgulamadır.

2.1.1.2. Evrenselleşme Olarak Küreselleşme

Küreselleşmenin evrenselleşme olarak tanımlanması, belirli kültürel, ekonomik ve teknolojik nesnelerin veya deneyimlerin dünya genelinde, tüm toplumlara yayıldığı bir süreci ifade eder. Bu anlamda küreselleşme, global olanın, yani her yerde olan ile özdeşleştirilmesini içerir. Evrenselleşme perspektifinden bakıldığında, küreselleşme,

Gregoryen takvimden Barbie bebeklerine, iş kıyafetlerinden yemek kültürlerine kadar farklı nesnelerin dünya çapında benimsenmesi anlamına gelir. Bradford ve Lawrence (2004) gibi ekonomistler, bu süreci belirli malların ve hizmetlerin fiyatlarının ülke sınırlarını aşarak aynı hale gelmesi şeklinde değerlendirmiştir. Ancak Scholte (2008), evrenselleşme olarak küreselleşme anlayışını, küreselleşmenin kendine özgü ve yeni bir dinamik olmadığını, yalnızca tarihsel bir fenomenin devamı olduğunu savunarak eleştirir. Yani, evrenselleşme süreci aslında insanlık tarihinin çok eski dönemlerinden beri var olan bir olgu olarak tanımlanabilir. Örneğin, bazı yazarlar insan türünün kıtalar arası yayılımını "*küreselleşmenin ilk örneği*" olarak değerlendirir. Bu bağlamda, evrenselleşmenin tarih boyunca sürekli var olan bir süreç olduğunu, dolayısıyla bu süreci anlamak için yeni bir küreselleşme terimine gerek olmadığını savunulmuştur. Küreselleşmenin evrenselleşme olarak ele alınmasının bir diğer önemli yönü, küreselleşmenin tüm dünyada benzer kültürel, ekonomik, yasal ve siyasi yapıların oluşmasına neden olduğu varsayımdır. Bu çerçevede küreselleşme, homojenleşme olarak kabul edilmekte; yani, tüm toplumların kültürel çeşitlilikten yoksun, tekdüze bir hale geleceği iddiası ortaya atılmaktadır. Nitekim bu görüşe göre, küreselleşme, toplumların benzersiz kültürel kimliklerini silikleştirir, yerel ve özgün kültürleri marjinalleştirir. Bu bağlamda, evrenselleşmenin neden olduğu homojenleşme varsayımı, Scholte'ye göre tehlikeli bir yanılgıyı içermektedir. Küreselleşme sürecinin yalnızca homojenleşmeye yol açtığını varsaymak, bu sürecin daha karmaşık dinamiklerini göz ardı eder. Burada kültürün özsel olarak çoğulcu ve dinamik yapısını anlamak önemlidir. Scholte, küreselleşmenin, homojenleşmenin ötesinde kültürel çeşitliliğin artmasına, kültürel kimliklerin yeniden canlanmasına ve yeniliklerin ortaya çıkmasına yol açabileceğini belirtir. Kültürel ürünlerin dünya çapında yayıldığı bu evrenselleşme sürecinde, yerel kültürlerin de küresel kültürle etkileşime girmesi, sentezlenmesi ve yeni kültürel formların ortaya çıkması mümkündür. Bu noktada küreselleşme, yalnızca bir *aynılık* değil, aynı zamanda bir *farklılık* üretimidir.

2.1.1.3. Batılılaşma Olarak Küreselleşme

Küreselleşmenin Batılılaşma olarak tanımlanması, bu sürecin özellikle Batı medeniyetine ait değer, düşünce ve toplumsal yapıların dünya genelinde yayılması olarak anlaşılmasını ifade eder (Robertson, 1992, p. 55). Bu bağlamda, küreselleşme, kapitalizm, sanayileşme,

kentleşme ve rasyonalizm gibi Batı modernitesine özgü unsurların tüm insanlığa dayatılması anlamına gelir (Giddens, 1990). Batılılaşma olarak küreselleşmenin, özellikle yerel kültürleri zayıflatan ve onları Batılı değerler doğrultusunda dönüştüren bir süreç olarak ele alındığına işaret edilmektedir. Bu yaklaşımda küreselleşme, bir tür sömürgecilik veya Amerikanlaşma olarak tanımlanır; yani, diğer kültürleri yerinden eden, tek yönlü bir kültürel yayılma süreci olarak görülür (Harvey, 2005).

Bu yorum çerçevesinde küreselleşme, çoğunlukla Batı hegemonyasının bir uzantısı olarak anlaşılır. Bu görüşe göre, Batılı ülkeler, özellikle kapitalist sistemin yaygınlaşmasını sağlayarak, dünya çapında ekonomik ve kültürel hâkimiyet kurma amacındadır. Scholte'nin ifadesiyle, “*Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'daki yönetim kurumları, şirketler ve akademisyenler, çağdaş küreselleşmenin en ateşli savunucuları olarak karşımıza çıkar*” (Scholte, 2008, p. 46). Bu bakış açısına göre, küreselleşme bir emperyalist projedir ve Batı dışındaki toplumları kapitalist moderniteye entegre etme çabası olarak görülmektedir.

Bu bakış açısı Edward Said'in Oryantalizm kavramını akıllara getirmektedir. Said (1978), Batı'nın Doğu'yu öteki olarak konumlandığını ve kendi değerlerini üstün görerek Doğu'yu tanımladığını belirtmiştir. Küreselleşmenin Batılılaşma olarak görülmesi de benzer bir yaklaşımı içerir. Burada küreselleşme, Batı'nın kendisini evrensel değerlerin merkezi olarak tanımlayıp, diğer toplumları kendi değerleri ve normları doğrultusunda yeniden şekillendirme çabası olarak yorumlanır. Bu durum, diğer kültürleri ve toplumsal yapılarını altüst ederek Batı'nın değerlerini evrenselleştiren bir süreç olarak anlaşılmaktadır (Said, 1978).

Batılılaşma olarak küreselleşmenin bir diğer boyutu, Batı modernitesinin çeşitli biçimlerinin küresel ölçekte benimsenmesi olarak tanımlanmasıdır. Anthony Giddens (1990) ve Roland Robertson (1992) gibi düşünürlere göre, modernite, yalnızca Batı'nın yerel özelliklerinden ibaret değildir; küresel bir sistemin ve bilincin ortaya çıkmasına yol açan bir dizi toplumsal, ekonomik ve kültürel yapıdan oluşur. Bu bağlamda, küreselleşme Batılı bir proje olarak doğmuş olsa da aynı zamanda Batı dışında da yeni modernite biçimlerinin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur.

Batılılaşma ve küreselleşme arasındaki bu güçlü bağa rağmen, iki kavram aynı şey değildir. Modernite, Batılı kültürün ötesinde anlamlar ve yönelimler kazanabilir. Batılı olmayan ülkelerde, modernleşme süreci farklı toplumsal dinamiklere göre gelişebilir (Pieterse, 2004). Batılılaşma, çağdaş küreselleşmenin yalnızca bir yönünü temsil eder. Batılılaşma, baskın bir küresel güç olarak kabul edilse de, farklı kültürel yaklaşımlar bu sürece kendi dinamikleriyle katkıda bulunabilir. Bu bağlamda, küreselleşme, Batı merkezli bir modernitenin yaygınlaşması olarak değil, çok merkezli, çoğulcu bir etkileşim süreci olarak da anlaşılabilir (Scholte, 2008).

Küreselleşmenin Batılılaşma olarak tanımlanması, indirgemeci ve tek boyutlu bir yaklaşımdır. Küreselleşmenin Batılı olmayan toplumlarca benimsenen ve yeniden şekillendirilen bir süreç olarak anlaşılması, post-kolonyal bir perspektifi de destekler (Said, 1978; Pieterse, 2004). Bu perspektifte küreselleşme, tek yönlü bir etkileşimden ziyade, karşılıklı etkileşimler, değişimler ve farklılaşmalar ile zenginleşen çok boyutlu bir süreç olarak görülmektedir. Küreselleşme, bu açıdan, Batı'ya özgü değerlerin yaygınlaşması yerine, farklı kültürel kimliklerin ve değerlerin uluslararası düzeyde görünür hale geldiği bir alan olarak yorumlanabilir (Giddens, 1990; Robertson, 1992).

2.1.14. Uluslararasılaşma Olarak Küreselleşme

Küreselleşmeyi uluslararasılaşma olarak tanımlayanlar, onu esasen ülkeler arası işlemlerin ve karşılıklı bağımlılıkların artışı olarak yorumlamaktadır (Hirst ve Thompson, 1999). Bu yorumda, küreselleşme, uluslararası düzeyde daha fazla fikir, mal, para ve insan hareketini ifade eden bir süreç olarak ele alınır. Örneğin, Hirst ve Thompson (1999), küreselleşmeyi uluslararasılaşmanın daha yoğun bir şekli olarak görürken, birçok analist ise bu iki terimi eş anlamlı olarak kullanmaktadır. Bu bakış açısı, küreselleşme ölçümlerinin genellikle ülkeler arasındaki sınır ötesi faaliyetlerin miktarı üzerinden yapıldığını ve bu faaliyetlerin daha çok doğrudan yatırım, uluslararası seyahat ve telefon trafiği gibi göstergelerle değerlendirildiğini belirtir (Held ve McGrew, 2007).

Küreselleşmeyi uluslararasılaşma olarak yorumlayan bu yaklaşım, küresel ilişkileri, uluslararası ilişkilerle aynı ontolojik ve metodolojik temellere dayandırarak incelenebilir görür. Küresel ekonomi ve siyaset gibi alanların, uluslararası ekonomi ve siyasetle aynı düzlemde ele alınabileceği vurgulanır (Scholte, 2005). Bu yaklaşım, küreselleşmenin,

modern devletler sistemi ve dünya ekonomisinin zamanla tekrarlayan bir özelliği olduğunu savunur; yani geçmişte de bu tür uluslararası karşılıklı bağımlılık örnekleri görülmüştür. Bu bağlamda, günümüzde küreselleşme için yeni terimlerin kullanılması gereksiz gibi görünür (Hirst ve Thompson, 1999).

Bununla birlikte, bu yaklaşımın bazı eleştirmenler tarafından küreselleşmenin özgün ve farklı yönlerini göz ardı ettiği düşünülmektedir. Giddens (2000), küreselleşmenin uluslararasılaşmadan daha ileri bir süreç olduğunu belirtir. Ona göre, küreselleşme, uluslararası iş bölümünün, kapitalist üretim ilişkilerinin ve askeri tahakkümün dünya ölçeğinde birbiriyle bağlantılı bir sosyal ilişkiler ağı yaratmasıdır. Özellikle teknolojideki ilerlemelerle birlikte, zaman-mekân sıkışması olarak bilinen süreç (Giddens, 1994), küreselleşmenin uluslararasılaşmadan ayrıldığı önemli bir noktadır. Bu kavram, ulusal sınırların ötesinde anında iletişim ve ulaşım imkânlarının gelişmesiyle birlikte, coğrafi uzaklıkların toplumsal ve ekonomik etkileşim üzerindeki sınırlayıcı etkilerinin ortadan kalkmasını ifade eder.

Küreselleşmenin, uluslararasılaşmaya kıyasla daha geniş bir etki alanı yarattığını savunan bu görüş, iletişim ve bilgi teknolojilerinin etkisiyle ulusal sınırların işlevselliğinin azaldığına işaret eder (Held ve McGrew, 2007). Bu bağlamda, küreselleşme yalnızca uluslararasılaşmadan ibaret değildir; çünkü uluslararasılaşma, devletlerin sınırları içerisinde sürdürülen iş birliği ve etkileşimleri tanımlarken, küreselleşme ulusal sınırları aşan, ulus-devletleri ekonomik ve kültürel olarak dönüştüren bir süreci ifade eder. Ayrıca, bu bakış açısının, yerli halklar ve bölgeselciler gibi farklı örgütlenme ve kimlik biçimlerini marjinalleştirme riski taşıdığı ifade edilmektedir. Bu eleştiriler, küreselleşmenin yalnızca uluslararasılaşma olarak tanımlanmasının, sürecin yenilikçi ve dönüştürücü potansiyelini hafife aldığına işaret eder (Scholte, 2005).

2.1.2. Büyük Küreselleşme Tartışması

Küreselleşme kavramı her ne kadar son yıllarda sıklıkla dile getirilmiş olsa da kökleri daha eskiye, 19. ve erken 20. yüzyıl düşünürlerine, örneğin Saint-Simon ve Karl Marx gibi isimlere kadar gitmektedir. Modernitenin dünyayı bütünleştirdiğini gözlemleyen bu düşünürlerin çalışmaları, özellikle 1960'lar ve 70'lerde Batılı devletler arasında hızla artan siyasal ve ekonomik bağımlılıkla yeniden gündeme gelmiştir (Engels & Marks, 2002).

Bu 'altın çağ', iç ve dış işler arasında keskin bir ayrımı varsayan geleneksel yaklaşımların eksikliklerini ortaya koymuş; dünya sistemleri teorisi² ve karşılıklı bağımlılık kuramı³ gibi teoriler, devletlerin ve halkların kaderlerinin birbirine giderek daha fazla bağlandığı süreci açıklamak için geliştirilmiştir. Devlet sosyalizminin çöküşü ve kapitalizmin küresel ölçekte güç kazanmasıyla birlikte, küreselleşme üzerine akademik ve kamusal tartışmalar da hız kazanmıştır (Held & McGrew, 2000).

Ancak, küreselleşme kavramının bireylerin ve toplumların ekonomik, sosyal ve politik koşullarını anlamamıza ne ölçüde katkı sağladığı hala yoğun bir tartışma konusudur. Bu tartışma net çizgilerle belirlenmiş olmaktan ziyade, çok sayıda farklı görüşün bir arada bulunduğu, ancak gerçek anlamda bir diyalogun nadiren sağlandığı bir alan olarak öne çıkmaktadır. Neoklasik ekonomi ya da dünya sistemleri teorisi gibi sosyal bilimlerdeki ortak geleneklerde bile küreselleşmeye dair tek bir ortodoks görüş yoktur; aksine, rekabet halindeki farklı değerlendirmeler tartışmaya yön vermektedir.

2.1.2.1. Küreselciler

Küreselciler, küreselleşmeyi tarihsel bir teleoloji olarak, yani kaçınılmaz ve amaçlı bir gelişim süreci olarak görürler. Onlara göre, küreselleşme, yalnızca ulusların değil, aynı zamanda bireylerin de evrensel bir toplum ideali içinde bütünleşmesi yönünde ilerleyen bir güçtür (Held ve McGrew, 2007). Küreselleşmenin evrimi, ekonomiden kültüre, ulus-devletin yapısından teknolojiye kadar dört ana alan üzerinde şekillenmektedir. Küreselciler için bu süreç, yalnızca maddi bir genişleme değil; küresel bir kolektif bilinç yaratma yolunda, sınırları aşan, toplumları entegre eden ve varoluşsal bir yeniden yapılanma sürecidir.

² Immanuel Wallerstein (1974) tarafından geliştirilen dünya sistemleri teorisi, küresel ekonominin merkez, yarı-çevre ve çevre ülkeler arasındaki eşitsiz iş bölümü üzerine kurulu olduğunu savunur. Merkez ülkeler sanayileşmiş ve yüksek teknolojiye ürettiği kontrol ederken, çevre ülkeler hammadde sağlayan ve düşük ücretli iş gücü sunan ekonomilere sahiptir. Yarı-çevre ülkeler ise bu iki grup arasında yer alarak hem bağımlı hem de rekabet edebilir bir konumda bulunur. Wallerstein'a göre küreselleşme, kapitalist üretim ilişkilerinin dünya çapında genişlemesiyle hız kazanmış ve merkez ülkelerin çevre ülkeleri sömürerek ekonomik büyümelerini sürdürmesine yol açmıştır.

³Robert Keohane ve Joseph Nye (2001) tarafından ortaya konan karşılıklı bağımlılık kuramı, küreselleşmenin devletler arasındaki ilişkileri geleneksel güç mücadelesinden çıkararak çok boyutlu bir bağımlılık ağı yarattığını öne sürer. Artık devletler yalnızca askeri ya da diplomatik nedenlerle değil, ticaret, çevre sorunları, teknoloji transferi ve finans piyasaları gibi birçok farklı alanda birbirine bağımlıdır. Bu süreçte devlet dışı aktörlerin, özellikle çok uluslu şirketlerin, uluslararası örgütlerin ve sivil toplum kuruluşlarının etkisi artmış, küresel yönetim anlayışı değişmiştir.

Küreselciler küreselleşmeyi yeni bir fenomen olarak tanımlar ve çokuluslu şirketlerin etkisi, ulus aşırı ekonomi yapıları ve küresel işbölümü gibi unsurların ulusal sınırları aşan bir ekonomik düzen yarattığını savunurlar. Bu görüşe göre, General Motors gibi şirketlerin üretim süreçlerini farklı ülkelerden temin ederek ulusal sınırların ötesinde bir tedarik zinciri kurması, ulus-devletin ekonomideki rolünün azaldığının bir göstergesidir. Ancak şüpheciler, çoğu çokuluslu şirketin hâlâ bağlı oldukları ulusal ekonomilerle güçlü bağlara sahip olduğunu ve bulundukları ülkelerdeki ekonomiye sıkı sıkıya bağlı kaldıklarını savunur (Ritzer & Dean, 2019).

Ekonomik alanda, küreselciler, küreselleşmenin hızla artan ekonomik bağımlılıkla birlikte toplumsal yapıların evrensel bir dayanışmaya doğru evrildiğine inanır. Çokuluslu şirketlerin dünya genelinde etkinlik göstermesi ve sermayenin özgür dolaşımı, küreselcilerin bakış açısına göre, ulus-devletin sınırlarını aşarak ülkelerin kalkınmasına katkı sağlar (Deflem, 2005). Bu bağlamda küreselleşme, gelişmekte olan ülkelere yatırım ve teknoloji transferini artırarak onların uluslararası rekabete katılımını mümkün kılar (Veltmeyer, 2012). Küreselciler, bu sürecin toplumsal yabancılaşmayı azaltarak, devletleri kendi sınırlarına kapanmaktan çıkarıp daha büyük bir ekonomik sistemde bütünleşmeye yönelttiğini savunur (Çalık Topuz, 2016, s.21). Serbest ticaret, artan rekabet ve yenilikçi teknolojilerin yayılması, ekonomik verimliliği artırarak toplumsal refahın artışına katkı sunar (Mott, 2004, s.10).

Kültürel düzlemde, küreselciler küreselleşmenin kültürel hegemonya yaratma tehlikesi taşıdığı eleştirilerine karşın, bu etkileşimi kültürel çoğulculuk ve çeşitlilik içinde bir kolektif kimlik yaratma süreci olarak görürler. İnternet ve sosyal medya gibi küresel iletişim araçlarının yaygınlaşması, kültürel ürünlerin ve değerlerin hızla yayılmasını sağlayarak, kültürel etkileşim yoluyla toplumlar arasında yeni bir ontolojik güvenlik duygusu yaratır (Robertson, 1992, s.23). Küreselciler, kültürel kaynaşmanın kültürel tek-tipleşme veya kültürel emperyalizm olarak değerlendirilmesine karşın, bu süreci çok katmanlı ve zenginleştirici bir küresel ekosistem olarak görür (Martell, 2007, s.174). Böylece, küreselleşme, toplumlar arasında karşılıklı kültürel tanıma yoluyla evrensel dayanışma ve toplumsal empati yaratan bir dünya yurttaşlığı fikrinin gelişmesine zemin hazırlar (Kellner, 2002).

Küreselleşmenin ulus-devletin rolünü dönüştürmesi ise küreselcilerin merkezi savlarından biridir. Bu bağlamda küreselciler, devletlerin mutlak egemenlikten feragat ederek, küresel sorunlara çözüm bulabilmek için uluslararası yapılarla iş birliği yaptığını savunur (Held & McGrew, 2007). Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler ve Dünya Ticaret Örgütü gibi kuruluşlar, ulus-devletin gücünü merkezsizleştirip, küresel düzeyde dengeyi sağlayan kolektif yapılar olarak kabul edilir (Rosenboim, 2017). Küreselciler, ulus-devletin bu dönüşümünü, geleneksel sınırlarının ötesine geçerek kendini evrensel değerlerle uyumlu hale getirme süreci olarak değerlendirir. Bu yeni düzenin, ulusal politikaları küresel normlara entegre ederek toplumsal istikrar ve barışçıl bir dünya düzeni yaratma amacına hizmet ettiğine inanılır (Germain & Payne, 2000).

Teknoloji, küreselciler için küreselleşmenin en güçlü tarihsel öznesidir ve bu öznenin yönlendirdiği değişim, dünyayı hızla dönüştürmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi, eğitim, sağlık ve kamu hizmetlerine erişimi küresel düzeyde artırarak, insanlığın bilişsel haritasını genişletmiştir (Spring, 2008). Küreselciler, internet gibi iletişim kanallarının bilgiyi demokratikleştirdiğini ve küresel topluluk içinde epistemolojik bir devrim yaratarak tüm bireylerin bilgiye erişimini sağladığını düşünür (Ndhlovu, 2012). Teknolojik gelişmelerin bilimsel buluşların hızla paylaşılmasına olanak sağlaması, küresel etkileşimi besleyen ve yaşam kalitesini artıran bir faktör olarak değerlendirilir (Mott, 2004, p.27).

Küreselciler, küreselleşmeyi yalnızca ekonomik bir büyüme süreci değil; kültürel karşılaşmalar, ulus-devletin yeniden yapılanması ve teknoloji ile desteklenen bir epistemik kopuş olarak görür. Küreselleşmenin, dünya genelinde evrensel iş birliği, barış ve refahı artırarak insanlığın varoluşsal amacına katkı sunduğuna dair inanç, küreselcilerin temel dayanak noktasıdır.

2.1.2.2. Şüpheliler

Şüpheli bakış açısına göre, küreselleşme sanıldığı kadar güçlü ve yaygın bir bütünleşme süreci değildir; aksine, dünya çapında birleşik bir ekonomi yaratmaktan ziyade bölgesel ekonomik bloklar oluşturarak ayrışmalara yol açmaktadır. Şüpheliler, Avrupa Birliği, NAFTA ve Asya-Pasifik gibi ekonomik birliklerin varlığını, küreselleşmenin evrensel bir bütünleşme sağlamak yerine daha çok bölgesel bağlamlarda yoğunlaştığının kanıtı olarak

görmektedir. Bu oluşumlar, küreselleşmenin sınırlı bir etki alanına sahip olduğunun altını çizer ve küresel bir ekonomiden ziyade bölgeselleşmiş yapılar yarattığını savunur (Thompson, 1998; aktaran: Kökalan Çımrın, 2020, s.1214).

Şüpheciler, küreselleşmenin toplumlar arasında giderek artan eşitsizliğe yol açtığını ve iş gücü piyasalarında kazananlar ile kaybedenler arasında derinleşen bir fark yarattığını öne sürer. Bu sürecin, küresel ekonomiden dışlanma riskini artırarak toplumların marjinalleşmesine katkıda bulunduğunu belirtirler. Joseph Stiglitz gibi eleştirmenler, sermayenin serbest dolaşımıyla dünya çapında daha tehlikeli ve şiddet dolu bir ekonomik ortam yaratıldığını iddia eder (Falk, 1995; Stiglitz, 2018).

Şüpheciler, küreselleşmenin Amerikan kültürel hegemonyasına yol açarak kültürel tek tipleşme riskini doğurduğunu düşünür. Bu görüşe göre, küreselleşme farklı kültürlerin yerel kimliklerini kaybetmesine sebep olmaktadır; kültürlerin küresel bir popüler kültür tarafından tek bir kalıba sokulduğu savı abartılı bulunmakta ve kültürün hâlâ çeşitli kaynaklardan etkilenecek şekilde şekillendiği ifade edilmektedir. Bu bağlamda şüpheciler, ulusal kimliklerin yeniden önem kazandığını ve küresel kültürün iddia edildiği kadar homojen bir yapı olmadığını ileri sürmektedir. Ayrıca, küreselleşmenin toplumsal yapıların özgünlüklerini ortadan kaldırarak dış baskılara karşı daha açık hale getirdiği ve toplumların özgün yapılarından koparılmasına yol açtığı belirtilmektedir (Kökalan Çımrın, 2020).

Şüpheciler, küreselleşmenin bir dönem etkili olduğunu, ancak günümüzde bu etkinin azaldığını ve ulus-devletlerin yeniden tarih sahnesinde merkezi bir rol oynamaya başladığını ileri sürerler. ABD'nin Meksika sınırındaki gözetim faaliyetleri, sınır güvenliği için alınan yeni önlemler ve artan güvenlik tedbirleri, bu duruma örnek olarak gösterilmektedir. Ancak her iki görüş de küreselleşme literatürünün karmaşıklığını ve çok katmanlılığını tam olarak yansıtamamaktadır; her iki pozisyon içinde tarihsel yorumlar ve normatif taahhütler açısından farklı vurgular öne çıkmaktadır (Held & McGrew, 2000). Modern küreselleşme, şüphecilere göre kapitalizme dayalı bir ekonomik genişleme süreci olup, aslında bu sürecin tarihsel olarak devamıdır (Hardt ve Negri, 2000, aktaran: Held ve McGrew, 2000).

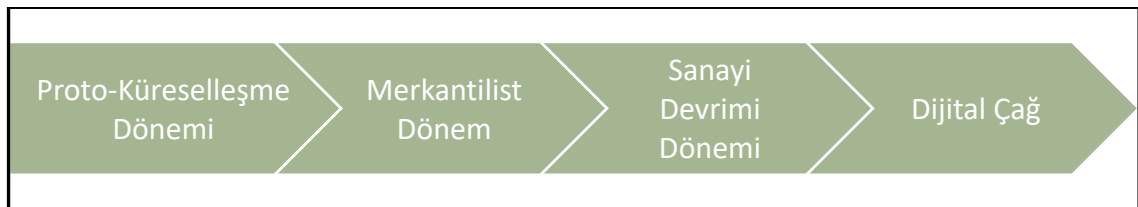
Ayrıca küreselleşmenin sosyal ve ekonomik bağlamda hızlandırılmış bir etkileşim süreci olduğunu ancak bu sürecin yerel direniş ve ulusal yapılarla sınırlandığını savunurlar. Küreselleşmenin sınırsız bir akışkanlık yaratmadığını ve ulus-devletlerin hâlâ küresel düzende temel aktörler olarak kaldığını belirtirler. Bu bağlamda, küreselleşmenin emperyalist yapının günümüzdeki bir devamı olarak görülebileceğini ifade ederler (Ritzer & Dean, 2019).

Şüpheli bakış açısına göre küreselleşme, devletlerin gücünü zayıflatmamakta; aksine, uluslararası piyasalara karşı ulus-devletlerin otoritelerini yeniden yapılandırmasına yol açmaktadır. Küreselleşmenin ulusal çıkarlar ve sınırlar doğrultusunda şekillendiğini ve devletlerin küresel ekonomik aktörler karşısında varlıklarını korumak için güçlerini yeniden pekiştirdiğini savunurlar.

2.1.3. Küreselleşmenin Tarihsel Arka Planı

Küreselleşme, insanlık tarihinin ekonomik, sosyal ve kültürel bağlantılar aracılığıyla birbirine eklemlenmesi sürecini ifade eder. Ancak bu süreç, bir anda ortaya çıkmış bir fenomen değil, tarih boyunca şekillenen çok katmanlı bir olgudur. Proto - küreselleşmeden günümüze kadar süregelen bu dönüşüm, üretim tarzlarının, sınıfsal dinamiklerin ve güç ilişkilerinin sürekli yeniden biçimlendiği bir bağlamda gelişmiştir. İktisat tarihçileri ve toplumbilimciler, küreselleşmenin tarihsel kökenlerini anlamak için dünya-sistemi teorisi (Wallerstein, 1974, s. 25), sermaye birikimi süreçleri (Marx, 1867, s. 247) ve coğrafi keşiflerin ekonomik etkileri (Pomeranz, 2000, s. 64) gibi kuramsal çerçevelere başvururlar.

Şekil 2.1. Küreselleşmenin Tarihsel Süreci

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.1.3.1. Proto-Küreselleşme Dönemi

Proto-küreselleşme, küreselleşmenin ilk biçimlerinin ortaya çıktığı, Neolitik Devrim'den başlayarak ilk ticaret ağlarının kurulduğu dönemi ifade eder. Neolitik Devrim ile birlikte insanların avcı-toplayıcı toplumlardan yerleşik tarım ekonomisine geçişi, artı ürün birikimini ve bu ürünlerin mübadeleye konu olmasını sağlamıştır (Braudel, 1983, s. 563). Artı ürün birikimi, sadece ekonomik faaliyetlerin ölçeğini genişletmekle kalmamış, aynı zamanda yerleşim yerleri arasında ilk ekonomik bağlantıları kurmuştur.

Bu süreçte Mezopotamya, Mısır ve İndus Vadisi gibi büyük nehir uygarlıkları, ekonomik ve kültürel etkileşimlerin merkezi haline gelmiştir. Tahıl, papirüs ve değerli taşlar gibi malların bu bölgeler arasında dolaşımı, ilk ticaret ağlarının temelini oluşturmuş ve bu ağlar üzerinden bilgi ve teknolojik yenilikler de aktarılmıştır (Polanyi, 2001).

M.Ö. 2. yüzyılda ortaya çıkan İpek Yolu, Asya, Orta Doğu ve Avrupa arasında bağlantılar kurarak proto-küreselleşmenin en önemli örneklerinden biri olmuştur. Çin'in ipeği, Orta Asya'nın baharatları ve Akdeniz'in şarapları bu ağ üzerinden geniş coğrafyalara taşınmıştır. Ancak İpek Yolu, sadece mal dolaşımı değil, aynı zamanda kültürel ve ideolojik alışverişin de bir aracı olmuştur. Budizm, bu yol aracılığıyla Çin'den Orta Asya ve Güney Asya'ya yayılmıştır. Kağıt yapımı gibi teknolojik yenilikler de bu dönemde İpek Yolu üzerinden yayılarak yerel üretim biçimlerini dönüştürmüştür (Hansen, 2012, s. 84).

Proto-küreselleşme dönemi, teknolojik yeniliklerin toplumlar arası etkileşimleri hızlandırdığı bir süreçtir. Özellikle tarımsal sulama sistemleri ve demir işleme teknikleri, ticari üretim kapasitelerini artırmış ve farklı bölgeler arasındaki ticaretin ölçeğini büyütülmüştür. Yazının icadı, ticaret kayıtlarının tutulmasını mümkün kılmış ve mübadele süreçlerini daha düzenli hale getirmiştir. Bu gelişmeler, ticaretin mekânsal ve zamansal genişlemesine olanak sağlamış, aynı zamanda bu ticaret ağlarının daha sürdürülebilir olmasını mümkün kılmıştır (Wallerstein, 1974, s. 41).

Proto-küreselleşme, modern küreselleşmenin öncüsü olan ekonomik ve kültürel bağlantıları kurmuş ve dünya-sistemi dinamiklerinin erken bir modelini yaratmıştır. Bu dönemde ticaret ağları, meta dolaşımını artırarak farklı topluluklar arasında ilk düzenli

ekonomik bağları oluşturmuştur. Ancak bu ağlar, merkez ve çevre ayrımına dayalı sistematik eşitsizliklerden ziyade, daha organik bir mübadele yapısına dayanmıştır. Proto-küreselleşmenin bu özgünlüğü, modern küreselleşmenin kapitalist doğasından ayrılmasını sağlar.

2.1.3.2. Sömürgecilik ve Merkantilist Dönem

Coğrafi keşifler, küreselleşme sürecinin ilk büyük ölçekli entegrasyonlarını başlatmıştır. Avrupa devletleri, 15. ve 16. yüzyıllarda denizcilik teknolojilerindeki ilerlemeler sayesinde Asya, Afrika ve Amerika kıtalarına ulaşmış, böylece dünya ekonomisini ilk kez geniş ölçekli bir şekilde birbirine bağlamıştır. Vasco da Gama'nın Hint Okyanusu'na ulaşması, Hindistan ile Avrupa arasında doğrudan ticaret bağlantıları kurulmasını sağlamış ve baharat ticaretini Avrupa merkezli hale getirmiştir (Flynn & Giráldez, 1995, p.201).

Bu süreç, aynı zamanda Atlantik Üçgeni adı verilen ticaret modelini ortaya çıkarmıştır. Avrupa'dan Afrika'ya mamul ürünler gönderilmiş, karşılığında köleleştirilen insanlar Amerika kıtasına taşınmıştır. Burada köle emeği ile üretilen şeker, pamuk ve tütün gibi hammaddeler Avrupa'ya getirilmiştir. Bu ticaret, dünya ekonomisinin erken kapitalist dinamiklerini güçlendirmiştir (Williams, 1944, p. 98).

Merkantilist ekonomi politikaları, küreselleşmenin bu dönemdeki temel itici gücü olmuştur. Bu sistemde devlet, sömürge ticaretini kontrol altına alarak ve ekonomik faaliyetleri merkezileştirerek ulusal zenginliği artırmayı amaçlamıştır. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi ve Hollanda Doğu Hindistan Şirketi gibi devlet destekli ticaret tekelleri, küresel ticaretin temel aktörleri olmuştur (Chaudhuri, 1985, s. 23). Bu şirketler, denizaşırı ticaret yollarını kontrol etmiş, hammadde ve ürün dolaşımını organize etmiş ve bu süreçte yerel ekonomileri metropol merkezlerin ihtiyaçlarına göre şekillendirmiştir. Örneğin, Hint tekstili ve Çin porseleni gibi mallar, Avrupa'nın lüks tüketim piyasalarının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir (Pomeranz, 2000, p.157).

Sömürgecilik, küreselleşmenin erken aşamalarında ekonomik bağlantıları genişleten ve merkez-çevre ilişkilerini kurumsallaştıran bir sistem olmuştur. İspanya ve Portekiz, Amerika kıtasındaki sömürgelerinden altın ve gümüş çıkararak Avrupa'ya taşımış, bu

metaller Avrupa'nın erken kapitalist sisteminin finansmanını sağlamıştır (Harvey, 2003). Tütün, şeker ve kahve gibi ürünlerin plantasyon ekonomileri üzerinden üretilip küresel ticaret ağlarına sokulması, dünya çapında meta dolaşımını artırmış ve küresel pazarların erken biçimlerini yaratmıştır. Ancak bu süreç, çevre bölgelerde sömürü ve kaynak tükenmesi gibi ciddi sonuçlar doğurmuştur.

Küreselleşme, yalnızca ekonomik bağlantılarla sınırlı kalmamış, aynı zamanda kültürel yayılım ve çevresel dönüşüm süreçlerini de beraberinde getirmiştir. Misyonerlik faaliyetleri, Avrupa merkezli kültürel değerlerin Amerika, Afrika ve Asya'daki yerel toplumlara dayatılmasını sağlamış; yerel kültürel sistemler üzerinde derin bir tahakküm mekanizması kurmuştur (Stiglitz, 2002, p. 67). Öte yandan, Avrupa'dan taşınan hayvanlar ve bitkiler, sömürge topraklarının ekosistemlerini dönüştürmüş, yerel tarım sistemlerini bozmuş ve çevresel bozulmaya yol açmıştır. Örneğin, Yeni Dünya'ya taşınan atlar ve sığırlar, yerel halkların yaşam biçimlerini tamamen değiştirmiştir (Harvey, 2003).

Sömürgecilik ve merkantilist dönemin küreselleşme tarihindeki önemi, ilk küresel ticaret ağlarının kurulması ve dünya ekonomisinin genişlemesiyle açıklanabilir. Bu süreç, sermaye birikiminin merkezileşmesini sağlamış ve küreselleşmenin ilk modern biçimlerini yaratmıştır. Ancak, bu genişleme süreci, merkez ülkelerin ekonomik hegemonyasının kurulması ve çevre ülkelerin sistematik olarak sömürülmesi gibi ciddi eşitsizlikleri beraberinde getirmiştir.

2.1.3.3. Sanayi Kapitalizmi ve Küreselleşmenin Derinleşmesi

Sanayi Devrimi, küreselleşme sürecini yeni bir aşamaya taşımış ve üretim biçimlerini dönüştürmüştür. Buhar gücü, demiryolları ve buharlı gemiler gibi yenilikler, uluslararası ticaretin hızlanmasını ve meta dolaşımının genişlemesini sağlamıştır. Demiryolları, hinterland bölgeleri dünya pazarlarına bağlayarak tarımsal ve sanayi ürünlerinin daha geniş bir coğrafyada dolaşımını kolaylaştırmıştır (O'Rourke & Williamson, 1999, p. 35). Bu dönemde buharlı gemiler okyanus aşırı ticareti hızlandırırken, yeni ulaştırma altyapıları, ticaret maliyetlerini dramatik şekilde azaltmıştır. Örneğin, Hindistan'dan Avrupa'ya taşınan çay, pamuk ve baharat gibi ürünler, küresel ekonomik ağları daha sıkı hale getirmiştir (Pomeranz, 2000, p.68).

Sanayi kapitalizmi, merkez ve çevre ülkeler arasındaki ekonomik iş bölümünü derinleştirmiştir. Avrupa'nın sanayi merkezleri, çevre bölgelerden pamuk, kauçuk ve mineraller gibi hammaddeler temin etmiş ve bu hammaddeleri dünya pazarlarında yüksek katma değerli ürünler olarak dolaşıma sokmuştur (Williams, 1944, p. 104). Küresel iş bölümünün temel dinamiği, sanayi üretiminin merkezde, hammadde üretiminin ise çevrede yoğunlaşmasıydı. Bu süreç, çevre ülkelerin ekonomik bağımlılıklarını artırmış ve sömürgecilik sistemi aracılığıyla bu bağımlılığı kurumsallaştırmıştır. Örneğin, İngiliz tekstil endüstrisi, Hindistan'dan getirilen pamuk sayesinde dünya ekonomisinde baskın hale gelmiştir (Chaudhuri, 1985, p. 23).

Sanayi Devrimi, sadece üretim araçlarını değil, aynı zamanda iletişim ve finansal sistemleri de dönüştürmüştür. Telgraf, uluslararası ticaret ve finansal hareketlerin koordinasyonunu kolaylaştırmış ve 19. yüzyılın sonlarında Londra, Paris ve New York gibi şehirler, uluslararası finans merkezleri olarak ortaya çıkmıştır (Harvey, 2003). Altın standardı sisteminin benimsenmesi, para birimlerini altına dayalı bir değer sistemine bağlamış ve uluslararası ticaretin istikrarını sağlamıştır. Bu sistem, küresel sermaye hareketlerini hızlandırmış ve çevre bölgelerdeki altyapı projelerinin merkez sermayesi tarafından finanse edilmesine olanak tanımıştır (O'Rourke & Williamson, 1999, p. 221).

Sanayi kapitalizmi, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda ekolojik ve toplumsal etkiler yaratmıştır. Hızla artan kömür ve fosil yakıt tüketimi, sanayileşmiş bölgelerde çevresel tahribata yol açmıştır. Şehirlerdeki sanayi işçileri, düşük ücretler ve uzun çalışma saatleri ile kapitalist üretim sisteminin yükünü taşıırken, bu dönemdeki sınıfsal mücadeleler küresel emek hareketlerinin temelini atmıştır (Marx, 1867, p. 524). Sanayi kapitalizmi, küreselleşme sürecinde ekonomik ve teknolojik entegrasyonun temel bir dönüm noktasıdır. Üretim süreçlerinin mekânsal genişlemesi ve finansal sistemlerin uluslararasılaşması, modern küreselleşmenin altyapısını oluşturmuştur. Ancak bu süreç, aynı zamanda çevre bölgelerdeki ekonomik bağımlılığı artırmış ve küresel eşitsizlikleri derinleştirmiştir.

2.1.3.4. Neoliberalizm ve Dijital Çağ

1970'lerden itibaren, neoliberalizm küreselleşme sürecinin en etkili ekonomik paradigması haline gelmiştir. Reagan ve Thatcher liderlikleriyle ivme kazanan bu

politikalar, serbest piyasa ekonomisine dayalı reformlarla devlet müdahalesini azaltmayı, deregülasyonu ve özelleştirmeyi ön planda tutmuştur. Bu süreç, sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesiyle dünya ekonomisinin entegrasyonunu hızlandırmış, aynı zamanda uluslararası finans sistemlerini şekillendirmiştir (Harvey, 2003, p. 157).

Neoliberal politikaların küresel düzeyde yaygınlaşmasında IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar kilit rol oynamıştır. Bu kurumlar, gelişmekte olan ülkelere sundukları kredilere yapısal uyum programları adı altında neoliberal reformlar uygulanmasını şart koşturmuştur. Bu reformlar, ülkelerin dünya ekonomisine entegre olmalarını sağlarken, aynı zamanda gelir eşitsizliklerini derinleştirmiştir (Stiglitz, 2002, p. 34).

1990'lerden itibaren dijitalleşme, küreselleşmenin ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarını yeniden şekillendirmiştir. İnternetin küresel düzeyde yaygınlaşması, dijital teknolojilerin entegrasyonu ve mobil iletişim sistemlerinin gelişimi, uluslararası ticaretin mekânsal sınırlarını ortadan kaldırmıştır. Bu süreçte dijital platformlar ve çokuluslu şirketler, küresel ekonominin yeni merkezleri haline gelmiştir (Friedman, 2005, p.56).

Bilgi ekonomisinin yükselişi, üretim süreçlerinde teknolojinin rolünü artırmış ve otomasyon, yapay zekâ ve bulut bilişim gibi yenilikler, küresel tedarik zincirlerinde büyük verimlilik artışlarına yol açmıştır (Brynjolfsson & McAfee, 2014, p. 78; Powell & Snellman, 2004, p. 201). Ancak bu gelişmeler aynı zamanda iş gücü piyasasında dönüşümlere neden olmuş, rutin işlerin otomasyon yoluyla ortadan kalkması ve yüksek vasıflı işlere yönelik talebin artması gibi sonuçlar doğurmuştur (Autor, 2015, p. 5). Özellikle uzaktan çalışma ve esnek iş modelleri, dijitalleşmenin belirginleşen yönlerinden biri haline gelmiştir (Brynjolfsson & McAfee, 2014, p. 182).

COVID-19 pandemisi, dijital dönüşüm süreçlerini hızlandırmıştır. Pandemi sırasında, uzaktan çalışma ve e-ticaret gibi dijital çözümler ekonomik ve sosyal sistemlerin devamlılığında kritik bir rol oynamıştır. Bu süreç, dijital teknolojilerin küreselleşmenin temel bir aracı haline geldiğini göstermiştir. Ancak bu hızlı dönüşüm, dijital eşitsizlikleri de artırmıştır. Gelişmiş ülkeler, dijital altyapılarını hızla uyarlayarak ekonomik etkinliklerini sürdürebilirken, gelişmekte olan ülkeler bu dönüşümden yeterince

faaydalanamamıştır. Bunun yanı sıra, dijitalleşme ile birlikte veri mahremiyeti ve siber güvenlik gibi sorunlar da daha görünür hale gelmiştir.

Toplumsal düzeyde ise neoliberal politikalar ve dijitalleşme, iş gücü piyasalarında eşitsizlikleri derinleştirmiştir. Esnek iş modelleri ve güvencesiz çalışma, işçi sınıfını küresel ekonomik düzene daha kırılgan bir şekilde entegre etmiştir (Harvey, 2005, p. 134). Neoliberalizm ve dijitalleşme, küreselleşme sürecinde ekonomik entegrasyonu hızlandırırken, eşitsizlikleri ve çevresel sorunları da derinleştirmiştir. Bu süreçler, sermaye birikiminin ve teknolojik yeniliklerin itici gücü olarak küreselleşmenin modern biçimlerini şekillendirmiştir.

2.2. KÜRESELLEŞME ÇAĞINDA REFAH DEVLETİ

Küreselleşme süreci, ulus-devletlerin ekonomik, siyasal ve toplumsal yapılarını derinden dönüştürürken, refah devleti kavramını da yeni bir sınamayla karşı karşıya getirmiştir. Özellikle sermaye akımlarının küresel ölçekte hızlı ve esnek biçimde dolaşması, işgücünün farklı coğrafyalara göç etmesi ve teknolojik ilerlemelerin toplumsal yaşamı giderek dijital platformlara taşınması, geleneksel sosyal politikaların işlevini ve sınırlarını yeniden gözden geçirmeyi gerekli kılmaktadır. Bu yeni düzende, devletin toplumsal adaleti sağlama görevi daha da önem kazanırken, uluslararası rekabet ve belirsizlik koşulları sosyal güvenlik ve refah hizmetleri üzerinde yoğun bir baskı oluşturabilmektedir. Örneğin, yatırım çekme arayışındaki ülkeler, vergi oranlarını düşürerek kamu kaynaklarını azaltma yoluna gidebilmekte; bu durum ise kamu harcamalarının finansmanında zorluklara yol açmaktadır. Benzer şekilde, teknoloji odaklı büyümenin istihdam yapısını dönüştürmesi, emek piyasasında güvencesizliği artırarak kırılgan grupların (işsizler, göçmenler, yaşlılar vb.) devlet desteğine duyduğu gereksinimi derinleştirebilmektedir.

Öte yandan küreselleşme, refah devletinin önemini daha görünür hale getiren bir dinamik de yaratmaktadır. Ekonomik dalgalanmalar, gelir kaybı riskleri ve işsizlik kaygısı, yurttaşların devletten daha güçlü sosyal politikalar talep etmesine yol açabilmektedir. Bu talep, kimi ülkelerde refah hizmetlerinin kapsamının genişletilmesi yönünde politik girişimleri teşvik ederken; sermaye ve işgücünün hareketliliği, maliyet kaygılarıyla birleştiğinde, kimi zaman sosyal harcamaların sınırlandırılması gerektiğine dair

argümanları da güçlendirebilmektedir. Dolayısıyla, küreselleşme çağında refah devleti, hem genişleme hem de daralma eğilimlerini aynı anda barındıran çok boyutlu bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Ülkelerin kurumsal kapasiteleri, ideolojik yönelimleri ve siyasal dengeleri, sosyal politikaların hangi yönde şekilleneceğine dair belirleyici unsur konumundadır. Bunun sonucunda, kimi ülkelerde güçlü sosyal koruma geleneği ve kurumsal yapı sayesinde refah devleti görece yüksek düzeyde korunabilirken; bazı ülkelerde mali kısıtlar veya piyasa merkezli yaklaşımlar, daha sınırlı ve esnek modellerin tercih edilmesine yol açmaktadır.

Küreselleşme-refah devleti etkileşimi üzerine süregelen tartışmalar, çağdaş sosyal politika yaklaşımlarını yeniden değerlendirme ihtiyacını açıkça ortaya koymaktadır. Hem ekonomik büyüme hem de toplumsal eşitlik hedeflerine aynı anda hizmet edebilecek mekanizmaların tasarlanması, sosyal koruma sistemlerinin sürdürülebilirliği açısından kritik önemdedir. Bu doğrultuda, refah devletinin temel işlevi olarak kabul edilen “her yurttaşta insana yaraşır yaşam koşullarını sağlama” hedefi, küreselleşmenin yarattığı fırsatlar ve tehditler ışığında yeniden tanımlanmayı beklemektedir.

2.2.1. Küreselleşme ve Refah Devleti İlişkisine Dair Kuramsal Değerlendirmeler

Küreselleşme süreciyle birlikte ulusal ekonomilerin birbirine entegre olması ve devlet maliyesinin küresel piyasalara bağımlı hale gelmesi, ulus-devletin siyasi ve ekonomik kurumlarının yapısını büyük ölçüde dönüştürmüştür (Castells, 1996, p.111). Refah devleti bu dönüşümün merkezinde yer almaktadır; zira artan küresel rekabet, sermaye hareketliliği, emek piyasasındaki dönüşümler, göç ve teknolojik yenilikler, refah devletlerinin geleneksel işleyişini zorlamaktadır. Öte yandan, sosyal eşitsizliklerin derinleşmesi, kamuoyu nezdinde sosyal politikalara yönelik talebin sürdüğünü göstermektedir.

Sosyal bilimlerdeki en önemli tartışma alanlarından biri, küreselleşme ile devlet arasındaki ilişkiyi ele almakta ve özellikle ekonomik küreselleşmenin refah devleti üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. Bu konuda, pek çok farklı disiplinden akademisyen, politikacı ve araştırmacılar zengin bir literatür oluşturmuştur. Milner ve Keohane (1996, p.3), küreselleşmeyle ulusal ekonomiler arasındaki bağlantıların önemini, “Artık ülkeler

içindeki siyaseti- geleneksel olarak ‘iç’ politika denilen süreci- ulusal ekonomiler ile dünya ekonomisi arasındaki bağlantıların doğasını ve bu bağlantılardaki değişiklikleri anlamadan açıklayamayız” şeklinde vurgulamaktadır (Brady vd., 2005).

Bu çerçevede bazı araştırmacılar, küreselleşmenin refah devletini doğrudan şekillendirdiğini savunurken (Berger, 2000; Evans, 1997; Guillen, 2001; aktaran: Brady vd., 2005, p. 921), diğerleri bu etkinin boyutları konusunda kuşku kalmaktadır. Özellikle, küreselleşmenin sosyal koruma sistemlerini güçlendirebileceği ya da zayıflatabileceği konusundaki görüş ayrılıkları, ulusal ve uluslararası politikaların geleceğine ilişkin tartışmaları canlı tutmaktadır.

Küreselleşme, yalnızca ekonomik alanı değil, siyasal ve toplumsal etkileşimleri de derinden etkilemektedir. Özellikle Avrupa sosyal modeline dayalı refah devletleri, küresel ekonominin dayattığı rekabet koşulları, sermaye hareketliliği ve demografik değişimlere karşı yapısal reformlara gitmek zorunda kalmıştır (Einhorn & Logue, 2010, p.3). 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hız kazanan bu süreç, sınır ötesi sermaye akışlarını, emeğin hareketliliğini ve iletişim teknolojilerinin olağanüstü gelişimini beraberinde getirmiştir (Harvey, 2005).

Refah devleti, bireylerin sosyal güvenlik, sağlık ve eğitim gibi temel haklara erişimini sağlayan, sosyal adaleti önceleyen bir devlet modelidir (Esping-Andersen, 1990). Bununla birlikte, küreselleşmenin dayattığı yeni dinamikler, refah devleti anlayışının yeniden tanımlanmasını gerektirmektedir. Nitekim 1980-2000 yılları arasındaki neoliberal küreselleşme dalgası, dünya ekonomisi ve siyasetinde belirgin bir dönüşüm yaratmış, bu dönüşüm refah devletlerini de kapsamlı şekilde etkilemiştir (Greve, 2006, p.2).

Literatürde, küreselleşmenin refah devleti üzerindeki etkisine dair farklı kuramsal açıklamalar öne çıkmaktadır. Brady vd. (2005), küreselleşmenin refah devletinin genişlemesine yol açabileceğini, onu krize sokarak geri çekilme süreci başlatabileceğini, eğri doğrusal etkilerle refah devletlerinin birbirine yakınlaşmasına katkıda bulunabileceğini veya bazı araştırmacıların savunduğu gibi (Atkinson, 2002; Kittel & Winner, 2005; Wade, 1996) bu alanda neredeyse hiçbir etkisinin olmayabileceğini belirterek dört farklı etki biçimi öne sürmektedir.

Bu kuramsal çerçeveler, üç ana görüşü beraberinde getirmektedir. Birinci görüş, küreselleşmenin mevcut refah devletlerini zayıflattığını ve sosyal refah politikalarındaki yenilikleri engellediğini savunarak, refah devletinin krizine işaret etmektedir (Hardt & Negri, 2001; Huber & Stephens, 2001; Schwartz, 2001). İkinci görüş, küreselleşmenin refah devletiyle uyumlu olabileceğini ve hatta refah devletini genişleterek sosyal politikaların gelişmesine katkıda bulunabileceğini ileri sürmektedir (Garrett, 1998; Rieger & Leibfried, 2003; Rodrik, 1997). Üçüncü görüş ise bu tartışmayı abartılı bularak, küreselleşmenin refah devleti üzerinde sınırlı veya marjinal bir etkiye sahip olduğunu iddia etmektedir (Atkinson, 2002; Kittel & Winner, 2005; Wade, 1996).

Küreselleşmenin refah devletine etkileri konusunda farklı teoriler bulunsa da bu iki olgunun birbirleriyle etkileşim halinde olduğu yönünde genel bir uzlaşma mevcuttur. Refah devletlerini şekillendiren küresel dinamikler, yalnızca ekonomi politikalarını değil, sosyal politikaları ve kamuoyunun bakış açısını da dönüştürmektedir. Bu nedenle, ulusal ve uluslararası düzeydeki gelişmeleri birlikte değerlendirerek refah devleti politikalarını yeniden yorumlamak, giderek daha büyük bir önem kazanacaktır.

2.2.1.1. Küreselleşme Refah Devletini Genişletir

Cameron'ın (1978), uluslararası ekonomik açıklık ile devletin kamusal hacmi arasında pozitif bir korelasyon keşfetmesi, küreselleşmenin refah devleti üzerindeki tesirini irdeleyen çalışmalar için dönüm noktası niteliği taşımıştır. Cameron'a göre, ekonomileri dış ticarete ve sermaye dolaşımına geniş ölçüde açılmış olan toplumlar, küresel piyasalarda vuku bulan dalgalanmalardan daha derin bir kırılganlıkla etkilenmektedir. Bu kırılganlık hem seçmenlerin beklentilerini hem de siyasal kurumların davranışlarını dönüştürmekte; nitekim hükümetler, istikrarsızlık ve belirsizlik karşısında yurttaşlarının güvenlik talebini karşılamak amacıyla sosyal harcamalarını artırmaya yönelmektedir.

Benzer bir yaklaşım, Rodrik (1999a; 1998b, s.998) ve Garrett (1998) gibi araştırmacılar tarafından da paylaşılmaktadır. Rodrik, ticari ve finansal bütünleşmenin beraberinde getirdiği gelir ve istihdam risklerinin, devlet müdahalesini adeta bir emniyet supabı konumuna yerleştirdiğini öne sürer. Ona göre, sermaye piyasalarının entegrasyonu ulusal ekonomiyi daha savunmasız kılar; bu savunmasızlık karşısında hükümetlerin yegâne karşılık aracı, sosyal güvenlik sistemini ve kamu harcamalarını genişleterek toplumsal

kaygıları yatıştırmaktır. Garrett (1998) ise bu süreci, özellikle güvencesiz kesimler arasında sol partiler nezdinde yükselen bir siyasi teveccühle açıklamakta ve refah devletinin büyümesini sol siyasal hareketlerin seçmen tabanı kazanma hamlesiyle ilişkilendirmektedir.

Rieger ve Leibfried (2003) de küreselleşme bağlamındaki belirsizliklerin ve yoğunlaşan ekonomik rekabetin, ulusal düzeyde sosyal politikaları genişletici bir etki yarattığını savunur. Literatürde “telafi” ya da “tazminat” hipotezi diye adlandırılan bu kuramsal çerçeve, dış ticaret ve sermaye hareketlerinin doğurduğu risklerin, siyasi düzlemde daha yüksek sosyal harcamalar yoluyla giderilmeye çalışıldığını ileri sürer. Garrett’in (1998a) ve Seeleib-Kaiser’in (2002) ampirik bulguları, küreselleşmenin işgücü piyasasındaki dalgalanmaları ve gelir eşitsizliğini artırdığını, devletin de bu durumu hafifletmek amacıyla refah politikalarına ağırlık verdiğini teyit etmektedir.

Bu argümanlar, çeşitli ampirik çalışmalarca da desteklenir. Hicks (1999), ticaret açıklığıyla sosyal refah harcamaları arasında kayda değer bir pozitif ilişki bulurken; Rodrik (1998b), sermaye akışlarının ivme kazanmasıyla birlikte piyasa oynaklığının arttığını ve hükümetlerin refah harcamalarını bir tampon mekanizma olarak işlevselleştirdiğini gözler önüne sermektedir. Böylelikle, küresel piyasalarda kesintisiz devinim ve kriz riskleriyle yüzleşen seçmenlerin kamu otoritesinden beklentileri yükselmekte; söz konusu beklentilerin karşılanması ise sosyal sigortaların, işsizlik yardımlarının ve diğer refah araçlarının genişletilmesiyle mümkün olmaktadır.

Kim (2007) de ekonomik bütünleşmenin toplumun farklı kesimlerindeki kırılganlık algısını güçlendirdiğini ve bu algının, politik temsilciler üzerinde refahı genişletici düzenlemeler yapmaları için baskı kurduğunu öne sürer. Blackmon (2006) ve Kittel ile Winner (2005) tarafından da paylaşılan bu yaklaşım, hükümetlerin dışsal şoklara dair kaygıları gidermek adına vergi sistemini ve sosyal harcama paketlerini yukarı yönlü güncellemek durumunda kaldıklarını dile getirir. Hem seçmen psikolojisi hem de siyasal rasyonalite bakımından bakıldığında, küreselleşmenin getirdiği riskler, refah devletinin genişletilmesini adeta zorunlu kılmaktadır.

Dolayısıyla, Cameron (1978) ile açılan ve Rodrik (1998, 1998a), Garrett (1998), Rieger ve Leibfried (2003) gibi isimlerle zenginleşen kuramsal miras, küreselleşmenin refah

devletinin zayıflaması sonucunu doğurmadığı, aksine belirli koşullarda sosyal korumanın gelişimine vesile olduğu yönünde bir dizi güçlü argüman ortaya koyar. Bu tezlerin temel dayanağı, hızlanan dışa açıklığın ve artan ekonomik rekabetin, seçmenlerin güvencesizliğini körükleyerek hükümetleri sosyal politikaları yaygınlaştırmaya sevk etmesidir. Ekonomik şoklara maruz kalmanın yol açtığı tedirginlik, kamuoyunda daha cömert refah programlarına duyulan ihtiyacı pekiştirmekte; devletler hem siyasal meşruiyetlerini korumak hem de toplumsal istikrarı muhafaza etmek için bu ihtiyaca cevap vermektedir.

Elbette bu dinamikler her ülkenin tarihsel, kurumsal ve ideolojik bağlamında farklı tezahür edebilir. Bazı çalışmalarda (örneğin, Brady vd., 2005) refah harcamalarının çok büyük sıçramalar yerine ılımlı artışlarla sınırlı kaldığı veya küreselleşmenin refah devleti üzerinde ancak marjinal sayılabilecek etkileri olduğu vurgulanır. Ayrıca, refahın genişleyen kalemlerinin hangi toplumsal kesimlere ve hangi önceliklere yönelik olduğu da ülkesel faktörlere bağlı olarak çeşitlilik arz edebilir. Ancak “küreselleşme refah devletini genişletir” şeklinde özetlenebilecek kuramsal yaklaşım, özellikle gelişmiş ve kurumsal kapasitesi yüksek ekonomilerde, dışsal riskleri siyasal kanallar üzerinden telafi edici bir mekanizma olarak refah politikalarının genişletildiğini savunur.

Son kertede, dış ticaretin, sermaye hareketlerinin ve üretim süreçlerinin küresel ölçekte hız kazanmasının, bir yandan ulus-devletlerin hareket alanını sınırladığı, diğer yandan da kamuoyunun yüksek düzeyde güvence talebini kamçıladığı söylenebilir. Bu talep, seçmenlerin politik tercihleri ve siyasal partilerin programları aracılığıyla somutlaşıp, refah devletinin kapsamının genişlemesini mümkün kılar. Dolayısıyla, Rodrik, Garrett ve Rieger & Leibfried gibi akademisyenler, dışa açıklığın muhtemel geriletici etkilerinden ziyade, güvencesizliği telafi edici bir dinamizm içinde refah harcamalarında yükselişe sebebiyet verdiğini vurgulayarak, küreselleşme olgusuna dair yekpare ve determinist bakış açılarını sorgulamakta ve alternatif bir açıklama zemini sunmaktadırlar.

2.2.1.2. Küreselleşme Refah Devletini Küçültür

1970’lerin sonlarında refah devletine duyulan güvende belirgin bir azalma görülmüştür; zira ekonomik büyümenin yavaşlaması ve mali krizler, refah devleti uygulamalarına yönelik eleştirileri derinleştirmiştir. Refah devletlerinin sadece toplumsal sorunlara

çözüm getirmekle kalmayıp yeni sorunlar da doğurabileceği fikri giderek önem kazanmış, bu durum refah devletinin geleceğine dair endişelerin yaygınlaşmasına yol açmıştır (Korpi, 2003). Bu endişelerin merkezinde, küreselleşme olgusunun giderek önemli bir tehdit olarak algılandığı vurgulanmaktadır (Castles, 2002). Kamuoyunda ve politik çevrede, küreselleşme süreci derinleştikçe kapsamlı refah politikalarının ve cömert sosyal hizmetlerin sürdürülemeyeceği yönünde bir tür fikir birliği belirmiştir. Özellikle dünya pazarlarının bütünleşmesiyle birlikte, vergi indirimlerinin kaçınılmazlaşacağı öngörüsü, ülke ekonomilerinin küresel rekabet edebilirlik uğruna vergi oranlarını düşürmek zorunda kalacağına işaret etmektedir. Şirketler, yatırımcılar ve nitelikli işgücü için cazibe merkezi olmak isteyen ülkelerin, yüksek vergilerden kaçınmak amacıyla faaliyetlerini başka coğrafyalara taşıması veya düşük ücretli bölgelere kaydırması da bu süreci hızlandırmaktadır. Ayrıca, cömert refah devletlerinin mıknaş gibi işlev görerek daha yoksul bölgelerden yoğun göç çekmesi, sosyal hizmet harcamalarını artırmakta ve bu da genel mali sürdürülebilirliği tehdit etmektedir. Tüm bu faktörler göz önüne alındığında, refah devletinin geleceği hakkında iyimser olmak için çok az neden varmış gibi görünmektedir. Milanovic'in analizi, söz konusu dönemde (özellikle 1980'ler ve 1990'lar) refah devletlerinin Keynesyen refah ulus-devleti modelinden uzaklaşarak, neoliberal politikaların etkisi altında daralmaya başladığını ileri sürmektedir. Bu süreçte, sosyal yardımlar ve kamu hizmetlerini önceleyen refah devleti yaklaşımı yerine, piyasa güdümlü bir yapıya geçiş gözlemlenmiştir. Jessop'un Schumpeterian İş Refahı Post-Ulusal Rejim" (Schumpeterian Workfare Post-national Regime) olarak adlandırdığı model, bireylerin piyasa ekonomisine entegrasyonuna öncelik verirken, geleneksel sosyal politika uygulamalarını önemli ölçüde sınırlandırmıştır.

Nitekim 1980-2000 yılları arasında küresel ekonomide yaşanan hızlı değişim, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası gibi finansal kuruluşların öncülüğünde geliştirilen liberalizasyon, deregülasyon ve özelleştirme politikalarının dünya çapında yayılmasına zemin hazırlamıştır. Bu politikalar, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde refah devletine yönelik eleştirileri güçlendirmiş, sosyal harcamaların azaltılması ve piyasanın öncelendiği bir sosyal politika anlayışının pekişmesine yol açmıştır. Özellikle Japonya, ABD ve Avrupa Birliği'nden oluşan Triadik bloklar küresel ekonominin odak noktası hâline gelirken, Latin Amerika ve Afrika gibi bölgeler, IMF ve Dünya Bankası'nca dayatılan yapısal uyum politikaları nedeniyle refah harcamalarını

kısımaya yönelmiştir. Doğu Avrupa, Çin ve Vietnam gibi ülkelerde de piyasa ekonomisine geçiş süreçleri, devletin sosyal politikalarını daraltarak özel sektör odaklı bir yapıyı benimsemeyi beraberinde getirmiştir.

Neoliberal küreselleşme, yalnızca ekonomik düzeyde değil, ideolojik alanda da köklü bir dönüşüm yaratmıştır. Performans, verimlilik ve piyasa üstünlüğü gibi kavramlar, hem siyasal söylemin hem de akademik çalışmaların başat temalarına dönüşmüş; refah devleti uygulamalarının ekonomik büyümeye engel teşkil ettiği savı, politik ve entelektüel çevrelerde popülerlik kazanmıştır (Harvey, 2005). Küçük devlet ideali, başta Anglo-Sakson ülkelerde olmak üzere, özelleştirme ve deregülasyon dalgalarının öncülüğünde yayılmış, devletin ekonomideki rolü ve sosyal harcamalar sistematik biçimde sorgulanmaya başlanmıştır.

Bu noktada, sosyal bilimciler (Albrow, 1997), beşerî bilimler uzmanları (Hardt & Negri, 2001) ve gazeteciler (Greider, 1997), küreselleşmenin refah devletinde bir krize ve sonuçta küçülmeye neden olduğu kanaatini dillendirmişlerdir. Nitekim Cable (1995), Huber ve Stephens (2000, 2001, 2003) ve Strange (1996) gibi yazarlar, 1973 Petrol Krizi ile sabit döviz kurlarının sona ermesinden itibaren, özellikle 1980’lerde hız kazanan refah devleti gerilemesine işaret etmektedir. Clayton ve Pontusson (1998) ile Hicks (1999) de 1980’lerin sonlarından başlayarak birçok ülkede büyük ölçekli kesintilerin ve geri çekilmelerin yaşandığını aktarmaktadır. Bu gerilemenin gerekçesi, küresel ekonominin giderek güçlenmesiyle birlikte devletlerin refah politikalarını bağımsızca belirleme imkânlarının zayıflaması şeklinde açıklanmaktadır (Boswell & Chase-Dunn, 1999; Castells, 1996; Held vd., 1999; Strange, 1996, 1997; Stryker, 1998). Jessop’a (2002) göre, devletler küreselleşmiş ekonomide rekabetçi ve esnek kalabilmek için neoliberal yeniden yapılanmaya gitmek zorunda kalmıştır. Stephens, Huber ve Ray (1999), 1980’lerin sonunda ve 1990’ların başında pek çok ülkede oldukça geniş kapsamlı kesintiler yaşandığını vurgularken, Huber ve Stephens (2003) de son yirmi yılda refah devleti programlarında geri çekilme veya yeniden yapılandırmanın evrensel bir olgu hâline geldiğini belirtmektedir.

Bu literatür, sıklıkla küreselleşmenin somut ölçütlerini ayrıntılandırmadan, artan uluslararasılaşmanın refah devleti için yıkıcı bir etki yarattığı fikrini öne çıkarır (Alesina & Perotti, 1997; Lindbeck, 1995). Örneğin, İsveç’in 1990’lardaki ekonomik krizinden

sonra Freeman, Topel ve Swedenborg (1997), İsveç refah devletini ülkenin karşılayamayacağı kadar pahalı, sürdürülemez ve işlevsiz olarak tanımlamışlardır. Benzer şekilde, Avrupa Birliği'nin entegrasyon ve genişleme politikaları da daha minimal düzeyde bir refah devleti modeline geçişi tetiklemiştir (Leibfried & Pierson, 1995).

Bir kısım yazar, küreselleşmenin refah devletini küçülmesinin temel nedeni olduğunu özellikle vurgular (Gray, 1998; Rhodes, 1996; Schwartz, 2001; Strange, 1996, 1997). Sassoon (1996) bu dönüşümü, Avrupa sosyalizminin çağdaş krizini büyük ölçüde kapitalizmin küreselleşmesinin bir uzantısı olarak yorumlamaktadır. Bu bakış açısına göre küreselleşme, emeğin yeniden metalaşmasını ve vatandaşların daha az sosyal güvenceye sahip olduğu bir süreci tetikleyerek aşağı yönlü bir yarışa sebebiyet vermiştir (Mishra, 1999). Uluslararası ekonomik rekabet, pahalı refah programlarını bir lüks hâline getirirken (Cable, 1995; Frieden & Rogowski, 1996; Huber & Stephens, 2001), düzenlenmemiş küresel piyasalar ve hızlanan sermaye hareketliliği devletin müdahale kapasitesini büyük ölçüde sınırlandırmıştır (Evans, 1997; Milner & Keohane, 1996). Gilbert (2002), küresel piyasanın bütünleşmesiyle birlikte ulusal politika yapıcılarının disiplin altına alındığını, sermayenin düşük maliyetli üretim alanlarına kaymasının da yeniden dağıtıcı sosyal yardımlar üzerindeki harcamaları baskıladığını belirtir. Bu tür dinamikler, ülkelerin birbirlerini örnek alarak daha ince refah programlarına yöneldiği bir zincirleme etki doğurur ve sonuçta refah devleti, adeta kalıntı düzeye doğru çekilmek zorunda kalır.

Refah devletinin daralmasına dair literatür, bir yandan küreselleşmeyi öne çıkarırken diğer yandan devletlerin ve siyasi aktörlerin uluslararası rekabette mali sıkılaştırma, esnek iş gücü ve düşük vergiler gibi önlemlere mecbur kaldığını vurgular. Dolayısıyla, küreselleşme, refah devleti politikalarını azaltmaya yönelik bir dışsal baskı mekanizması olarak görülmektedir. Garrett ve Mitchell (2001) ile Burgoon (2001), ticaret ve finansal açıklığın, devlet harcamalarında ve özellikle sosyal giderlerde azalmayla bağlantılı olduğunu göstermiştir. Swank ve Steinmo (2002) da küreselleşmenin vergi politikaları üzerinde dönüştürücü bir etki yaratarak refah devletini zayıflattığını ifade etmektedir. Stephens vd. (1999) ile Huber ve Stephens (2001), artan uluslararasılaşmanın cömert refah devletlerinin hem ekonomik hem de siyasi temelini aşındırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Öte yandan, bazı çalışmalar küreselleşmenin refah devletini genişlettiğini öne süren tezlerin metodolojik eksiklikleri olduğunu savunur. Ticaret açıklığı ile ekonomik istikrarsızlık veya dalgalanmalar arasında mutlak bir paralellik kurulamaması, sermaye piyasası açıklığının yerel ekonomik oynaklığa etkisinin net olmaması gibi unsurlar, “küreselleşme refahı otomatik olarak büyütür” önermesini tartışmalı hâle getirir. Katzenstein (2006) ve Cameron (1978) gibi araştırmacıların erken dönem analizlerinde, demografik ve yapısal faktörlerin denkleme tam olarak dahil edilmemesi, ticaret açıklığının refah harcamaları üzerindeki etkisini abartmış olabileceği şeklinde eleştiriler ortaya çıkmıştır.

Küreselleşmenin sosyal koruma üzerinde yarattığı etkilere dair literatürde sıklıkla iki temel kuramsal çerçeveden söz edilir. İlki Verimlilik Hipotezi olarak bilinir ve artan uluslararası rekabet ile mali kısıtların, sosyal harcamalar üzerinde aşağı yönlü bir baskı oluşturduğunu ileri sürer (Blackmon, 2006). Bu yaklaşım, sermaye hareketlerinin hız kazandığı, rekabetin yoğunlaştığı bir küresel ekonomide, yüksek vergiler ve maliyetli refah programlarının verimsiz görülmesi nedeniyle devletlerin bunları kısmak zorunda kaldığını savunur (Castells, 2004; Brady vd., 2005; Kim, 2007; Genschel, 2004). Bu çerçevede, “dibe doğru yarış” ya da “en düşük ortak payda” kavramlarıyla da tarif edilen süreç, sermayenin düşük maliyetli ve az vergili bölgelere kaymasına yol açarken, ülkeler rekabet avantajını yitirmemek için sosyal harcamalarını budamaya yönelir.

İkinci çerçeve ise benzer biçimde, küreselleşmenin yarattığı sermaye hareketliliği ve rekabet ortamının, devletleri refah harcamalarında kısıntıya ittiğini ampirik analizlerle açıklar (Garrett & Mitchell, 2001; Burgoon, 2001). Bu bakış açısı, yüksek sosyal harcamaların uluslararası yatırımları caydırdığı, mali sıkılaştırmanın ise rekabetçiliği korumak adına zorunlu olduğu tezini ileri sürer. Bowles ve Wagman(1997), düşük ücretli iş stratejilerinin ve sınırlı sosyal yardımların, küresel piyasalarda sermayeyi elinde tutmak isteyen hükümetler için adeta bir kaçınılmaz tercihe dönüştüğünü savunur. Dharam Ghai (1994) ise küresel ekonomik entegrasyonun, ulusal maliye ve vergi politikaları üzerinde ciddi bir baskı yarattığını, bu nedenle sosyal yardımların aşındığını ayrıntılı biçimde incelemiştir.

“Küreselleşme refah devletini küçültür” tezi, neoliberal yeniden yapılanma, yoğun sermaye hareketliliği ve artan uluslararası rekabet gibi faktörlerle desteklenmektedir. Bu

faktörler, devletleri vergi indirimleri, esnek iş gücü piyasaları ve kısıtlı sosyal harcamalar yönünde politika değişikliklerine sevk ederken, cömert refah programlarını maliyetli ve sürdürülemez addetmektedir. Öyle ki, birçok çalışma, özellikle 1980'lerden itibaren gözlemlenen refah devleti kesintilerini, küresel ekonomik entegrasyon ve neoliberal politikalarla doğrudan ilişkilendirmektedir. Böylece, dibe doğru yarış metaforu, ulusal refah rejimlerinin küresel rekabet koşullarına boyun eğdiği bir dönemi simgeleyen güçlü bir anlatı hâline gelmiştir.

2.2.1.3. Küreselleşme Nonlinear Etkiler Gösterebilir ve Refah Devletlerinin Birbirine Yakınlaşmasına Katkıda Bulunabilir

Son yıllarda, küreselleşme ile refah devleti arasındaki ilişkinin tek yönlü olmadığına işaret eden ampirik çalışmalar, eğri doğrusal (nonlinear) bir etki modelini tartışmaya açmıştır. Bu yaklaşıma göre, küreselleşmenin ilk aşamalarında artan ekonomik bağlantılar ve ticaret hacmi, ülkeleri refah harcamalarını yükselterek uluslararası rekabete uyum sağlamaya yönlendirir. Ancak süreç belirli bir eşiğe ulaştığında, özellikle zaten geniş ve yerleşik refah programlarına sahip ekonomilerde, ek küreselleşme dalgaları refah harcamalarında daralmayı teşvik edebilir (Hicks, 1999; Rodrik, 1998a; Huber & Stephens, 2001).

Küreselleşmenin, düşük veya orta düzeydeyken refah harcamalarını artırıcı bir etkisi olduğu; ancak yüksek düzeye ulaştığında bu etkiyi tersine çevirerek refah harcamalarını daraltabileceği ifade edilmektedir. Bu durum, literatürde 'ters-U biçiminde ilişki' ya da 'eğri doğrusal etki' olarak adlandırılmaktadır. Örneğin, Hicks (1999, p.213) finansal açıklığının sosyal refah harcamalarını başlangıçta artırdığını, ancak ekonominin bütünleşme seviyesi yükseldikçe refah devletinin genişlemesinin yavaşladığını veya gerilediğini saptamıştır. Benzer biçimde, ticaret açıklığının da benzer bir etki gösterdiğine dair bazı bulgular sunan çalışmalar, özellikle 1980'lerin başından itibaren olgunlaşmış refah devletlerinde ticaretin daraltıcı bir etkiye yol açabildiğini vurgulamaktadır. Bu noktada, olgunlaşma kavramı, zaten yüksek düzeyde sosyal hizmet ve harcama sunan rejimlerin, ek küresel rekabet baskıları karşısında harcama düzeylerini sürdürmekte zorlanmalarını ifade eder.

Küreselleşmenin yarattığı bu eğri doğrusal etki, refah devletleri arasında bir yakınsama (convergence) sürecini de tetikleyebileceği biçiminde yorumlanmaktadır (Castles, 2004; Montanari, 2001; Scharpf, 2018). Bu görüşe göre, yüksek harcama yapan, cömert refah programlarına sahip ülkeler, artan küresel rekabet ve sermaye hareketliliği nedeniyle harcamalarında bir miktar kısıntıya gitmek durumunda kalabilirken; düşük harcama yapan veya minimal refah yapılarına sahip ülkeler, küreselleşmenin başta getirdiği riskleri telafi etmek için sosyal harcamaları artırır. Böylece, büyük harcamacılar ile küçük harcamacıların orta bir düzeyde buluşması, küreselleşme döneminin görece simetrik sonuçlarından biri hâline gelir (Garrett, 1998a; Rodrik, 1998; Cameron, 1978).

Bu yakınsama tezinin arka planında, aynı zamanda, ekonomik liberalizasyonla birlikte toplumsal ve siyasi risklerin artacağı, dolayısıyla vatandaşların devletin koruyucu rolüne daha fazla ihtiyaç duyacağı düşüncesi yatar. Başlangıç safhasında telafi ya da tazminat mantığı devreye girer: Yeni serbest ticaret anlaşmaları, sermaye piyasasının serbestleşmesi veya uluslararası sermaye akımlarının hızlanması gibi küresel gelişmeler, işgücü ve gelir üzerindeki belirsizlikleri yükseltir. Hükümetler, toplumsal huzursuzluğu azaltmak amacıyla işsizlik sigortası, sağlık, emeklilik veya diğer sosyal harcamaları belli bir düzeye kadar genişleterek uyum sağlamaya çalışır. Ancak bu uyum ihtiyacı, ülkelerin refah düzeyinin halihazırda çok yüksek olduğu durumlarda mali sürdürülebilirlik kaygılarını beraberinde getirir ve harcama kesintilerine yol açabilir.

Öte yandan, küreselleşme tezlerine şüpheyile yaklaşan araştırmacılar bile, refah harcamalarında belirli düzeyde yakınsama olgularına rastlandığını kabul eder (Wilensky, 2002; Williamson, 1996). Dolayısıyla, “küreselleşme refah devletini ya genişletir ya da küçültür” ikilemi dışında, daha karmaşık ve esnek bir açıklama çerçevesi ön plana çıkmaktadır. Bu bakış açısı, tek yönlü bir doğrusal model yerine, zamanla biçim değiştirebilen ve ülkeden ülkeye farklılaşabilen bir refah devleti-gelişme ilişkisi varsayar.

Böyle bir perspektif, literatürün diğer tartışma başlıklarıyla da örtüşür. Örneğin, kurumsal faktörler (ör. parti sistemi, seçim kanunları, federalizm yapısı), demografik unsurlar (ör. yaşlanan nüfus, işgücü kompozisyonu) ve siyasal-ideolojik dinamikler (ör. sol partilerin gücü, sendikaların örgütlülük derecesi) refah harcamalarının nasıl ve ne kadar etkileneceğini belirleyen önemli etkenlerdir. Dolayısıyla, eğri doğrusal etki modeli, küreselleşmeyi tek başına belirleyici değil, bu faktörlerle etkileşen bir kuvvet olarak

görür. Bir ülkede artan küreselleşme, sendikaların ve partilerin sosyal politikaları savunma gücüne bağlı olarak farklı sonuçlar verebileceği gibi, diğer ülkelerde kurumsal yapılar bu etkiyi törpüleyebilir ya da hızlandırabilir.

“Küreselleşme eğri doğrusal etkiler gösterebilir ve refah devletlerinin birbirine yakınlaşmasına katkıda bulunabilir” tezi, küreselleşme-refah devleti tartışmasında üçüncü bir yolu temsil eder. Bu yaklaşım, küreselleşmenin bazı koşullarda refah devletini büyütebileceğini, ancak belirli bir eşğin üzerinde cömert refah rejimlerinin küresel rekabetin baskıları altında küçülmeye zorlanabileceğini ileri sürer. Aynı zamanda, düşük harcama yapan rejimlerin de artan entegrasyon ve siyasal baskılarla birlikte ortalama bir refah düzeyine doğru ilerleyebileceğini iddia eder. Bu mekanizma, refah harcamalarını hem artışa hem de azalmaya yönelten simetrik bir yakınsama çizgisinde açıklanmaktadır. Böylelikle, küreselleşmenin refah devleti üzerindeki etkilerine dair birbiriyle çelişen genişleme ve daralma tezlerini belli ölçüde uzlaştıran bir çerçeve sunulmuş olmaktadır.

2.2.1.4. Küreselleşme Devletin Yapısına Göre Farklı Etkiler Yaratır

Küreselleşme, refah devletleri üzerinde ekonomik, kurumsal ve siyasi faktörlerin etkileşimini yansıtan karmaşık ve bağlama bağlı etkiler göstermektedir. Özellikle Batı Avrupa’da, ülkeler genellikle küreselleşmenin beraberinde getirdiği ekonomik dalgalanma ve iş güvencesizliği risklerini hafifletmek amacıyla sosyal koruma sistemlerini genişleterek uyum sağlamışlardır. Bu genişlemeler, çoğu zaman geliştirilmiş işsizlik yardımlarını, aktif iş gücü piyasası politikalarını ve savunmasız endüstrilere/işçilere verilen sübvansiyonları içermektedir. Buna karşılık, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde ise küreselleşmenin yol açtığı verimlilik baskıları önemli mali kısıtlamalar oluşturarak, refah genişlemesi kapasitesini sınırlamaktadır.

Bu dinamikler, kurumsal ve bölgesel farklılıkların kritik önemini açıkça gözler önüne sermektedir. Yerleşik refah devletlerine ve daha yüksek mali kapasitelere sahip Batı Avrupa ülkeleri, küreselleşmenin etkilerini absorbe ederken sosyal uyum için kamu desteğini sürdürme konusunda daha avantajlı bir konumdadır. Buna karşılık, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, AB sosyal standartlarına uyum sağlama, mali disiplini koruma ve yabancı yatırımları çekme gibi rekabet eden talepleri dengelemek durumundadır ve bu durum, genellikle daha geniş refah düzenlemelerinin aleyhine işlemektedir.

Küreselleşmenin farklı ulus-devlet yapıları üzerindeki etkisini inceleyen önemli kuramlardan biri, “Yakınsama Kulüpleri Hipotezi”dir. Bu hipoteze göre, refah harcamalarının değişiminde küreselleşme kadar ülkelerin kurumsal yapıları ve politik gelenekleri de kritik bir rol oynar. Refah devletlerinin küreselleşmeye verdikleri tepkilerin, büyük ölçüde kurumsal dayanıklılık, bölgesel ticaret bloklarındaki konum ve sosyal politika gelenekleri tarafından belirlendiği vurgulanmaktadır (Bowles & Wagman, 1997).

Örneğin, İskandinav ülkeleri gibi yüksek kurumsal kapasiteye sahip devletler, küreselleşmenin baskılarına karşı daha dayanıklı bir yapı sergileyebilir; bu devletler, sosyal harcamaları koruyarak veya artırarak küresel riskleri tazmin etme yoluna gidebilirler. Buna karşılık, daha az kurumsallaşmış veya piyasa odaklı ekonomilerde, sosyal harcamalarda belirgin düşüşler yaşanabilir. Bu durum, sağlık hizmetleri, eğitim bütçeleri, işsizlik yardımları ve yaşlı bakımı gibi kritik harcama kalemlerinde kısıtlamalara yol açabilmektedir. Örneğin, bazı ülkelerde sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi ya da eğitim harcamalarının daraltılması gibi adımlar, bu düşüşlerin yaygın örneklerini oluşturur.

Yakınsama Kulüpleri Hipotezi, aynı zamanda bölgesel ticaret bloklarının refah politikaları açısından önemli olduğuna işaret etmektedir. Örneğin, Avrupa Birliği örneğinde, üye ülkeler arasında sosyal harcamalarda bir yakınsama eğilimi gözlemlenebilirken, NAFTA gibi bloklarda bu uyumun çok daha sınırlı kaldığı belirtilir. Bowles ve Wagman (1997)’ın analizine göre, 1980’lerde refah harcamalarının genel düzeyinde bir düşüş görülmesine karşın, bu düşüş tüm ülkeler için geçerli olmamıştır: Kurumsal yapısı güçlü olan ülkeler, söz konusu düşüşlerden daha az etkilenmiş; İskandinav ülkeleri de bu süreçte sosyal dayanışmayı güçlendiren politikalar benimseyerek refah harcamalarını büyük ölçüde korumayı başarmıştır.

Bu hipotez, küreselleşmeye karşı geliştirilen yanıtların ulusal kurumsal yapı, siyasi gelenek ve bölgesel bağlam gibi unsurlara göre farklılık göstereceğini savunur. Bu fikir, Katzenstein (1985) tarafından özellikle küçük Avrupa ülkelerinin küreselleşmeye verdikleri yanıtlarda ortaya çıkan ortak yönleri açıklamak amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca, Ronald Inglehart ve Welzel (2005) de kültürel farklılıkların, bu yanıtların biçimlenmesinde kritik bir rol oynadığını ileri sürmektedir. Böylece, ülkelerin sosyal

harcamalarının ve politikalarının yalnızca ekonomik göstergelerle belirlenmediği, kurumsal ve kültürel bağlamlara dayalı olarak şekillendiği ortaya konulmaktadır.

Dolayısıyla, refah devletlerinin sürdürülebilirliği, küresel baskılara karşı ulusal düzeyde alınacak önlemlere ve yenilikçi reformlara büyük ölçüde bağlıdır. Stratejik ve yenilikçi politikalar, refah devletlerinin geleceğini şekillendirecek kritik unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bu, aynı zamanda ulusüstü aktörlerin (örneğin, AB) rolünü de önemli kılar; zira AB gibi yapıların sunduğu iş birliği ve koordinasyon mekanizmaları, sosyal eşitliği teşvik eden politikaların geliştirilmesinde belirleyici olabilir.

Günümüzde küreselleşmenin refah devletleri üzerindeki etkileri, tek tip bir modelle açıklanamayacak kadar kapsamlı ve çok boyutludur. Batı Avrupa’da gelişmiş refah rejimleri, küresel dalgalanmalara uyum sağlamak için sosyal koruma önlemlerini güçlendirirken, Orta ve Doğu Avrupa gibi daha mali kısıtlamalar altındaki bölgeler, verimlilik baskıları sebebiyle refah harcamalarını sınırlamak zorunda kalmaktadır. Bu tablo, refah devletinin nasıl evrileceğini anlamak için ulusal kurumsal yapı, politik gelenek ve bölgesel ticaret bloklarındaki rol gibi pek çok unsuru dikkate almayı gerekli kılmaktadır.

Bowles ve Wagman’ın Yakınsama Kulüpleri Hipotezi ise bu çeşitliliği açıklamak için önemli bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Devletlerin küreselleşmeye verdikleri yanıtlar, kurumsal dayanıklılık, siyasi gelenek ve kültürel değerler gibi faktörlere dayanarak farklılık gösterir. Küresel baskılara rağmen güçlü kurumsal yapılara sahip ülkeler refah düzeylerini koruyabilir, zayıf kurumsal yapılara sahip olanlarsa derin kesintilere yönelebilir. Bu farklılık, gelecekte de sosyal politikaların nasıl şekilleneceğine ve ulusal refah rejimlerinin nasıl evrileceğine dair öngörülerde bulunmamızı sağlar.

Tablo 2.1. Küreselleşme Refah Devleti İlişkisine Dair Ampirik Literatür

Yazar (Yıl)	Kapsam	Metodoloji	Bağımlı Değ.	Bağımsız Değ	Kontrol Değ	Bulgular
Kim ve Zurlo (2009)	18 Gelişmiş Ülke, 1980-2001	Panel-Mixed Effect	Sosyal Harcamalar (%GDP)	Ticari Açıklık, Ekonomik Açıklık	Kişi başına GSYİH, İşsizlik Oranı, Yaşlı Nüfus Oranı, Sağ Kabine, Sol Kabine	Sosyal demokrat rejimlerde küreselleşme refah devletini olumsuz etkilerken, liberal ve muhafazakâr rejimlerde etkisi marjinal düzeydedir.
Leibrecht vd. (2011)	27 AB Ülkesi, 1990-2006	İki yönlü sabit etkiler	Sosyal Harcamalar (%Toplam Harcamalar)	Ticari Açıklık, Doğrudan Yabancı Yatırım, Küreselleşme Endeksi	Reel GSYİH Büyüme Oranı, Enflasyon, Kamu Borcu, Yaş bağımlılık oranı, Toplam Kamu Harcamaları (%GSYH), Ülkenin Görelî Büyüklüğü	Doğu Avrupa ülkelerinde verimlilik etkisi baskındır. Liberal ve güney refah rejimleri için hiçbir küreselleşme etkisi bulunmamıştır.
Onaran, Boesch (2014)	15 Eski AB üyesi 1980-2007, 10 Merkez ve Doğu Avruoa Ülkesi, 1995-2007	İki yönlü sabit etkiler	Sosyal Harcamalar (%Toplam Harcamalar)	Küreselleşme Endeksi	Toplam Kamu Harcamalarının GSYİH'ye Oranı, Kamu Borcu, 65 Yaş Üstü Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı, Gerçek GSYİH Büyüme Oranı, Hükümet Partisi, Ülkenin Görelî Büyüklüğü	Batı Avrupa'da küreselleşme sosyal harcamaları artırırken, muhafazakâr rejimlerde hem sosyal harcamalar hem de emek vergileri yükselir; sosyal demokratik rejimlerde sosyal harcamalar etkilenmez ancak emek vergileri artar; liberal rejimlerde sosyal harcamalar azalırken emek vergileri yükselir; Güney Avrupa'da küreselleşmenin etkisi önemsizdir, Doğu Avrupa'da Baltık ülkelerinde sosyal harcamalar azalırken, diğer post-komünist ülkelerde artış görülmüştür.

Tablo 2.1. Devamı

Rudra ve Haggard (2005)	57 Az Gelişmiş Ülke, 1975-1997	Sabit Etkiler	Sosyal güvenlik harcamaları Sağlık ve eğitim harcamaları	Ticari Açıklık, Sermaye Akışları	Kişi Başı GSYH, GSYH Büyüme Oranı, Borç Seviyesi, Yaş Yaş bağımlılık oranı, Demokrasi, Potansiyel İşgücü	Otoriter rejimlerde sosyal harcamalar, küreselleşme baskılarına demokratik rejimlere kıyasla daha duyarlıdır. Demokratik ve ara rejimler, küreselleşme karşısında daha istikrarlı sosyal harcama politikalarına sahiptir. Çalışma, sosyal güvenlik, sağlık ve eğitim harcamalarını analiz ederek, rejim türüne göre küreselleşmenin refah politikaları üzerindeki farklı etkilerini ortaya koymaktadır.
Santos, Simoes (2021)	36 OECD Ülkesi, 1990-2018	Sistem GMM	Toplam Kamu Sosyal Harcamalarının GSYİH'ye Oranı, Kamu Eğitim Harcamalar	Küreselleşme Endeksi	Hükümet etkinliği, İşsizlik Oranı, Kamu Harcamaları, Nüfus	Sonuçlar, küreselleşmenin (genel ve her bir ayrı boyutun) sosyal harcamanın farklı bileşenleri üzerindeki etkisinin yoğunluk bakımından refah modellerine göre değiştiğini, ancak çoğu durumda olumlu bir işaret gösterdiğini göstermektedir.
Yay ve Aksoy (2018)	23 gelişmiş ülke, 9 geçiş ekonomisi (1980–2010)	İki yönlü sabit etkiler	Sosyal Güvenlik Transferleri / GSYH (%)	Küreselleşme Endeksi	Kişi Başına GSYH, Enflasyon (%), Bütçe Açığı / GSYH (%), Kamu Borcu / GSYİH (%), Log(Nüfus), Yaş bağımlılık oranı	Küreselleşmenin doğrudan refah devleti üzerinde etkisi bulunmazken, refah devletinin küreselleşmeye tepkisi rejime göre değişmektedir; sosyal demokrat, muhafazakâr ve Akdeniz refah rejimlerinde tazminat hipotezi desteklenirken, liberal rejimlerde etkinlik hipotezi geçerlidir.

Tablo 2.1. Devamı

Garrett ve Mitchell (2001)	18 OECD Ülkesi, 1961–1994	iki yönlü sabit etkiler	Toplam Kamu Harcamaları (% GSYİH) Devlet Tüketim Harcamaları (% GSYİH) Sosyal Güvenlik Transferleri (% GSYİH) Etkili Sermaye Vergisi Oranı (%) Sermaye Vergisi / Emek + Tüketim Vergisi Oranı	Toplam Ticaret (% GSYİH) Düşük Ücretli Ülkelerden İthalat (% Toplam İthalat) Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY) Giriş ve Çıkışları (% GSYİH) Uluslararası Finansal Açıklık Endeksi Örtülü Faiz Oranı Farklılıkları (Covered Interest Rate Differentials)	İşsizlik Oranı (%) GSYİH Büyüme Oranı (%) Yaş bağımlılık oranı (Yaşlı Nüfus / Çalışan Nüfus, %) Sosyal Demokrat / İşçi Partileri Kabinedeki Payı (%) Hristiyan Demokrat Partiler Kabinedeki Payı (%)	Ticaret açıklığı ve uluslararası finansal entegrasyon zaman içinde kamu harcamalarını azaltıcı etki yapmaktadır. Küresel piyasalara entegrasyon, sermaye vergilerinde azalmaya veya vergi yükünün sermayeden emeğe ve tüketime kaymasına neden olmamaktadır. Doğrudan yabancı yatırım (DYY) giriş-çıkışları yüksek olan ülkeler, sermayeyi daha ağır vergilendirme eğilimindedir.
Bretschger ve Hettich (2002)	14 OECD Ülkesi, 1967-1996	İki yönlü sabit etkiler	Sermaye, Emek ve Tüketim Vergi Oranları, Sosyal Güvenlik Harcamaları	Ticari Açıklık, Sermaye Hesabı Liberalizasyonu	GSYH Büyüme Oranı (%), Politik Eğim (Seçmen-Kabine-Yasama-Hükümet), Yurt dışına yatırım oranı, Kurumsal ve yarı-kurumsal işletmelerin faaliyet fazlası, İşsizlik Oranı	Küreselleşme, kurumsal vergileri azaltırken, emek vergilerini ve sosyal harcamaları artırır. DYY giriş-çıkışları yüksek olan ülkeler, sermayeyi daha fazla vergilendirme eğilimindedir. Hükümetler, küreselleşmenin vergi gelirlerine baskısını, emek vergilerini artırarak ve sosyal harcamaları finanse ederek dengeler.

Tablo 2.1. Devamı

Meinhard ve Potrafke (2012)	186 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke, 1970-2004	Sabit Etkiler	Kamu Harcamalarının GSYH oranı	Küreselleşme Endeksi	Kişi Başı Reel GSYH, Yaş Bağımlılık Oranı, Nüfus, Göreceli devlet fiyatları (relative price of government), Demokrasi, OECD Üyeliği	OECD ülkelerinde küreselleşme etkileri daha güçlüdür. Genel küreselleşme ve ekonomik küreselleşme, hükümet harcamalarının görece fiyatını düşürmüştür.
Yoon(2009)	37 Gelişmekte olan ülke, 1976-1997	OLS	Refah harcamaları (GSYH(%))	Ticari Açıklık, Finansal Açıklık	Kişi Başı GSYH, Toplam Borç Servisi, Yaş Bağımlılık Oranı, Popülist tabanlı partilerin gücü, İşçi hareketlerinin gücü Demokrasi seviyesi, Politik istikrarsızlık	Popülist partilerin güçlü olduğu ülkelerde ticaret açıklığı arttıkça refah harcamaları artmaktadır (kompensasyon hipotezi). Ancak, finansal açıklık arttıkça refah harcamaları azalmaktadır (verimlilik hipotezi). İşçi hareketlerinin gücü ve demokrasi, refah harcamaları üzerinde belirgin bir etki göstermemiştir. Politik istikrarsızlık ve refah harcamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

2.3. GENEL DEĞERLENDİRME

Çalışmanın buraya kadar olan kısmında küreselleşmenin refah devleti üzerindeki muhtemel etkilerini, literatürde yer alan farklı teorik bakış açılarını temel alarak incelemiş ve tartışmaların ana eksenlerini derlemek amaçlanmıştır. Çalışmada öncelikle, refah kavramının tarihsel ve kuramsal temelleri ele alınmış; refah iktisadı, refah devletinin kurumsal işlevleri ve farklı rejim tipolojileri gibi unsurlar aracılığıyla, sosyal politikaların tarih boyunca hangi dinamiklerle şekillendiği gösterilmiştir.

Ardından, küreselleşmenin ekonomik, siyasal ve toplumsal boyutları literatür ışığında incelenerek, refah devletinin söz konusu süreçte nasıl yeniden konumlandığı ya da sınıdığına dair farklı yaklaşımlar aktarılmıştır. Burada, telafi (tazminat) hipotezi ve verimlilik hipotezi gibi tezlerin yanı sıra, küreselleşmenin kimi çalışmalarda refah harcamalarını artırdığı, kimi çalışmalarda ise dibe doğru yarış metaforuyla ifade edilen bir daralmayı tetiklediği ileri sürüldüğü vurgulanmıştır. Literatürdeki bu çeşitlilik, farklı ülke örnekleri ve farklı kurumsal kapasiteler üzerinden örneklemelerle açıklanmaktadır.

Tez kapsamında sunulan literatür, refah devleti ile küreselleşme arasındaki ilişkinin tek yönlü veya tek tip olmadığına işaret etmekte; ulusal kurumsal yapılar, politik tercihler ve ekonomik göstergeler gibi etkenlere bağlı olarak ülkelerin uyum stratejilerinde belirgin farklılıklar ortaya çıktığını öne sürmektedir. Bazı araştırmalarda, devletlerin küresel rekabet ve sermaye hareketliliği karşısında sosyal harcamaları koruma veya yeniden yapılandırma yoluyla müdahaleci bir rol üstlendiği aktarılırken; diğer çalışmalarda ise liberalizasyon ve vergi indirimleri yoluyla refah harcamalarının kısmî veya kapsamlı biçimde azaltıldığı tespit edilmiştir.

Bu noktaya kadar söz konusu akademik tartışmalar bir bütün hâlinde değerlendirilerek, farklı yaklaşımların ve bulguların hangi sebeplerle birbirinden ayrıştığını ve hangi açılardan benzerlik gösterdiğini ortaya koymak hedeflenmiştir. Böylece, küreselleşme sürecinde refah devletinin evrimine dair literatürdeki görüş ayrılıklarının, ekonomik, siyasi ve toplumsal koşulların çeşitliliğinden kaynaklanma ihtimaline dikkat çekilmiş; literatürde karşımıza çıkan çok yönlü tartışmaların nedenleri analiz edilmiştir.

Bu noktada bir sonraki bölümde ampirik bulgular üzerinden yapılacak değerlendirmeler, literatürdeki kuramsal tartışmaların ne ölçüde somut vakalarla örtüştüğünü görme fırsatı sunacaktır. Böylece, küreselleşmenin refah devleti üzerindeki muhtemel etkileri yalnızca teorik bir düzlemde değil, verilerle desteklenen bir çerçevede de ele alınacak; farklı ülke örneklerinde gözlemlenen benzerlikler veya ayrışmalar daha net bir biçimde ortaya konulacaktır.

3. BÖLÜM

KÜRESELLEŞMENİN REFAH DEVLETİNE ETKİSİNİN MOMENTLER KANTİL REGRESYON YÖNTEMİYLE ANALİZİ

3.1. VERİ

Bu çalışmanın temel amacı küreselleşmenin refah devleti üzerindeki etkisini analiz etmektir. Bu doğrultuda verilerin erişebilirliğine göre 19 OECD ülkesi seçilmiştir⁴. Ampirik analizlerde kullanılan değişkenler ilk bölümlerde yer alan teorik çerçeve ve ampirik literatür dikkate alınarak seçilmiştir. Analizde kullanılacak verilerin seçiminde tahminlerin güvenilirliğini arttırmak için dengeli bir panelle çalışmaya özen gösterilmiştir. Bu yüzden analizler için gerek baz alınan periyod (1985-2019) gerekse değişkenlerin seçiminde dengeli panelle çalışılması kısıtından dolayı verilerine eksiksiz olarak erişilebilenler öncelikli tercih sebebi olmuştur.

Tablo 3.1. Kullanılan Değişkenlere İlişkin Açıklamalar

Kısaltma	Değişken	Ölçü Birimi	Kaynak
Bağımlı değişken			
socexp	Sosyal Harcamalar	GSYİH'nin %'si	OECD
Açıklayıcı Değişkenler			
kofgl	Genel Küreselleşme	0–100 Endeks Değeri (KOF Globalization Index)	KOF ETH Zürich
kofec	Ekonomik Küreselleşme	0–100 Endeks Değeri	KOF ETH Zürich
koffi	Finansal Küreselleşme	0–100 Endeks Değeri	KOF ETH Zürich
koftr	Ticari Küreselleşme	0–100 Endeks Değeri	KOF ETH Zürich
Kontrol Değişkenler			
qog	Yönetim kalitesi	0–1 Aralığı (Kompozit Endeks)	ICRG
	Kişi Başı GSYİH		
grwth	Büyümesi	Yıllık %	World Bank
	Enflasyon (Tüketici Fiyatları)	Yıllık %	World Bank
inf			
dpnd	Yaş Bağımlılık Oranı	% çalışma çağındaki nüfus	World Bank
	Doğumda Beklenen Yaşam Süresi	Yıl	World Bank
life			

⁴ Almanya, Belçika, Birleşik Krallık, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İsveç, İsviçre, İspanya, İtalya, Japonya, Kanada, Lüksemburg, Yeni Zelanda, Norveç, Portekiz, Amerika Birleşik Devletleri.

Analizde bağımlı değişken olan socexp, refah devleti politikalarının kapsamını ölçmek için bir gösterge olarak kullanılmaktadır. Bu değişkene ilişkin veriler hem kamu hem de özel sosyal harcamalara ilişkin uluslararası karşılaştırılabilir istatistikler sunan OECD Sosyal Harcamalar Veri Tabanı'ndan (SOCX) alınmıştır. Ancak bu çalışmada, devletin refah sağlamadaki doğrudan rolünü özellikle değerlendirmek amacıyla sadece kamu sosyal harcamalarının GSYH 'ye oranı ele alınmıştır. KOF Küreselleşme Endeksi ve ilgili bileşenleri, küreselleşmenin refah devleti üzerindeki etkisini incelemek için temel bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır. Genel küreselleşme endeksi (kofgl), küreselleşmenin ekonomik, sosyal ve siyasi boyutlarını yakalayan bileşik bir ölçüdür. Çalışmanın amacına uygun olarak, analiz özellikle küreselleşmenin ekonomik boyutuna odaklanılmıştır. Bu, ekonomik küreselleşme endeksi (kofec) ve onun alt bileşenleri olan ticari küreselleşme (koftr) ve finansal küreselleşme (koffi) aracılığıyla değerlendirilmektedir (Gygli vd., 2019). Ticaret bileşeni mal ve hizmet ticareti, ticaret ortaklarının çeşitliliği, düzenlemeler, vergiler, tarifeler ve ticaret anlaşmalarını içerirken, finansal bileşen doğrudan yabancı yatırım, portföy yatırımı, uluslararası borç, uluslararası rezervler, uluslararası gelir ödemeleri, yatırım kısıtlamaları, sermaye hesabı açıklığı ve uluslararası yatırım anlaşmalarını hesaba katmaktadır.

Ayrıca, analize çeşitli kontrol değişkenleri de dahil edilmiştir. Yıllık GSYH büyüme oranı ile ölçülen ekonomik büyüme (grwth), ekonominin döngüsel dinamiklerini ve bu dinamiklerin sosyal harcamalar üzerindeki etkisini yansıtır; zira yüksek büyüme dönemlerinde kamu desteğine olan bağımlılık azalabilirken, ekonomik durgunluk dönemlerinde sosyal yardımlara olan talep artış gösterebilir. Benzer şekilde, işsizlik (unemp) refah devletlerinde sosyal harcamaların önemli bir belirleyicisidir, çünkü artan işsizlik tipik olarak işsizlik yardımları ve sosyal yardım harcamalarının artmasına neden olmaktadır (Esping-Andersen, 1990). Dalgalanmalara eğilimli küresel bir ekonomide, artan işsizliğin sosyal politika müdahalelerine olan talebi artırması beklenmektedir. Dolayısıyla, grwth ve unemp birlikte ekonomik genişleme ve daralmaların konjonktürel etkilerini açıklamaktadır.

Çalışmada, bağımlı değişkenin dağılımsal özellikleri göz önünde bulundurularak Momentler Kantil Regresyon (MMQR) Yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntem, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkilerini farklı kantillerde (25., 50. ve 75.

kantiller) analiz etmeye olanak tanımaktadır. Elde edilen bulgular, küreselleşme bileşenlerinin sosyal harcamalar üzerindeki etkisinin kantiller arasında farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Çalışma, küreselleşme, yönetim kalitesi ve makroekonomik değişkenlerin sosyal harcamalar üzerindeki etkilerinin, bağımlı değişkenin farklı düzeylerinde nasıl değiştiğini anlamak açısından önemli bir analitik çerçeve sunmaktadır. Çalışmada kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 3.2’de, değişkenler arasındaki korelasyon ilişkileri ise Tablo 3.3’te sunulmaktadır.

Tablo 3.2. Tanımlayıcı İstatistikler

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
kofgl	665	79.409	7.941	54.772	91.141
kofec	665	72.782	11.882	39.606	93.033
koftr	665	67.978	13.111	32.465	91.597
koffi	665	77.633	12.21	39.697	98.257
socexp	665	21.134	4.963	9.83	33.696
grwth	665	1.68	2.529	-10.016	23.201
inf	665	2.608	2.878	-4.478	23.015
dpnd	665	50.745	4.362	43.25	70.508
life	665	78.811	2.532	72.815	84.356
qog	665	0.877	0.115	0.523	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3.3. Korelasyon Matrisi

Variables	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
(1) socexp	1.000									
(2) kofgl	0.489 (0.000)	1.000								
(3) kofec	0.371 (0.000)	0.851 (0.000)	1.000							
(4) koftr	0.402 (0.000)	0.734 (0.000)	0.945 (0.000)	1.000						
(5) koffi	0.291 (0.000)	0.870 (0.000)	0.936 (0.000)	0.771 (0.000)	1.000					
(6) grwth	-0.268 (0.000)	-0.142 (0.000)	0.047 (0.228)	0.090 (0.021)	-0.005 (0.896)	1.000				
(7) inf	-0.285 (0.000)	-0.547 (0.000)	-0.409 (0.000)	-0.262 (0.000)	-0.516 (0.000)	0.033 (0.396)	1.000			
(8) dpnd	0.373 (0.000)	0.191 (0.000)	0.124 (0.001)	0.174 (0.000)	0.050 (0.198)	-0.020 (0.602)	-0.051 (0.186)	1.000		
(9) life	0.269 (0.000)	0.539 (0.000)	0.276 (0.000)	0.183 (0.000)	0.343 (0.000)	-0.268 (0.000)	-0.480 (0.000)	0.249 (0.000)	1.000	
(10) qog	-0.023 (0.550)	0.149 (0.000)	0.237 (0.000)	0.126 (0.001)	0.329 (0.000)	0.096 (0.013)	-0.179 (0.000)	-0.147 (0.000)	-0.247 (0.000)	1.000

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.2. YÖNTEM

Bu çalışmada, küreselleşmenin refah devleti bağlamında sosyal harcamalar üzerindeki etkilerinin detaylı bir şekilde incelenmesi amaçlanmaktadır. Sosyal harcamaların dağılımı, ülkeler arasında heterojen etkiler gösterebilir; bu durum, geleneksel regresyon yöntemlerinin yalnızca ortalamayı modellemesi nedeniyle gözden kaçabilir. İşte bu noktada, kantil regresyon analizi devreye girmektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, küreselleşmenin refah devleti üzerindeki etkileri, Momentler Kantil Regresyon yöntemi ile değerlendirilmiş ve farklı kantillerde elde edilen bulgular detaylı şekilde yorumlanmıştır. Bu yöntem, yalnızca genel eğilimleri değil, aynı zamanda dağılımın farklı kesimlerinde ortaya çıkan farklılıkları anlamaya da olanak tanımıştır.

Bu doğrultuda, küreselleşmenin refah devleti üzerindeki etkisinin yönünü ve derecesini daha kapsamlı bir şekilde değerlendirebilmek amacıyla dört farklı model tasarlanmıştır.

Her bir model, küreselleşmenin farklı boyutlarını ele alacak şekilde yapılandırılmış olup, bağımlı değişken olarak sosyal harcama düzeyini (socexp) kullanmıştır. Modellerde, küreselleşmenin genel endeksi (kofgl), ekonomik küreselleşme (kofec), ticari küreselleşme (koftr) ve finansal küreselleşme (koffi) gibi bağımsız değişkenler analiz edilmiş, bunların yanı sıra yönetim kalitesi (qog), ekonomik büyüme oranı (grwth), enflasyon oranı (inf), bağımlı nüfus oranı (dpnd) ve yaşam beklentisi (life) kontrol değişkenleri olarak eklenmiştir.

Bu çalışmada analizin ağırlık merkezi, ekonomik küreselleşmenin refah devleti üzerindeki etkilerini çözümlemeye yönelmiştir. Bu doğrultuda, ekonomik küreselleşmeyi temsil eden ekonomik küreselleşme endeksi (kofec) ve onun iki temel alt boyutu olan ticari küreselleşme (koftr) ile finansal küreselleşme (koffi) birbirinden ayrıştırılarak modele ayrı ayrı dâhil edilmiştir. Böylelikle, ekonomik küreselleşmenin farklı bileşenleri aracılığıyla sosyal harcamalar üzerinde nasıl bir etki yarattığı daha ayrıntılı ve karşılaştırmalı olarak analiz edilebilmiştir. Bu yaklaşım, küreselleşmenin yalnızca genel bir etkisini değil, aynı zamanda farklı boyutlarının refah devleti üzerindeki spesifik etkilerini de ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu modeller aracılığıyla, küreselleşmenin farklı kantillerdeki etkileri ayrıntılı bir şekilde analiz edilmiş ve sonuçlar, dağılımın çeşitli kesimlerinde gözlemlenen farklılıkların anlaşılmasına katkı sağlamıştır.

Kantil regresyon, bağımlı değişken olan sosyal harcamaların açıklayıcı değişkenle olan ilişkisini, dağılımın farklı noktalarında modelleyerek, küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerindeki etkilerini daha kapsamlı ve esnek bir biçimde ortaya koyar. Bu yaklaşım, özellikle veri setinde uç değerler ve çarpıklık bulunduğunda, modelin sağlamlığını artırarak politika yapıcıların farklı sosyal kesimlere yönelik stratejiler geliştirmesine olanak tanımaktadır.

Matematiksel olarak kantil regresyon modeli şu şekilde ifade edilmektedir:

$$y_i = x_i' \beta_\theta + \mu_\theta, 0 < \theta < 1 \quad (3.1)$$

$$Q_\theta(y_i|x_i) = x_i' \beta_\theta$$

Burada, y_i sosyal harcamaları (socexp) temsil etmekte, $Q_\theta(y_i|x_i)$ ise y_i 'nin x_i koşulundaki θ 'inci kantilini göstermektedir. β_θ vektörü, her kantil için elde edilen katsayıları ifade eder.

Bu yöntem sayesinde, küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerindeki etkileri yalnızca ortalama düzeyde değil, dağılımın farklı noktalarında da analiz edilebilmektedir. Böylece, sosyal harcamaların düşük, orta ve yüksek düzeylerdeki davranışları ayrıntılı olarak incelenerek, refah devletinin uyguladığı politikaların farklı ülkelerdeki etkileri daha net bir biçimde ortaya konulabilir.

Machado ve Silva (2019) tarafından geliştirilen MMQR (Method of Moments Quantile Regression) yöntemi, koşullu kantillerin tahmini için konum (location) ve ölçek (scale) fonksiyonlarının tahminlerini birleştiren yenilikçi bir yaklaşım sunmaktadır. Bu yöntem, koşullu ortalamaların tahmininde kullanılan tekniklerden yararlanabilme özelliği ile öne çıkmaktadır. Kantil regresyon, belirli bir τ kantili için Y_t bağımlı değişkeni ve X_t açıklayıcı değişkenleri arasındaki ilişkiyi şu şekilde ifade eder:

$$Q_\tau(Y_t|X_t) = X_t'\beta_\tau + U_{\tau,t}, \quad E[m(U_{\tau,t})|X_t] = 0 \quad (3.2)$$

Koşullu kantilleri tahmin eden model, öncelikle genel formda şu şekilde ifade edilebilir:

$$Y_{it} = \alpha + X'_{it}\beta + \sigma \cdot \delta + Z'\gamma + U \quad (3.3)$$

Burada;

- $\alpha, \beta, \delta, \gamma$ bilinmeyen parametreleri,
- X temel açıklayıcı değişkenler vektörünü, Z ise X 'in bileşenlerinin bilinen ve türevlenebilir dönüşümlerini içeren k elemanlı vektörü

temsil etmektedir. Örneğin, $Z_l = Z_l(X)$, $l = 1, 2, \dots, k$ şeklinde tanımlanır.

Panel veri yapısına sahip durumlarda, yani i birim ve t zaman periyodu için Y_{it} ve X_{it} gözlemleri mevcutken, konum-ölçek modeline dayalı koşullu kantil tahmini şu biçimde gösterilebilir:

$$Y_{it} = \alpha_i + X_{it}\beta + \delta_i + Z_{it}\gamma \cdot U_{it} \quad (3.4)$$

Bu denklemde;

- α_i ve δ_i bireysel i 'ye ait sabit (fixed) etkileri ifade etmektedir.
- $\Pr(\delta_i + Z_{it}\gamma > 0) = 1$ şartı, modelde yer alan ölçek bileşeninin pozitif olduğunu garanti altına almaktadır.
- X_{it} açıklayıcı değişkenler, her bir birey için bağımsız ve aynı dağılıma (iid) sahip gözlemler sunarken,
- U_{it} hata terimleri birimler ve zaman arasında iid olup, X_{it} 'den istatistiksel olarak bağımsızdır. Ayrıca, U_{it} hata terimleri, yöntemde kullanılan moment koşulunu sağlamak üzere normalize edilmiştir.

Bu bilgiler ışığında, modelin koşullu kantil gösterimi şu şekilde yeniden yazılabilir:

$$Q_y(X) = (\alpha_i + \delta_i \cdot q(\tau)) + X_{it}\beta + Z_{it}\gamma(\tau) \quad (3.5)$$

Denklemde,

- $(\alpha_i + \delta_i \cdot q(\tau))$ ifadesi, bireysel i 'ye ait τ kantil sabit etkisini ya da τ 'daki dağılım etkisini temsil etmektedir.
- Bu dağılım etkisi, genel bir konum kayması olmaksızın, zamanla değişmeyen bireysel özelliklerin etkisini ortaya koyar.
- Ayrıca, $\int_0^1 q_\tau d\tau = 0$ ifadesi, bireysel ortalama etkinin α_i olarak ifade edilebileceğini ima eder.

Son olarak, τ 'nın örnek kantilini belirlemek amacıyla aşağıdaki optimizasyon problemi çözülmektedir:

$$\min \sum_i \sum_t \rho_\tau(R_{it} - \delta_i + Z'_{it}\gamma q) \quad (3.6)$$

Burada kullanılan kontrol fonksiyonu $\rho_\tau(A)$ şu şekilde tanımlanır:

$$\rho_\tau(A) = (\tau - 1) \cdot AI\{A \leq 0\} + \tau \cdot AI\{A > 0\} \quad (3.7)$$

$I\{\cdot\}$ gösterge (indicator) fonksiyonudur. Bu optimizasyon yaklaşımı, modelin parametrelerini belirlerken, bağımlı değişkenin tam koşullu dağılımını (yani tüm kantilleri) göz önünde bulundurarak, geleneksel yöntemlere kıyasla daha dayanıklı sonuçlar elde edilmesini sağlar.

Belirlenen hipotez doğrultusunda, örneklem ve veri aralığı göz önünde bulundurularak, modeller aşağıdaki şekilde geliştirilmiştir:

$$\text{socexp}_{it} = \beta_{it} + \beta_1 \text{kofgl}_{it} + \beta_2 \text{grwth}_{it} + \beta_3 \text{inf}_{it} + \beta_4 \text{dpnd}_{it} + \beta_5 \text{life}_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$\text{socexp}_{it} = \beta_{it} + \beta_1 \text{kofec}_{it} + \beta_2 \text{grwth}_{it} + \beta_3 \text{inf}_{it} + \beta_4 \text{dpnd}_{it} + \beta_5 \text{life}_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$\text{socexp}_{it} = \beta_{it} + \beta_1 \text{koffi}_{it} + \beta_2 \text{grwth}_{it} + \beta_3 \text{inf}_{it} + \beta_4 \text{dpnd}_{it} + \beta_5 \text{life}_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$\text{socexp}_{it} = \beta_{it} + \beta_1 \text{koftr}_{it} + \beta_2 \text{grwth}_{it} + \beta_3 \text{inf}_{it} + \beta_4 \text{dpnd}_{it} + \beta_5 \text{life}_{it} + \varepsilon_{it}$$

Burada:

$t = 1, 2, 3, \dots, T$ zaman boyutunu,

$i = 1, 2, 3, \dots, N$ kesitsel (cross-section) verileri,

ε_{it} ise hata terimini ifade etmektedir.

3.3. AMPİRİK BULGULAR

3.3.1. Değişkenlerin Normal Dağılıma Uygunluğunun Test Edilmesi

İlk olarak verilerin normal dağılıp dağılmadığı Tablo 3.4'te görüldüğü üzere Shapiro-Wilk W testiyle ele alınmaktadır (Shapiro & Wilk, 1965). Shapiro-Wilk W testi, bir veri setinin normal dağılıma uygunluğunu değerlendiren güçlü bir yöntemdir. Bu test, verilerin normal dağılımdan sapmasını ölçen en güçlü yöntemlerden biri olarak kabul edilmektedir. Test, sıralı verilerle normal dağılımın beklenen sıralı değerleri arasındaki doğrusal ilişkiyi değerlendirir (Royston, 1983).

Bu testin istatistiği W, aşağıdaki şekilde tanımlanır:

$$W = \frac{(\sum_{i=1}^n a_i x_{(i)})^2}{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2} \quad (3.8)$$

Burada:

- $x_{(i)}$: Sıralı veri gözlemleridir.

- a_i : Normal dağılımın beklenen sıra istatistiklerine dayalı ağırlıklardır.
- $\bar{x}$: Gözlemlerin aritmetik ortalamasıdır. H_0 : Veri normal dağılıma sahiptir. Veri normal dağılıma sahiptir.

Shapiro-Wilk W testi sonucunda W değeri 0 ile 1 arasında bir sayı alır. Yüksek W değerleri, veri setinin normal dağılıma daha yakın olduğunu gösterirken, düşük W değerleri, normal dağılıma uyumsuzluk olduğunu işaret eder. Test sonucunda elde edilen p -değeri, H_0 'ın reddedilip reddedilmeyeceğine karar vermede kullanılır. Eğer p -değeri belirlenen anlamlılık düzeyinden ($\alpha=0.01, 0.05$ veya 0.10) küçükse, H_0 reddedilir ve veri setinin normal dağılıma uymadığı sonucuna varılır. Analiz sonuçları, değişkenlerin tamamının normal dağılımdan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde sapma gösterdiğini ortaya koymuştur ($p < 0.01$).

Tablo 3.4. Shapiro Wilk W Testi Sonuçları

Variable	Obs	W	V	z	p-değeri
kofgl	665	0.932	29.573	8.245*	0.000
kofec	665	0.959	17.836	7.014*	0.000
koftr	665	0.972	12.014	6.052*	0.000
koffi	665	0.926	32.058	8.441*	0.000
socexp	665	0.987	5.850	4.300*	0.000
grwth	665	0.910	39.308	8.937*	0.000
inf	665	0.717	123.251	11.719*	0.000
dpnd	665	0.943	24.944	7.830*	0.000
life	665	0.980	8.748	5.279*	0.000
qog	665	0.933	29.220	8.215*	0.000

Not: *, %1 anlam düzeyinde istatistiksel anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Shapiro-Wilk testine destek sağlamak amacıyla sonuçları Tablo 3.5'te yer alan çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) değerleri de incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis testleri, verilerin normal dağılıma uygunluğunu değerlendirmek ve dağılımın yapısını tanımlamak için kullanılan temel istatistiksel araçlardan biridir.

Skewness, bir dağılımın simetrisizliğini ölçer. Pozitif çarpıklık, verilerin çoğunluğunun düşük değerlere yoğunlaştığını ve sağ kuyruğun daha uzun olduğunu ifade ederken, negatif çarpıklık, verilerin çoğunluğunun yüksek değerlere yoğunlaştığını ve sol kuyruğun daha uzun olduğunu belirtir. Çarpıklık değeri sıfıra yakınsa, dağılım simetriktir.

Skewness formülü:

$$\text{Skew}(X) = \frac{E[(X-\mu)^3]}{\sigma^3} \quad (3.9)$$

Burada:

- X: Rastgele değişken
- μ : X 'in beklenen değeri (ortalama)
- σ : X'in standart sapması
- E : Beklenen değer

Kurtosis ise, dağılımın uçlardaki (kuyruklardaki) yoğunluğunu ve dağılımın sivrilik derecesini ölçer. Yüksek kurtosis, ağır kuyruklara ve sivri bir tepeye sahip bir dağılımı, düşük kurtosis ise hafif kuyruklara ve daha düz bir tepeye sahip bir dağılımı ifade eder. Normal dağılımda kurtosis değeri 3 olarak kabul edilir. Fazla basıklık (Excess Kurtosis) değeri ise bu değerden çıkarılarak hesaplanır.

Kurtosis formülü:

$$\text{Kurt}(X) = \frac{E[(X-\mu)^4]}{\sigma^4} \quad (3.9)$$

Burada:

- X: Rastgele değişken
- μ : X 'in beklenen değeri (ortalama)
- σ^4 : X 'in standart sapması
- E : Beklenen değer

Tablo 3.5. Normal Dağılım İçin Çarpıklık ve Basıklık Testleri (Skewness & Kurtosis)

Variable	Obs	Pr(skewness)	Pr(kurtosis)	Adj chi2(2)	p-değeri
socexp	665	0.293	0.000	33.380	0.000
kofgl	665	0.000	0.011	63.460	0.000
kofec	665	0.000	0.161	30.160	0.000
koftr	665	0.001	0.003	18.000	0.000
koffi	665	0.000	0.053	62.810	0.000
grwth	665	0.000	0.000	113.560	0.000
inf	665	0.000	0.000	358.680	0.000
dpnd	665	0.000	0.000	97.640	0.000
life	665	0.669	0.000	73.920	0.000
qog	665	0.000	0.054	68.670	0.000

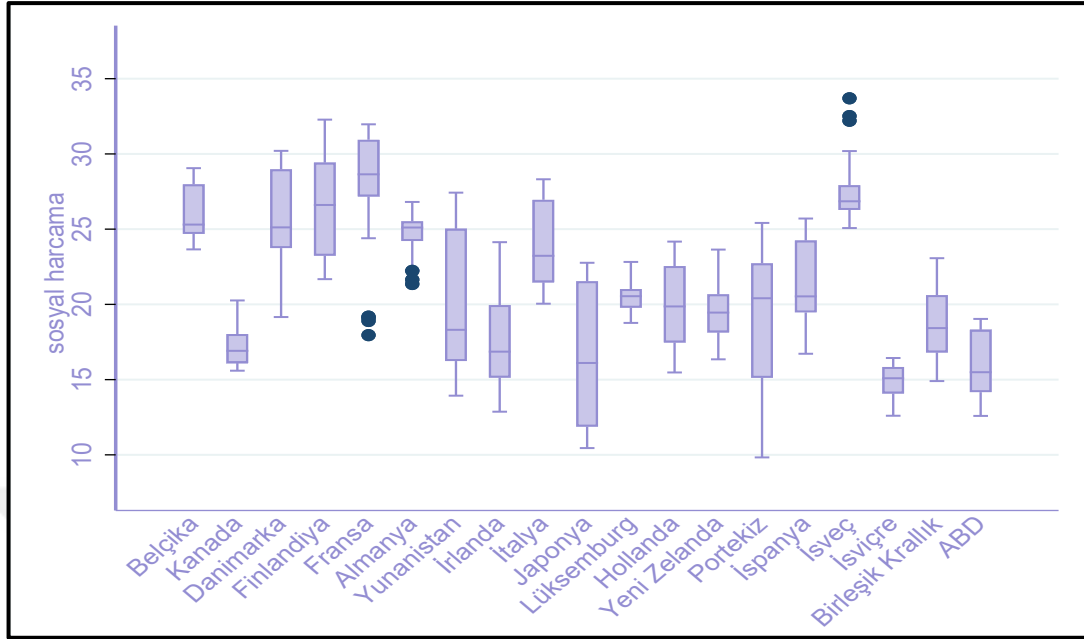
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3.5’te, her bir değişken için çarpıklık ve basıklık test sonuçları ile birlikte toplam uyum test istatistiği ($\chi^2(2)$) ve bu istatistiğin anlamlılık seviyesi (p-değeri) verilmiştir. Elde edilen değerler, verinin normal dağılımdan sistematik bir biçimde saptığını teyit etmiştir.

Bu bulgular, geleneksel yöntemlerin sınırlılıklarını ortaya koyarken, çalışmada kullanılan yöntemin veriye daha uygun bir analiz çerçevesi sunduğunu göstermiştir. OLS (En Küçük Kareler) gibi yöntemler, hata terimlerinin normal dağılıma sahip olduğu varsayımına dayanır. Ancak, çalışmamızdaki sonuçlar, bu varsayımın bazı durumlarda sağlanmadığını ve bu nedenle geleneksel yöntemlerin analiz için her zaman en uygun araç olmayabileceğini ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda, momentler yöntemi ve kantil panel regresyon yaklaşımı, sadece dağılımsal varsayımların ihlali durumunda bir çözüm sunmakla kalmamış, aynı zamanda veri setimizin özelliklerine uyum sağlayarak daha kapsamlı bir analiz imkânı tanımıştır.

Grafik 3.1. Bağımlı Değişkene İlişkin Dağılım Grafiği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 3.1, bağımlı değişkenin (sosyal harcamalar) dağılımını kutu grafiği (box-plot) biçiminde sunarak, medyan ve ortalama değerlerin yanı sıra olası uç değerleri de görsel olarak ortaya koymaktadır. Her kutu, verinin orta kesimini (çeyrekler arası aralık, IQR) ve medyan noktasını gösterirken, kutu dışında kalan noktalar sıra dışı gözlemler (outlier) olarak değerlendirilmektedir. Grafik, bağımlı değişkenin farklı gözlem noktalarında normal dağılıma uymadığını açıkça göstermekte ve medyan, çeyrekler arası aralık ile uç değerler gibi dağılım özelliklerini vurgulamaktadır. Bu durum, dağılımsal özelliklerin detaylı incelenmesi gerektiğini ve kantil düzeyinde analizlerin uygun bir yöntem olduğunu desteklemektedir.

3.3.2. Yatay Kesit Bağımlılığı ve Birim Kök Testleri

Tablo 3.6. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Değişken	LM-test	CD-test
Socexp	2298.434***	29.64953***
Kofgl	5604.281***	74.80880***
Kofec	5056.029***	70.81177***
Koftr	4049.508***	59.69860***
Koffi	4935.707***	69.85830***
Qog	1930.360***	34.95236***
Grwth	1910.473***	40.22386***
İnf	2256.290***	43.40936***
Dpnd	2079.988***	28.18894***
life	5836.102***	76.39198***

Not: ***, %1 anlam düzeyinde istatistiksel anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yatay kesit bağımlılığını değerlendirmek amacıyla Breusch-Pagan LM testi uygulanmıştır. Breusch-Pagan LM testi, özellikle küçük birim sayısı ve büyük zaman boyutu ($N < T$) olan panel veri setlerinde tercih edilen bir yöntemdir. Bu test, hata terimleri arasındaki tüm olası korelasyonları değerlendirerek, birimler arasındaki bağımlılığı ölçmek için güçlü bir araç sunar. LM testinin istatistiği, hata terimleri arasındaki korelasyon katsayılarının karesinin toplamına dayanır ve yüksek bir test istatistiği, birimler arasında güçlü bir bağımlılık olduğuna işaret eder.

Bu çalışmada N (birim sayısı) 19 ve T (zaman boyutu) 35 olduğu için $N < T$ yapısına sahip bir panel veri bulunmaktadır. Bu nedenle yatay kesit bağımlılığını tespit etmek için Breusch-Pagan LM testi tercih edilmiştir.

Tablo 3.6’da yer alan sonuçlar, tüm değişkenler için “Yatay Kesit Bağımlılığı yoktur” şeklindeki sıfır hipotezinin %1 anlamlılık düzeyinde reddedildiğini göstermektedir. Bu bulgu, değişkenler arasında güçlü yatay kesit bağımlılığının mevcut olduğunu açıkça doğrulamaktadır. Yatay kesit bağımlılığının tespit edilmesi, panel veri analizinin bir sonraki aşamasını oluşturan panel birim kök testinde birinci kuşak yöntemlerin (bağımsızlık varsayımı yapan testler) uygun olmadığını, bunun yerine bağımlılığı dikkate alan ikinci kuşak yöntemlerin kullanılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Panel birim kök testleri, yatay kesit birimlerinin bağımsız olup olmadığını dikkate alarak iki ana gruba ayrılmaktadır. Birinci nesil testler, paneldeki yatay kesit birimlerinin bağımsız olduğunu ve bir birime gelen şokun tüm birimleri aynı şekilde etkilediğini varsayar. Bu testler, homojen ve heterojen modeller olmak üzere iki alt gruba ayrılır. Homojen modeller arasında Levin, Lin ve Chu (2002), Breitung (2005) ve Hadri (2000) öne çıkarken, heterojen modeller Im, Pesaran ve Shin (2003), Maddala ve Wu (1999) ile Choi (2001) tarafından geliştirilmiştir (Yerdelen Tatoğlu, 2020). Bununla birlikte, uluslararası ekonomilerin birbirine bağlı olduğu günümüz koşullarında, bir şokun yatay kesit birimlerini farklı düzeylerde etkilemesi daha gerçekçi bir yaklaşımdır. Bu eksikliği gidermek için, yatay kesit birimleri arasındaki bağımlılığı dikkate alan ikinci nesil birim kök testleri geliştirilmiştir. Bu testler arasında MADF (Taylor ve Sarno, 1998), SURADF (Breuer, Mcknown ve Wallace, 2002), Bai ve Ng (2004), CADF (Pesaran, 2006) ve PANKPSS (Carrion-i Silvestre et al., 2005) yer almaktadır (Yıldırım vd., 2013, s.89).

Tablo 3.7. CIPS Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	t-istatistiği	p-değeri
Socexp	-2.22696*	<0.05
Kofgl	-2.53286*	<0.01
Kofec	-2.76328*	<0.01
Koftr	-2.36081**	<0.05
Koffi	-3.03062*	<0.01
Qog	-2.77103*	<0.01
Grwth	-3.70278*	<0.01
İnf	-2.97932*	<0.01
Dpnd	-2.56392*	<0.01
life	-2.40633*	<0.01

Not: * %1; ** %5 anlam düzeyinde istatistiksel anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu çalışmada, verilerin durağanlık özellikleri Pesaran (2007) tarafından geliştirilen CIPS (Cross-sectionally Augmented IPS) testi ile analiz edilmiştir. CIPS testi, panel veri setlerinde birim kök sınaması yapmak için kullanılan ikinci kuşak bir yöntemdir. Geleneksel birinci kuşak testlerin aksine, bu test yatay kesit birimleri arasındaki bağımlılığı (cross-sectional dependence) dikkate alarak daha güvenilir sonuçlar üretmeyi hedeflemektedir.

Bu test istatistiği değerlerini, Pesaran (2006)'ın CADF kritik tablo değerleriyle karşılaştırarak her ülke için durağanlık test edilmektedir. CADF kritik tablo değeri, CADF istatistiği değerinden büyükse boş hipotez reddedilir ve sadece o ülkenin serisinin durağan olduğu sonucuna ulaşılır (Yıldırım vd., 2013).

Matematiksel olarak CIPS testi şu şekilde ifade edilir:

$$CIPS = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N CADF_i \quad (3.10)$$

Burada N, panel veri setindeki toplam birim sayısını ve $CADF_i$, i-inci birim için hesaplanan test istatistiğini ifade eder. CADF eşitliği ise aşağıdaki şekilde yazılabilir:

$$\Delta Y_t = \alpha + \beta t + \gamma Y_{t-1} + \sum_{i=1}^p \delta_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t \quad (3.11)$$

- Y_t : İncelenen zaman serisi
- $\Delta Y_t = Y_t - Y_{t-1}$: Birinci farkı
- α : Sabit terim
- βt : Zaman trendi (opsiyonel)
- γ : Birim kök parametresi
- p : Gecikme uzunluğu
- δ_i : Farklanmış serinin gecikmeli değerlerinin katsayıları
- ε_t : Hata terimi
- $H_0: \gamma=0$ (Seri birim kök içeriyor, durağan değil.)
- $H_1: \gamma<0$ (Seri birim kök içermiyor, durağan.)

Tablo 3.7'de sunulan sonuçlara göre, analiz edilen tüm değişkenlerin seviyede durağan olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, panel veri analizinde değişkenler arasında uzun dönemli ilişkilerin incelenmesine olanak tanımaktadır. CIPS testi sonuçları, panel veri analizi için daha esnek ve dağılımsal özellikleri dikkate alabilen yöntemlerin uygulanabilirliğini desteklemektedir. CIPS testiyle tespit edilen durağanlık ve yatay kesit bağımlılığına uyumlu olarak, MMQR yöntemi, panel veri yapısındaki heterojenliği ve dağılımsal sapmaları dikkate alarak daha güvenilir sonuçlar üretmiştir.

3.3.3. Homojenlik Testi Sonuçları

Eğim homojenliği testi, bir ülkede meydana gelen değişimin diğer ülkeler üzerindeki etkisinin benzer olup olmadığını belirlemek için kullanılır. Ekonomik yapıları farklı olan ülkeleri içeren modellerde katsayıların heterojen olması beklenirken, benzer ekonomik yapılara sahip ülkeleri içeren modellerde katsayıların homojen olması daha olasıdır.

Bu çalışmada, Pesaran ve Yamagata (2008) Eğim Homojenliği Testi (Delta testi) kullanılarak katsayıların homojen olup olmadığı değerlendirilmiştir. Delta testi, özellikle büyük örneklem için uygun bir yöntemken, daha küçük örneklem için düzeltilmiş versiyonu (Delta adj. testi) daha güvenilir sonuçlar sunmaktadır. Test sonuçları Tablo 3.8’de sunulmaktadır.

Tablo 3.8. Homojenlik Testi Sonuçları

	Test İstatistiği	p-değeri
Delta	13.558***	0.000
Delta_adj	16.373***	0.000

Not: *** eğim katsayılarının %1 anlam düzeyinde heterojen olduğunu belirtmektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Delta testi sonuçlarına göre, uzun dönemde eğim katsayılarının birimler arasında farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu durum katsayıların panel boyunca homojen olmadığını ve değişkenlerin %1 anlamlılık düzeyinde heterojen olduğunu doğrulamaktadır.

3.3.4. Momentler Kantil Regresyon Yöntemi

Çalışmada bağımlı değişkenin dağılımsal özelliklerini dikkate almak amacıyla Momentler Kantil Regresyon Yöntemi (MMQR) kullanılmıştır. Bu yöntem, bağımlı değişkenin farklı kantillerindeki (25., 50. ve 75. kantiller) bağımsız değişkenlerin etkisini incelemeye olanak tanır.

Tablo 3.9. Model 1 İçin Tahmin Bulguları

<i>Model 1</i>			
Değişkenler	<i>bağımlı değişken: socexp</i>		
	<i>Kantil 25</i>	<i>Kantil 50</i>	<i>Kantil 75</i>
kofgl	0.216*** (0.028)	0.290*** (0.021)	0.338*** (0.021)
qog	-6.186 *** (1.790)	-3.553*** (1.332)	-1.836 (1.324)
grwth	-0.470*** (0.081)	-0.467*** (0.061)	-0.464*** (0.060)
inf	-0.216*** (0.075)	-0.221*** (0.056)	-0.224*** (0.056)
dpnd	0.258*** (0.053)	0.374*** (0.039)	0.450*** (0.039)
life	-0.204* (0.113)	-0.420*** (0.084)	-0.560*** (0.083)
N=19, T=35, Gözlem Sayısı=665			

Not: *** %1, * %10 düzeyinde istatistiksel anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Model 1 sonuçları, sosyal harcamaları (socexp) etkileyen faktörler olarak küreselleşme (kofgl), yönetim kalitesi (qog), ekonomik ekonomik büyüme (grwth), enflasyon (inf), yaş bağımlılık oranı (dpnd) ve yaşam beklentisi (life) değişkenlerini değerlendirmektedir. Analiz, bu değişkenlerin sosyal harcamalar üzerindeki etkisinin farklı kantillerde (Kantil 25, 50 ve 75) nasıl değiştiğini göstermektedir.

Tablo 3.9 incelendiğinde:

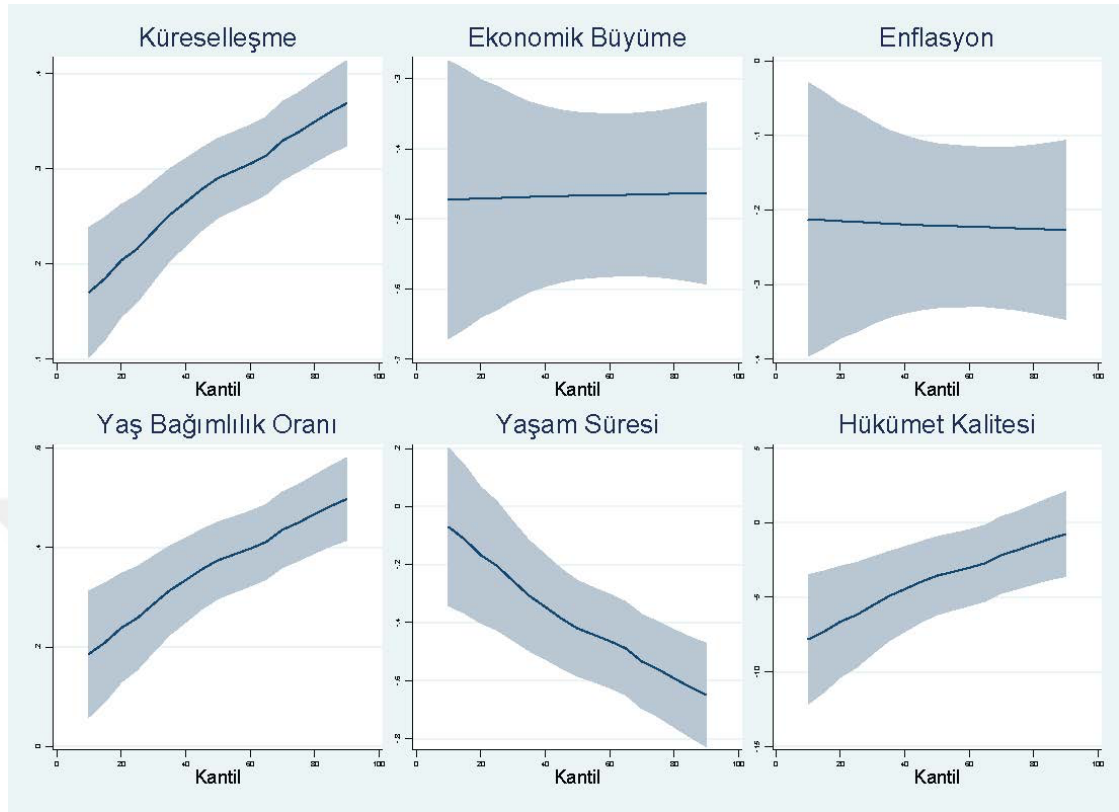
- Küreselleşme (kofgl) değişkeni tüm kantillerde sosyal harcamalar üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Bu bulgu, örneklemde yer alan ülkelerde küreselleşmenin sosyal harcamaları artırdığına işaret etmektedir. Etkinin büyüklüğü kantiller arasında artış göstermektedir (Kantil 25: 0.216; Kantil 50: 0.290; Kantil 75: 0.338).
- Yönetim kalitesi (qog) değişkeni tüm kantillerde sosyal harcamalar üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Bu bulgu, yönetim kalitesinin yüksek olduğu

ülkelerde sosyal harcama oranlarının nispeten daha düşük olduğu anlamına gelmektedir. Etkinin büyüklüğü kantiller arasında azalmaktadır (Kantil 25: -6.186; Kantil 50: -3.553; Kantil 75: -1.836).

- Ekonomik büyüme oranı (grwth) değişkeni tüm kantillerde sosyal harcamalar üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Katsayıların büyüklüğü kantiller arasında oldukça benzer düzeydedir (Kantil 25: -0.470; Kantil 50: -0.467; Kantil 75: -0.464).
- Enflasyon (inf) değişkeni sosyal harcamalar üzerinde tüm kantillerde negatif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Etkinin büyüklüğü kantiller arasında belirgin bir değişiklik göstermemektedir (Kantil 25: -0.216; Kantil 50: -0.221; Kantil 75: -0.224).
- Yaş bağımlılık oranı (dpnd) değişkeni sosyal harcamalar üzerinde tüm kantillerde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Etkinin büyüklüğü kantiller arasında artış göstermektedir (Kantil 25: 0.258; Kantil 50: 0.374; Kantil 75: 0.450).
- Yaşam beklentisi (life) değişkeni tüm kantillerde sosyal harcamalar üzerinde negatif bir etkiye sahiptir. Etkinin anlamlılığı ve büyüklüğü kantiller arasında artış göstermektedir (Kantil 25: -0.204; Kantil 50: -0.420; Kantil 75: -0.560).

Model 1 bulgularına göre, küreselleşme ve yaş bağımlılık oranı sosyal harcamalar üzerinde pozitif bir etkiye sahipken, yönetim kalitesi, büyüme oranı, enflasyon ve yaşam beklentisi negatif bir etkiye sahiptir. Grafik 3.2 bu etkilerin kantiller arası değişimlerini ve bu değişimler arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığını göstermektedir.

Grafik 3.2. Model 1'e İlişkin Bulguların Görselleştirilmesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 3.2 küreselleşmenin sosyal harcama oranları üzerindeki doğru orantılı etkisinin (pozitif katsayısının) kantiller arasında anlamlı düzeyde farklılıklar sergilediğini ortaya koyarken; bu etkinin her bir kantilde bir öncekine göre daha yüksek olduğunu yansıtmaktadır. Bu bulgu, küreselleşmenin neden olduğu sosyal harcama artışlarının, sosyal harcama oranlarının göreceli olarak daha yüksek olduğu ülkelerde daha güçlü olduğu anlamına gelmektedir. Bir başka ifadeyle, küreselleşme, güçlü refah devletine sahip ülkelerde sosyal harcamaları artırıcı yönde daha fazla etkili olmaktadır. Elde edilen bu bulgu, aynı zamanda, güçlü refah devletlerinin sosyal korumalar yoluyla küresel şoklara karşı koyma kapasitesinin daha yüksek olmasıyla ilişkilendirilebilirken; küreselleşmenin refah devleti kurumlarını zayıflatmadığı yönünde de yorumlanabilir.

Kontrol değişkenlerin her birinin kantiller arası değişimleri incelendiğinde ise, ekonomik büyüme ve enflasyon oranlarının sosyal harcamalar üzerindeki ters orantılı etkilerinin kantiller arasında anlamlı düzeyde farklılaşmalar göstermediği ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, yaş bağımlılık oranı, yaşam süresi beklentisi ve yönetim kalitesi gibi

değişkenlerin her birinin kantiller arası farklılıklarının anlamlı düzeylerde olduğu görülmektedir. Grafik 3.2’te sunulan görseller, yaş bağımlılık oranlarındaki artışın sosyal harcama oranlarını artırıcı etkilerinin yüksek harcama kantillerinde daha yüksek olduğuna işaret ederken; yönetim kalitesinin sosyal harcama oranları üzerindeki ters orantılı etkisinin yüksek kantillerde zayıfladığını; yaşam süresi beklentisiyle sosyal harcama oranları arasındaki ters orantılı ilişkinin ise yüksek kantillerde daha güçlü olduğunu ortaya koymaktadır.

Elde edilen bulgulara göre, sosyal harcama oranlarındaki değişimleri belirleyen küreselleşmenin de sosyal harcamaları artırıcı heterojen bir etkisinin söz konusu olduğu; küreselleşme sürecinin refah devleti yapısını olumsuz etkilemediği görülmektedir. Ancak, bu bulguların daha dar bir perspektifle sadece ekonomik küreselleşme bakımından değerlendirilmesi farklı sonuçlar ortaya koyabilir. Bu çerçevede, yukarıdaki analizler hem ekonomik küreselleşme hem de alt bileşenleri olan ticari ve finansal küreselleşme için de gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3.10. Model 2 İçin Tahmin Bulguları

<i>Model 2</i>			
Değişkenler	<i>bağımlı değişken: socexp</i>		
	<i>Kantil 25</i>	<i>Kantil 50</i>	<i>Kantil 75</i>
kofec	0.128*** (0.018)	0.129*** (0.015)	0.130*** (0.015)
qog	-5.670*** (1.803)	-3.007** (1.489)	-0.410 (1.515)
grwth	-0.555*** (0.079)	-0.558*** (0.065)	-0.561*** (0.067)
inf	-0.247 *** (0.072)	-0.322*** (0.059)	-0.395*** (0.060)
dpnd	0.248*** (0.056)	0.383*** (0.046)	0.514*** (0.047)
life	-0.045 (0.109)	-0.166* (0.090)	-0.283*** (0.091)

N=19, T=35, Gözlem Sayısı=665

Not: *** %1, **%5, * %10 düzeyinde istatistiksel anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Model 2 sonuçları, sosyal harcamaları (socexp) etkileyen faktörler olarak ekonomik küreselleşme (kofec), yönetim kalitesi (qog), ekonomik ekonomik büyüme (grwth), enflasyon (inf), yaş bağımlılık oranı (dpnd) ve yaşam beklentisi (life) değişkenlerini değerlendirmektedir. Analiz, bu değişkenlerin sosyal harcamalar üzerindeki etkisinin farklı kantillerde (Kantil 25, 50 ve 75) nasıl değiştiğini göstermektedir.

Tablo 3.10 incelendiğinde:

- Ekonomik küreselleşme (kofec) değişkeni tüm kantillerde sosyal harcamalar üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Bu bulgu, ekonomik küreselleşmenin sosyal harcamaları destekleyici bir işlev gördüğüne işaret etse de etkinin büyüklüğü kantiller arasında büyük bir değişiklik göstermemektedir (Kantil 25: 0.128; Kantil 50: 0.129; Kantil 75: 0.130).
- Yönetim kalitesi (qog) değişkeni, Kantil 25 ve Kantil 50'de negatif ve anlamlı, Kantil 75'te ise anlamsız bir etkiye sahiptir. Bu bulgu, düşük ve orta düzeyde sosyal harcama yapan ülkelerde yönetim kalitesi arttıkça kamu harcamalarının azalma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Ancak Kantil 75'te bu değişkenin etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmaması nedeniyle bu değişkenin etkisi örneklemin tümü için genellenebilir nitelikte değildir (Kantil 25: -5.670; Kantil 50: -3.007; Kantil 75: -0.410).
- Ekonomik büyüme oranı (grwth) değişkeni tüm kantillerde sosyal harcamalar üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Katsayıların büyüklüğü kantiller arasında belirgin bir değişiklik göstermemektedir (Kantil 25: -0.555; Kantil 50: -0.558; Kantil 75: -0.561).
- Enflasyon (inf) değişkeni sosyal harcamalar üzerinde tüm kantillerde negatif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Bu durum, enflasyonun sosyal harcamaları kısıtlayıcı bir faktör olarak işlediğini ve sosyal harcamalar üzerinde baskı yarattığını göstermektedir. Etkinin büyüklüğü kantiller arasında artış göstermektedir (Kantil 25: -0.247; Kantil 50: -0.322; Kantil 75: -0.395).
- Yaş bağımlılık oranı (dpnd) değişkeni sosyal harcamalar üzerinde tüm kantillerde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Etkinin büyüklüğü kantiller arasında artış göstermektedir (Kantil 25: 0.248; Kantil 50: 0.383; Kantil 75: 0.514).

- Yaşam beklentisi (life) değişkeni Kantil 25'te anlamsız, Kantil 50'de negatif ve anlamlı, Kantil 75'te ise negatif ve anlamlı bir etkiye sahiptir (Kantil 25: -0.045; Kantil 50: -0.166; Kantil 75: -0.283).

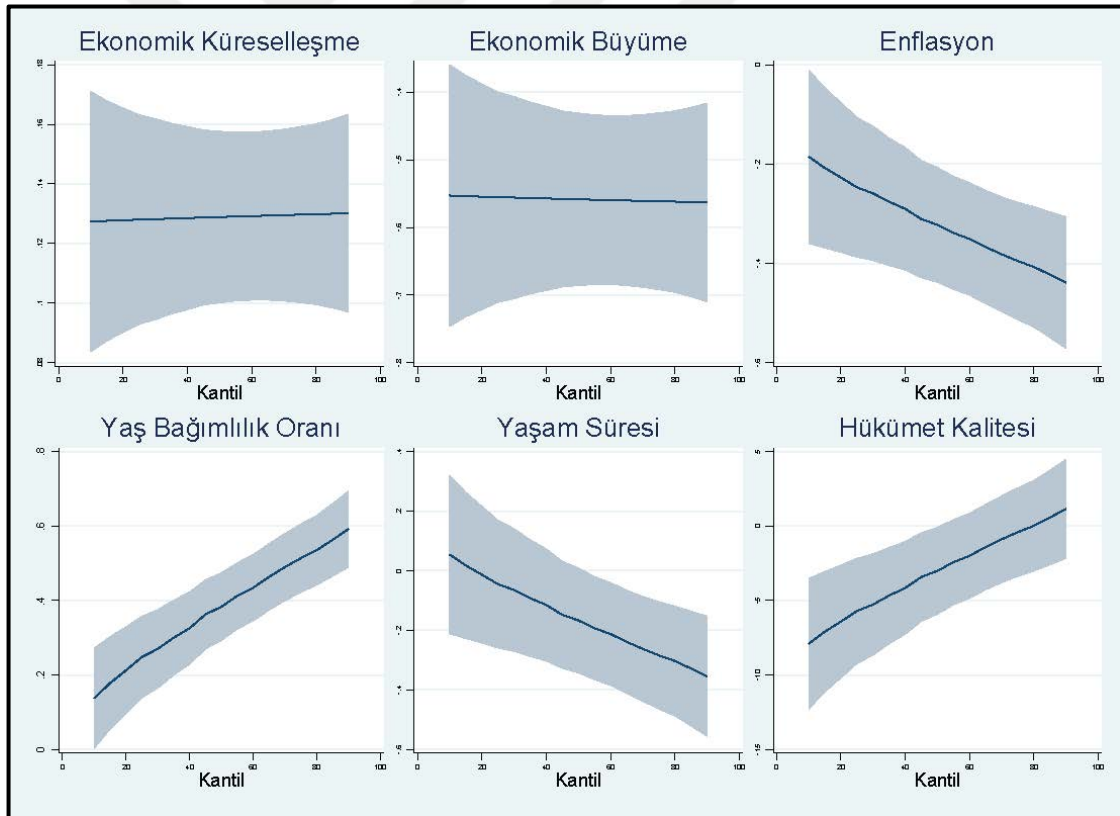
Model 2 bulgularına göre, ekonomik küreselleşme ve yaş bağımlılık oranı sosyal harcamalar üzerinde pozitif bir etkiye sahipken; ekonomik büyüme, enflasyon ve yaşam beklentisi negatif bir etkiye sahiptir. Yönetim kalitesi ise yalnızca alt ve orta kantilde anlamlı sonuçlar üretmektedir. Bulgular, ekonomik küreselleşmenin sosyal harcama oranları üzerindeki etkisinin kantiller arasında oldukça sabit kaldığını göstermektedir. Bu durum, ekonomik küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerinde tutarlı ve pozitif, ancak düşük yoğunluklu bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Etkinin sınırlı düzeyde kalması, bu değişkenin politika belirleyici gücünün sınırlı olduğunu; ancak sosyal harcamaların azaltılması yönünde bir baskı yaratmadığını göstermektedir.

Kontrol değişkenlerinin kantiller arası etkileri incelendiğinde, ekonomik büyüme değişkeninin sosyal harcamaları azaltıcı etkisi olduğu ancak bunun kantiller arasında farklılaşmadığı görülmektedir. Bu durum ekonomik büyümenin hızlandığı dönemlerde işsizlik oranlarının düşmesi, vergi gelirlerinin artması ve bireylerin gelir düzeylerinde genel bir iyileşme yaşanması, sosyal yardıma olan talebi azaltmasıyla açıklanabilir. Ayrıca büyüme odaklı maliye politikalarında kaynakların altyapı, yatırım ve borç yönetimine yönelmesi, sosyal transfer kalemlerinin görece geri planda kalmasına yol açabilir.

Enflasyon (inf) değişkeni tüm kantillerde sosyal harcamalar üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Etkinin büyüklüğü kantiller arasında artış göstermekte ve en yüksek düzeyde sosyal harcama yapan ülkelerde daha güçlü hale gelmektedir. Bu durum, enflasyonun kamu maliyesi üzerindeki baskıyı artırmasından kaynaklanabilir. Artan fiyatlar, sosyal harcamaların reel değerini aşındırmakta ve mali sürdürülebilirliği tehdit ettiğinden, hükümetleri harcamaları kısma zorlamaktadır. Özellikle yüksek sosyal harcama düzeyine sahip ülkelerde, bu baskının daha belirgin olması, enflasyonist süreçlere karşı uygulanan sıkı para ve maliye politikalarının transfer harcamaları üzerinde doğrudan kısıtlayıcı bir etki yaratmasından kaynaklanabilir. Yaş bağımlılık oranı, yüksek kantillerde etkisini belirgin biçimde artırmaktadır. Bu durum, yaşlı nüfus oranındaki artışın emeklilik, sağlık hizmetleri ve bakım giderleri gibi sosyal harcama kalemlerinde

doğrudan bir genişlemeye yol açmasından kaynaklanabilir. Yaşam beklentisi değişkeninin yalnızca orta ve yüksek kantillerde anlamlı hale gelmesi, sosyal güvenlik sistemlerinin mali sürdürülebilirlik bağlamında daha gelişmiş ülkelerde politika kısıtları oluşturduğunu düşündürmektedir. Yönetim kalitesi ise sadece düşük ve orta kantillerde etkili olmakta, yüksek sosyal harcama düzeyine sahip ülkelerde belirleyici olmaktan çıkmaktadır. Bu durum, iyi yönetişimin özellikle sınırlı kamu kaynaklarına sahip ülkelerde sosyal harcamaların etkinliğini artırmak amacıyla harcama disiplini öne çıkarmasından kaynaklanabilir. Buna karşılık, sosyal harcama düzeyi yüksek olan ülkelerde harcamalar daha çok yerleşik refah rejimi yapıları, anayasal haklar ve kurumsallaşmış sosyal politika tercihleri tarafından belirlendiğinden, yönetişim kalitesinin bu düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratmaması beklenebilir.

Grafik 3.3. Model 2'ye İlişkin Bulguların Görselleştirilmesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 3.3 ekonomik küreselleşme, ekonomik büyüme, enflasyon, yaş bağımlılık oranı, yaşam beklentisi ve yönetim kalitesinin sosyal harcamalar üzerindeki etkilerini kantiller düzeyinde görselleştirmektedir. Grafikte ekonomik küreselleşmenin sosyal harcamalar

üzerindeki etkisinin tüm kantillerde pozitif bir eğilim gösterse de Bu etkinin kantiller arasında anlamlı düzeyde bir değişim göstermediği görülmektedir.

Ekonomik büyüme değişkeninin sosyal harcamalar üzerindeki etkisi ise tüm kantillerde önceki modellere benzer şekilde negatif bir seyir izlediğini göstermektedir.

Enflasyon değişkeninin sosyal harcamalar üzerindeki etkisi önceki modellere benzer şekilde kantiller arasında negatif bir eğilim sergilerken, etkinin büyüklüğü üst kantillerde daha belirgin hale gelmektedir. Yaş bağımlılık oranı değişkeni de önceki modellere benzer şekilde tüm kantillerde pozitif bir eğilim göstermekte ve üst kantillerde bu etkinin daha güçlü olduğu gözlemlenmektedir. Yaşam beklentisi değişkeninin sosyal harcamalar üzerindeki etkisi, kantiller boyunca negatif bir eğilim sergilemektedir. Yönetim kalitesinin sosyal harcamalar üzerindeki etkisi ise alt kantillerde negatif bir eğilim sergilerken, üst kantillerde bu etkinin daha az belirgin hale geldiği gözlemlenmektedir.

Tablo 3.11. Model 3 İçin Tahmin Bulguları

<i>Model 3</i>			
Değişkenler	<i>bağımlı değişken: socexp</i>		
	<i>Kantil 25</i>	<i>Kantil 50</i>	<i>Kantil 75</i>
koftr	0.121*** (0.015)	0.128*** (0.012)	0.134*** (0.013)
qog	-3.695** (1.689)	-1.800 (1.424)	0.079 (1.491)
grwth	-0.579*** (0.076)	-0.582*** (0.064)	-0.586*** (0.067)
inf	-0.295*** (0.067)	-0.358*** (0.057)	-0.421*** (0.059)
dpnd	0.233*** (0.054)	0.353*** (0.045)	0.471*** (0.047)
life	-0.016 (0.103)	-0.117 (0.087)	-0.217** (0.090)

N=19, T=35, Gözlem Sayısı=665

Not: *** %1, **%5, * %10 düzeyinde istatistiksel anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Model 3 sonuçları, sosyal harcamaları (socexp) etkileyen faktörler olarak ticari küreselleşme (koftr), yönetim kalitesi (qog), ekonomik ekonomik büyüme (grwth), enflasyon (inf), yaş bağımlılık oranı (dpnd) ve yaşam beklentisi (life) değişkenlerini değerlendirmektedir. Analiz, bu değişkenlerin sosyal harcamalar üzerindeki etkisinin farklı kantillerde (Kantil 25, 50 ve 75) nasıl değiştiğini göstermektedir.

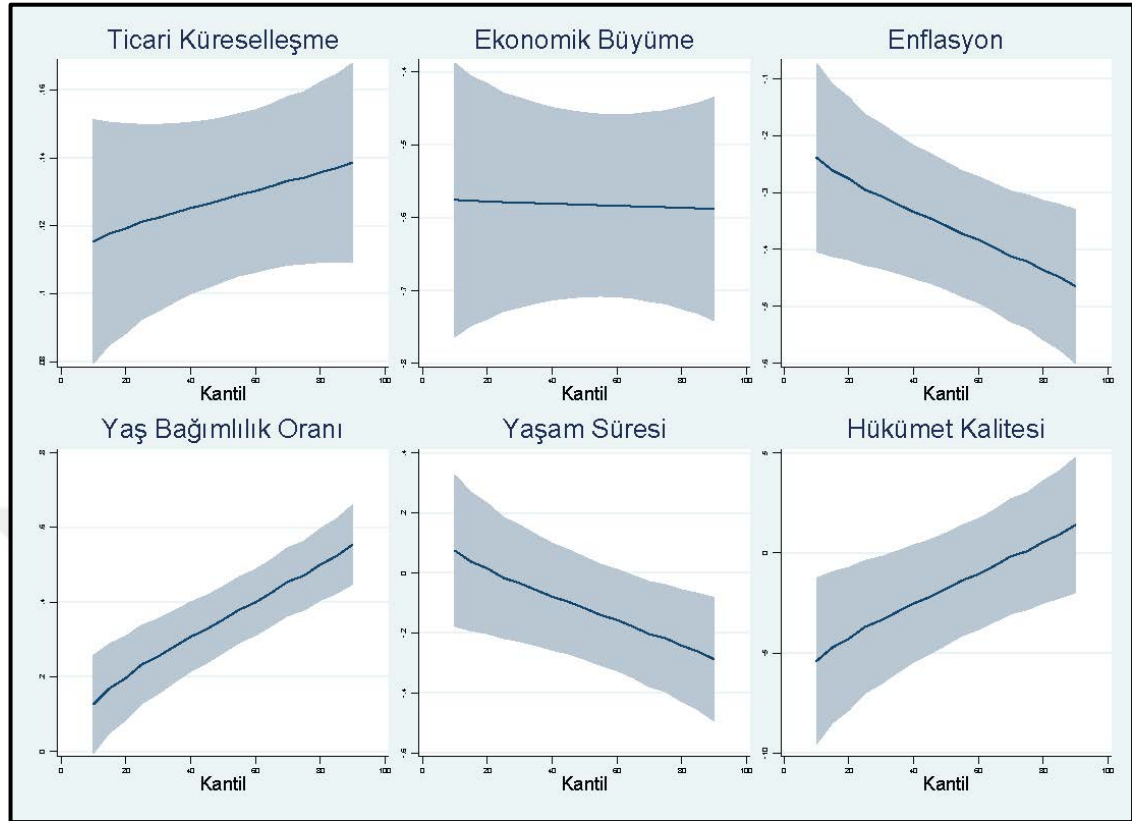
Tablo 3.11 incelendiğinde:

- Ticari küreselleşme (koftr) değişkeni tüm kantillerde sosyal harcamalar üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Etkinin kantiller arasında anlamlı bir farklılık göstermemesi, bu ilişkinin sosyal harcama düzeyine göre belirgin biçimde değişmediğini ortaya koymaktadır. (Kantil 25: 0.121; Kantil 50: 0.128; Kantil 75: 0.134).
- Yönetim kalitesi (qog) değişkeni Kantil 25'te negatif ve anlamlı, Kantil 50 ve Kantil 75'te ise anlamsız bir etkiye sahiptir. Üst kantillerde anlamsızlaşan katsayılar, yönetim kalitesinin sosyal harcamalar üzerindeki etkisinin yüksek harcama düzeyine sahip ülkelerde belirginliğini yitirdiğine işaret etmektedir (Kantil 25: -3.695; Kantil 50: -1.800; Kantil 75: 0.079).
- Ekonomik büyüme oranı (grwth) değişkeni tüm kantillerde sosyal harcamalar üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Katsayıların büyüklüğü kantiller arasında oldukça benzer düzeydedir. Bu durum küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerindeki sınırlayıcı etkisinin sosyal harcama düzeyinden bağımsız olarak sürdüğünü göstermektedir (Kantil 25: -0.579; Kantil 50: -0.582; Kantil 75: -0.586).
- Enflasyon (inf) değişkeni sosyal harcamalar üzerinde önceki modellere benzer şekilde tüm kantillerde negatif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Etkinin büyüklüğü kantiller arasında artış göstermektedir (Kantil 25: -0.295; Kantil 50: -0.358; Kantil 75: -0.421).
- Yaş bağımlılık oranı (dpnd) değişkeni önceki modellerle uyumlu şekilde sosyal harcamalar üzerinde tüm kantillerde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Etkinin büyüklüğü kantiller arasında artış göstermektedir (Kantil 25: 0.233; Kantil 50: 0.353; Kantil 75: 0.471).

- Yaşam beklentisi (life) değişkeni Kantil 25 ve Kantil 50’de anlamsız, Kantil 75’te ise negatif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Yaşam beklentisi değişkeninin yalnızca üst kantilde anlamlı hâle gelmesi, uzun ömürlülüğün sosyal harcama düzeyi yüksek ülkelerde mali sürdürülebilirlik açısından daha belirgin bir politika baskısı oluşturduğunu göstermektedir (Kantil 25:-0.016; Kantil 50: -0.117; Kantil 75: -0.217).

Model 3 kapsamında kontrol değişkenlerine ilişkin bulgular, sosyal harcamalar üzerindeki belirleyicilerin çoğunlukla kantiller arasında istikrarlı bir yön izlediğini ortaya koymaktadır. Ticari küreselleşme değişkeninin tüm kantillerde benzer büyüklükte pozitif ve anlamlı etki üretmesi, bu ilişkinin ülkelerin sosyal harcama düzeylerinden bağımsız olarak devam ettiğini göstermekte; dış ticaretin refah politikalarıyla birlikte var olabildiğine işaret etmektedir. Ekonomik büyüme ve enflasyon değişkenlerinin kantiller boyunca negatif ve anlamlı etkilerinin sürmesi, makroekonomik koşulların sosyal harcama üzerinde sınırlayıcı bir işlev gördüğünü teyit etmektedir. Buna karşılık, yaş bağımlılık oranının pozitif ve artan etkisi, demografik yükün özellikle yüksek sosyal harcama düzeyine sahip ülkelerde daha belirgin biçimde sosyal harcamaları artırdığını göstermektedir. Yaşam beklentisi değişkeninin yalnızca üst kantilde anlamlı hâle gelmesi ise, uzun ömürlülüğün maliyet baskısı yaratmasının daha çok gelişmiş sosyal koruma sistemlerine sahip ülkelerde politika alanına yansıdığına işaret etmektedir. Yönetişim kalitesine ilişkin bulgular ise yalnızca alt kantilde anlamlı bir etki ortaya koymakta; bu da kurumsal kalitenin sosyal harcamalar üzerindeki etkisinin, görece düşük refah düzeyine sahip ülkelerde daha belirleyici olabileceğini düşündürmektedir.

Grafik 3.4. Model 3'e İlişkin Bulguların Görselleştirilmesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 3.4, ticari küreselleşme, ekonomik büyüme, enflasyon, yaş bağımlılık oranı, yaşam beklentisi ve yönetim kalitesinin sosyal harcamalar üzerindeki etkilerini kantiller düzeyinde göstermektedir. Ticari küreselleşme değişkeni tüm kantillerde pozitif bir eğilim göstermekte ve üst kantillerde bu etki hafif bir artış sergilemektedir. Ancak, etkilerin kantiller arasındaki farklılaşmalarının Grafik 3.2'deki genel küreselleşme için elde edilen tahminlerdeki kadar dar bir standart hata bandında gerçekleşmediği görülmektedir. Bu açıdan, ticari küreselleşmenin sosyal harcamaları artırıcı etkisinin ülkelerin sosyal harcama düzeylerindeki farklılıklar nezdinde belirgin bir heterojenlik sergilemediği ileri sürülebilir. Ekonomik büyüme ve enflasyon değişkenleri sosyal harcamalar üzerinde tüm kantillerde negatif bir eğilim sergilemektedir. Etkinin büyüklüğü kantiller arasında yalnızca sınırlı bir değişim göstermektedir. Bu durum önceki modellerdeki bulguları destekler şekilde büyümenin sosyal harcamaları azaltıcı etkisinin sosyal harcama düzeyinden bağımsız biçimde, homojen şekilde işlediğini ortaya koymaktadır. Yaş bağımlılık oranı değişkeni pozitif bir eğilim göstermekte ve kantiller arasında etkisi artış göstermektedir. Yaşam beklentisi değişkeni kantil 25 ve 50'de

anlamli olmamakla birlikte üst kantilde istatistiksel olarak negatif ve anlamli etki göstermiştir. Bu bulgu, uzun ömürlülüğün refah sistemleri üzerindeki mali baskıyı daha çok kapsamlı sosyal güvenlik yapıları bulunan ülkelerde hissedildiğine işaret etmektedir. Yönetim kalitesinin yalnızca alt kantilde sosyal harcamalar üzerinde negatif ve anlamli bir etkisi olduğunu görülmektedir. Bu bulgu, görece düşük sosyal harcama düzeyine sahip ülkelerde yönetim kalitesinin kamu kaynaklarının tahsisi üzerinde daha belirleyici olduğunu düşündürmektedir. Öte yandan, orta ve üst kantilde elde edilen bulgular istatistiksel olarak anlamli olmadığından, yönetişim kalitesinin daha yüksek sosyal harcama düzeylerinde sistematik bir etki ortaya koyduğu söylenemez.

Tablo 3.12. Model 4 İçin Tahmin Bulguları

<i>Model 4</i>			
Değişkenler	<i>bağımlı değişken: socexp</i>		
	<i>Kantil 25</i>	<i>Kantil 50</i>	<i>Kantil 75</i>
koffi	0.106*** (0.021)	0.089*** (0.016)	0.076*** (0.017)
qog	-6.951*** (1.983)	-2.589 (1.599)	0.748 (1.599)
grwth	-0.521*** (0.083)	-0.525*** (0.066)	-0.529*** (0.067)
inf	-0.211*** (0.076)	-0.350*** (0.061)	-0.455*** (0.062)
dpnd	0.261*** (0.058)	0.425*** (0.047)	0.551*** (0.047)
life	-0.035 (0.116)	-0.170** (0.093)	-0.274*** (0.094)

N=19, T=35, Gözlem Sayısı=665

Not: *** %1, **%5, * %10 düzeyinde istatistiksel anlamlılığı göstermektedir.

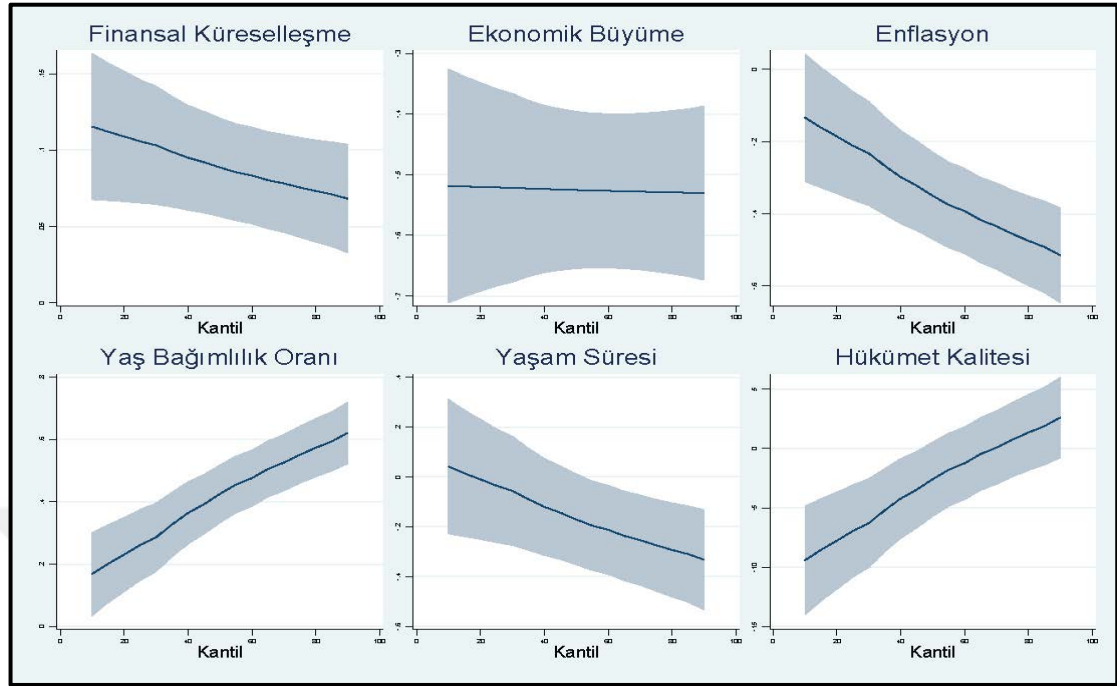
Model 4 sonuçları, sosyal harcamaları (socexp) etkileyen faktörler olarak finansal küreselleşme (koffi), yönetim kalitesi (qog), ekonomik büyüme (grwth), enflasyon (inf), yaş bağımlılık oranı (dpnd) ve yaşam beklentisi (life) değişkenlerini değerlendirmektedir. Analiz, bu değişkenlerin sosyal harcamalar üzerindeki etkisinin farklı kantillerde (Kantil 25, 50 ve 75) nasıl değiştiğini göstermektedir.

Tablo 3.12 incelenfiğinde:

- Finansal küreselleşme (koffi) değişkeni tüm kantillerde sosyal harcamalar üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Etkinin büyüklüğü kantiller arasında azalma göstermektedir (Kantil 25: 0.106; Kantil 50: 0.089; Kantil 75: 0.076).
- Yönetim kalitesi (qog) değişkeni yalnızca alt kantilde anlamlı ve negatif etkiye sahiptir. Bu durum da önceki modellerde gözlemlenen genel eğilimle uyumludur (Kantil 25: -6.951; Kantil 50: -2.589; Kantil 75: 0.748).
- Ekonomik büyüme oranı (grwth) değişkeni tüm kantillerde sosyal harcamalar üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Bulgular önceki modellere benzer şekilde seyretmektedir (Kantil 25: -0.521; Kantil 50: -0.525; Kantil 75: -0.529).
- Enflasyon (inf) değişkeni sosyal harcamalar üzerinde tüm kantillerde negatif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Etkinin büyüklüğü kantiller arasında artış göstermektedir. Bu artış eğilimi, önceki modellere kıyasla daha dik bir seyir izlemektedir. Bu durum, finansal küreselleşmenin yüksek olduğu ülkelerde enflasyonun sosyal harcamalar üzerindeki baskılayıcı etkisinin daha da güçlendiğini göstermektedir. (Kantil 25: -0.211; Kantil 50: -0.350; Kantil 75: -0.455).
- Yaş bağımlılık oranı (dpnd) değişkeni önceki modellerle uyumlu şekilde sosyal harcamalar üzerinde tüm kantillerde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Etkinin büyüklüğü kantiller arasında artış göstermektedir (Kantil 25: 0.261; Kantil 50: 0.425; Kantil 75: 0.551).
- Yaşam beklentisi (life) değişkeni model 2 ve 3'te olduğu gibi yalnızca orta ve üst kantilde negatif ve anlamlı bir etkiye sahiptir (Kantil 25: -0.035; Kantil 50: -0.170; Kantil 75: -0.274).

Model 4 bulguları finansal küreselleşme, yönetim kalitesi ve diğer kontrol değişkenlerinin sosyal harcamalar üzerindeki etkisinin kantiller arasında anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Finansal küreselleşme ve yaş bağımlılık oranı sosyal harcamalar üzerinde pozitif bir etkiye sahipken, ekonomik büyüme oranı, enflasyon ve yaşam beklentisi negatif bir etkiye sahiptir. Yönetişim kalitesinin etkisi ise kantiller arasında farklılık göstermektedir.

Grafik 3.5. Model 4'e İlişkin Bulguların Görselleştirilmesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 3.5 finansal küreselleşme, ekonomik büyüme, enflasyon, yaş bağımlılık oranı, yaşam beklentisi ve yönetim kalitesinin sosyal harcamalar üzerindeki etkilerini kantiller düzeyinde göstermektedir. Finansal küreselleşme değişkeni tüm kantillerde pozitif bir eğilim göstermekte ve üst kantillerde bu etki bir azalma sergilemektedir. Daha önce, küreselleşmenin sosyal harcama oranlarını artırıcı etkisi için elde edilen bulguların tersine, sosyal harcama oranları düşük olan ülkelerde finansal küreselleşmenin sosyal harcamaları daha fazla arttırdığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bir başka ifadeyle, finansal küreselleşmeye bağlı gerçekleştiği düşünülen sosyal harcama artışlarının gerek genel küreselleşme gerekse ticari küreselleşmeden farklı olarak daha yüksek sosyal harcama düzeyi olan ülkelerde nispeten daha zayıf kaldığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu sonuç, finansal serbestleşmenin kamu maliyesi üzerinde yarattığı harcama disiplini baskılarıyla ilişkilendirilebilir.

Ekonomik büyüme ve enflasyon değişkenleri tüm kantillerde negatif ve anlamlı etki göstermekte, ancak özellikle enflasyonun kantiller arası etkisi Model 4'te daha dik bir artış sergilemektedir. Bu durum, finansal küreselleşmeye açık ekonomilerde enflasyonla mücadele ve fiyat istikrarı politikalarının, sosyal harcamalar üzerinde daha sert bir mali disiplin baskısı oluşturduğuna işaret eder. Enflasyonun özellikle yüksek sosyal harcama

düzeyine sahip ülkelerde daha sınırlayıcı etkiler yaratması, uluslararası yatırımcıların beklentileri doğrultusunda bütçe disiplinine yönelen politikaların sosyal harcama alanını daraltabileceğini göstermektedir. Yaş bağımlılık oranının tüm kantillerdeki pozitif ve anlamlı etkisinin üst kantilde artması, yüksek sosyal harcama düzeyine sahip ülkelerde demografik baskının refah sistemleri üzerinde daha belirgin bir mali yük oluşturduğunu göstermektedir. Bu durum, önceki modellerde elde edilen bulgularla paraleldir. Yaşam beklentisi, sadece orta ve üst kantillerde anlamlı hale gelirken, yüksek kantildeki daha belirgin negatif etkisi, uzun yaşam süresinin gelişmiş refah devletlerinde mali sürdürülebilirlik açısından baskı yarattığını ortaya koymaktadır. Yönetim kalitesi ise yalnızca alt kantilde anlamlı ve negatiftir; bu da finansal küreselleşme bağlamında yönetişimin etkisinin yüksek harcama düzeyine sahip ülkelerde belirleyiciliğini yitirdiğini düşündürmektedir.

Tüm modeller ele alındığında:

Genel küreselleşme göstergesi, tüm kantillerde sosyal harcamaları artırıcı bir yön sergilemekte; etki kantiller arasında belirgin şekilde artmaktadır. Bu yapı, refah düzeyi yüksek ülkelerde küreselleşmenin sosyal harcamaları daha güçlü biçimde etkilediğini göstermektedir. Bu durum, yüksek sosyal harcamaya sahip ülkelerin, küreselleşme kaynaklı eşitsizlik ve güvencesizlik risklerini daha geniş kapsamlı sosyal politikalarla dengelediklerini düşündürmektedir.

Ekonomik küreselleşme değişkeni de pozitif ve anlamlı bir etki göstermektedir; ancak kantiller arası fark minimaldir, etkiler sabit düzeyde seyretmektedir. Bu bulgu, ticaret ve sermaye akımlarının sosyal politika tepkilerini sınırlı ölçüde tetiklediğini, yani ekonomik entegrasyonun refah devleti uygulamalarını belirli bir düzeyde artırsa da, bu etkinin sosyal harcama düzeyiyle birlikte anlamlı ölçüde değişmediğini göstermektedir. Bu yapının, ekonomik küreselleşme sürecinde ülkelerin maliye politikaları üzerindeki hareket alanının nispeten daha sabit kaldığını ve sosyal politika tepkilerinin kırılmalardan ziyade daha dengeleyici yönde işlediğini ortaya koyduğu düşünülebilir.

Ticari küreselleşme tüm kantillerde pozitif ve anlamlıdır; etki katsayıları arasında hafif bir artış eğilimi vardır. Dış ticaretin genişlemesi, iş gücü piyasasında dalgalanmalara ve gelir dağılımında eşitsizlik risklerine yol açabilmektedir. Bu bağlamda, artan ticaret

hacmi, ülkeleri bu tür dışsal risklere karşı sosyal koruma mekanizmalarını güçlendirmeye yöneltmektedir. Ancak bu etkinin üst kantillerde yalnızca sınırlı düzeyde artması, ticari küreselleşmenin sosyal harcamalara olan etkisinin refah düzeyi ile güçlü biçimde farklılaşmadığını göstermektedir. Buradan, ticaret açıklığı ile sosyal harcama artışı arasında ölçülü ve kontrollü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Finansal küreselleşme değişkeni, diğer modellerin aksine azalan bir etki eğilimi sergilemektedir. Alt kantillerde daha yüksek, üst kantillerde ise daha düşük etkiler gözlenmektedir. Bu yapı, düşük sosyal harcama düzeyine sahip ülkelerde finansal açıklığın sosyal harcamaları artırıcı bir araç olarak kullanıldığını; buna karşın, yüksek sosyal harcamaya sahip ülkelerde sermaye hareketliliğinin sosyal politika üzerinde harcama disiplini yönlü baskılar yarattığını göstermektedir. Üst kantillerdeki bu zayıflama, sermaye hareketlerinin artmasıyla birlikte oluşan vergi rekabeti, bütçe açıkları ve mali sürdürülebilirlik kaygıları nedeniyle sosyal harcamaların kontrol altında tutulmaya çalışıldığını düşündürmektedir.

3.4. REFAH DEVLETİ SINIFLANDIRMALARI İLE SOSYAL HARCAMA DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Sosyal harcamalar, refah devletlerinin politika önceliklerini ve sosyal koruma mekanizmalarını anlamada kritik bir ölçüt olarak öne çıkmaktadır. Refah devleti modellerinin sınıflandırılmasında sıklıkla kullanılan bu ölçüt, ülkelerin vatandaşlarına sağladığı sosyal koruma düzeyini yansıtırken, aynı zamanda devletlerin ekonomik, siyasi ve kültürel bağlamlarıyla şekillenen politikalarının bir sonucu olarak da değerlendirilmektedir. Bu sınıflandırma, literatürde genellikle sosyal harcamaların düzeyi, bu harcamaların hangi sosyal risklere yöneldiği, kapsadığı nüfus ve sosyal eşitliği sağlamadaki etkinliği gibi kriterler üzerinden yapılmaktadır. Bu bölümde kullanılan refah devleti sınıflandırması, Tridico and Paternesi Meloni (2018) ve Hein et al. (2021) çalışmalarına dayanarak şekillendirilmiştir. Bu sınıflandırmalar, ülkelerin ekonomik sistemleri, sosyal politikalarının kapsamı ve hedef kitlesi, sosyal harcamalarının GSYH içindeki payı, gelir eşitsizliğini azaltmadaki rolleri ve sosyal koruma mekanizmalarının organizasyonuna odaklanmaktadır. Tablo 3.13, refah devleti modelleri ile sosyal harcama düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Tabloda görüldüğü üzere, Sosyal Demokrat, Kurumsal/Muhafazakâr, Anglo-Sakson/Liberal ve Akdeniz modelleri bu

sınıflandırmada öne çıkan kategoriler arasında yer almakta olup, her bir modelin sosyal harcamalar açısından farklı bir profil sergilediği gözlenmektedir.

Tablo 3.13. Refah Devleti Modelleri ve Sosyal Harcama Kantilleri* Arasındaki İlişki

Sosyal Demokrat	Danimarka	Q3
	Finlandiya	Q3
	İsveç	Q2
Kurumsal/Muhafazakâr	Belçika	Q3
	Fransa	Q3
	Almanya	Q2
	Lüksemburg	Q2
	İsviçre	Q1
	Japonya	Q1
	Hollanda	Q1
Anglo Saxon/Liberal	Kanada	Q1
	İrlanda	Q1
	Yeni Zelanda	Q2
	Birleşik Krallık	Q2
	ABD	Q2
Akdeniz/Doğu Avrupa	Yunanistan	Q2
	İtalya	Q2
	Portekiz	Q2
	İspanya	Q3

*Q1 0.25, Q2 =0.50, Q3 =.75'lik kantili temsil etmektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sosyal demokrat refah devletleri, yüksek sosyal harcama düzeyleriyle (Q3) öne çıkmakta ve kapsamlı sosyal politika uygulamalarıyla bu düzeyi sürdürmektedir. Danimarka ve Finlandiya'nın Q3'te yer alması bu eğilimi doğrularken, İsveç'in Q2'de konumlanması, bu model içindeki ülkeler arasında da sosyal harcama düzeylerinin farklılaşabileceğini göstermektedir. Kurumsal/muhafazakâr modeller ise daha heterojen bir yapı sergilemekte; Belçika ve Fransa Q3'te yer alırken, Almanya ve Lüksemburg'un Q2'de, İsviçre, Japonya ve Hollanda'nın ise Q1'de konumlanması, bu grupta sosyal harcama düzeylerinin ülkesel dinamiklere bağlı olarak önemli ölçüde çeşitlenebileceğini ortaya koymaktadır.

Anglo-Sakson/liberal model ülkeleri ağırlıklı olarak Q1 ve Q2'de temsil edilmektedir. Kanada ve İrlanda'nın Q1'de, Birleşik Krallık, Yeni Zelanda ve ABD'nin Q2'de bulunması, bu rejimlerde görece düşük kamu sosyal harcamalarının baskın olduğunu

yansıtmaktadır. Akdeniz modeli ise sosyal harcamalar açısından daha dar bir bantta dağılmış görünmekle birlikte, İspanya'nın Q3'te yer alması bu grupta da yukarı yönlü bir hareketin mümkün olduğunu göstermektedir. Diğer Akdeniz ülkeleri (İtalya, Yunanistan, Portekiz) ise Q2'de yer almakta, bu da bölgesel benzerliklerin sosyal harcama düzeylerine yansıdığını göstermektedir.

Bu bulgular, sosyal harcama düzeylerinin refah devleti sınıflamalarıyla genel olarak uyumlu bir çerçeve sunduğunu, ancak aynı model altında yer alan ülkeler arasında önemli düzey farklarının da mevcut olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, sosyal harcamaların yalnızca düzeysel karşılaştırmalarla değil, aynı zamanda kapsam, erişim ve etkinlik gibi niteliksel göstergelerle birlikte ele alınması gerektiğini göstermektedir. Sosyal harcama düzeyi bu anlamda önemli bir başlangıç noktası sunmakta; ancak refah devletlerinin yapısal ve işlevsel farklılıklarını tam olarak yansıtabilmek için tamamlayıcı göstergelerle desteklenmesi gerekmektedir.

3.5. ANALİZ BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Bu çalışma, küreselleşmenin refah devleti harcamaları üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Küreselleşme, ekonomik, ticari ve finansal boyutlarıyla refah devletinin yapısal dönüşümünü etkileyen önemli bir faktör haline gelmiştir (Rodrik, 1998; Weiss, 1998). Bu kapsamda, küreselleşmenin çeşitli boyutlarının refah devleti harcamalarına olan etkileri, 1985-2019 yılları arasında seçilmiş 19 OECD üyesi ülke verileriyle analiz edilmiştir. MMQR yöntemi, kamusal sosyal harcamaların farklı düzeylerinde küreselleşmenin etkisinin değişkenliğini kantil bazlı olarak değerlendirme imkânı sunmuştur. Bu analiz, 25., 50. ve 75. kantilleri kullanarak sosyal harcama düzeyleri düşük, orta ve yüksek olan ülkelerde küreselleşmenin refah devleti harcamaları üzerindeki etkilerini detaylandırmayı sağlamıştır. Sosyal harcama düzeylerine göre küreselleşmenin etkilerinin heterojenliğini anlamak açısından üç kantile ayırmak tercih edilmiştir. Bu yaklaşım, sosyal harcama düzeylerinden kaynaklanan etki çeşitliliğini belirlemek ve refah harcamalarını şekillendiren dinamikleri daha net ortaya koymak için kullanılmaktadır. Analiz, sosyal harcama düzeyleri farklı olan ülkelerde küreselleşmenin etkilerinin ayrışmasını detaylandırmada etkili bir araç sağlamıştır. Bu bulgular, literatürdeki küreselleşmenin refah devletine etkilerini farklı teorilerle tartışan çalışmaları

destekler niteliktedir. Analiz sonuçları, küreselleşmenin refah devletlerinin sosyal harcamalarında belirgin değişikliklere yol açtığını göstermektedir.

Genel küreselleşme (kofgl) ile kamusal sosyal harcamalar arasındaki pozitif ilişkinin, kantiller arasında belirgin şekilde güçlendiği görülmektedir (Kantil 25: 0.216, Kantil 50: 0.290, Kantil 75: 0.338). Bu bulgular, literatürde küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerinde etkili olduğunu öne süren çalışmalarla uyumluluk göstermektedir (Leibrecht vd., 2011; Onaran ve Boesch, 2014; Rodrik, 1998; Brady vd., 2005; Navarro vd., 2004; Cameron, 1978; Esping-Andersen, 1990). Bu çalışmalar, hükümetlerin küreselleşmenin yol açtığı ekonomik ve sosyal dönüşümlere çeşitli politikalarla tepki verdiğini tartışmakta ve sosyal harcamaların bu bağlamda önem kazandığını ileri sürmektedir. Bulgular, özellikle küreselleşmenin sosyal maliyetlerini dengelemek için sosyal harcamaların artırılmasının bir mekanizma olabileceğini düşündürmektedir.

Bu bulgular, Cameron'ın (1978) ekonomik açıklık teorisiyle uyumlu bir şekilde, küreselleşmenin refah devleti harcamalarını artırıcı etkisini destekler niteliktedir. Ona göre, ekonomik entegrasyonun artmasıyla ülkeler, ekonomik belirsizlikleri azaltmak ve sosyal istikrarı sağlamak için sosyal harcamaları artırma yoluna gitmektedir. Analizimizde, bu durum özellikle sosyal harcamaların daha yüksek olduğu kantillerde (Kantil 75) daha belirgin şekilde görülmektedir. Artan ticaret hacmi ve yabancı yatırımlar, iş güvencesi ve sosyal yardımlar gibi mekanizmaların güçlendirilmesine katkı sunmaktadır. Benzer şekilde, Rodrik (1998) ve Garrett (1998) gibi çalışmalarda da küreselleşmenin özellikle sosyal harcamaların yüksek olduğu bağlamlarda refah harcamalarını artırıcı bir etki yaratabileceği ifade edilmiştir.

Bu sonuçlar, sosyal harcamalardaki artışta ekonomik entegrasyonun oynadığı önemli rolü vurgularken, refah devletini genişleten teorilerle paralellik göstermektedir. Analizimizde, küreselleşme ile sosyal harcamalar arasındaki pozitif ilişki (özellikle Kantil 75'teki güçlü etki), sosyal harcama düzeyi yüksek olan ülkelerde küreselleşmeye karşı verilen tepkilerin daha belirgin olduğunu göstermektedir. Bu durum, Esping-Andersen'in (1990) sosyal demokratik rejimlerin küresel ekonomik baskılara karşı sosyal harcamaları artırarak yanıt verdiği yönündeki teorisiyle uyumludur.

Esping-Andersen'e göre, sosyal demokratik rejimler, piyasa güçlerinin etkisini sınırlamayı ve sosyal risklerin daha eşit bir şekilde paylaşılmasını amaçlayan refah politikalarına öncelik verir. Bu rejimler, genelde yüksek sosyal harcama düzeyleri ile tanımlanır. Analizimizde, sosyal harcamaların yüksek olduğu Kantil 75'te küreselleşmenin pozitif etkisinin daha güçlü olması, bu rejimlerin küreselleşme karşısında refah devletini genişletici politikalar uyguladığı fikrine destek sağlayabilir. Ancak, bu ilişki doğrudan bir rejim analizi yapılmadığı için yalnızca teorik bir bağlamda değerlendirilmelidir.

Genel küreselleşme endeksinin refah devleti üzerindeki etkisinin, alt boyutlar olan ekonomik, finansal ve ticari küreselleşmenin etkilerine kıyasla daha belirgin olduğu analiz bulgularımızda açıkça görülmüştür. Genel küreselleşme endeksi, yalnızca ekonomik boyutları değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve politik küreselleşme gibi farklı boyutları da içermektedir. Bu çalışmada sosyal ve kültürel boyutlar doğrudan analiz edilmemiştir. Ancak, genel küreselleşme endeksinin daha güçlü bir etki göstermesi, bu boyutların refah devleti harcamaları üzerindeki dolaylı etkilerini düşündürmektedir. Sosyal ve kültürel küreselleşme, refah harcamalarını şekillendiren toplumsal ve politik dinamikler yoluyla önemli bir rol oynayabilir. Bu nedenle, bu boyutların gelecekteki çalışmalarda daha ayrıntılı bir şekilde incelenmesi önem arz etmektedir.

Ekonomik küreselleşmenin refah devleti harcamaları üzerindeki etkisi, genel küreselleşme göstergesine benzer biçimde pozitif, istatistiksel olarak anlamlı ve oldukça istikrarlı bulunmuştur. Yapılan analizde, ekonomik küreselleşme katsayısının düşük, orta ve yüksek kantiller arasında neredeyse sabit kaldığı, dolayısıyla sosyal harcama düzeyinden bağımsız olarak küreselleşmenin yönünün ve büyüklüğünün değişmediği gözlemlenmiştir. Bu bulgu, ekonomik küreselleşmenin refah devleti harcamaları üzerinde yaygın ve homojen bir artırıcı etki yarattığını göstermektedir.

Literatürde ekonomik küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerindeki etkileri farklı şekillerde ele alınmıştır. Rodrik (1998), ekonomik entegrasyonun ülkeleri artan ekonomik belirsizliklerle karşı karşıya bıraktığını ve bu belirsizliklerin sosyal harcamalar yoluyla telafi edilmeye çalışıldığını savunur. Bu çerçevede, sosyal harcamalar ekonomik küreselleşmeye karşı bir tür sigorta mekanizması olarak işlev görmektedir. Bu yaklaşım, analiz bulgularımızla tutarlıdır.

Benzer şekilde, Brady (2009), ekonomik entegrasyonun refah devleti harcamalarını artırabileceğini ve bu artışın ekonomik risklerin sosyal politika yoluyla yönetilmesinden kaynaklandığını ortaya koymuştur. Alesina ve Wacziarg (1998) de ekonomik entegrasyonun yarattığı riskleri azaltmak amacıyla hükümetlerin sosyal harcamaları genişlettiğini öne sürmektedir.

Bulgularımız, bu literatürle uyumlu biçimde, ekonomik küreselleşmenin refah devleti harcamaları üzerinde artan bir baskı değil, daha çok telafi edici ve destekleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Kantiller arası farkların sınırlı olması, ekonomik küreselleşmenin sosyal harcamalara olan etkisinin ülke grubuna bağlı olmaksızın benzer biçimde işlediğine işaret etmektedir. Bu durum, refah devleti ile küreselleşme arasında bir çatışmadan ziyade bir denge ve uyum mekanizmasının kurulabildiğini ortaya koymaktadır.

Ticari küreselleşmenin etkisi (koftr), refah harcamaları üzerinde genel olarak pozitif bulunmuştur. Bu etkinin sosyal harcama düzeyi düşük olan ülkelerde de pozitif olduğu, ancak diğer sosyal harcama düzeylerine kıyasla daha sınırlı bir büyüklükte gerçekleştiği gözlemlenmiştir. 25. kantilde, sosyal harcama düzeyi düşük olan ülkelerde pozitif ama sınırlı etkiler gözlenirken, 50. kantilde sosyal harcama düzeyi orta olan ülkelerde bu etkinin daha belirgin olduğu, 75. kantilde ise sosyal harcama düzeyi yüksek olan ülkelerde küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerindeki etkisinin maksimum seviyeye ulaştığı tespit edilmiştir.

Bu durumun nedenleri arasında sınırlı kurumsal kapasite, dış şoklara açıklık, düşük seviyedeki sermaye akışları ve yeterli sosyal politika araçlarının bulunmaması yer alabilir. Ayrıca, sosyal harcama düzeyi düşük olan ülkelerde genellikle kamu yönetimi etkinliğinin sınırlı olması, yolsuzluk oranlarının yüksekliği ve uzun vadeli sosyal politika planlamalarının eksikliği gibi faktörler, ticari küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerindeki etkisinin daha sınırlı olmasına katkıda bulunabilir.

Bu ülkelerdeki yerel ekonomik yapıların daha az çeşitlenmiş olması ve dış yardımlara bağımlılığın yüksekliği, sosyal harcamaların artış hızını kısıtlayan diğer unsurlar arasında yer almaktadır. Sosyal harcama düzeyi düşük olan ülkeler, ekonomik belirsizliklere karşı

daha savunmasızdır; bu da küreselleşmenin olumlu etkilerinden tam anlamıyla faydalanma kapasitelerini kısıtlayabilir.

Finansal küreselleşme değişkeninin etkisi, diğer küreselleşme türlerinden farklı olarak, sosyal harcama düzeyine göre ters yönlü bir dağılım sergilemektedir. Model 4 bulguları, bu değişkenin düşük kantilde daha yüksek, üst kantilde ise daha zayıf bir etki ürettiğini göstermektedir. Bu durum, finansal entegrasyonun, sosyal harcamaları görece düşük seviyede tutan ülkelerde daha güçlü bir artış eğilimi yarattığını; buna karşılık, sosyal harcama düzeyi zaten yüksek olan ülkelerde bu ilişkinin zayıfladığını ortaya koymaktadır. Bu farklılaşma, yüksek harcama düzeyine sahip ülkelerde finansal serbestleşmenin kamu maliyesi üzerinde yarattığı sınırlayıcı etkilerle ilişkilendirilebilir.

Dolayısıyla, finansal küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerindeki etkisinde gözlenen bu farklılık, küresel ekonomik entegrasyonun sunduğu olanakların, ülkelerin yapısal özelliklerine ve mevcut sosyal politika sistemlerinin kapasitesine bağlı olarak farklı sonuçlar doğurabileceğini ortaya koymaktadır. Yabancı sermaye akışlarının yönü ve istikrarı, sosyal güvenlik sistemlerinin finansmanında belirleyici bir faktör haline gelebilirken; makroekonomik istikrarın sağlandığı, kurumsal kapasitenin güçlü olduğu ülkelerde bu kaynaklar, refah harcamalarının genişletilmesinde daha etkin biçimde kullanılabilmektedir. Buna karşın, kurumsal zayıflıkların ve mali kırılganlıkların öne çıktığı bağlamlarda, aynı entegrasyon süreçleri sosyal politika üzerinde sınırlayıcı etkiler yaratma potansiyeli taşımaktadır. Jensen (2011) ve Caminada vd. (2010) gibi çalışmalarda, küreselleşmenin refah harcamalarında ülkeler arası yakınsamayı teşvik ettiği tespit edilmiştir. Düşük harcama düzeyine sahip ülkeler, küreselleşmenin yarattığı dışsal risklere yanıt olarak sosyal harcamalarını artırmakta; bu da sosyal politika düzeylerinde zamanla yakınsamaya neden olmaktadır. Benzer şekilde, Santos ve Simões (2021), OECD ülkelerinde küreselleşmenin refah rejimleri üzerindeki etkisinin farklılaştığını; özellikle başlangıçta düşük harcama yapan rejimlerde sosyal harcama artışlarının daha hızlı gerçekleştiğini belirtmiştir.

Rodrik (1998) ise teorik düzeyde, daha açık ekonomilerin daha büyük hükümetlere sahip olduğunu savunarak, küreselleşmenin neden olduğu ekonomik belirsizliklerin sosyal harcamalarla telafi edildiğini ileri sürmüştür. Razin ve Sadka (2018) ise, finansal

entegrasyon altında dahi demokratik tercihlerle refah harcamalarının sürdürülebilir olduğunu göstermiştir.

Finansal küreselleşmenin sosyal harcamalara etkisi, yalnızca entegrasyon düzeyiyle değil, ülkelerin kurumsal kapasiteleri, gelir dağılımı yapıları ve mevcut refah düzeyleriyle birlikte değerlendirilmelidir. Düşük refah harcaması düzeyindeki ülkeler, finansal küreselleşmenin getirdiği olanakları sosyal koruma sistemlerini büyütmek için kullanabilirken; yüksek refah düzeyine sahip ülkelerde bu etki daha sınırlı kalabilir. Bu farklılık, küreselleşmenin bağlamsal değerlendirilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Ekonomik büyüme (growth), tüm kantillerde sosyal harcamalar üzerinde negatif bir etki göstermiştir. Bu durum, ekonomik büyümenin hızlı olduğu dönemlerde sosyal harcamaların göreceli olarak azaldığını göstermektedir. Literatürde bu ilişki, mali disiplin teorisi ve yapısal reformlar teorisi gibi çerçevelerle açıklanmaktadır. Alesina ve Perotti (1997), ekonomik büyümenin bütçe disiplini sağlama adına sosyal harcamaların kısıtlanmasına yol açabileceğini savunmaktadır. Analiz bulgularımız, özellikle sosyal harcama düzeyi düşük olan Q1 kantilindeki ülkelerde, büyümenin sosyal harcamaları artırmak yerine mevcut harcamaları kısıtlayıcı bir etki yarattığını ortaya koymaktadır.

Öte yandan, sosyal harcama düzeyi yüksek olan Q3 kantilindeki ülkelerde büyümenin sosyal harcamalar üzerindeki negatif etkisi daha sınırlı kalmıştır. Bu, sosyal harcama düzeyi yüksek ülkelerde refah devleti harcamalarının, ekonomik büyüme dönemlerinde dahi korunabildiğini düşündürmektedir. Bu bulgular, büyümenin sosyal harcamalar üzerindeki etkisinin ülkelerin kurumsal kapasitesine ve politika önceliklerine bağlı olarak değiştiğini ortaya koymaktadır.

Analizimizde enflasyon, tüm kantillerde sosyal harcamalar üzerinde negatif ve anlamlı bir etki göstermiştir. Bu durum, ekonomik istikrarsızlığın sosyal harcamaları baskıladığını ortaya koymaktadır. Enflasyon oranındaki artış, kamu kaynaklarının daha az öngörülebilir bir şekilde kullanılmasına yol açarak devletlerin sosyal harcamalara ayırdığı bütçeyi azaltmaktadır. Bu etki, özellikle sosyal harcama düzeyi düşük olan Q1 kantilindeki ülkelerde daha belirgin bir şekilde hissedilmiştir. Bu ülkelerde enflasyon, kısa vadeli ekonomik sorunları çözmeye odaklanılmasına neden olurken, sosyal programlar genellikle ikinci planda kalmıştır.

Sosyal harcama düzeyi yüksek olan Q3 kantilindeki ülkelerde ise, enflasyonun sosyal harcamalara olan negatif etkisi daha sınırlı kalmıştır. Bu durum, kurumsal kapasitenin güçlü olduğu ülkelerde sosyal politika önceliklerinin daha etkin bir şekilde korunabildiğini düşündürmektedir. Literatürde bu ilişki, enflasyonun kamu borçlarının faiz yükünü artırarak sosyal harcamalara ayrılan kaynakları kısıtladığı yönündeki teorilerle desteklenmektedir. Bulgularımız, enflasyonun sosyal harcamalar üzerindeki etkilerinin ekonomik istikrar ve kurumsal yapılarla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

Yaş bağımlılık oranı (dpnd), tüm kantillerde pozitif ve anlamlı bir etki göstermiştir. Analiz bulgularımıza göre, yaşlı ve bağımlı nüfus oranındaki artış, sosyal harcamalarda belirgin bir artışa yol açmaktadır. Bu durum, özellikle sosyal harcama düzeyi yüksek olan Q3 kantilindeki ülkelerde daha güçlü bir şekilde hissedilmiştir. Bu bulgu, sosyal harcamaların yaşlanan nüfusla birlikte artacağı yönündeki literatürdeki beklentilerle uyumludur. Örneğin, sağlık hizmetleri, emeklilik ödemeleri ve yaşlı bakımına yönelik harcamalar, yaşlanan nüfusun sosyal politika üzerindeki en doğrudan etkilerinden bazılarıdır.

Sosyal harcama düzeyi düşük olan Q1 kantilindeki ülkelerde ise, yaş bağımlılık oranının sosyal harcamalar üzerindeki etkisi sınırlı kalmıştır. Bu durum, bu ülkelerde sosyal güvenlik sistemlerinin yeterince gelişmemiş olması veya sosyal harcamalara ayrılan kaynakların kısıtlı olmasından kaynaklanabilir. Literatürde, yaşlanan nüfusun sosyal harcamalar üzerindeki etkisinin, ülkelerin kurumsal kapasitelerine ve refah devletlerinin kapsamına bağlı olarak değiştiği sıkça vurgulanmaktadır. Bulgularımız, yaş bağımlılık oranının sosyal harcamalar üzerindeki etkilerini anlamak için, nüfus dinamikleri ve sosyal politika tasarımlarının daha ayrıntılı bir şekilde ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Refah devleti modelleri ile sosyal harcama düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla, farklı rejim tiplerine sahip ülkelerin hangi kantillere denk geldiği tespit edilmiştir. Tablo 3.13'te, sosyal harcama kantillerinin Esping-Andersen'in modelleriyle genel bir uyum gösterdiği görülmüştür.

Elde edilen sonuçlara göre, Sosyal Demokrat rejimler genellikle üst veya orta dilimlerde yer alarak yüksek ya da görece yüksek sosyal harcama düzeylerine işaret etmektedir.

Kurumsal/Muhafazakâr rejim grubu farklı dilimlere yayılmakla birlikte, genellikle orta ve yüksek seviyelerde yoğunlaşırken, bazı örneklerde (örneğin İsviçre ve Hollanda) nispeten düşük harcama düzeyleri görülmektedir. Anglo-Sakson/Liberal rejimlerde ise çoğunlukla düşük veya orta kantiller öne çıkmakta ve bu durum, görece daha düşük sosyal harcama eğilimine işaret etmektedir. Son olarak, Akdeniz/Doğu Avrupa grubu ağırlıklı olarak orta düzeyde harcama yaparken, genel dağılım refah devleti modelleri arasındaki farklılıkların sosyal harcama politikalarına da yansıdığını göstermektedir.

Sosyal demokratik rejimlerin (Danimarka ve Finlandiya gibi) özellikle Q3 kantilinde yer alması, sosyal harcama düzeylerinin yüksekliği ile tutarlıdır. Ancak, bazı ülkeler (örneğin İsveç) kısmen daha düşük bir kantilde (Q2) yer alarak farklılıklar göstermektedir. Benzer şekilde, korporatist rejimlerde (Fransa, Almanya) sosyal harcamaların orta veya yüksek seviyelerde yoğunlaştığı gözlemlenirken, Hollanda ve İsviçre'nin Q1 kantilinde yer alması bu farklılıkları ortaya koymaktadır. Bu durum, ülkelerin politik yapılarındaki farklılıkların, ekonomik baskıların ve küreselleşmenin etkilerine verdikleri tepkilerin, sosyal harcama düzeylerini etkileyen karmaşık dinamiklerle açıklanabileceğini göstermektedir. Analizimiz, Esping-Andersen'in teorik çerçevesiyle büyük ölçüde uyumlu olmakla birlikte, bu ülkeler arasındaki kısmi farklılıkları da yansıtmaktadır.

Bu sonuçlar, sosyal harcama düzeylerinin refah devleti sınıflamalarıyla büyük ölçüde uyumlu olduğunu ve bu ölçütün literatürde anlamlı bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Ancak, sosyal harcamaların yalnızca düzeyine odaklanmak yerine, sosyal korumanın etkinliği ve çıktıları gibi ek faktörlerle desteklenen daha kapsamlı bir analiz yapmak gereklidir. Bu bağlamda, sosyal harcamalar hem sosyal politikaların kapsamını hem de bu politikaların vatandaşlara sağladığı koruma düzeyini anlamak için önemli bir analitik araç olarak öne çıkmaktadır.

Refah devletini güçlendirmek için, ekonomik, ticari ve finansal küreselleşme politikalarının etkin bir şekilde yönetilmesi kritik bir öneme sahiptir. Analiz bulgularımız, bu küreselleşme boyutlarının sosyal harcamalar üzerindeki etkilerinin, ülkelerin sosyal harcama düzeylerine göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Sosyal harcama düzeyi düşük olan ülkelerde, küreselleşmenin yarattığı rekabet baskıları sosyal harcamaları sınırlayıcı bir etki yaratırken, sosyal harcama düzeyi yüksek olan ülkelerde

küreselleşmenin bu baskıların sosyal harcamaları artırıcı bir mekanizmaya dönüştüğü görülmektedir.

Bu bağlamda, ticari ve ekonomik entegrasyonun yarattığı rekabet baskılarını hafifletmek ve fırsatlardan daha fazla faydalanmak için sosyal politika tasarımı belirlenmelidir. Örneğin, ticari küreselleşmenin olumsuz etkilerini dengelemek için iş güvencesi, işsizlik sigortası ve mesleki eğitim programları gibi sosyal koruma mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Aynı şekilde, finansal küreselleşmenin yarattığı fırsatları sosyal harcamalara yönlendirmek için, sermaye akışlarının sosyal güvenlik sistemlerine katkıda bulunmasını sağlayacak politikalar benimsenmelidir. Küreselleşmenin olumlu etkilerini maksimize etmek için, uluslararası iş birliğini artırarak refah devletlerinin dayanıklılığını artırmak kritik önem taşımaktadır.

Sermaye hareketlerinin olumsuz etkilerini minimize etmek için denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi önemlidir. Bu mekanizmalar arasında, uluslararası sermaye akışlarının şeffaf bir şekilde izlenmesi, kısa vadeli spekülasyon yatırımlarının önlenmesi ve döviz kurlarında oluşabilecek dalgalanmalara karşı önleyici politikaların geliştirilmesi yer almaktadır. Bunun yanı sıra, finansal piyasalarda sağlanan istikrar, hükümetlerin sosyal politikalar için daha fazla kaynak ayırmasını kolaylaştırmaktadır. Yüksek gelirli ülkelerde ise finansal piyasaların istikrarı ve verimliliği, uzun vadeli sosyal politikaları destekleyecek şekilde optimize edilmelidir.

Bağımlı nüfusun sosyal harcamaları baskı altına almasının önlenmesi, toplumun dayanışma mekanizmalarının güçlendirilmesiyle mümkündür. Ayrıca, sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım projelerine daha fazla dahil edilmesi ve kamu-özel iş birliğiyle dayanışma fonlarının oluşturulması, sosyal koruma sistemlerini güçlendirmede etkili stratejiler arasında yer almaktadır. Bu süreçte, sosyal güvenlik sistemlerinin kamusal finansmanla desteklenmesi ve herkesin eşit erişim sağlayabileceği bir yapıya dönüştürülmesi kritik önem taşır. Demografik dönüşümlere paralel olarak sosyal koruma sistemleri güçlendirilerek, bağımlı nüfusun yaratacağı potansiyel toplumsal maliyetlerin kolektif olarak paylaşılması sağlanabilir.

Enflasyon ve ekonomik istikrarın sağlanması, refah harcamaları üzerindeki baskıyı azaltabilir. Para ve maliye politikalarının uyum içinde çalışması, özellikle düşük gelirli ülkelerde sosyal harcamaların sürdürülebilir bir şekilde artırılmasını destekleyebilir.

Bu çalışma, küreselleşmenin refah devleti harcamaları üzerindeki etkilerini farklı boyutlarıyla ele almış ve sosyal harcama düzeylerine dayalı analizlerle, ülkelerin refah politikalarındaki çeşitliliği ortaya koymuştur. Analiz bulgularımız, küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerinde hem fırsatlar hem de tehditler yarattığını göstermektedir. Özellikle sosyal harcama düzeyi yüksek olan ülkelerde, küreselleşme ekonomik entegrasyon ve refah devleti politikaları arasında güçlü bir ilişki kurarak sosyal harcamaları artırıcı bir etki yaratmıştır. Ancak, sosyal harcama düzeyi düşük olan ülkelerde küreselleşmenin olumlu etkileri sınırlı kalmış ve bu durumun ekonomik belirsizlikler, kurumsal kapasite eksiklikleri ve gelir eşitsizlikleri gibi faktörlerle ilişkili olabileceği değerlendirilmektedir. Literatüre katkı olarak, bu çalışma küreselleşme ve refah devleti ilişkisini kantil bazlı bir analizle detaylandırarak, sosyal harcamaların ülkeler arasında heterojen bir dağılım sergilediğini ortaya koymaktadır. Bulgular, sosyal demokratik rejimlerin küreselleşmenin baskılarına daha dirençli olduğunu desteklerken, liberal ve korporatist rejimlerde bu etkilerin daha sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu durum, küreselleşmenin sosyal politikalar üzerindeki etkilerinin ülkelerin kurumsal yapılarına, ekonomik kapasitelerine ve politik tercihlerine göre şekillendiğini açıkça ortaya koymaktadır.

3.6. DRISCOLL-KRAAY PANEL VERİ ANALİZİ İLE ALTERNATİF BİR TEST

Bu tezde Momentler Kantil Regresyon (MMQR) yöntemi kullanılarak küreselleşmenin farklı boyutlarının sosyal harcamalar üzerindeki heterojen etkileri kantil bazlı olarak analiz edilmiştir. Ancak MMQR tekniği, özellikle dağılımın uç noktalarında etkilerin ortaya konmasına imkân sağlasa da ortalama etkileri ölçmede sınırlı kalabilmektedir. Bu nedenle, bulguların sağlamlığını test etmek, yöntemsel çeşitlilikle daha bütüncül bir değerlendirme sunmak ve genel eğilimleri doğrulamak amacıyla, ek olarak rassal etkiler panel veri regresyonu gerçekleştirilmiştir. Böylece, sosyal harcamalar üzerindeki etkilerin yalnızca dağılımın belirli bölümlerine mi özgü olduğu, yoksa ortalamada da benzer etkilerin geçerli olup olmadığı ortaya konulmuştur. Bu ek test aynı zamanda farklı

bir dönemi (2008–2019) ve örneklem setini (17 OECD ülkesi) içermekte olup, önceki bulgularla karşılaştırılabilirlik sağlayacak şekilde küreselleşmenin genel (kofgl), ekonomik (kofec), ticari (koftr) ve finansal (koffi) boyutlarını ayrı ayrı değerlendirmektedir.

3.6.1. Veri

Bu çalışma, 2008–2019 döneminde 17 OECD ülkesinde küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerindeki etkisini incelemektedir. Bağımlı değişken, OECD veritabanından elde edilen ve GSYİH'ye oranla ifade edilen kamu sosyal harcamalarıdır (socexp). Temel bağımsız değişkenler, KOF küreselleşme endeksinin dört boyutunu içermektedir: genel küreselleşme (kofgl), ekonomik küreselleşme (kofec) ve ekonomik küreselleşmenin alt boyutları olan finansal küreselleşme (koffi) ve ticari küreselleşme (koftr) (Gygli vd., 2019). Diğer bağımsız değişkenler ise Dünya Bankası veri tabanından alınan yıllık reel GSYİH büyüme oranı (grwth) ve işsizlik oranı (unemp) ile ICRG (International Country Risk Guide) yönetim kalitesi endeksidir (qog) (Teorell vd., 2025). Çalışmada kullanılan değişkenlere ilişkin ayrıntılı bilgiler Tablo 3.14'te sunulmuştur.

Tablo 3.14. Kullanılan Değişkenlere İlişkin Açıklamalar

Kısaltma	Değişken	Ölçü Birimi	Kaynak
	Bağımlı değişken		
socexp	Sosyal Harcamalar	GSYİH'nin %'si	OECD
Açıklayıcı Değişkenler			
kofgl	Genel Küreselleşme	0–100 Endeks Değeri (KOF Globalization Index)	KOF ETH Zürich
kofec	Ekonomik Küreselleşme	0–100 Endeks Değeri	KOF ETH Zürich
koffi	Finansal Küreselleşme	0–100 Endeks Değeri	KOF ETH Zürich
koftr	Ticari Küreselleşme	0–100 Endeks Değeri	KOF ETH Zürich
Kontrol Değişkenler			
qog	Yönetim kalitesi	0–1 Aralığı (Kompozit Endeks)	ICRG
	Kişi Başı GSYİH		
grwth	Büyümesi	Yıllık %	World Bank
unemp	İşsizlik oranı	Yıllık %	World Bank
tfr	Doğurganlık hızı	Kadın başına düşen çocuk sayısı	World Bank

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu çalışmanın bağımlı değişkeni olan kamu sosyal harcamalarının gayrisafi yurt içi hasıla (GSYİH) içindeki payı (socexp), refah devleti politikalarının kapsamını ve toplumsal yeniden dağıtım kapasitesini ölçen temel bir gösterge olarak kullanılmıştır. Küreselleşmenin refah devleti üzerindeki etkisini analiz edebilmek amacıyla, temel bağımsız değişkenler olarak KOF Küreselleşme Endeksi ile bu endeksin alt bileşenleri modele dâhil edilmiştir. Genel küreselleşme endeksi (kofgl), ekonomik, sosyal ve siyasi boyutları bir arada içeren birleşik bir gösterge niteliği taşımaktadır.

Analizin odak noktası ise ağırlıklı olarak ekonomik küreselleşme olmuştur. Bu kapsamda, ekonomik küreselleşme endeksi (kofec) ile onun alt bileşenleri olan ticari küreselleşme (koftr) ve finansal küreselleşme (koffi) birbirinden ayrıştırılarak ayrı ayrı modele alınmış, böylece küreselleşmenin farklı ekonomik kanallar üzerinden refah devletine etkisi detaylı biçimde incelenmiştir.

Kontrol değişkenleri arasında ekonomik büyüme (grwth), işsizlik oranı (unemp), yönetim kalitesi (qog) ve doğurganlık hızı (tfr) yer almaktadır. Büyüme ve işsizlik göstergeleri, sosyal harcamalar üzerindeki döngüsel dalgalanmaları kontrol altına almak amacıyla dahil edilmiştir. Yönetişim kalitesi değişkeni ise, kamu kurumlarının etkinliği,

yolsuzlukla mücadele kapasitesi, hukuk devleti ve bürokratik işleyiş gibi unsurları içeren kurumsal niteliklerin sosyal politika sonuçları üzerindeki etkisini yansıtmaktadır. Doğurganlık hızı (tfr), yaşa bağlı sosyal harcama baskılarını yansıtan demografik bir göstergedir. Sosyal politika alanındaki nüfus temelli ihtiyaçları kontrol etmek amacıyla modele dahil edilmiştir.

Tablo 3.15. Tanımlayıcı İstatistikler

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
socexp	204	23.299	4.843	12.868	31.968
kofgl	204	85.537	3.905	75.660	91.141
kofec	204	78.845	7.851	63.810	90.112
koftr	204	74.339	9.909	53.264	89.889
koffi	204	83.428	7.227	66.136	96.276
grwth	204	0.536	2.935	-10.016	23.201
unemp	204	7.995	4.214	2.300	27.500
qog	204	0.860	0.115	0.569	1.000
tfr	204				

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3.16. Korelasyon Matrisi

Değişkenler	socexp	kofgl	kofec	koftr	koffi	grwth	unemp	qog	tfr
socexp	1.000								
kofgl	0.101	1.000							
kofec	0.002	0.776	1.000						
koftr	0.132	0.699	0.946	1.000					
koffi	-0.183	0.726	0.889	0.692	1.000				
grwth	-0.189	0.140	0.162	0.128	0.174	1.000			
unemp	0.348	-	-	-	-	-	1.000		
qog	-0.228	0.307	0.219	0.011	0.465	0.147	-0.597	1.000	
tfr	0.125	-	0.112	-	0.586	-	0.342	-	1.000
		0.778		0.177		0.946		0.882	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.6.2. Model, Metodoloji, Bulgular

Bu analizde küreselleşmenin farklı boyutlarının refah devletine etkisi aşağıdaki dört model aracılığıyla test edilmiştir:

$$\text{socexp}_{it} = \alpha_i + \beta_1 \text{kofgl}_{it} + \beta_2 \text{grwth}_{it} + \beta_3 \text{unemp}_{it} + \beta_4 \text{qog}_{it} + \beta_5 \text{tfr}_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

$$\text{socexp}_{it} = \alpha_i + \beta_1 \text{kofec}_{it} + \beta_2 \text{grwth}_{it} + \beta_3 \text{unemp}_{it} + \beta_4 \text{qog}_{it} + \beta_5 \text{tfr}_{it} + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

$$\text{socexp}_{it} = \alpha_i + \beta_1 \text{koftr}_{it} + \beta_2 \text{grwth}_{it} + \beta_3 \text{unemp}_{it} + \beta_4 \text{qog}_{it} + \beta_5 \text{tfr}_{it} + \varepsilon_{it} \quad (3)$$

$$\text{socexp}_{it} = \alpha_i + \beta_1 \text{koffi}_{it} + \beta_2 \text{grwth}_{it} + \beta_3 \text{unemp}_{it} + \beta_4 \text{qog}_{it} + \beta_5 \text{tfr}_{it} + \varepsilon_{it} \quad (4)$$

Model (1), küreselleşmenin ekonomik, sosyal ve politik boyutlarını içerecek şekilde sosyal harcamalar üzerindeki etkisini incelemektedir. Buna karşılık, Model (2) yalnızca ekonomik boyutu izole ederek ticaret ve finansal yapılar üzerinden etkilerini analiz etmeye odaklanmaktadır. Model (3) ve Model (4) ise bu analizi daha da derinleştirerek sosyal harcamalar ile sırasıyla ticaret ve finansal küreselleşme arasındaki ilişkiyi ayrı ayrı tahmin etmektedir.

Genel ve ekonomik küreselleşme, sosyal harcamaları farklı yönlerden etkileyebilecek potansiyele sahiptir. Bir yandan, artan küresel rekabet, hükümetler üzerinde yatırım çekebilmek ve işletmeleri elde tutabilmek amacıyla işgücü maliyetlerini ve vergi yükünü azaltarak sosyal harcamaları kısımları yönünde baskı oluşturabilir. Ayrıca, sermaye hareketliliğinin artması ve piyasa baskılarının yoğunlaşması, mali disiplin sağlamak ve yatırımcı güvenini korumak adına kamu harcamalarını sınırlayıcı maliye politikalarını teşvik edebilir. Öte yandan, dışsal ekonomik ve politik şoklara maruz kalma düzeyinin yükselmesi ile üretim kalıpları ve emek piyasalarındaki dönüşümlerin yol açtığı gelir eşitsizliklerinin derinleşmesi, hükümetleri sosyal harcamaları artırmaya zorlayabilir. Bu tür harcamalar, kırılgan toplumsal kesimleri koruyan, toplumsal bütünlüğü muhafaza eden ve küreselleşmenin yol açtığı türbülanslara karşı dengeleyici bir mekanizma olarak işlev görmektedir.

Yatay kesit bağımlılığını (CSD) test etmek amacıyla uygulanan Pesaran (2004) testi sonuçları Tablo 3.17’de yer almaktadır. Sunulan sonuçlar, qog dışındaki tüm değişkenler

için “kesitsel bağımlılık yoktur” yönündeki sıfır hipotezinin %1 anlamlılık düzeyinde reddedildiğini göstermektedir (socexp, kofgl, kofec, koftr, koffi, grwth, unemp). Bu bulgu, veri setindeki değişkenlerin büyük çoğunluğunda kesitsel bağımlılığın mevcut olduğunu göstermektedir. Bu durumda, değişkenlerin durağanlık özelliklerini kesitsel bağımlılığın varlığı altında değerlendirmek için Pesaran’ın CADF testi kullanılmıştır. Tablo 3.17’de görüldüğü üzere, bazı değişkenler düzeyde durağan değildir ancak birinci farkları alındığında durağan hale gelmektedir (I(1)). Regresyon değişkenleri farklı düzeylerde bütünleşik olduğu için, tüm değişkenlerin I(1) olmasını gerektiren eşbütünleşme tahmin yöntemleri yerine model birinci farklar üzerinden tahmin edilmiştir.

Tablo 3.17. Paseran Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Değişken	CD-test	p-value
socexp	12.663***	0.000
kofgl	19.521***	0.000
kofec	15.846***	0.000
koftr	12.547***	0.000
koffi	17.822***	0.000
grwth	26.127***	0.000
unemp	20.550***	0.000
qog	0.365	0.715
tfr	18.198***	0.000

***, **, and * 1%, 5% ve 10% düzeylerindeki anlamlılığı işaret etmektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3.18. Yatay Kesit Bağımlılığına Duyarlı Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	Düzeyde		Birinci Farkında	
	t-bar	p-value	t-bar	p-value
socexp	-1.603	0.657	-2.196**	0.033
kofgl	-2.501***	0.001	-3.042***	0.000
kofec	-2.296**	0.013	-3.632***	0.000
koftr	-1.875	0.266	-3.054***	0.000
koffi	-1.390	0.887	-3.649***	0.000
grwth	-2.046	0.102	-3.526***	0.000
unemp	-2.838***	0.000	-2.473***	0.002
qog	0.212	1.000	-2.331**	0.024
tfr	-1.545	0.734	-3.541***	0.000

***, **, and * 1%, 5% ve 10% düzeylerindeki anlamlılığı işaret etmektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu aşamada, hata terimlerinde grup düzeyinde değişen varyans (heteroskedastisite) olup olmadığını belirlemek amacıyla Modified Wald testi uygulanmıştır. Ayrıca, sabit etkiler modeline dayalı regresyonlarda otokorelasyonun varlığını incelemek için Wooldridge testi kullanılmıştır. Tablo 3.19’da sunulan bulgular, veri setinde hem heteroskedastisite hem de otokorelasyonun mevcut olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.19. Heteroskedastisite ve Otokorelasyon Testleri

Grup bazlı heteroskedastisite için değiştirilmiş	chi2	p-value
Wald testi	178.88***	0.0000
Model 1	178.04***	0.0000
Model 2	179.76***	0.0000
Model 3	180.23***	0.0000
Model 4		
Wooldridge otokorelasyon testi	F-test	p-value
Model 1	502.01***	0.0000
Model 2	653.75***	0.0000
Model 3	842.28***	0.0000
Model 4	463.36***	0.0000

***, **, and * 1%, 5% ve 10% düzeylerindeki anlamlılığı işaret etmektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Uygulanan tanı testleri, çalışmada kullanılan panel veri setinde kesitsel bağımlılık, heteroskedastisite ve otokorelasyon sorunlarının bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu yapısal sorunları gidermek amacıyla, zaman serisi otokorelasyonuna ve kesitsel bağımlılığa karşı sağlam sonuçlar üreten Driscoll-Kraay standart hataları (Hoechle, 2007) kullanılmıştır. Bu yöntem, sabit ve rassal etkiler modellerinden elde edilen katsayı tahminlerinin güvenilirliğini artırmakta ve sonuçların istatistiksel sağlamlığını pekiştirmektedir. Öte yandan, bazı değişkenlerin durağan olmaması nedeniyle, analizde tüm değişkenler birinci farkları alınarak kullanılmıştır. Böylece, düzey değerlerden kaynaklanabilecek yanıltıcı ilişkilerden kaçınılırken, bağımlı değişken ile küreselleşme göstergeleri arasındaki ilişkiler zaman içindeki değişimlere odaklanarak yorumlanabilmektedir. Bu yaklaşım, küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerindeki etkisini farklılaşan dönemsel dinamikler çerçevesinde incelemeye olanak tanımaktadır.

Panel veri analizinde, sabit etkiler (fixed effects) mi yoksa rassal etkiler (random effects) modelinin daha uygun olduğunu belirlemek amacıyla Hausman testi kullanılmaktadır. Bu testin sıfır hipotezi, rassal etkiler modelinin tutarlı ve etkin olduğunu varsayar; buna karşın alternatif hipotez, sabit etkiler modelinin tercih edilmesi gerektiğini öne sürer. Elde

edilen p-değeri, belirlenen anlamlılık düzeyinin üzerinde kaldığında sıfır hipotezi reddedilemez ve bu durum rassal etkiler modelinin kullanılabilirliğini destekler.

Çalışmada Tablo 3.20'den 3.22'ye kadar sunulan tahmin sonuçları, genel olarak rassal etkiler modelinin tercih edilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Tablo 3.20, küreselleşmenin en geniş kapsamlı endeksine dayalı tahmin sonuçlarını içerirken; Tablo 3.21 sadece ekonomik küreselleşme boyutuna odaklanmaktadır. Her iki tabloda da ülkeler arası gözlemlenemeyen heterojenliği nasıl ele aldığını karşılaştırabilmek amacıyla hem sabit hem de rassal etkiler modellerinden elde edilen tahminler birlikte raporlanmıştır. Katsayı tahminlerinin birbirine oldukça yakın olması, sabit etkiler modelinde ülkeye özgü zamana bağlı olmayan sabitlerin kontrol altına alınmasının sonuçları anlamlı ölçüde değiştirmedığını göstermektedir.

Benzer örüntü, ekonomik küreselleşmenin alt bileşenleri olan ticaret ve finansal küreselleşmenin ayrı ayrı ele alındığı Tablo 3.22'de de geçerli olduğundan, bu tabloda sabit etkiler modeline ilişkin tahminler tekrar edilmeyip yalnızca rassal etkiler sonuçları sunulmuştur. Tüm tahminlerde istatistiksel anlamlılık düzeyi, Driscoll-Kraay standart hataları kullanılarak değerlendirilmiştir.

Tablo 3.20. Genel Küreselleşme İçin Tahmin Sonuçları

Bağ.Değ. : Δsocexp	Sabit etkiler			Rassal Etkiler		
	Coef.	Std.Err.	Prob.	Coef.	Std.Err.	Prob.
Δkofgl	0.218***	0.039	0.000	0.233***	0.059	0.001
Δgrwth	- 0.216***	0.042	0.000	-0.224***	0.036	0.000
Δunemp	0.259***	0.066	0.002	0.260***	0.064	0.001
Δqog	- 24.583** *	5.490	0.001	-20.408**	8.139	0.027
Δtfr	3.617***	1.013	0.004	3.575***	0.844	0.001
Hausman testi (p-value) = 0.6089						
N (ülke) = 17; T (yıl) = 12; N×T (gözlem) = 204						

***, **, and * 1%, 5% ve 10% düzeylerindeki anlamlılığı işaret etmektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3.19'da yer alan tahmin sonuçları, küreselleşme düzeyindeki değişimlerle kamu sosyal harcamalarının GSYİH içindeki payı arasındaki ilişkiye dair anlamlı bir bulgu sunmaktadır. Genel küreselleşme endeksindeki artışlar (Δkofgl), sosyal harcamalarda da

benzer yönlü artışlara eşlik etmektedir. Her iki model türünde de (sabit ve rassal etkiler) bu ilişki %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak doğrulanmıştır. Bu bulgular, küreselleşmenin potansiyel olumsuz etkilerine karşı kamu sosyal harcamalarının telafi edici bir araç olarak devreye sokulduğunu ve 2008-2019 döneminde incelenen 17 OECD ülkesinde bu işlevin belirginleştiğini göstermektedir.

Modelde yer alan kontrol değişkenleri, sosyal harcamalardaki döngüsel dalgalanmaları açıklamak açısından beklenen yönlerde etkiler üretmiştir. Ekonomik büyüme oranındaki değişimin ($\Delta grwth$) negatif, işsizlik oranındaki değişimin ($\Delta unemp$) ise pozitif katsayılarla anlamlı çıkması, ekonomik genişleme dönemlerinde sosyal harcamalardaki artış hızının yavaşladığını, buna karşılık durgunluk dönemlerinde işsizlik sigortası ve benzeri destek mekanizmalarının devreye girerek harcamaların artırıldığını ortaya koymaktadır.

Öte yandan, yönetim kalitesindeki artışın (Δqog) sosyal harcamaların GSYİH içindeki payına daha sınırlı bir yansıması olduğu gözlemlenmiştir. İlgili katsayının negatif ve anlamlı oluşu, kurumsal etkinliği yüksek ülkelerde sosyal harcamalardaki artışın görece daha ılımlı seyrettiğini düşündürmektedir.

Tablo 3.21. Ekonomik Küreselleşme İçin Tahmin Sonuçları

Bağ.Değ. $\Delta socexp$	Sabit etkiler			Rassal Etkiler		
	Coef.	Std.Err.	Prob.	Coef.	Std.Err.	Prob.
$\Delta kofec$	0.308***	0.057	0.000	0.294***	0.044	0.000
$\Delta grwth$	-0.224***	0.041	0.000	-0.227***	0.029	0.000
$\Delta unemp$	0.228***	0.058	0.002	0.230***	0.062	0.002
Δqog	-23.545***	5.294	0.001	-	7.215	0.009
				21.411***		
Δtfr	3.043**	1.234	0.031	3.043	6.933	0.016

Hausman testi (p-value) = 0.7297

N (ülke) = 17; T (yıl) = 12; N×T (gözlem) = 204

***, **, and * 1%, 5% ve 10% düzeylerindeki anlamlılığı işaret etmektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3.21’de sunulan bulgular, sosyal ve politik boyutlar dışarıda tutularak daha dar bir kapsamda tanımlanan ekonomik küreselleşmenin, sosyal harcamalar üzerinde genel küreselleşmeye benzer ancak etkisi biraz daha güçlü bir etki yarattığını göstermektedir.

Ekonomik küreselleşme endeksindeki değişim ($\Delta kofec$), sosyal harcamaların GSYİH içindeki payıyla pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki içindedir; üstelik bu ilişkinin katsayısı, Tablo 3.20'deki genel küreselleşme göstergesinden ($\Delta kofgl$) biraz daha yüksek düzeydedir. Bu durum, örnekleme ekonomik küreselleşmenin genel küreselleşme dinamikleri içinde daha belirleyici bir rol oynadığını düşündürmektedir.

Büyüme hızı, işsizlik oranı ve yönetim kalitesi gibi kontrol değişkenlerinin etkileri, önceki modelde elde edilen sonuçlarla tutarlılık göstermektedir. Tüm bu bulgular bir arada değerlendirildiğinde, 2008 küresel finans krizinin ardından başlayıp COVID-19 pandemisinin hemen öncesine kadar uzanan dönemde, ekonomik küreselleşmenin incelenen 17 OECD ülkesinde kamu sosyal harcamalarının biçimlenmesinde özellikle belirgin bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.22. Ticari ve Finansal Küreselleşme İçin Tahmin Sonuçları

Bağ.Değ..	Sabit etkiler			Rassal Etkiler		
Asocexp	Coef.	Std.Err.	Prob.	Coef.	Std.Err.	Prob.
Δkoftr	0.133***	0.032	0.002			
Δkoffi				0.285***	0.074	0.003
Δgrwth	-0.216***	0.029	0.000	-0.235***	0.034	0.000
Δunemp	0.220***	0.065	0.004	0.295***	0.071	0.002
Δqog	-21.196**	7.205	0.013	-18.366**	7.840	0.039
Δtfr	3.637***	0.886	0.002	2.991**	1.347	0.048
Hausman testi (p-value) = 0. 5581			Hausman testi (p-value) = 0. 6762			
N (ülke) = 17; T (yıl) = 12; N×T (gözlem) = 204						

***, **, and * 1%, 5% ve 10% düzeylerindeki anlamlılığı işaret etmektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ekonomik küreselleşmenin alt bileşenlerine (ticaret ve finansal küreselleşme) dayalı tahminler, önceki analizleri teyit eder niteliktedir ve Tablo 3.22'de yer alan rassal etkiler modeline göre her iki değişken de %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ancak bu iki boyut arasında dikkat çekici bir asimetri ortaya çıkmaktadır. Finansal küreselleşme katsayısı ($\Delta koffi = 0.324$), ticari küreselleşmenininkinden ($\Delta koftr = 0.147$) anlamlı ölçüde daha yüksektir. Bu fark, kamu sosyal harcamalarının küreselleşmenin finansal ayağındaki dalgalanmalara, ticaret kanalına kıyasla daha duyarlı olduğunu göstermektedir. Tablo 3.21'de sunulan ekonomik küreselleşme etkisinin de esasen finansal küreselleşme tarafından şekillendirildiği anlaşılmaktadır; zira $\Delta kofec$ ve $\Delta koffi$

katsayıları neredeyse örtüşürken, $\Delta koftr$ bu değerlerin belirgin şekilde altında kalmaktadır.

Kontrol değişkenlerine ilişkin bulgular da önceki model sonuçlarıyla örtüşmektedir. Ekonomik büyüme ($\Delta grwth$) ve işsizlik oranındaki ($\Delta unemp$) değişimler, sosyal harcamaların iktisadi döngülere gösterdiği tepkiyi tutarlı biçimde yansıtmaktadır. Büyüme dönemlerinde harcamaların görece yavaşladığı, işsizliğin arttığı dönemlerde ise desteklerin hızlandığı anlaşılmaktadır. Benzer şekilde, yönetim kalitesine ilişkin bulgu da sabittir: Daha güçlü kurumsal yapılarda sosyal harcamalardaki artış daha sınırlı kalmaktadır.

Küreselleşmenin dört boyutuna (genel, ekonomik, ticaret ve finansal) ilişkin rassal etkiler tahminleri, 2008–2019 döneminde OECD ülkelerinde sosyal harcamaların küreselleşme dinamiklerine paralel şekilde genişlediğini ortaya koymaktadır. Esping-Andersen'in (1990) klasik refah devleti tipolojisine göre bu ülkeler farklı modelleri temsil etse de –örneğin Kanada, Yeni Zelanda, Birleşik Krallık ve ABD daha liberal piyasa yapılarıyla öne çıkarken; Danimarka, Finlandiya ve İsveç sosyal demokrat geleneklere sahiptir – bu çeşitliliğe rağmen ülkeler genelinde küreselleşme endeksleri ile sosyal harcamalar arasında güçlü ve pozitif bir ilişki gözlenmektedir.

Bu sonuçlar, küreselleşmenin refah devletleri üzerinde tek yönlü bir baskı unsuru olmaktan çok, sosyal harcamaları yeniden biçimlendiren çok katmanlı bir sürece işaret ettiğini göstermektedir. Kamu harcamalarındaki artış, küreselleşmenin olumsuz etkilerini telafi etmeye yönelik reaktif bir politika tercihi, ekonomik dönüşüme uyum sağlamayı amaçlayan yapısal bir cevap ya da sosyal koruma sistemlerini küresel normlarla uyumlu hale getirme çabası olarak değerlendirilebilir. Her ne kadar bu politikaların uzun vadede ne derece etkili ve sürdürülebilir olduğu henüz açık olmasa da küreselleşme-refah devleti etkileşiminin daha ayrıntılı çalışmalara konu edilmesi gerektiği açıktır.

Bu çalışmanın hem klasik panel veri tahminleri hem de MMQREG analizleriyle elde edilen bulguları birlikte değerlendirildiğinde, küreselleşmenin kamu sosyal harcamaları üzerindeki etkisinin hem istatistiksel hem de yapısal olarak katmanlı ve değişken olduğu ortaya çıkmaktadır. Rassal etkiler tahminleri, özellikle finansal küreselleşmenin sosyal harcamaları artırıcı yönde etkili olduğunu gösterirken; MMQREG bulguları, bu etkinin

sosyal harcama düzeyine göre farklılaştığını, yani küreselleşmenin telafi edici etkisinin harcama düzeyi yüksek ülkelerde daha belirgin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, küreselleşmenin refah devleti üzerindeki etkisinin yalnızca doğrusal değil, dağılım boyunca heterojen olduğunu ve sosyal harcama düzeyinin bu etkinin yoğunluğunu şekillendiren belirleyici bir faktör haline geldiğini göstermektedir.

SONUÇ

Refah devleti, modern kapitalizmin yarattığı ekonomik ve toplumsal eşitsizlikleri dengelemek, piyasa mekanizmasının doğurduğu riskleri azaltmak ve yurttaşların temel sosyal güvencelere erişimini sağlamak amacıyla inşa edilmiş bir düzenleyici sistemdir. Devletin sosyal güvenlik, eğitim, sağlık ve barınma gibi temel hizmetleri üstlenmesi, ekonomik belirsizliklerin bireyler üzerindeki etkisini hafifletmeyi amaçlamıştır. Bu yaklaşım, toplumsal risk paylaşımı ilkesini merkeze alarak sosyal sözleşme anlayışını güçlendirmiştir.

1970'lerin sonlarından itibaren yaşanan yapısal krizler, petrol şokları, Bretton Woods sisteminin çöküşü ve stagflasyon, refah devletinin finansal sürdürülebilirliğini zorlayan temel etkenler olmuştur. Artan kamu harcamaları ve bütçe açıkları, Keynesyen politikaların sorgulanmasına yol açarken, neoliberal reformlar ve serbest piyasa politikaları giderek ön plana çıkmıştır. 1980'lerden itibaren refah devletinin krizi söylemi güçlenmiş, bazı araştırmacılar ve uluslararası kuruluşlar, yüksek kamu harcamalarının ekonomik rekabeti zayıflattığını, bütçe açıklarını büyüttüğünü ve verimsizliğe neden olduğunu öne sürmüştür. Buna karşın, çeşitli ampirik çalışmalar, refah harcamalarının belirli bir seviyeye kadar ekonomik büyümeyi ve istikrarı destekleyebileceğini göstermiştir. Bu nedenle, refah devletinin tamamen küçülmesi veya tasfiye edilmesi yönündeki öngörüler tam anlamıyla gerçekleşmemiştir. Aksine, ülkelerin siyasal tercihleri, kurumsal yapıları ve toplumsal talepleri doğrultusunda refah devleti farklı biçimlerde dönüşerek varlığını sürdürmüştür. Bu dönüşüm sürecinde en belirleyici faktörlerden biri de küreselleşme olmuştur.

20. yüzyılın ortalarından itibaren Avrupa ve Kuzey Amerika'da yaygınlaşan refah devleti modeli, ekonomik kalkınmayı desteklerken gelir eşitliği, sosyal güvenlik ve toplumsal barış gibi temel unsurları da ön plana çıkarmıştır. Bununla birlikte 20. yüzyılın son çeyreğinde hız kazanan küreselleşme süreci, refah devletinin sürdürülebilirliği, kapsamı ve müdahale kapasitesi hakkında yeni tartışmaları beraberinde getirmiştir. Küreselleşme bir yandan ulusal ekonomileri küresel piyasalarla daha fazla bütünleştirerek sermaye hareketliliğini ve ticari rekabeti artırırken, diğer yandan devletlerin sosyal harcama politikaları üzerindeki etkisi konusunda farklı yönlü dinamikler yaratmaktadır. Bu durum,

refah devletinin kapsamını, işlevini ve sürdürülebilirliğini yeniden tartışmaya açmıştır. Ekonomik entegrasyon, sermaye akışlarının serbestleşmesi, işgücü hareketliliği ve teknolojik dönüşüm, devletlerin sosyal politika uygulamalarına yeni baskılar getirirken, bu değişimlerin toplumsal refah ve ekonomik istikrara etkileri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Refah devleti kavramı, artık yalnızca sosyal hizmetler ve risk paylaşımıyla sınırlı kalmayıp, toplumsal adalet, eşitlik ve insanca yaşam koşullarına erişimi de içeren daha geniş bir çerçevede ele alınmaktadır.

Literatürde, küreselleşmenin refah devleti üzerindeki etkisine dair üç temel yaklaşım ön plana çıkar: Bir görüş, küreselleşmenin rekabet baskısı yarattığını, sermayenin hareketliliğini artırarak devletleri sosyal harcamaları kısmaya zorladığını ve sosyal refah politikalarında yenilikleri engellediğini savunur. İkinci görüş, küreselleşmenin sosyal riskleri artırdığı ölçüde refah devleti talebini yükselttiğini, dolayısıyla sosyal harcamaların genişleyebileceğini öne sürer. Üçüncü görüş ise bu tartışmanın abartılı olduğunu, küreselleşmenin refah devleti üzerinde bazen sınırlı, bazen marjinal veya tamamen farklı etkiler yarattığını belirtir. İncelenen veriler ve araştırmalar, bu üç yaklaşımın aynı anda geçerli olabileceğini, ancak ülkelerin ekonomik yapıları, siyasi tercihleri ve kurumsal kapasite düzeyleri gibi faktörlere bağlı olarak farklı sonuçların ortaya çıktığını göstermektedir.

Analizlerde, sosyal harcamaların düşük, orta ve yüksek düzeylerinde bu boyutların farklı sonuçlara yol açabileceği de ortaya konmuştur. Örneğin, sosyal harcama düzeyi düşük olan ülkeler, küresel rekabet baskısı karşısında sermaye çekebilmek adına vergi oranlarını indirme veya düzenleyici çerçeveyi esnetme eğilimindedir. Bu da sosyal koruma mekanizmalarını zayıflatabilir. Öte yandan, sosyal harcamaların görece yüksek olduğu gelişmiş ülkeler, kurumsal altyapılarının ve verimli kaynak dağılımının avantajıyla küreselleşmenin maliyetlerini hafifletebilmektedir.

Bu bağlamda, küreselleşmenin refah harcamaları üzerindeki etkisinin homojen olup olmadığı, etkilerin ülkeden ülkeye farklılaşıp farklılaşmadığı ve küreselleşmenin farklı boyutlarının sosyal harcamaları nasıl şekillendirdiği gibi sorular önem kazanmaktadır. Bu çalışmada, küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerindeki etkisinin ülkeler arasında farklılaşıp farklılaşmadığını ve sosyal harcama düzeyine göre nasıl değiştiğini anlamak

amaçlanmıştır. Ekonomik, ticari ve finansal küreselleşmenin refah harcamaları üzerindeki rolü incelenmiş ve bu etkilerin homojen olmadığı varsayımı test edilmiştir.

Bu amaç doğrultusunda, MMQR yöntemi kullanılarak 1985-2019 yılları arasındaki 19 OECD ülkesine ait verilerle gerçekleştirilen analizde, bağımlı değişken olarak kullanılan socexp, ülkelerin toplam sosyal harcamalarını temsil etmekte ve refah devleti politikalarının kapsamını yansıtmaktadır. Açıklayıcı değişkenler ise küreselleşmenin farklı boyutlarını ele alan KOF Küreselleşme Endeksi bileşenlerinden oluşmaktadır. Bu bileşenler, genel küreselleşme (kofgl), ekonomik küreselleşme (kofec) ve ekonomik küreselleşmenin alt boyutları olan ticari küreselleşme (koftr) ve finansal küreselleşme (koffi) olmak üzere dört kategoriye ayrılmıştır. Bunun yanı sıra, yönetim kalitesi (qog), ekonomik büyüme (grwth), enflasyon (inf), yaş bağımlılık oranı (dpnd) ve yaşam beklentisi (life) gibi faktörler kontrol değişkenleri olarak modele dahil edilmiştir. Sosyal harcamalar, devletin vatandaşlarına sunduğu sosyal koruma, sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik gibi hizmetlerin toplam mali boyutunu gösterir. Bu harcamaların seviyesi, devletin refah politikalarına verdiği önemi ve sosyal politikaların kapsamını doğrudan yansıtmaktadır bu nedenle analizde refah devletin ölçütü olarak kullanılmıştır. Küreselleşmenin etkilerini analiz ederken özellikle ekonomik, ticari ve finansal entegrasyona ilişkin boyutlar öne çıkar. Ekonomik küreselleşme, uluslararası sermaye hareketleri ve doğrudan yabancı yatırımların artışıyla devletlerin vergi gelirleri ve istihdam politikaları üzerinde baskı yaratır. Ticari küreselleşme, ithalat-ihracat hacminin büyümesi ve dış rekabet koşullarının yoğunlaşması sonucu, ücretlerin baskılanması veya işsizlik riskinin yükselmesi gibi etkilere kapı aralayabilir. Finansal küreselleşme ise para piyasaları, borsalar ve bankacılık sistemi üzerinden hızlı sermaye giriş-çıkışlarını kolaylaştırarak makroekonomik dalgalanmaları büyütebileceği gibi, kurumsal altyapısı yeterli olan ülkelerde kamu finansmanına ek kaynaklar sunabilir. Yönetim kalitesi, ülkelerin kurumsal etkinliğini yansıtırken, ekonomik büyüme ve enflasyon makroekonomik istikrarı temsil etmektedir. Yaş bağımlılık oranı, nüfusun çalışma çağındaki bireylerle karşılaştırıldığında bağımlı kesimin (çocuklar ve yaşlılar) büyüklüğünü gösterirken, yaşam beklentisi sağlık ve sosyal politika harcamaları üzerindeki dolaylı etkileri analiz etmek amacıyla kullanılmıştır.

Bu çalışmada kullanılan MMQR yöntemi, küreselleşmenin kamusal sosyal harcamalar üzerindeki etkilerinin farklı harcama seviyelerinde nasıl değiştiğini analiz etme imkânı sunmuştur. Bu yöntem, geleneksel ortalama analizlerin gözden kaçırabileceği uç değerleri, çarpıklıkları ve heterojenlikleri daha açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, küreselleşme endeksinin (genel, ekonomik, ticari ve finansal) sosyal harcamalar üzerindeki etkisinin, harcama seviyesinin artmasıyla birlikte daha belirgin hâle geldiğini göstermektedir. Böylece, küreselleşmenin düşük, orta ve yüksek sosyal harcama düzeyine sahip ülkelerde nasıl farklılaştığı daha ayrıntılı bir biçimde değerlendirilmiştir. Düşük sosyal harcama düzeyine sahip ülkelerde küreselleşmenin etkisi sınırlı kalırken, yüksek sosyal harcama seviyesindeki ülkelerde bu etkinin daha güçlü olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, bazı ülkelerin küresel rekabet koşullarına rağmen sosyal harcamalarını sürdürebildiğini ve artırabildiğini; bunun da büyük ölçüde güçlü kurumsal yapılar, mali istikrar ve toplumsal taleplerin etkisiyle mümkün olduğunu göstermektedir. Ekonomik büyümenin (grwth) birçok kantilde sosyal harcamalar üzerinde negatif bir ilişki sergilediği, yüksek büyüme dönemlerinde mali disiplin veya vergi indirimleri gibi politikaların sosyal harcamaların yükselmesini sınırladığı görülmektedir. Öte yandan, enflasyonun (inf) yüksek olduğu ortamlarda sosyal harcamaları finanse etmenin zorluğu, kamu bütçesinde belirsizlik yaratması nedeniyle harcama düzeyini azaltıcı bir etki doğurduğu tespit edilmiştir. Bu iki makroekonomik değişken, refah devleti politikalarının sürekliliğini sağlamak adına istikrarlı bir büyüme ve düşük enflasyon ortamının kritik olduğunu göstermektedir.

Yaş bağımlılık oranının (dpnd) artışı ise sosyal harcamaların yükselmesine yol açmakta ve özellikle yüksek sosyal harcama düzeyine sahip ülkelerde bu etki daha belirgin hale gelmektedir. Nüfusun yaşlanması ve bağımlılık oranındaki yükselişin, emeklilik ve sağlık harcamaları gibi kalemlere yaptığı baskı dikkate alındığında, demografik dönüşümlerin refah devleti modellerini doğrudan etkilediği aşikârdır. Bu durum, sosyal politikaların sürdürülebilirliğini sağlamak açısından uzun vadeli bir perspektif gerektirir. Emeklilik sistemlerinin yeniden yapılandırılması, bakım hizmetlerinin genişletilmesi ve yaşlı nüfusa yönelik sosyal korumanın finansmanı, birçok ülkede ana gündem maddeleri arasında yer almaktadır.

Küreselleşmeye karşı dirençli olan ülkelerin çoğunda, yönetim kalitesinin (qog) yüksek olması dikkat çekicidir. Kurumsal etkinlik ve şeffaflığın yüksek olduğu ortamlarda, kaynakların sosyal alana yöneltilmesi daha kolay hale gelebilmekte, israf ve yolsuzluk faktörleri minimuma inerek kamu harcamalarının etkinliği artmaktadır. Bu tür koşullarda refah devletinin finansal sürdürülebilirliği görece kolay sağlanabilir ve politikalar, küresel rekabet baskısına rağmen koruyucu ya da destekleyici şekillerde uygulanabilir. Dolayısıyla, yönetim kalitesinin yüksek olması, küreselleşmenin olumlu çıktılarının toplumsal refaha dönüştürülmesinde anahtar bir rol oynar.

MMQR analizi sonuçlarını literatürde yer alan refah rejimleri ile kıyasladığımızda sosyal demokrat rejimlerin küreselleşmenin baskılarına karşı sosyal harcamaları artırarak yanıt verme kapasitesinin görece daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak, ülkelerin politik tercihlerinin ve tarihsel kurumsal yapıların farklılığı, aynı refah rejimi kategorisinde yer alan ülkelerin sosyal harcama düzeylerinde belirgin farklılıklar yaratabilmektedir. Bu durum, refah devleti tipolojilerinin kesin ve değişmez olmadığını, aksine küreselleşme ve çağın karmaşık dinamikleri doğrultusunda esneklik gösterebildiğini ortaya koymaktadır.

Araştırma sorularına verilen yanıtlar şu şekilde özetlenebilir:

- Küreselleşmenin sosyal harcamalar üzerinde homojen bir etkisi olup olmadığı sorusuna ilişkin olarak, çalışma, küreselleşmenin refah harcamaları üzerindeki etkisinin ülkeden ülkeye farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır.
- Küreselleşmenin ekonomik, ticari ve finansal boyutlarının refah harcamalarını nasıl şekillendirdiği sorusu, çalışmanın bir diğer önemli analiz alanını oluşturmaktadır. Bulgular, ekonomik küreselleşmenin refah devletine etkisinin pozitif yönlü olduğunu gösterirken, bu etkinin harcama düzeyleri arasında belirgin şekilde farklılaşmadığını ortaya koymaktadır. Buna karşın, ticari küreselleşme, dış ticarete daha fazla entegre olan ülkelerde sosyal harcamaları artırıcı bir rol oynayabilmektedir. Finansal küreselleşme ise sosyal harcamalar üzerinde pozitif etkiye sahipken bu etkinin refah devletinin kapsamlılığıyla ters yönlü olduğu görülmüştür.
- Küreselleşmenin refah harcamalarına etkisinin kantiller arasında farklılaştığı bulunmuştur. Düşük sosyal harcama düzeyine sahip ülkelerde küreselleşmenin

etkisi oldukça sınırlı ve çoğu zaman baskılayıcı olurken, yüksek sosyal harcama düzeyine sahip ülkelerde küreselleşmenin sosyal harcamaları artırıcı yönde işlev gördüğü tespit edilmiştir.

Refah devleti modeli, küresel süreçlerden doğrudan etkilenmekle birlikte, ülkelerin kurumsal ve tarihsel farklılıkları nedeniyle tek tip bir geleceğe sahip değildir. Sosyal harcamaları yüksek tutan ülkeler, küresel rekabet koşullarına uyumlu makroekonomik politikalar geliştirerek mali sürdürülebilirliği sağlamaya çalışırken, bazı ülkeler düşük vergi ve düşük kamu harcamalarına dayalı esnek bir model benimsemektedir. Bu nedenle, küreselleşmenin refah devleti üzerindeki etkisi homojen değildir; ülkelerin kurumsal yapıları, siyasal dengeleri ve toplumsal taleplerine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Politika yapıcılar açısından temel zorluk, ekonomik büyüme ve istikrarı sağlarken toplumsal eşitsizlikleri azaltmak ve insan onuruna uygun yaşam koşullarını korumaktır. Düşük gelirli ülkeler, küresel rekabet baskıları karşısında daha kırılgan olup, bu kırılganlığı azaltmak için uluslararası iş birliği ve sosyal koruma mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler ve ILO gibi uluslararası kuruluşlar tarafından belirlenen asgari sosyal koruma standartları, refah devletinin küresel bir boyut kazandığını göstermektedir.

Ayrıca, teknolojik ilerleme ve dijitalleşme, refah devleti politikalarını yeniden şekillendiren önemli faktörler haline gelmiştir. Uzaktan çalışma, platform ekonomisi ve yapay zekâ destekli otomasyon, istihdam ve sosyal güvenlik sistemlerinde belirsizliklere yol açmaktadır. Geleneksel sosyal güvenlik sistemleri, esnek çalışma modellerine adapte olmakta zorlanırken, bu durum kamu finansmanı ve bireylerin sosyal haklara erişimi açısından yeni zorluklar doğurmaktadır. Sonuç olarak, refah devletinin sürdürülebilirliği, yalnızca geleneksel riskleri değil, aynı zamanda dijitalleşmenin getirdiği yeni sosyal ve ekonomik riskleri de dikkate almayı gerektirmektedir.

Refah harcamaları, ekonomik büyüme ve toplumsal istikrar için kritik bir araç olup, kamu gelirleriyle dengeli bir şekilde yönetildiğinde ekonomik kalkınmayı destekleyen bir unsur haline gelmektedir. Bu nedenle, makroekonomik istikrarın korunması, enflasyon ve büyüme oranlarının dengeli tutulması ve kamu gelirleri ile sosyal harcamalar arasındaki uyumun sağlanması büyük önem taşımaktadır. Küresel rekabetin getirdiği yapısal dönüşümler karşısında refah devleti ilkelerinin korunması, ekonomik büyümeyi teşvik

ederken sosyal koruma mekanizmalarını da güçlendiren politikaların hayata geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Sosyal harcamalar, yalnızca kısa vadeli yardımlar olarak değil, aynı zamanda insan sermayesine yapılan uzun vadeli yatırımlar olarak değerlendirilmelidir. Eğitim, sağlık ve istihdam politikaları ile desteklenen güçlü bir refah devleti, ekonomik verimliliği artırarak rekabet gücünü de yükseltebilir.

Kurumsal altyapının güçlendirilmesi, refah harcamalarının verimli kullanımı açısından büyük bir gerekliliktir. Yolsuzluk, kayırmacılık ve kaynak israfının önlenmesi, sosyal harcamaların etkisini artırarak kamu maliyesi üzerindeki baskıyı azaltabilir. Toplumsal dayanışmayı artıracak mekanizmaların oluşturulması, sivil toplum örgütlerinin ve yerel inisiyatiflerin daha aktif hale getirilmesi, refah harcamalarının hedef kitleye daha etkili bir şekilde ulaşmasını sağlayarak refah devletinin işlevselliğini artırabilir. Kamu-özel iş birliği ve gönüllü sektörün sosyal harcamalarla uyumlu bir şekilde çalışması, refah karmasının olumlu yönlerini pekiştirebilir.

Özellikle gelişmiş refah devletlerinde, küreselleşmeyle entegrasyonu sürdürürken toplumsal refahın korunması için sosyal harcamalar ile teknoloji ve beşeri sermayeye yapılan yatırımların paralel ilerlediği görülmektedir. İleri eğitim programları, aktif iş gücü politikaları ve inovasyon temelli teşvikler, sosyal harcamaların ekonomik büyümeyi destekleyici bir araç olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır. Küresel ekonomide düşük maliyetli üretim yerine yüksek katma değerli ürün ve hizmet geliştiren toplumların rekabet avantajı elde ettiği düşünüldüğünde, refah harcamalarının sadece mali bir yük değil, aynı zamanda ekonomik büyüme için stratejik bir yatırım olduğu ortaya çıkmaktadır.

Düşük sosyal harcama düzeyine sahip ülkelerde temel zorluk, kısa vadeli makroekonomik öncelikler ile uzun vadeli sosyal koruma hedefleri arasındaki dengenin sağlanmasıdır. Kamu harcamalarının artırılması, çoğu zaman bütçe açığı ve borçlanma gibi sorunları da beraberinde getirebilir; ancak iyi yönetilen sosyal harcamalar, uzun vadede ekonomik büyümeyi destekleyerek bu riskleri minimize edebilir. Sermaye hareketlerinin denetimi, adil ve şeffaf vergilendirme politikaları, yolsuzlukla mücadele ve güven veren bir yasal çerçevenin oluşturulması, sosyal harcamaların ekonomik sürdürülebilirliğini sağlamak açısından kritik faktörlerdir. Uzun vadede toplumsal istikrarın korunması, ekonomik yatırım ortamını güçlendirerek, refah harcamalarının

ekonomik büyümeyi destekleyen bir çarpan etkisi yaratmasını sağlayabilir. Refah harcamalarının artırılması ve etkin kullanımı, sadece sosyal adalet açısından değil, aynı zamanda ekonomik kalkınma için de vazgeçilmez bir unsur olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, küreselleşme ile refah devleti arasındaki ilişki sabit ve tekdüze bir model sergilememekte, farklı ülkelerde farklı yönlerde etkiler yaratmaktadır. Sosyal koruma sistemleri bazı durumlarda daralırken, bazı durumlarda genişlemektedir. Bu süreci belirleyen en önemli faktörler arasında ülkelerin politik ve kurumsal tercihleri, sosyal diyalog mekanizmalarının işleyişi, gelir eşitsizliği düzeyi, küresel rekabete entegrasyon hızı ve demografik değişimler yer almaktadır. Günümüzde yaşanan nüfus, dijitalleşme, iklim krizi ve uluslararası göç gibi yeni nesil sorunlar refah devletinin işlevlerini daha karmaşık hale getirmektedir. Bu bağlamda, sosyal politikaların gelecekte daha yenilikçi, esnek ve dayanışmacı bir yapıya evrilmesi kaçınılmaz görünmektedir.

Çalışmada elde edilen bulgular ve literatür taraması, refah devletinin küreselleşme süreci içinde tamamen ortadan kalkmayacağını, ancak sürekli bir değişim ve uyum süreci geçireceğini göstermektedir. Sosyal harcamaların düzeyi ve yapısı ülkeden ülkeye büyük farklılıklar gösterirken, bu farklılıkların temelinde yerel dinamikler, tarihsel gelenekler ve siyasi kültür gibi unsurlar yatmaktadır. Bu nedenle, tek tip ve evrensel bir refah devleti modelinden söz etmek günümüzde pek mümkün değildir. Bunun yerine, farklılık içinde benzerlik diyebileceğimiz bir yapı ortaya çıkmaktadır: Her ülke, vatandaşlarına insana yaraşır yaşam koşulları sağlama hedefini benimsemekte, ancak bu hedefe ulaşmada izlediği politikalar ve araçlar büyük ölçüde farklılaşmaktadır.

Küreselleşme çağında refah devleti, yalnızca sosyal hakların koruyucusu olmakla kalmayıp, aynı zamanda ekonomik rekabetin bir unsuru haline gelmiştir. Kamu otoriteleri, küresel piyasalara entegre olurken ekonomik büyümeyi ve yatırım çekme stratejilerini önemsemekte, ancak toplumsal eşitlik ve sosyal bütünlük hedeflerinden de vazgeçmemek durumundadır. Refah harcamaları, yalnızca mali bir yük olarak değil, aynı zamanda uzun vadeli toplumsal istikrarın ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin anahtar unsurlarından biri olarak değerlendirilmelidir. Refah devleti, küreselleşmenin getirdiği meydan okumalar karşısında tek başına piyasa mekanizmalarına veya devlet müdahalelerine dayalı çözümlerle sürdürülemez. Bunun yerine, kamu-özel iş birliği, sivil toplum desteği ve uluslararası örgütlerle eşgüdüm içinde geliştirilen çok taraflı ve çok

katmanlı reformlara ihtiyaç vardır. Bu yaklaşımlar, küresel rekabete uyumu sağlarken sosyal adaleti koruma imkânı sunabilir. Sonuç olarak, refah devleti küreselleşmenin farklı boyutlarında sınavlarla karşılaşmaya devam edecektir; ancak bu sınavların nasıl sonuçlanacağı, refah politikalarının değişime uyum sağlama kapasitesine ve toplumların dayanışma ruhuna bağlı olacaktır. Sürdürülebilir, katılımcı ve eşitlikçi bir ekonomik düzenin inşası, yalnızca ulusal değil, küresel düzeyde ortak bir sorumluluk olarak ele alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adams, S. (2008). Globalization and income inequality: Implications for intellectual property rights. *Journal of Policy Modeling*, 30(5), 4-56.
- Albrow, M. (1997). *The Global Age: State and Society Beyond Modernity*, Stanford University Press.
- Alesina, A., & Perotti, R. (1997). The welfare state and competitiveness. *American Economic Review*, 87(5), 6-34.
- Allan, J. P., & Scruggs, L. (2004). Political partisanship and welfare state reform in advanced industrial societies. *American Journal of Political Science*, 48(3), 496-512.
- Atkinson, T. (2002). Globalization and the European Welfare State at the Opening and the Closing of the Twentieth Century. In *Europe and Globalization* (pp. 249-273). London: Palgrave Macmillan UK.
- Autor, D. H. (2015). Why are there still so many jobs? The history and future of workplace automation. *Journal of Economic Perspectives*, 29(3), 3-30.
- Bai, J., & Ng, S. (2004). A panic attack on unit roots and cointegration. *Econometrica*, 72(4), 1127-1177.
- Baldwin, P. (1992). The welfare state for historians. A review article. *Comparative Studies in Society and History* 34(4), 695-707..
- Barr, N. (1998). The Economics of the Welfare State. In *American Journal of Sociology* (4th edition, Issue 3). Stanford University Press.
- Bent Greve. (2008). What is welfare. *Central European Journal of Public Policy*, 2(1), 50-73.
- Beresford, P. (2016). All our welfare: Towards participatory social policy. In *All Our Welfare: Towards Participatory Social Policy*. <https://doi.org/10.1080/17496535.2017.1398976>
- Berger, P. L. (2018). Four Faces of Global Culture. In *Globalization and the Challenges of a New Century*. <https://doi.org/10.2307/j.ctt2005tk7.39>
- Blackmon, P. (2006). The State: Back in the Center of the Globalization Debate. *International Studies Review*, 8(1). <https://doi.org/10.1111/j.1468-2486.2006.00563.x>
- Boswell, T., & Chase-Dunn, C. (2000). The Spiral of Capitalism and Socialism. In *The Spiral of Capitalism and Socialism*. <https://doi.org/10.1515/9781685859213>

- Bowles, P., & Wagman, B. (1997). Globalization and the welfare state: Four hypotheses and some empirical evidence. *Source: Eastern Economic Journal*, 23(3), 317-336.
- Brady, D., Beckfield, J., & Seeleib-Kaiser, M. (2005). Economic globalization and the welfare state in affluent democracies, 1975-2001. *American Sociological Review*, 70(6), 921-948.
- Braudel, F. (1983). *Wheels of Commerce* (S. Reynolds, Trans.). William Collins Sons & Co Ltd .
- Breitung, J. (2005). A parametric approach to the estimation of cointegration vectors in panel data. *Econometric Reviews*, 24(2), 151-173.
- Bretschger, L., & Hettich, F. (2002). Globalisation, capital mobility and tax competition: Theory and evidence for OECD countries. *European Journal of Political Economy*, 18(4), 695-716.
- Breuer, J. B., McNown, R., & Wallace, M. (2002). Series-specific unit root tests with panel data. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 64(5), 527-546.
- Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. New York: W.W. Norton & Company.
- Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. W. W. Norton & Company.
- Buhr, D., & Stoy, V. (2015). More than just welfare transfers? A review of the scope of esping-andersen's welfare regime typology. In *Social Policy and Society* 14(2), 271-285.
- Burgoon, B. (2001). Globalization and welfare compensation: Disentangling the ties that bind. *International Organization*, 55(3), 509-551.
- Cable, V. (1995). The diminished nation-state: A study in the loss of economic power. *Daedalus*, 124(2), 25-53.
- Cameron, D. R. (1978). The expansion of the public economy: A comparative analysis. *American Political Science Review*, 72(4), 1243-1261.
- Castel, R. (2017). *From Manual Workers to Wage Laborers*. Routledge.
- Castells, M. (1996). *The Information Age: Economy, Society and Culture*. Blackwell.
- Castells, M. (2004). The network society: A cross-cultural perspective. In *The Network Society: A Cross-Cultural Perspective*. <https://doi.org/10.4337/9781845421663>
- Castles, F. G. (2002a). Developing new measures of welfare state change and reform. In *European Journal of Political Research* 41(5), 613-641.

- Castles, F. G. (2002b). The future of the welfare state: Crisis myths and crisis realities. In *International Journal of Health Services* 32(2), 255-277.
- Chaudhuri, K. N. (1985). Trade and Civilisation in the Indian Ocean: An Economic History from the Rise of Islam to 1750. Cambridge: Cambridge University Press.
- Choi, I. (2001). Unit root tests for panel data. *Journal of International Money and Finance*, 20(2), 249-272.
- Clayton, R., & Pontusson, J. (1998). Welfare-state retrenchment revisited: entitlement cuts, public sector restructuring, and inegalitarian trends in advanced capitalist societies. *World Politics*, 51(1), 67-98.
- Congleton, R. D., & Bose, F. (2010). The rise of the modern welfare state, ideology, institutions and income security: analysis and evidence. *Public Choice*, 144, 535-555.
- Çalık Topuz, Z. (2016). Küreselleşmenin ulus-devlete etkileri. *Ardahan Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(3), 13-26.
- Deflem, M. (2005). A global perspective on globalization. *International Studies Review*, 7(2), 6-34.
- Di Tella, R., MacCulloch, R. J., & Oswald, A. J. (2003). The macroeconomics of happiness. In *Review of Economics and Statistics*, 85(4), 809-827.
- Dreher, A., Gaston, N., & Martens, P. (2008). Measuring globalisation: gauging its consequences. *Journal of Economic Literature* 47, 25-74.
- Einhorn, E. S., & Logue, J. (2010). Can welfare states be sustained in a global economy? Lessons from Scandinavia. *Political Science Quarterly*, 125, 1-13.
- Eriksen, T. H. (2007). Globalization: The Key Concepts. In *Globalization: The Key Concepts*. Routledge.
- Esping-Andersen, G. (1990). *Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton University Press.
- Esping-Andersen, G., & Kolberg, J. E. (1991). Decommodification and work absence in the welfare state. *International Journal of Sociology*, 21(3), 77-111.
- Evans, P. (1997). The eclipse of the state? Reflections on stateness in an era of globalization. *World Politics*, 50(1), 62-87.
- Falk, R. (1995). Liberalism at the global level: The last of the independent commissions? *Millennium - Journal of International Studies*, 24(3), 563-576.
- Flora, P., & Heidenheimer, A. J. (2017). Part One: What Is the Welfare State? In P. Flora & A. J. Heidenheimer (Eds.), *The Development of Welfare States in Europe and America* (pp. 17-34). Routledge.

- Flynn, D. O., & Giraldez, A. (1995). Born with a “silver spoon”: the origin of world trade in 1571.” *Journal of World History*, 6(2), 259-279.
- Freeman, R. B., Topel, R., & Swedenborg, B. (1997). *The Welfare State in Transition: Reforming the Swedish Model*. University of Chicago Press.
- Frieden, J. A., & Rogowski, R. (1996). The impact of the international economy on national policies: An analytical overview. *Internationalization and domestic politics*, 15(1), 6-66.
- Garrett, G. (1998a). Global markets and national politics: Collision course or virtuous circle? *International Organization*, 54(4), 787–824.
- Garrett, G. (1998b). *Partisan Politics in the Global Economy*. Cambridge University Press.
- Garrett, G. (2001). Globalization and government spending around the world. *Studies in Comparative International Development*, 35(4), 3-4.
- Garrett, G., & Mitchell, D. (2001). Globalization, government spending and taxation in the OECD. *European Journal of Political Research*, 39(2), 145-177.
- Genschel, P. (2004). Globalization and the welfare state: a retrospective. *Journal of European Public Policy*, 11(4), 613-636.
- Germain, R. D. (2009). Globalization and Its Critics: Perspectives from Political Economy. In *Rugman Reviews* (pp. 142–142). Macmillan Education UK.
- Ghai, D. (1997). Social Development and Public Policy: Some Lessons from Successful Experiences. . In *UNRISD Discussion Paper, No. 89*.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Polity.
- Giddens, A. (1994). Living in a post-traditional society. *Reflexive modernization: Politics, tradition and aesthetics in the modern social order*, 56, 100-101.
- Giddens, A. (2002). *Runaway World: How Globalisation is Reshaping our Lives*. Profile.
- Gilbert, N. (2002). *Transformation of the Welfare State*. Oxford University Press New York.
- Glennerster, H. (2001). International and comparative dimensions. In *Welfare and wellbeing* (pp. 169-174). Policy Press.
- Goodin, R. E., & Dryzek, J. S. (1995). Justice deferred: Wartime rationing and postwar welfare policy. *Politics & Society*, 23(1), 49-73.
- Gough, I. (1978). Theories of the welfare state: a critique. *International Journal of Health Services*, 8(1), 27-40.

- Gray, J. (1998). *False Dawn : The Delusions Of Global Capitalism*. Granta Books.
- Greve, B. (2006). *The Future of the Welfare State European and Global Perspectives*. Ashgate.
- Greve, B. (2009). *The A to Z of the Welfare State*. Scarecrow Press, Inc.
- Grieder, W. (1997). *One World, Ready or Not: The Manic Logic of Global Capitalism*. Simon & Schuster.
- Güler, M. A. (2019). The concept of the welfare state and typologies of welfare regimes: A review. *Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje*, 47(4), 113-130.
- Güler, M. A. (2019). The concept of the welfare state and typologies of welfare regimes: A review. *Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje*, (47 (4), 113-130.
- Gygli, S., Haelg, F., Potrafke, N., & Sturm, J-E. (2019). The KOF globalisation index – revisited. *Review of International Organizations*, 14(3), 543-574.
- Hadri, K. (2000). Testing for stationarity in heterogeneous panel data. *The Econometrics Journal*, 3(2), 148-161.
- Hälg, F. (2020). *Essays in Globalisation and the Welfare State* (Doctoral dissertation, ETH Zurich). <https://doi.org/10.3929/ETHZ-B-000442997>
- Hardt, M., & Negri, A. (2000). *Empire*. Harvard University Press.
- Harvey, D. (2003). *The New Imperialism*. Oxford University Press.
- Harvey, D. (2005). *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford University Press.
- Held, D., & McGrew, A. (2000). *The Global Transformations Reader*. Prospects.
- Held, D., & McGrew, A. (2007). *Globalization Theory: Approaches and Controversies*. Polity.
- Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D., & Perraton, J. (1999). Global Transformations: Politics, Economics and Culture. In *Politics at the Edge: The PSA Yearbook 1999* (pp. 14-28). London: Palgrave Macmillan UK.
- Hennock, E. P. (2015). Welfare State, History of. In J. D. Wright (Ed.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (2nd Edition, pp. 528–533). Elsevier.
- Hensman, R. (2011). *Workers, Unions, and Global Capitalism: Lessons from India*. Columbia University Press.
- Hicks, A. (1999). *Social Democracy and Welfare Capitalism : A Century of Income Security Politics*. Cornell University Press.

- Hirst, P., & Thompson, G. (1999). *Globalization in Question: The International Economy and the Possibilities of Governance*. Polity.
- Hoechle, D. (2007). *Robust standard errors for panel regressions with cross-sectional dependence*. *The Stata Journal*, 7(3), 281–312.
- Huber, E., & Stephens, J. D. (2000). Partisan governance, women's employment, and the social democratic service state. *American Sociological Review*, 65(3), 323-342.
- Huber, E., & Stephens, J. D. (2001). *Development and Crisis of the Welfare State Parties and Policies in Global Markets*. University of Chicago Press.
- Huber, E., & Stephens, J. D. (2003). Welfare State and Production Regimes in the Era of Retrenchment. In *The New Politics of the Welfare State*. <https://doi.org/10.1093/0198297564.003.0005>
- Im, K. S., Pesaran, M. H., & Shin, Y. (2003). Testing for unit roots in heterogeneous panels. *Journal of Econometrics*, 115(1), 53-74.
- Inglehart, R., & Welzel, C. (2005). Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence. In *Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence*. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511790881>
- Işık, V. (2018). Refah devletinin dönüşüm süreci ve “düzgün iş” kapsamında sosyal güvenlik anlayışı. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8(2), 109-128.
- Jessop, B. (2002). *The Future of the Capitalist State*. Polity.
- Katzenstein, P. J. (2006). Small States in World Markets: Industrial Policy in Europe. In *Small States in International Relations* (Vol. 9780295802107).
- Kellner, D. (2002). Theorizing globalization. *Sociological Theory*, 20(3), 285-305.
- Keohane, R. O., & Milner, H. V. (Eds.). (1996). *Internationalization and Domestic Politics*. Cambridge University Press.
- Keohane, R. O., & Nye, J. S. (2001). *Power and Interdependence* (3rd ed.). Addison Wesley Longman.
- Kim, S. Y. (2007). Openness, external risk, and volatility: Implications for the compensation hypothesis. *International Organization*, 61(01), 181-216.
- Kim, T. K., & Zurlo, K. (2009). How does economic globalisation affect the welfare state? Focusing on the mediating effect of welfare regimes. *International Journal of Social Welfare*, 18(2), 130-141.
- Kindleberger, C. P. (1973). *The World in Depression* (4th ed.). University of California Press.

- Kittel, B., & Winner, H. (2005). HOW reliable is pooled analysis in political economy? The globalization-welfare state nexus revisited. *European Journal of Political Research*, 44(2), 269-293.
- Korpi, W. (2003). Welfare-state regress in Western Europe: Politics, institutions, globalization, and europeanization. *Annual Review of Sociology*, 29(1), 589-609.
- Koster, F. (2009). The welfare state and globalisation: Down and out or too tough to die? *International Journal of Social Welfare*, 18(2), 153-162.
- Kökalan Çımrın, F. (2020). Küreselleşme teorileri: Söylem ve iddialar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(3), 1205-1219.
- Kuhnle, S., & Sander, A. (2010). The emergence of the Western Welfare State. *The Oxford Handbook of the Welfare State*, 2, 61-80.
- Leibfried, S., & Pierson, P. (1995). (1995). *European Social Policy: Between Fragmentation and Integration..* Brookings Institution Press.
- Leibrecht, M., Klien, M., & Onaran, O. (2011). Globalization, welfare regimes and social protection expenditures in Western and Eastern European countries. *Public Choice*, 148(3-4), 569-594.
- Levin, A., Lin, C. F., & Chu, C. S. J. (2002). Unit root tests in panel data: Asymptotic and finite-sample properties. *Journal of Econometrics*, 108(1), 1-24.
- Lewis, W. A., & Kindleberger, C. P. (1975). The world in depression 1929-1939. *Journal of Interdisciplinary History*, 6(1), 4-77.
- Lindbeck, A. (1995). Welfare state disincentives with endogenous habits and norms. *The Scandinavian Journal of Economics*, 97(4), 477-494.
- Lindbeck, A. (2006). *The Welfare State-Background, Achievements, Problems* (No. 662). IFN Working Paper.
- Lluís Carrion-i-Silvestre, J., Del Barrio-Castro, T., & López-Bazo, E. (2005). Breaking the panels: an application to the GDP per capita. *The Econometrics Journal*, 8(2), 159-175.
- Machado, J. A. F., & Santos Silva, J. M. C. (2019). Quantiles via moments. *Journal of Econometrics*, 213(1), 145-173.
- Maddala, G. S., & Wu, S. (1999). A Comparative study of unit root tests with panel data and a new simple test. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 61(S1), 631-652.
- Martell, L. (2007). The third wave in globalization theory. *International Studies Review*, 9(2), 173-196.

- Meinhard, S., & Potrafke, N. (2012). The globalization–welfare state nexus reconsidered. *Review of International Economics*, 20(2), 271–287.
- Milanovic, branko. (1998). *Income, Inequality, and Poverty during the Transition from Planned to Market Economy*. World Bank.
- Mishra, R. (1999). *Globalization and the Welfare State*. Edward Elgar.
- Moghadam, V. M. (2021). What was Globalization? In *Why Globalization Matters* (pp. 13-24). Routledge.
- Montanari, I. (2001). Modernization, globalization and the welfare state: A comparative analysis of old and new convergence of social insurance since 1930. *British Journal of Sociology*, 52(3), 469-494.
- Myles, J., & Quadagno, J. (2002). Political theories of the welfare state. *Social Service Review*, 76(1), 34-57.
- Navarro, V., Schmitt, J., & Astudillo, J. (2004). Is globalisation undermining the welfare state? *Cambridge Journal of Economics*, 28(1), 133-152.
- Ndhlovu, T. P. (2012). Globalization: a Theoretical reflection. *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*, 8(2/3), 95–112.
- O'Rourke, K. H., & Williamson, J. G. (1999). *Globalization and History The Evolution of a Nineteenth-Century Atlantic Economy*. The MIT Press.
- Onaran, Ö., & Boesch, V. (2014). The effect of globalization on the distribution of taxes and social expenditures in Europe: Do welfare state regimes matter? *Environment and Planning A: Economy and Space*, 46(2), 373–397.
- Özdemir, S. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*. İTO Yayınları.
- Öztürk Günar, D., & Aytemiz, L. (2024). Altın çağ sonrasında refah devleti kriz mi? Dönüşüm mü? *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi*, 7(2), 40–65.
- Peacock, A. T., & Wiseman, J. (1961). *The Growth of Public Expenditure in the United Kingdom*. Princeton University Press.
- Pedersen, S. (1993). *Family, Dependence, And The Origins Of The Welfare State Britain And France, 1914-1945*. Cambridge University Press.
- Pesaran, M. H. (2006). Estimation and inference in large heterogeneous panels with a multifactor error structure. *Econometrica*, 74(4), 967-1012.
- Pesaran, M. H. (2007). A simple panel unit root test in the presence of cross-section dependence. *Journal of Applied Econometrics*, 22(2), 265-312.
- Pestieau, P. (2005). *The Welfare State in the European Union*. Oxford University PressOxford.

- Pierson, P. (1996). The new politics of the welfare state. *World Politics*, 48(2), 143-179.
- Pieterse, N. J. (2004). *Globalization and Culture: Global M lange*. Rowman & Littlefield.
- Polanyi, K. (2000). *Büyük D n   m*, (A. Bu ra,  ev.), (5. Baskı). İstanbul: İleti im Yayınları.
- Pomeranz, K. (2000). *The Great Divergence: China, Europe, and the Making of the Modern World Economy*. Princeton University Press.
- Powell, W. W., & Snellman, K. (2004). The knowledge economy. *Annual Review of Sociology*, 30, 199-220.
- Prilleltensky, I. (2012). The what, why, who, and how of globalization: What is psychology to do? *Journal of Social Issues*, 68(3), 612-629.
- Rhodes, M. (1996). Globalization and West European welfare states: A critical review of recent debates. *Journal of European Social Policy*, 6(4), 305-327.
- Rieger, E., & Leibfried, S. (2003). *Limits to Globalisation: Welfare States and the World Economy*. Polity Press.
- Ritzer, G., & Dean, P. (2019). *K reselle me Bir Temel Metin* (M.  emrek & Y. Sayın, Trans.). Orion Kitabevi.
- Robertson, R. (1992). *Globalization: Social Theory and Global Culture*. Sage.
- Rodrik, D. (1998a). Has globalization gone too far? *Challenge*, 41(2), 81-94.
- Rodrik, D. (1998b). Why do more open economies have bigger governments? *Journal of Political Economy*, 106(5), 997-1032.
- Royston, J. P. (1983). Some techniques for assessing multivariate normality based on the shapiro-wilk W. *Applied Statistics*, 32(2), 121-133.
- Rudra, N., & Haggard, S. (2005). Globalization, democracy, and effective welfare spending in the developing world. *Comparative Political Studies*, 38(9) 1015-1049.
- Santos, M., & Simões, M. (2021). Globalisation, welfare models and social expenditure in OECD Countries. *Open Economies Review*, 32(5), 1063-1088.
- Sassoon, D. (1996). *One Hundred Years of Socialism: The West European Left in the Twentieth Century*. Fortana Press.
- Sayer, A. (2018). Welfare and moral economy. *Ethics and Social Welfare*, 12(1), 20-33.
- Scharpf, F. W. (2018). Games Real Actors Play: Actor-Centered Institutionalism in Policy Research. In *Games Real Actors Play: Actor-Centered Institutionalism in Policy Research*. Routledge.

- Scholte, J. A. (2005). *Globalization A Critical Introduction* (Second Edition). Palgrave Macmillan.
- Scholte, J. A. (2008). Defining globalisation. *World Economy*, 31(11), 1471–1502.
- Schustereder, I. J. (2010). *Welfare State Change in Leading OECD Countries*. Gabler.
- Schwartz, H. (2001). Round Up the Usual Suspects!: Globalization, Domestic Politics, and Welfare State Change. In *The New Politics of the Welfare State* (pp. 17–44). Oxford: Oxford University Press.
- Scruggs, L. A., & Allan, J. P. (2008). Social stratification and welfare regimes for the twenty-first century: Revisiting the three worlds of welfare capitalism. *World Politics*, 60(4), 642–664.
- Seeleib-Kaiser, M. (2002). Globalization, political discourse, and welfare systems in comparative perspective: The federal republic of Germany, Japan, and the US. *Czech Sociological Review*, 38(6), 749–770.
- Shapiro, S. S., & Wilk, M. (1965). An analysis of variance test for normality. *Biometrika*, 52(3/4) 591–611.
- Skousen, M., Çevirenler, Acar, M., Erdem, E., & Toprak, M. (n.d.). *İktisadi Düşünce Tarihi* (M. Acar & Ö. Demir, Eds.). Adres Yayınları.
- Spicker, P. (2000). *The Welfare State: A General Theory*. Sage Publications.
- Stephens, J. D., Huber, E., & Ray, L. (2012). The Welfare State in Hard Times. In *Continuity and Change in Contemporary Capitalism*. <https://doi.org/10.1017/cbo9781139175050.008>
- Stewart, J. (2024). The crisis of modern society: richard titmuss and emile durkheim. *History of the Human Sciences*, 37(1), 47–71.
- Stiglitz, J. E., Taşçıoğlu, A., & Vural, D. (2006). *Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı*. Plan B İletişim, Tasarım, Tanıtım, Yayıncılık.
- Stoesz, D. (1988). Functional concept of social welfare. *Social Work (United States)*, 33(1), 58–59.
- Strange, S. (1996). *The Retreat of the State*. Cambridge University Press.
- Strange, S. (1997). The erosion of the state. *Current History*, 96(613), 365.
- Stryker, R. (1998). Globalization and the welfare state. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 18(2/3/4), 1–49.
- Swank, D., & Steinmo, S. (2002). The new political economy of taxation in advanced capitalist democracies. *American Journal of Political Science*, 46(3), 642–655.

- Taylor, M. P., & Sarno, L. (1998). The behavior of real exchange rates during the post-bretton woods period. *Journal of International Economics*, 46(2), 281-312.
- Therborn, G. (1984). Classes and states welfare state developments, 1881–1981. *Studies in Political Economy*, 14(1), 7-41.
- Tilton, T. A. (1975). The welfare state and equality: Structural and ideological roots of public expenditures. by Harold L. Wilensky. *Political Science Quarterly*, 90(3), 584–586.
- Wade, R. (1996). Globalization and Its Limits: Reports of the Death of the National Economy are Greatly Exaggerated. In S. Berger & R. Dore (Eds.), *National Diversity and Global Capitalism* (pp. 60–88). Cornell University Press.
- Wallerstein, I. (1974). *The Modern World System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*. Academic Press.
- Williams, R. (1985). *Keywords: A Vocabulary of Culture and Society*. Oxford University Press.
- Wilson, M. (2012). Globalization. In L. M. Healy & R. J. Link (Eds.), *Handbook of International Social Work: Human Rights, Development and the Global Profession* (Issue 2, pp. 16–23). Oxford University Press.
- Wincott, D. (2011). Images of Welfare in law and society: the british welfare state in comparative perspective. *Journal of Law and Society*, 38(3), 343-375.
- Yay, G. G., & Aksoy, T. (2018). Globalization and the welfare state. *Quality & Quantity*, 52(3), 1015–1040.
- Yıldırım, B., & Şahin, F. (2019). Esping-Andersen'in refah devleti sınıflandırması ve makro sosyal hizmet uygulamaları temelinde Türkiye'nin konumu. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 2525-2554.
- Yıldırım, K., Mercan, M., & Kostakoğlu, F. (2013). Satın alma gücü paritesinin geçerliliğinin test edilmesi: zaman serisi ve panel veri analizi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(3), 75–95.
- Yoon, J. (2009). Globalization and the welfare state in developing countries. *Business and Politics*, 11(2), 1–31.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-21
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.01.2023
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orijinallik Raporu <i>PhD Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 11/07/2025

Tez Başlığı (Türkçe): KÜRESELLEŞMENİN REFAH DEVLETİNE ETKİSİ: AMPİRİK BİR DEĞERLENDİRME
Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*::.....

Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 147 sayfalık kısmına ilişkin, 11/07/2025 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 6'dır.

Uygulanan filtrelemeler**:

- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- ☒ Kaynakça hariç
- ☒ Alıntılar hariç
- ☐ Alıntılar dâhil
- ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Dilara Çakmakoğlu /İmza

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Dilara Çakmakoğlu		
	Öğrenci No	N19149931		
	Enstitü Anabilim Dalı	Maliye		
	Programı	Maliye		
	Statüsü	Doktora ☒	Lisans Derecesi ile (Bütünleşik) Dr ☐	

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
(Unvan, Ad Soyad, İmza)

*Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dâhil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-21
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.01.2023
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orijinallik Raporu <i>PhD Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PUBLIC FINANCE

Date: 11/07/2025

Thesis Title (In English): The Impact of Globalization on the Welfare State: An Empirical Analysis

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 11/07/2025 for the total of 147 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 6 %.

Filtering options applied**:

- ☒ Approval and Declaration sections excluded
- ☒ References cited excluded
- ☒ Quotes excluded
- ☐ Quotes included
- ☒ Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Dilara Çakmakoğlu/Signature

Student Information	Name-Surname	Dilara Çakmakoğlu	
	Student Number	N19149931	
	Department	Public Finance	
	Programme	Public Finance	
	Status	PhD ☒	Combined MA/MSc-PhD ☐

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
(Title, Name and Surname, Signature)

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding refence, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-12
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-DR-12 Doktora Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for PhD Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 11/07/2025

Tez Başlığı Küreselleşmenin Refah Devletine Etkisi: Ampirik Bir Değerlendirme

Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*:.....

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır.
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne veya ruh sağlığına müdahale içermemektedir.
4. Anket, ölçek (test), mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme gibi teknikler kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen araştırma niteliğinde değildir.
5. Diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri kullanımını (kitap, belge vs.) gerektirmektedir. Ancak bu kullanım, diğer kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde Kişisel Bilgilerin Korunması Kanuna riayet edilerek gerçekleştirilecektir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Dilara Çakmakoğlu/İmza

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Dilara Çakmakoğlu		
	Öğrenci No	N19149931		
	Enstitü Anabilim Dalı	Maliye		
	Programı	Maliye		
	Statüsü	Doktora ☒	Lisans Derecesi ile (Bütünleşik) Dr ☐	

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
(Prof. Dr. A. Tarkan ÇAVUŞOĞLU, İmza)

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-12
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-DR-12 Doktora Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for PhD Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PUBLIC FINANCE

Date: 11/07/2025

ThesisTitle (In English: The Impact of Globalization on the Welfare State: An Empirical Analysis

My thesis work with the title given above:

1. Does not perform experimentation on people or animals.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not a research conducted with qualitative or quantitative approaches that require data collection from the participants by using techniques such as survey, scale (test), interview, focus group work, observation, experiment, interview.
5. Requires the use of data (books, documents, etc.) obtained from other people and institutions. However, this use will be carried out in accordance with the Personal Information Protection Law to the extent permitted by other persons and institutions.

I hereby declare that I reviewed the Directives of Ethics Boards of Hacettepe University and in regard to these directives it is not necessary to obtain permission from any Ethics Board in order to carry out my thesis study; I accept all legal responsibilities that may arise in any infringement of the directives and that the information I have given above is correct.

I respectfully submit this for approval.

Dilara Çakmakoğlu/Signature

Student Information	Name-Surname	Dilara Çakmakoğlu	
	Student Number	N19149931	
	Department	Public Finance	
	Programme	Public Finance	
	Status	PhD ☒	Combined MA/MSc-PhD ☐

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
(Prof. Dr. A. Tarkan Çavuşoğlu, Signature)